

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș

*Studii
de
Teologie Dogmatică
Ortodoxă*

(vol. 2)

Teologie pentru azi
București
2014

Icoana ca *prezență teologică*

Pentru Leonid Uspensky, *iconografia ortodoxă* este o creație a Bisericii și ea reprezintă „imaginea nouă”¹ a omului nou, a omului *duhovnicesc*, îndumnezeit în relația de mare *intimitate* cu Dumnezeuul nostru treimic.

Imaginea iconică „este redusă la un *minimum de detalii* și la un *maximum de expresivitate*”², pentru că urmează, întru totul, vorbirea *laconică* și *sobră* a Sfintei Scripturi³.

Ea ne oferă *esențialul*⁴ teologic, văzut în chipurile Sfinților, care ne *privesc* din icoane și ne *comunică* „starea lor *lăuntrică* de rugăciune. [Căci] ceea ce contează este nu atât *acțiunea reprezentată* [iconic] cât mai ales această *comuniune cu privitorul*”⁵.

Intuirea *sensurilor teologice* ale icoanelor însă ne conduce la rugăciune. Starea în fața lor e *contemplație* și *rugăciune*, e mărturisire, e regăsire de sine, e *ancorare* în iubirea și rugăciunea Sfinților pentru noi.

Și de aici nevoia noastră profundă de *vedere iconică*, de *vedere teologică*, prin care să înțelegem *teologia* și *experiența îndumnezeitoare*, pe care ne-o mărturisesc, la nivel vizual, Sfintele Icoane.

De aceea autorul nu e de acord cu ideea (cu totul *ineptă* și din punctul nostru de vedere)

¹ Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, studiu introd. și trad. de Teodor Baconsky, Ed. Anastasia, București, 2009, p. 53.

² Idem, p. 65.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Idem, p. 66.

că iconografia ortodoxă reprezintă o *păgânizare* a creștinismului ci afirmă, dimpotrivă, că Biserica a *încreștinat arta păgână*⁶. Prin încreștinarea Imperiului Roman⁷, „statul a fost *depăgânizat*, iar arta lui oficială a încetat să mai fie *idolatră*”⁸. Pentru că iconografia ortodoxă ne face să vedem *chipul lui Hristos*, al Celui care S-a întrupat pentru noi, umanitatea Sa transfigurată și nu *creații ale fanteziei umane*, idoli.

Iar Sfinții sunt *persoane reale*, îndumnezeite în Hristos, cu harul lui Hristos și în relație cu El, și nu sunt *persoane mitologice*.

Tocmai de aceea e *cu totul ineptă* afirmația că iconografia ortodoxă e o *cădere în păgânism*.

Prof. Uspensky subliniază importanța canonului al 82-lea de la Sinodul Quinisext⁹, pentru că în textul său se regăsește prima „decizie sinodală, [care] stabilește legătura dinte *icoană* și *dogma Întrupării*, înțeleasă ca <viața a lui Hristos în trup>”¹⁰.

Însă, deși canonul proclamă „realismul imaginii”¹¹ iconice, totuși imaginea aceasta este „reprezentată...într-un anumit mod, cu ajutorul unui *limbaj simbolic*, care aparține realității spirituale, singura *capabilă* să transmită învățătura ortodoxă”¹².

⁶ Idem, p. 76.

⁷ A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Imperiul_Roman.

⁸ Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, ed. cit., p. 79.

⁹ A se vedea:

http://ro.orthodoxwiki.org/Sinodul_Quinisext.

¹⁰ Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, ed. cit., p. 86.

¹¹ Idem, p. 88.

¹² Ibidem.

„Dar acest *symbolism iconografic* își are locul său *subaltern* și nu înlocuie *imaginea personală și directă*” a Domnului, a Maicii Domnului, a Sfinților sau a Îngerilor în iconografie¹³.

Iconografia ortodoxă e una *ascetică*¹⁴, fiindcă este *personalistă*, pentru că ea *vizualizează* persoana omului îndumnezeit, a celui care s-a umplut de har prin *nevoințe aspre și chinuri*.

Iconoclaștii din vechime însă *nu au înțeles* acest lucru, după cum *nu îl înțeleg* nici cei actuali.

Pentru că „în ochii lor, arta era incapabilă să *reflecte* slava lui Dumnezeu și a Sfinților, adică *lumea spirituală*. Arta apărea ca o *adevărată blasfemie*, iar prezența ei în Biserică părea a fi o *concesie* făcută păgânismului”¹⁵.

Pentru Biserică în schimb, icoana era „un garant al realității deloc *iluzorii* a întrupării [lui Hristos]...De aceea, în ochii Bisericii, *negarea icoanei* lui Hristos echivalează cu *negarea întrupării Sale*, cu *negarea întregii iconomii* a mântuirii noastre”¹⁶. Iar *apărarea* Sfintelor Icoane înseamnă apărarea a „însăși *temelia credinței creștine*”¹⁷, pentru că „icoana *conține și proclamă* același *adevăr* ca și Evanghelia”¹⁸.

Și autorul nostru pune *semnul de egalitate* între conținutul *icoanei*, al *Scripturii* și al *textelor liturgice*: „icoana *corespunde* Scripturii exact așa cum *îi corespund* textele liturgice”¹⁹.

¹³ Idem, p. 89.

¹⁴ Idem, p. 90.

¹⁵ Idem, p. 97.

¹⁶ Idem, p. 114.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Idem, p. 135.

¹⁹ Idem, p. 136.

Pentru că, „prin Liturghie și icoană, Scriptura *trăiește* în Biserică și în fiecare dintre mădularele ei. De aceea *unitatea* dintre *imaginea liturgică* și *cuvântul liturgic* are o importanță capitală, dat fiind că aceste două moduri de expresie *se controlează reciproc*: ele trăiesc *aceeași existență* și au, în cult, *o acțiune ziditoare comună*”²⁰.

Prof. Uspensky se bucură să sublinieze faptul că icoana ortodoxă este *un răspuns apologetic* împotriva antropologiilor și a hristologiilor eretice²¹.

Împotriva tuturor acelor care *contestă* ba umanitatea, ba divinitatea lui Hristos întrupat, icoana ortodoxă este „o imagine *tăcută* și *senină*”²² a persoanei lui Hristos, una esențială, iluminatoare și îndumnezeitoare.

Iconoclasmul, în loc să fie considerat o *dezbrăcare* a Bisericii de păgânism, după cum el se dorea, e catalogat de autorul nostru drept un curent filosofico-religios de *esență elenistică*²³.

Victoria Ortodoxiei împotriva iconoclasmului însă este *victoria sfințeniei*²⁴, a antropologiei ortodoxe, *a omului îndumnezeit* împotriva *omului plin de patimi*.

Pentru că *cel iconizat* este *omul plin de slava lui Dumnezeu*, ale cărui trăsături transfigurate de har ni se impun ca *exemplu de viață umană autentică*.

Când vorbește despre *atributele* icoanei, Prof. Uspensky enumeră hieratismul,

²⁰ Ibidem.

²¹ Idem, p. 145.

²² Idem, p. 146.

²³ Ibidem.

²⁴ Idem, p. 163.

simplitatea, maiestruozitatea, calmul icoanei²⁵, „ritmul liniilor și bucuria culorilor sale”²⁶. Și prin toate acestea „în ea *se răsfrâng* efortul ascezei și bucuria izbânzii”²⁷, fapt pentru care harul lui Dumnezeu *se revarsă*, prin contemplarea ei cu credință, în viața noastră.

Icoana e *pentru toți* credincioșii ortodocși, subliniază Prof. Uspensky, împotriva acelor care consideră că *cei simpli* au nevoie de o *iconografie pictată realist* și nu de una *teologică, ascetică, trasfiguratoare*²⁸.

Realismul pictural în Biserică e un *simptom* al decadentei spirituale²⁹, de care trebuie *să ne debarasăm*, întorcându-ne la o *pictură teologică* conformă cu „canonul iconografic”³⁰ al Bisericii.

Pentru că acesta exprimă „adevărul, unitatea, autenticitatea”³¹ învățăturii despre om și vocația lui, care e îndumnezeirea personală³².

O rămânere în *prizonieratul* realismului pictural al ultimelor secole înseamnă o *desființare* a transcendenței relației omului cu Dumnezeu³³, a îndumnezeirii sale, adică o *minimalizare inconștientă* sau *iconoclastă* a teologiei transfigurării.

Iar „*renașterea contemporană* a icoanei”, subliniază autorul nostru în finalul pledoariei sale teologice pentru *adevărul* și *teologia* icoanei, înseamnă „o întoarcere la transmiterea

²⁵ Idem, p. 189.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Idem, p. 277-278.

²⁹ Idem, p. 280.

³⁰ Idem, p. 282.

³¹ Idem, p. 285.

³² Idem, p. 305.

³³ Idem, p. 310.

autentică”³⁴, prin iconografie, a Revelației creștine³⁵.

³⁴ Idem, p. 318.

³⁵ Ibidem.

Teologia iconostasului după Fericitul Pavel Florenski

Părintele Pavel Florenski³⁶ a alcătuit tratatul *Iconostasul* la Zagorsk, în 1922³⁷ și, după cum spunea unul dintre editorii săi, el a rămas „neterminat”, pentru că nu are „o concluzie explicită”³⁸.

Însă în acesta el vrea să arate că iconostasul e un element *necesar, teologic și arhitectural* în același timp, al Bisericii, pentru că „separarea altarului [de naos] este *necesară* pentru a i se sublinia semnificația”³⁹.

Și acesta vede iconostasul, mai întâi de toate, ca pe „un perete viu”⁴⁰, pentru că e format din Sfinți, care sunt *viața* lui și care aflându-se „deodată în două lumi...cuprind în ei *viața de-aici și viața de dincolo*”⁴¹. De aceea el e „hotarul dintre *lumea văzută și cea nevăzută*”⁴².

În al doilea rând, autorul numește iconostasul drept „o vedenie”⁴³, pentru că ne dă *să contemplăm* prezența Domnului și a Sfinților în mod iconografic.

Însă, ca odinioară Sfântul Ioan Gură de Aur, care spunea că Scriptura ne e dată *iconomic*, tocmai pentru că *nu toți* creștinii sunt *văzători de Dumnezeu*⁴⁴, și Părintele Pavel arată

³⁶ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/Pavel_Florensky.

³⁷ Pavel Florenski, *Iconostasul*, trad. și cronologie de Boris Buzilă, Ed. Anastasia, București, 2009, p. 354, n. 1.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Idem, p. 210.

⁴⁰ Idem, p. 212.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Pasajul *exact*, în traducerea Părintelui Dumitru Fecioru, e acesta: „Ar fi trebuit să *n-avem nevoie* de ajutorul

necesitatea iconostasului ca fiind una iconomică: „dacă toți cei ce vin să se roage în Biserică ar fi într-o măsură îndestulătoare plini de Duh Sfânt, dacă ochii tuturor celor ce se roagă ar fi întotdeauna văzători [de Dumnezeu], n-ar mai fi nevoie de niciun iconostas în Biserică, [căci] ar fi de-ajuns doar cei ce stau înaintea lui Dumnezeu Însuși, mărturisindu-L cu chipurile lor și cu cuvintele lor, vestitoare ale slăvitei și înfricoșătoarei Sale prezențe”⁴⁵.

Datorită *neputinței noastre și din grijă față de noi*⁴⁶, subliniază el, Biserica „a alcătuit *un palid substitut* spiritual [, adică *iconostasul*]”⁴⁷, care cuprinde „viziuni cerești *clare, luminoase, limpezi*”⁴⁸, prin intermediul artei iconografice.

De aceea el e „*o proteză a spiritualității*”⁴⁹, *o pereche de ochelari duhovnicești*, prin care vedem *iconic* acele lucruri ale Împărăției lui Dumnezeu, pe care nu suntem în stare *să le vedem extatic/ mistic* datorită vieții noastre păcătoase.

Și așa stând lucrurile, el fiind *un substitut* al lipsei noastre de înduhovnicire, „*nu ascunde ceva ochilor credincioșilor, lucruri tănuite, în stare să le stârnească curiozitatea, așa cum, din ignoranță și egoism, își închipuie unii; [ci], dimpotrivă, el le arată celor pe jumătate orbi, tainele altarului, deschide șchiopilor și*

Sfintelor Scripturi, ci să avem o viață *atât de curată* încât harul Duhului *să fi ținut locul* Scripturilor în sufletele noastre. Și după cum Sfintele Scripturi sunt *scrise cu cerneală*, tot așa ar fi trebuit ca și inimile noastre *să fi fost scrise cu Duhul cel Sfânt*”, cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Scrieri. Partea a treia, trad., introd., indice și note de Pr. D.[umitru] Fecioru, în col. PSB 23, Ed. IBMBOR, București, 1994, p. 15.

⁴⁵ Pavel Florenski, *Iconostasul*, ed. cit., p. 213.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

schilozilor *intrarea* într-o altă lume, care le rămânea *închisă* din cauza propriei lor obtuzități, strigă urechilor surde despre Împărăția Cerurilor, făcând aceasta după ce urechile s-au arătat *insensibile* la vorbirea pe un ton *obișnuit*⁵⁰.

Iconostasul, aşadar, e o *lecție de vizualitate mistică*, o vedenie *povestită iconic*.

Fericitul Pavel (care a fost *martirizat prin împuşcare* de către comuniştii ruşi în decembrie 1937 şi au mărturisit *oficial* acest lucru, în mod *fals*, tocmai pe 8 decembrie 1943) numeşte aici icoanele „ferestre”⁵¹ ale iconostasului prin care *transpare* harul lui Dumnezeu.

Tot icoanele sunt şi „instrumente de cunoaştere *suprasenzorială*”⁵², *conţinutul* iconic fiind conţinutul *extatic* şi *contemplativ* al experienţei Sfinţilor⁵³.

Puţin mai încolo, autorul numeşte icoana „o *manifestare* a harului divin”⁵⁴, care are funcţie anamnetică⁵⁵, pentru că „*trezeşte* în conştiinţa privitorului o *vedenie spirituală*”⁵⁶.

Dar icoana nu e numai o *fereastră* a noastră spre Împărăţie ci şi *uşa* prin care Sfinţii *pătrund* în viaţa noastră⁵⁷.

Autorul numeşte icoanele şi „revelaţii”⁵⁸ dumnezeieşti, care *ne ridică mintea* spre contemplaţie.

Tratatul însă devine *dialogal* în a doua parte a sa şi atent la *detalii picturale*, ieşind din

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Idem, p. 214.

⁵² Idem, p. 218.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Idem, p. 221.

⁵⁵ Idem, p. 222.

⁵⁶ Idem, p. 223.

⁵⁷ Idem, p. 224.

⁵⁸ Idem, p. 228.

traseul *expozitivității*, având numeroase accente *polemice*, ocupându-se mai mult de *compoziția icoanei* decât de *iconostasul ca atare*.

Vizualitatea *contemplativă* a icoanei

Prof. Sorin Dumitrescu⁵⁹ dorește să ne propună „vizualizarea iconică”⁶⁰ drept „*principală și viabilă procedură a recuperării doctrinei Părinților*”⁶¹.

Căci dacă în romano-catolicism, la 1200 d. Hr., accentuează el, s-a produs „*căderea icoanei în tablou religios*”⁶², formă *desfigurată* care „a contestat icoanei *puterea [ei] duhovnicească și a anulat-o mistic*”⁶³, în Ortodoxie, „*vedenia Sfântului și teologia experierii ei premerg icoanei și experierii harismatice de care are parte iconarul ce o reproduce*”⁶⁴.

Deplângând *neștiința* ortodocșilor vizavi de teologia și experiența Sfintelor Icoane cât și *absența teologiei icoanei* din facultățile românești de teologie ortodoxă, autorul subliniază faptul că „fiind chip *dogmatic* (al unui Sfânt, eveniment, praznic împărătesc, ș.a.m.d.), icoana este simultan *arătare* (metalingvistică) a chipului și *definiție* (dogmatic teologică) a arătării chipului”⁶⁵.

Autorul pledează energic pentru *înnoirea creatoare* în materie de *arhitectură eclesială* și *iconografie ortodoxă*⁶⁶.

⁵⁹ A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Sorin_Dumitrescu.

⁶⁰ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana (I). 31+1 de iconologii pentru învățarea Icoanei*, Ed. Fundația Anastasia, București, 2010, p. 24. Cartea are 715 p.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

⁶³ Idem, p. 25.

⁶⁴ Idem, p. 27.

⁶⁵ Idem, p. 28.

⁶⁶ Idem, p. 35-37.

Zugravul/ pictorul de icoane „este *artizanal* viziunii, <vizionarul> vedeniei în icoană”⁶⁷, cel care cunoaște *modalitatea* picturală⁶⁸ prin care se *transpune iconic* vedenia Sfântului. El se bazează, atunci când pictează, pe „simțirea înțelegătoare”⁶⁹.

Referindu-se la relația dintre *desen* și *culoare*, autorul nostru afirmă faptul că într-o icoană „*desenul* este cel care *trudește*, care pune bazele *forme* și construiește *cofrajele compoziției*, de la *detalii* la *ansamblu*. [Pe când] rolul *culorii* este [acela] de a *alina* eforturile plastice pe care și le asumă, aproape integral, desenul ca *înaintemergător* al făcerii icoanei”⁷⁰.

Dacă *desenul* în icoană are rolul *glasurilor* în muzică, *pictura* e un fel de *ison* în icoană⁷¹, fapt care ne arată că autorul consideră *desenul* în spațiul iconografic ca având *prioritate* în fața picturii.

Fapt pentru care, atunci când „*culoarea...scapă* de sub controlul desenului, manifestă o *pronunțată labilitate morală* și o *periculoasă ambiguitate discursivă*”⁷².

În consecință, icoana ortodoxă se face cu un număr *redus* de culori⁷³, pentru că „în arta icoanei, *frumusețe* înseamnă *claritate teologică*”⁷⁴.

Icoana e *frumoasă* așadar în măsura în care reprezintă, în mod acurat, *teologia* Bisericii. Orice *derapaj* de la teologia ei

⁶⁷ Idem, p. 37.

⁶⁸ Idem, p. 38.

⁶⁹ Idem, p. 42.

⁷⁰ Idem, p. 47.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Ibidem.

⁷³ Idem, p. 48.

⁷⁴ Ibidem.

înseamnă *urâţenie*, indiferent de cât *de artistic* este pictată.

Şi icoana unui Sfânt trebuie să exprime în mod *fidel* chipul său⁷⁵. Pentru că icoana sa „*proclamă* şi *confirmă* vizual *identitatea* persoanei”⁷⁶ Sfântului.

Şi autorul atrage atenţia, pe drept motiv, că nu putem picta o icoană defectuos, *neprofesionist* din punct de vedere teologic şi duhovnicesc şi să considerăm apoi, că *prin titlul ei* se poate *recupera* întregul *prejudiciu de neasemănare* al icoanei cu *chipul* Sfântului⁷⁷.

Doar icoana în care apare „şi *numele*, [cât] şi *chipul* unui Sfânt întruneşte *valoarea* şi *precizia* documentului iconografic”⁷⁸.

Şi vorbind despre celebra icoană a Sfântului Andrei Rubliov, autorul remarcă faptul, că deşi icoana *s-a deteriorat* între timp, nimeni nu se îndoieşte de „identitatea” a ceea ce s-a pictat pe ea, cu toate că nu se mai vede *inscripţia ei*⁷⁹.

Pentru că pledoaria sa e pentru *conformitate* cu datele Tradiţiei în materie de *iconizare* a unui Sfânt şi nu pentru o *titlatură iconică*, care nu are sub ea *exprimarea* chipului autentic al Sfântului.

Icoana face *prezentă* persoana lui Hristos⁸⁰ şi această *prezenţă* subliniază *realitatea* întrupării Sale.

Dacă ne-am uita, înainte de *a sfinţi* o icoană, la *asemănarea ei* cu persoanele reprezentate pe ea, subliniază autorul, nu am

⁷⁵ Idem, p. 54.

⁷⁶ Idem, p. 55.

⁷⁷ Idem, p. 56.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Idem, p. 57.

⁸⁰ Ibidem.

mai sfinți „mai întâi *nume*, și abia apoi *asemănări*”⁸¹.

Precizarea sa e foarte importantă, pentru că teologia icoanei se fundamentează pe faptul că icoana e o *asemănare* a prototipului ei⁸².

Iar dacă o icoană *nu ne călăuzește* spre prototipul ei, „ci *la ea însăși*, este idol, iar cinstirea acestuia devine automat un blasfem”⁸³.

Iconarul trebuie să picteze o icoană în mod *profesionist, ascetic* și sub *călăuzirea harului* lui Dumnezeu⁸⁴. Pentru că icoana *transpune vizual* profunzimea duhovnicească a textelor teologice⁸⁵.

Privite din această perspectivă, icoanele *nu epuizează* latura mistică, profundă a lor, *prin vizualizare* ci „prin demersul *materialnic*, [prin *materializarea iconică*, iconarul dorește] să umple cu *mai multă taină* și să *înduhovnicească mai profund* semnificația faptului *spiritual* prezentat”⁸⁶.

De aceea Sfintele Icoane reușesc „*să dea formă* celor *mai insondabile taine*, taina *întrupării* dumnezeiescului Chip al lui Hristos fiind *cea mai înaltă și mai ascunsă*”⁸⁷.

Însă *greșeala fatală* este aceea ca iconarul să și-L *închipuie* pe Hristos⁸⁸ și să-L picteze în termenii propriei sale *fantezii*.

De aceea iconarul trebuie să aibă ca *pedagog* icoanele Tradiției⁸⁹, fiindcă „*secretul profesional* constă în [faptul de] *a ști să te uiți la*

⁸¹ Idem, p. 58-59.

⁸² Idem, p. 59.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Idem, p. 61.

⁸⁵ Idem, p. 63.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Idem, p. 63-64.

⁸⁸ Idem, p. 68.

⁸⁹ Ibidem.

icoane *adevărate*, în a învăța treptat *să le alege* pe cele care sunt <imagini deschise>, pe cele neferecate orgolios în *părelnica* și atât de *relativa* <perfecțiune reproductivă>”⁹⁰.

Dar în măsura în care Hristos *ne ocupă* persoana în mod *preafrumos*, atunci El *ne și ajută* să pictăm *cu duioșie* chipul Său⁹¹.

Pentru că icoana e *consecința* unui „act iconografic...sută la sută *subiect-subiect*”⁹², fiindcă pictăm fiind în relație *cu persoana* celui iconizat și nu pictăm *un obiect vizual*.

Și astfel libertatea noastră iubitoare de a *picta* chipul Domnului se întâlnește cu iubirea Sa eliberatoare prin care vrea *să Se lase pictat*⁹³. Iar transpunerea iconică *autentică* are o originalitate *inextricabilă*⁹⁴.

Dar această *originalitate iconică* de care avem atâta nevoie este *războită* de „*evlavia rea* și *incultă*”⁹⁵ a multora dintre noi. Fapt pentru care, în contemporaneitate, „s-a ajuns la situația *absurdă* ca în destule Biserici să fie abundent teologhisită doctrina care *fundamentează* cinstirea Sfintelor Icoane, fără ca *în practica vie* să poată fi deosebită *o icoană* de un tablou religios”⁹⁶.

Însă pentru a contempla *icoana veridică* trebuie să contemplăm „*imaginea ei deplin sedimentată vizual și afirmată canonic până la capăt*”⁹⁷. Pentru că icoana își „*extrage înnoirea* [ei] din trecut...din *prospețimea începătoare* și *inegalabilă* a tradițiilor celor mai proxime

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Idem, p. 69.

⁹² Ibidem.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Idem, p. 73.

⁹⁵ Idem, p. 84.

⁹⁶ Idem, p. 119.

⁹⁷ Idem, p. 128.

anului 1 [al existenței Bisericii], anul *maximei izvorâri*”⁹⁸.

Extrema spiritualistă în iconografie e considerată de către autor drept lucrul de „cel mai *penibil* prost gust”⁹⁹ și asta pentru că se consideră că *doar mintea* omului *intră* în comuniune cu Dumnezeu¹⁰⁰, ignorând, deopotrivă, *relația personală* cu El și *caracteristicile asemănării iconice*¹⁰¹.

Cealaltă extremă, *pietismul nevrotic*¹⁰², „dizolvă *forța și concentrarea doctrinară* a icoanei în <adogmatismul> ambianțelor paradiziace și al *stereotipiilor* idealurilor mistice și etice pe care le întrupează”¹⁰³.

Astfel, în consecință, *reaua evlavie* neagă *icoana adevărată* optând pentru exprimări vizuale aparent „duhovnicești” și emoționale¹⁰⁴.

Iar pe măsură ce se încearcă „procedee de *reproducere* și [de] *redare iluzionistă*”¹⁰⁵ a Sfinților, adică o încercare de *întâlnire hiperrealistă* cu ei la nivel iconic, pe atât icoana nu mai e o *asemănare*, care trimite la prototipul ei¹⁰⁶.

Pentru că *asemănarea iconică* are nevoie de *transparență*, de *deschidere spre model* și, prin *hiperrealism*, icoana devine *opacă*¹⁰⁷.

Referindu-se la *trupurile* Sfinților iconizați, autorul nostru subliniază una dintre

⁹⁸ Idem, p. 130.

⁹⁹ Idem, p. 133.

¹⁰⁰ Ibidem.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Idem, p. 136.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Idem, p. 137.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Ibidem.

axiomele iconografiei ortodoxe¹⁰⁸ și anume pe aceea că „postura *simbolică* a trupescului din icoane ne face să-l percepem *mai restrâns* decât trupul, decât forma *iconică* a trupului”¹⁰⁹.

Și aceasta pentru că în icoane *ne întâlnim* cu *trupurile duhovnicești*¹¹⁰, transfigurate ale Sfinților, care au „un volum *despățimit*, au *consistență*, dar [sunt trupuri] cu substanța *despățimită*”¹¹¹. Iar pentru că sunt trupuri *duhovnicești* tocmai de aceea ele *ne bucură* *văzul* și *nu ni-l ispitesc*¹¹².

Ascetismul iconic e consecința tratării *nesenzuale* a volumelor iconizate¹¹³. Motiv pentru care icoana este „*cea mai realistă imagine* pe care a produs-o omul”¹¹⁴, fiindcă ea vorbește despre *lumea transfigurată*¹¹⁵.

Luând în discuție și mania *cosmetizării* frescelor vechi, autorul atrage atenția că *întinerirea* vechilor fresce contravine *realităților faptelor duhovnicești*¹¹⁶, adică a *căutării profunzimii*, a *maturității duhovnicești* exprimate iconografic.

Fiindcă frescele și icoanele vechi, pe măsura *erodării* lor, capătă mai mult „*mister...și...frumusețe*”¹¹⁷, ceea ce nu înseamnă că nu au nevoie de *o urgentă restaurare*¹¹⁸.

Într-un capitol al cărții, dedicat *iconoclasmului latin/ romano-catolic*, autorul

¹⁰⁸ Idem, p. 149.

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Idem, p. 150.

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Idem, p. 151.

¹¹⁶ Idem, p. 152.

¹¹⁷ Ibidem.

¹¹⁸ Ibidem.

arată că locașul de cult ortodox e văzut ca o *coborâre din cer*¹¹⁹, pe când locașul gotic ca o *înălțarea în spațiu*¹²⁰, „goticitatea”¹²¹ nefiind altceva decât „o anulare a icoanei și a dreptarului ei bisericesc”¹²².

Iar atunci când creștinismul romano-catolic s-a distanțat *tot mai profund* de tradiția iconică a Bisericii una, subliniază autorul, nu a putut să producă altceva decât „cultura și sectele”¹²³.

Dar *cultura* produsă în spațiul *de influență* al romano-catolicismului este și ea o *sectă*¹²⁴, care „îi erodează cel mai activ, mai *insidios* și mai *sistematic* misiunea și pastorația”¹²⁵.

Reîntorcându-se la discuția despre *diferențele* dintre *icoană* și *tabloul religios*, autorul face următoarele precizări: tabloul religios are *orizont*, pe când icoana are *prim-plan*¹²⁶; icoana oferă „o *vedere globală*, care ne înfățișează și pe noi *văzuți de El*, și pe El cum se lasă *văzut de noi*”¹²⁷ și nu e o *privire subiectivistă* asupra lumii; iconismul ortodox are *fundament scriptural*¹²⁸; icoana nu e o *demonstrație* și nici o *fugă spiritualistă de lume* ci o *evidență teologică*¹²⁹; icoana ne propune o *perspectivă descendentă*¹³⁰; Ortodoxia a păstrat icoana, pe când catolicismul a inventat *tabloul*

¹¹⁹ Idem, p. 164.

¹²⁰ Ibidem.

¹²¹ Ibidem.

¹²² Ibidem.

¹²³ Idem, p. 167.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Idem, p. 169.

¹²⁶ Idem, p. 183.

¹²⁷ Idem, p. 186.

¹²⁸ Idem, p. 186-187.

¹²⁹ Idem, p. 188.

¹³⁰ Idem, p. 192-194.

religios, pe care protestantismul l-a exclus cu totul¹³¹.

Autorul subliniază *cu putere* anumite nuanțe, îndelung *verificate*, pentru că icoana a fost lucrarea sa *de-o viață*.

*Iconicitatea patristică*¹³² ne oferă „vorbirea *cu perspectivă inversă*”¹³³ în locul *liniarității*¹³⁴ vizuale, pentru că Dumnezeu *Se implică* în relația cu noi și nu e un *spectator pasiv*.

În capitolul *Ogiva Împărăției*, autorul discută reprezentarea iconică a slavei dumnezeiești sub forma *nimbului luminos*, format din trei cercuri concentrice, a *razei întreite* și a *mandorlei*¹³⁵.

Și aici, printre altele, acesta arată că *mandorlei* iconografice tradiționale i s-a opus în romano-catolicism *ogiva gotică*¹³⁶.

Tabloul occidental merge de la *claritate* spre *tonurile închise*¹³⁷, pe când icoana ne propune o *perspectivă inversă*, fiindcă „pornește de la *opacitatea întunecată* a unei culori...[spre] culorile din ce în ce *mai deschise* ale tentelor suprapuse”¹³⁸.

Și autorul ne arată în pagina a 218-a a cărții sale, prin două exemple picturale, cum din spațiul *negru*, aflat pe locul *viitorului chip* al Domnului, apar *trăsăturile îndumnezeite* ale chipului Său.

În icoană, *umbra* este „întuneric”¹³⁹ iar *deschisul* este „diafanie”¹⁴⁰. „*Luciul*”¹⁴¹ este „cel

¹³¹ Idem, p. 196.

¹³² Idem, p. 198.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ Idem, p. 203.

¹³⁶ Idem, p. 211.

¹³⁷ Idem, p. 217.

¹³⁸ Ibidem.

¹³⁹ Idem, p. 218.

mai *luminos* punct al unei forme din natură”¹⁴², pe când „*blicul*...[este] punctul *cel mai strălucitor* al unei morfologii iconice”¹⁴³.

Însă *blicul* exprimă *prezența* luminii dumnezeiești în icoană¹⁴⁴, fiind un *element teologic* absolut important și care face ca „*forma din icoane*, asemenea Sfântului, [să] devină ea însăși *lumină*”¹⁴⁵.

Discutând *Icoana Bunevestiri*, autorul spune că „oferă senzația penetrantă a *stop-cadrului*, a timpului *înțepenit*, când prezentul și veșnicia *se pliază subit*”¹⁴⁶. Arhanghelului Gavriil i se surprinde aici „*pășirea uriașă și fandarea solemnă*”¹⁴⁷, pe când Maicii lui Dumnezeu: „*gestul retractil al mâinii*”¹⁴⁸.

Referindu-se la modul în care iconarul se *raportează* la icoană, autorul nostru ne spune că

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ Idem, p. 219.

¹⁴² Ibidem.

¹⁴³ Ibidem.

¹⁴⁴ Ibidem.

¹⁴⁵ Idem, p. 223.

¹⁴⁶ Idem, p. 234.

¹⁴⁷ Idem, p. 238.

¹⁴⁸ Ibidem.

„icoana nu este un plan, ci un spațiu tridimensional”¹⁴⁹. Căci dacă „planul are structura concretă a pragului”¹⁵⁰, icoana ne prezintă „forme venite în prag, așezate în prag, ieșite în prag, pironite în prag, pășind în prag, călcând pragul”¹⁵¹ ...[pentru că] iconizarea „le consemnează doar popasul”¹⁵² lor.

Iar timpul icoanei nu este timpul prezent ci „prezentul înveșnicit, simbolizat prin acum și pururea”¹⁵³, Sfinții arătându-ni-se în *spațiul pragului*¹⁵⁴.

Aici, în *pragul iconic*, are loc *întâlnirea* dintre om și Dumnezeu¹⁵⁵, pentru că „pragul icoanei este însăși *asemănarea iconică*, loc singular din lumea creată, văzută și nevăzută, unde Dumnezeu *iese în prag*”¹⁵⁶ pentru ca *să ne întâmpine*. Și autorul teoretizează aici *pragul iconic* ca pe o interpretare *mult mai proprie* icoanei decât *perspectiva inversă*¹⁵⁷.

Vorbind despre *tabloul religios* al Învierii Domnului în comparație cu *Icoana Învierii Domnului*, care e *Icoana coborârii Sale la Iad*, autorul afirmă, pe drept cuvânt, că tabloul religios romano-catolic e lipsit de „realism eshatologic”¹⁵⁸ și „contrazice flagrant”¹⁵⁹ *descrierile evanghelice*.

¹⁴⁹ Idem, p. 252.

¹⁵⁰ Ibidem.

¹⁵¹ Idem, p. 253.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Ibidem.

¹⁵⁴ Ibidem.

¹⁵⁵ Ibidem.

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Idem, p. 254. Fragmentul la care *ne-am referit* aici e acesta: „Pentru un iconar autentic, *perspectiva inversă* nu depășește limitele unei simple *probleme plastice*, în timp ce *încercarea de a reprezenta/ simboliza pragul* poate restitui actului iconic *sensul tainei și emoția teologică*”.

¹⁵⁸ Idem, p. 258.

Însă în icoana ortodoxă *a coborârii* Sale la Iad, Domnul *îi extrage*¹⁶⁰ din morminte pe Sfinții Protopărinți ai neamului omenesc, *cu putere dumnezeiască*, Domnul fiind „în plină *mișcare*, pășind amplu, trecând pragul aflat între El și infern, între cel mai desăvârșit *înăuntru* și cel mai ticălos *din afară*”¹⁶¹.

Icoana Răstignirii Domnului prezintă trupul Său *înduhovnicit*, pe când tabloul religios al romano-catolicismului este o *expresie doloristă*¹⁶².

De aceea, „solemnitatea *pașnică* și *calmă*, care învăluie Pătimirile [Domnului] în icoane, nu are nimic de-a face cu *rictusul forțat* al Sfinților jupuiți de vii în perimetrul tabloului religios”¹⁶³.

În Icoana Răstignirii, Ortodoxia „figurează puterea Patimilor Domnului de *a tămădui* cosmosul și întreg creatul”¹⁶⁴, pentru că moartea nu e văzută ca *ultima gară*.

Și din această cauză, Hristosul nostru, Cel răstignit, nu e „*mort ci adormit*”¹⁶⁵.

În Icoana *Intrării Domnului în Ierusalim*, „detaliul *copacului în furtună* reprezintă imaginea *pătimirii* [Sale] *proxime*”¹⁶⁶, pe când Icoana *Intrării Maicii Domnului în Templu* e o *pledoarie* pentru „spațiul eclezial”¹⁶⁷.

Sfinții Apostoli Petru și Pavel sunt pictați *împreună* pentru ca să se sublinieze *unitatea* Bisericii dar și „unitatea teandrică” a persoanei

¹⁵⁹ Ibidem.

¹⁶⁰ Idem, p. 263.

¹⁶¹ Ibidem.

¹⁶² Idem, p. 284.

¹⁶³ Ibidem.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ Idem, p. 284-286.

¹⁶⁶ Idem, p. 314.

¹⁶⁷ Idem, p. 318.

lui Hristos¹⁶⁸. Iar „mâna lui Petru, care îl cuprinde *frățește* pe Apostolul Neamurilor...este semnalul care indică faptul că *Petru*, nu *Pavel*, este cel care *primește îmbrățișarea*, ca *împăcare definitivă* în duh bisericesc”¹⁶⁹.

Referindu-se la Icoana *Acoperământului Maicii Domnului*, autorul afirmă că *omoforul* Preacuratei este aici de culoare *purpurie*¹⁷⁰, pe când, de obicei, el este „de culoare *violet-închis*”¹⁷¹.

Și acesta crede că e de *culoarea purpurei*, pentru că Maica lui Dumnezeu e numită *imnologic* și *Porfiră înțeleghătoare*¹⁷².

În Icoana *Botezului Domnului*, autorul accentuează detaliul *cerurilor deschise/despicate*¹⁷³, ele reprezentând „atât *disponibilitatea* raiului de pe versantul stâng al icoanei, de a se arăta din nou *deschis* și *gata să primească*, cât și faptul de a putea fi din nou *frecventat*”¹⁷⁴, pe când în Icoana *Nașterii Domnului* apar „*muntele* și *peștera*...[deși] niciunul dintre textele veterotestamentare și niciunul dintre evangheliști nu le semnaleză ca *loc al Nașterii Domnului*”¹⁷⁵.

Însă „*această scorbură transcendentală* scobită în munte”¹⁷⁶, unde Domnul e prezentat că *Se naște* la nivel iconografic, e de sorginte teologică¹⁷⁷.

¹⁶⁸ Idem, p. 344.

¹⁶⁹ Idem, p. 345-346.

¹⁷⁰ Idem, p. 439.

¹⁷¹ Ibidem.

¹⁷² Idem, p. 441.

¹⁷³ Idem, p. 465.

¹⁷⁴ Ibidem.

¹⁷⁵ Idem, p. 476.

¹⁷⁶ Idem, p. 477.

¹⁷⁷ Ibidem.

Motivul pentru care s-a înlocuit *staulul* cu *muntele cu peșteră* la nivel iconic¹⁷⁸ a fost acela de a se prezenta un „relief *personalizat*”¹⁷⁹, care nu își are modelul „în universul vizibil, ci în *realitatea lăuntrică*”¹⁸⁰, duhovnicească a celui credincios.

Fapt pentru care această „stâncă-val”¹⁸¹ a Icoanei *Nașterii Domnului* „simbolizează plastic relieful existentului *îmbunătățit* după chipul și asemănarea persoanei”¹⁸².

Și relieful *stâncos* al icoanei de față, precizează autorul, „suferă *modificări semnificative* de reprezentare: în unele icoane, stâncă-val a muntelui cu peșteră stă *ridicată* și *încremenită* ca un tsunami uriaș și groaznic de piatră, în altele, *urcă* pe suprafața icoanei *măreț* și *neted* ca un dumnezeu de piatră, sau are conturul arhetipal de *gazdă primordială* a Întropării Logosului”¹⁸³.

Peștera nu poate fi *disociată* de *munte*¹⁸⁴, motiv pentru care aici, în Icoana *Nașterii Domnului*, ea are rolul de a exprima „ieșirea din această lume, ieșirea din cosmosul creat”¹⁸⁵.

Și cum relieful muntos este expresia „mării vieții”, *transfigurarea* lui iconică exprimă *atracția sa* spre milostivirea lui Dumnezeu¹⁸⁶.

Într-o altă perspectivă, *crăpătura din munte*, „deopotrivă *benefică* și *clandestină*, simbolizează momentul de *implozie* a

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ Idem, p. 485.

¹⁸⁰ Ibidem.

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Ibidem.

¹⁸³ Idem, p. 486.

¹⁸⁴ Idem, p. 487.

¹⁸⁵ Idem, p. 488.

¹⁸⁶ Ibidem.

răutății”¹⁸⁷, pentru că peștera *prefigurează* mormântul¹⁸⁸, Pruncul Iisus e îmbrăcat deja „în *lințoliu*”¹⁸⁹, iar ieslea este „o raclă de piatră”¹⁹⁰.

Și „adevărurile *subversive*”¹⁹¹ pe care le indică nașterea Sa se regăsesc în *tihna* caselor ortodoxe de sărbători¹⁹², ortodocșii optând pentru „disidența prin răbdare, martiriul prin ridicol, puterea prin slăbiciune, biruința prin blândețe, libertatea prin ascultare, opoziția prin jertfa de sine, îndrăzneala prin smerenie, înnoirea prin tradiție, victoria prin eșec, învierea prin Cruce”¹⁹³.

De aceea, în Ortodoxie, Nașterea Domnului este „o bucurie *îngândurată*”¹⁹⁴, pentru că aceasta e *starea* pe care chipul Maicii Sale *ne-o transmite*¹⁹⁵.

Iar „bucuria teologică”¹⁹⁶ a Maicii Domnului ne dă să înțelegem că praznicul Nașterii Sale nu trebuie să aibă „accentele *prea profane* ale veseliei sau ale efuziunilor *pietismului lacrimogen*”¹⁹⁷.

Însă autorul vorbește și despre o perspectivă *eshatologică* a Icoanei Nașterii Domnului¹⁹⁸, *muntele netăiat* fiind Maica Sa iar Hristos fiind *Piatra unghiulară*¹⁹⁹. Căci de aceea muntele are o *crăpătură*: pentru că s-a *desprins* din el *Piatra unghiulară*, Care va

¹⁸⁷ Idem, p. 488-489.

¹⁸⁸ Idem, p. 489.

¹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ Idem, p. 489-490.

¹⁹⁴ Idem, p. 490.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ Ibidem.

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Idem, p. 491.

cădea *peste* stăpânitorul acestei lumi și-l va zdrobi²⁰⁰.

Introducând discuția despre *iconizarea* lui Hristos ca *Prunc bătrân* cu *visul* lui Nichita Stănescu [o *confesiune restauratoare surprinzătoare*]²⁰¹, autorul afirmă că acest mod de *a-L reprezenta* pe Hristos exprimă „definiția teandrică, divino-umană, a Fiului Omului, aceeași la toate vârstele, din *fragedă pruncie* la *crucificare*”²⁰².

El este „*Pruncul bătrân*...[pentru că este] *un Prunc adult*, purtând cu *solemnă autoritate* toga propovăduitorului”²⁰³. Și pentru că e *Fiul lui Dumnezeu întrupat*, *Pruncul* din *Icoana Maica Domnului cu Pruncul*, de aceea El este „Cel care *o binecuvintează* pe mama Sa – nu invers, ca la noi, oamenii, unde mamele *ne binecuvintează* pe toată perioada vârstelor fragede”²⁰⁴.

Și autorul remarcă faptul, că *Pruncul* Hristos are un chip „eminamente *contradictoriu* [în icoane], o *fizionomie antinomică*”²⁰⁵, pentru că depășește „*logica și coerența* pe care se sprijină înțelepciunea omenească”²⁰⁶.

În chipul Lui iconic se îmbină „*secvențe buclate* cu *secvențe aspre*, severe, detalii *drăgălașe* cu morfologii *sobre*, adulte, *proporții rezonabile* între părți cu *disproporții* frizând *malformații*”²⁰⁷.

Prof. Sorin Dumitrescu nu ne lasă însă la stadiul *aparențelor* iconice ci ne oferă detalii

²⁰⁰ Ibidem.

²⁰¹ Idem, p. 505-506.

²⁰² Idem, p. 506.

²⁰³ Idem, p. 507.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Idem, p. 509.

²⁰⁶ Ibidem.

²⁰⁷ Ibidem.

constructiviste despre cum se realizează iconic *fizionomia bătrână* a Pruncului Hristos: se începe cu o calotă craniană de copil, pe care iconarul o dilată²⁰⁸ „până la dimensiuni *hidrocefale*”²⁰⁹, printr-o marcată extensie *spre dreapta*.

Ochii Pruncului divin sunt, de obicei, *rotunzi*, vădit *exoftalmici*²¹⁰, dar *cu pupila mică*, invers decât îi au pruncii obișnuiți. Fizic [ei] sunt *de aici*, dar căutarea le este *de dincolo*, de departe.

Arcul *protuberant* al sprâncenelor desenează geometric o *boltă* a feței asemănătoare *unei cupole*, care îi *glorifică* expresia.

Detaliile participă la crearea imaginii *paradoxale* a unei persoane *din afara lumii* create, *extramundănă*, nu *extraterestră*, pătrunsă <prin efracție> în perimetrul uman, *în intimitatea* structurilor anatomice și fiziologice care o definesc morfologic”²¹¹.

Acestea sunt *motivele practice* pentru care Pruncul Hristos al Ortodoxiei nu e pentru a fi *îndrăgit* în mod sentimentalist ci pentru a fi cinstit „*amplu și cu frică de Dumnezeu*”²¹². Și El e ținut *în brațe* de Maica Sa nu *oricum* ci ca pe *Emmanuel* din vedenia Sfântului Iezechiel²¹³.

Pruncul e *matur*, picioarele *Îi ies* de sub togă, trupul Său e înclinat *spre stânga* și ține în mână *o filacteră făcută sul*²¹⁴.

²⁰⁸ Idem, p. 510.

²⁰⁹ Dimensiuni *exagerate* ale capului...pentru că *hidrocefalia* e afecțiunea care constă în *acumularea excesivă* de lichid cefalorahidian în *membranele* creierului.

²¹⁰ Măriți, bulbucăți.

²¹¹ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana...*, ed. cit., p. 510.

²¹² Idem, p. 511.

²¹³ Ibidem.

²¹⁴ Idem, p. 511-512.

De aceea Pruncii „întineriți” ai icoanelor ortodoxe, care apar începând cu secolul al XVII-lea, *ies* din Tradiția ortodoxă, fiind o amprentă *catolicizantă*²¹⁵, revenirea „la normal”²¹⁶ a chipului Pruncului Hristos însemnând o *abdicare* „analfabetă și amnezică”²¹⁷ de la teologia icoanei ortodoxe.

Și autorul subliniază *cu amărăciune* faptul, că în spațiul nostru românesc, pictori religioși ca Gheorghe Tattarescu²¹⁸ și Costin Petrescu²¹⁹ „au făcut *averi uriașe* administrând estetic *blasfemul* acestei *inculte* și *nemântuitoare substituiri*”²²⁰ a icoanei ortodoxe cu *fresce pseudo-religioase* de factură romano-catolică.

Iar acestea nu sunt simple *devieri* ci „erezii iconice”²²¹, spune *în mod apăsător* autorul nostru, care nu au fost *amendate* de Biserica noastră până acum²²².

Discutând cele trei icoane *dedicate* Sfântului Ilie Tesviteanul, autorul remarcă faptul că Sfântul Ilie și Sfântul Ioan Botezătorul sunt ambii *îngeri în trup* și *Înaintemergători* ai lui Hristos, Sfântul Ilie fiind *Înaintemergătorul* celei de *a doua veniri* a lui Hristos²²³. În icoana *hrănirii* sale de către corb, Sfântul Ilie privește *către pasăre*²²⁴, care ține în pliscul ei *pâine*²²⁵,

²¹⁵ Idem, p. 512.

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ Ibidem.

²¹⁸ A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Tattarescu.

²¹⁹ Idem:

http://www.revistamuzeelor.ro/arhpdf/2005_01_17.pdf.

²²⁰ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana...*, ed. cit., p. 513.

²²¹ Idem, p. 514.

²²² Ibidem.

²²³ Idem, p. 522.

²²⁴ Idem, p. 529.

²²⁵ Ibidem.

însă o pâine care „*strălucește* neînchipuit de puternic și de misterios”²²⁶.

Și *pâinea* corbului e Sfânta Euharistie²²⁷, fapt pentru care, în icoană, ea reprezintă „*cel mai strălucitor punct*”²²⁸.

Corbul a fost ales la nivel iconografic pentru *contrast*²²⁹, pentru a se arăta faptul că *până și corbul*, care este „singura zburătoare, care își abandonează fără milă puii”²³⁰, se poate *înduhovnici*, că există, în definitiv, *posibilitatea* mântuirii pentru *toți* păcătoșii.

Autorul *alătură* vârtejul harului, care îl *răpește* pe Sfântul Ilie, de *vârtejul* Cincizecimii și de *vârtejul* din vedenia Sfântului Iezechiel²³¹, pentru că toate sunt „*vârtejuri pnevmatice*”²³².

„Astrul *înroșit*, care-l *răpește* la cer pe Ilie”²³³, prevestea „*cupola* Pantocratorului”²³⁴. Iar din vedenia Sfântului Iezechiel s-au ales *pentru iconizare* doar „fețele de vultur, de bou, de om, de leu, picioarele copitate de vițel, bolta întinsă deasupra, fiarele cu aripi fâlfâitoare, curcubeul, sulul, cartea, chipul de om”²³⁵.

„*Cupola și Pantocratorul* reprezintă Icoana *Înălțării Domnului*”²³⁶, pe când pereții *lateral*i ai cupolei sunt *rezervați* Puterilor cerești²³⁷. „*Inelul-curbu*”²³⁸ din jurul Pantocratorului „simbolizează *nesfârșirea*, iar în

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ Idem, p. 530.

²²⁸ Idem, p. 529.

²²⁹ Idem, p. 530.

²³⁰ Ibidem.

²³¹ Idem, p. 538.

²³² Ibidem.

²³³ Idem, p. 539.

²³⁴ Ibidem.

²³⁵ Idem, p. 542.

²³⁶ Idem, p. 548.

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ Ibidem.

calitate de *curcubeu inelar*, Noua Alianță dintre Dumnezeu și oameni”²³⁹.

Pe cupolele mai mici apar *ipostazele hristologice* „Hristos întrupat”, „Hristos cel bătrân de zile”, „Hristos împărat” sau, ca *substituție* a lui Hristos, „Tronul împăratului slavei”²⁴⁰.

Referindu-se la *zidurile exterioare pictate* a 4 Biserici ortodoxe românești, autorul resubliniază faptul că iconografia ortodoxă e o *scriere* și nu o *picturalizare* religioasă²⁴¹.

Și iconografia ortodoxă este „*scrierea* bisericească, [care] excelează prin *rigoare* și *responsabilitate*, urmând *modelul divino-uman* al Sfintei Scripturi”²⁴².

De aceea „*evidențele iconice*”²⁴³ au nevoie de *decriptare*²⁴⁴.

Și autorul *ne pune în temă* cu faptul că pentru *zidurile exterioare pictate* din România s-au ales 12 *teme iconografice*: „*Arborele* lui Iesei, *Acatistul* Bunei Vestiri, *Judecata* de Apoi, *Ospățul* veșnic, *Sfinții ostași militari*, *Luarea Constantinopolului*, *Izgonirea* din Rai, *Parabola Fiului risipitor*, *Rugul aprins*, *Minunile Sfântului Nicolae* [al Mirelor Lichiei], *Ispitirile Sfântului Antonie cel Mare* și *Vămile văzduhului*”²⁴⁵.

Interconexiunile dintre aceste teme subliniază rolul *discernământului duhovnicesc* în experiența ortodoxă²⁴⁶.

²³⁹ Ibidem.

²⁴⁰ Ibidem.

²⁴¹ Idem, p. 557.

²⁴² Ibidem.

²⁴³ Ibidem.

²⁴⁴ Idem, p. 558.

²⁴⁵ Ibidem.

²⁴⁶ Idem, p. 560.

Rugul aprins e pictat în vecinătatea *Acatistului Bunei Vestiri*²⁴⁷ pentru că ambele *narațiuni iconice* vorbesc despre Maica Domnului.

Acatistul se află în vecinătatea *Minunilor Sfântului Nicolae* pentru că „*teologhisește vizual combaterea arianismului*”²⁴⁸, adică a *negării* persoanei Mântuitorului Hristos.

Minunile Sfântului Nicolae se învecinează cu *Parabola Fiului risipitor* pentru a vizualiza „*biruința prin milă*”²⁴⁹, câștigarea prin *milă* și *iertare* a inimilor oamenilor.

Apoi învecinarea dintre *Parabola Fiului risipitor* și *Luarea Constantinopolului* are rolul de a sublinia faptul că *întoarcerea* la Dumnezeu se face prin pocăință²⁵⁰.

Și autorul ne demonstrează, la nivel argumentativ, cu multă distincție, *cunoașterea teologică* a iconarilor evidențiată de „*sinapsele*”²⁵¹, de *legăturile interioare* existente între temele iconizate.

Alăturarea frescei Sfântului Gheorghe de cea a *Aducerii Moaștelor Sfântului Ioan cel Nou* are rolul de a arăta că Sfinții sunt „*contraforți și stâlpi*”²⁵² ai Bisericii.

Fresca *Arborelui* lui Iesei prezintă „o narațiune *sincronică*”²⁵³, pentru că *centrează* toate corelațiile pe persoana *Mlădiței*²⁵⁴, pe când în *Icoana Înălțării Sfintei Cruci*, *Sfânta Împărăteasă Elena* „este zugrăvită *dreaptă* și

²⁴⁷ Idem, p. 562.

²⁴⁸ Idem, p. 563.

²⁴⁹ Idem, p. 565.

²⁵⁰ Idem, p. 566.

²⁵¹ Idem, p. 572.

²⁵² Idem, p. 573.

²⁵³ Idem, p. 574.

²⁵⁴ Idem, p. 574-575.

tânăra, la fel ca fiul său²⁵⁵, pentru că există „o punte teologică”²⁵⁶ între această icoană și Icoana *Răstignirii Domnului*²⁵⁷, unde Maica Domnului și Sfântul Ioan Evanghelistul, fiul ei *duhovnicesc*, sunt ambii *tineri*.

Și autorul nostru subliniază faptul că s-a *anulat* la nivel iconic *diferența de vârstă* dintre Maica Domnului și Sfântul Ioan Evanghelistul pentru „a feri această *filiație duhovnicească* de orice *apropiere cu filiația naturală*”²⁵⁸.

Discutând icoanele Sfinților militari, autorul ne precizează faptul că Biserica nu îi cinstește pentru *biruințele lor armate* (chiar dacă ele *au existat*, au fost *reale*)²⁵⁹ ci pentru că s-au arătat „biruitori *prin jertfă de sine*”²⁶⁰, adică pentru *răbdarea, credința și martiriul* lor.

Balaurul însulițat din Icoana Sfântului Mare Mucenic Gheorghe²⁶¹ cât și „trupurile *împunse* ale împăraților Decius, Dioclețian și Maximian sunt simboluri *limpezi* ale *idolilor surpați*”²⁶², victorii *punctuale* împotriva păgânismului.

Și referindu-se la iconografia Bisericii din Mănăstirea Probota, acesta ne precizează că cei *12 Sfinți militari* iconizați aici au puncte biografice *comune*²⁶³: „toți se trag din *familii aristocrate înstărite*; toți sunt *excepțional înzestrați* nativ, fizic, intelectual și duhovnicesc; toți fac *carriere publice semețe* în societatea păgână a vremii; sunt guvernatori, generali,

²⁵⁵ Idem, p. 578.

²⁵⁶ Idem, p. 579.

²⁵⁷ Ibidem.

²⁵⁸ Idem, p. 580.

²⁵⁹ Idem, p. 600.

²⁶⁰ Idem, p. 601.

²⁶¹ Ibidem.

²⁶² Ibidem.

²⁶³ Ibidem.

prefecți, uneori *proximi* sau *favoriți* ai cezarului; toți sunt *slujbași fideli* ai puterii imperiale, dar devin *disidenți* când sunt *agresați* și *provocați religios*”²⁶⁴.

Într-o altă discuție, în cea despre Icoanele Sfinților Îngeri, autorul subliniază *luarea-aminte* a lor, *atenția lor evlavioasă*²⁶⁵. Modul în care le sunt *iconizate* chipurile, în tehnica celor „trei sferturi”²⁶⁶, ne prezintă fețe de Îngeri cu „o perpetuă, curajoasă și harnică *luare-aminte*”²⁶⁷.

„Ochiul angelic atent se află pe aceeași linie cu pavilionul *dilat* al urechii, a cărei formă este *rabătută*”²⁶⁸ în plan.

Vizual, nasul, gura, bărbia și celălalt ochi, pe jumătate acoperit de creasta *efilată*²⁶⁹ a nasului, au o pondere morfologică *diminuată* în raport cu reliefurile ochiului și al urechii obrazului îngeresc *întors spre noi*”²⁷⁰.

Detalii nu doar de *observator* al icoanelor ci, mai ales, de *creator de icoane*. Și prin aceasta Profesorul Sorin Dumitrescu se *diferențiază* de alți ermineuți ai icoanelor, pentru că el vorbește *din interiorul* creării și al contemplării acestora.

Luarea-aminte a Sfântului Arhanghel Mihail este iconizată „prin desenul globular, oarecum *exoftalmic*, al căutării [sale] *rotitoare*, care *șterge* suprafața feței [și care] seamănă cu un *radar duhovnicesc*”²⁷¹. Sfinții Îngeri iconizați sunt, deopotrivă, *făpturi cerești slujitoare* dar și

²⁶⁴ Ibidem.

²⁶⁵ Idem, p. 610.

²⁶⁶ Ibidem.

²⁶⁷ Ibidem.

²⁶⁸ Pliată, îndoită.

²⁶⁹ Subțiată.

²⁷⁰ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana...*, ed. cit., p. 612.

²⁷¹ Ibidem.

oglinzi în care se reflectă slava Prea Sfintei Treimi²⁷².

Suflarea harului dumnezeiesc este iconizată și în „fluturarea capetelor panglicilor care bandajează de jur-împrejur șevelura²⁷³ și cosițele²⁷⁴ Sfinților Îngeri”²⁷⁵, pe când chipul lor nu e *nici de bărbat și nici de femeie*²⁷⁶, pentru că „Îngerii cuplează marital cele două genuri”²⁷⁷ umane.

Gura Sfântului Arhanghel Mihail e *sobră*²⁷⁸, pe când *coama* capului e *uriasă* și cu accente feminine²⁷⁹.

Mâna cu care ține sulița are proiecție *tridimensională*²⁸⁰ și ea ne facilitează *accesul* la

²⁷² Idem, p. 614.

²⁷³ Părul capului.

²⁷⁴ Părul împletit.

²⁷⁵ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana...*, ed. cit., p. 614.

²⁷⁶ Idem, p. 615.

²⁷⁷ Idem, p. 616.

²⁷⁸ Idem, p. 618.

²⁷⁹ Idem, p. 616.

²⁸⁰ Idem, p. 621. Detaliul iconic de deasupra e *mâna tridimensională* a Sfântului Arhanghel Mihail, icoana de secol XII fiind *tezaurizată* în Muzeul Bizantin din Atena.

„aspectul *insolit* al morfologiei *vindecate*, al umanului *restaurat*”²⁸¹.

De aceea autorul pune *semnul de egalitate* între *Sfintele Icoane* și *Sfintele Moaște*, pentru că ambele categorii sunt „morfologii *cuvântătoare*, trupuri *tainic propovăduitoare*”²⁸² ale *îndumnezeirii* umanității.

Transformând *mâna iconizată* în *sculptură în ghips* (cu ajutorul sculptorului Mihai Ecobici)²⁸³, autorul *asimilează* degetele iconizate ale Arhanghelului cu vizualitatea *degetelor transfigurate* ale Sfântului Ierarh Ciprian, fostul *vrăjitor* (pomenit la 2 octombrie), a cărui mână e *cinstită* la Biserica Zlătari din București²⁸⁴ și cu a *degetelor transfigurate* ale Fericitului Ilie Mărturisitorul, de la Cimitirul Giulești din București²⁸⁵.

Și conchide faptul că *mâna iconizată* a Arhanghelului exprimă *latura doxologică* a umanității transfigurate²⁸⁶.

În concluzie, autorul ne-a dovedit din destul, cât *de important* și *de frumos*, de *impunător* prin organicitatea sa e rodul *atenției* și *al contemplației teologice* în erminiile iconografice.

De aceea, cu *minuțiozitate* și *sfială*, dar și cu *îndrăznire duhovnicească*, Prof. Sorin Dumitrescu ne-a vorbit despre *dulceața înțelegerii duhovnicești* dar și despre *pericolele fatale* ale deformărilor iconice.

²⁸¹ Idem, p. 625.

²⁸² Idem, p. 634.

²⁸³ Idem, p. 632.

²⁸⁴ Idem, p. 639.

²⁸⁵ Idem, p. 638.

²⁸⁶ Idem, p. 639.

Icoana e *teologie vizuală* și, din acest motiv, ea trebuie *creată* și *contemplată* cu inima curățită de patimi.

Experierea slavei lui Dumnezeu în Sfintele Taine ale Bisericii

Documentul teologic BEM²⁸⁷ este unul *defazat*. Fiind *de esență modernă* trebuia să apară cu un secol, două mai înainte. Pentru că el pledează pentru universalism, raționalitate, relativizarea particularităților eclesiale în scopul *unității creștine*.

Însă noi ne aflăm în plină postmodernitate unde teologia și, în primul rând, Biserica trebuie să aibă *relevanță practică*. Să aibă *tangență* cu omul de rând, care dorește să *experimenteze*, să cunoască *pe viu* lucrurile și, mai ales, în *termenii prezentului*.

De aceea postmodernul e *reticent* față de religie, considerată *o îndoctrinare* sau *o spălare* a creierului dar *ciulește urechea* când vine vorba de *spiritualitate*.

Și cred că întoarcerea omului spre *viață*, spre *trăiri personale* în postmodernitate, setea lui de *experiențe marcante* e *marea șansă* a Ortodoxiei să vorbească, în mod *experimental*, despre teologia și cultul ei.

²⁸⁷ Studiu prezentat la *Al 4-lea Colocviu Național de Teologie Dogmatică Ortodoxă. Constituția sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului „Botez, Euharistie, Minister” la Lima (1982-2012)*, Constanța, 4-6 septembrie 2012, la invitația Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea.

A fost publicat sub forma: Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Experierea slavei lui Dumnezeu în Sfintele Taine ale Bisericii*, p. 466-484, în vol. „*Constituția sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului < Botez, Euharistie, Minister > la Lima (1982-2012)*”. Al IV-lea Colocviu Național de Teologie Dogmatică, Constanța, 4-6 sept. 2012, România”, ed. îngrijită de Pr. Prof. Univ. Dr. Adrian Niculcea, Pr. Lect. Univ. Dr. Tudor Cosmin Ciocan, Asist. Drd. Sebastian Voicu, Ed. Vasiliana '98, Iași, 2014, 493 p. [ISBN 978-973-116-340-6].

Adică să facă *relevante* teologia și cultul Bisericii printr-o exegeză duhov-nicească *la interiorul* relației omului cu Dumnezeu.

*

În documentul BEM²⁸⁸ substantivul *grace/har* apare de 7 ori²⁸⁹. Iar substantivul *glory/slavă*, ca parte componentă a sintagmei *slava lui Dumnezeu*, apare de 4 ori²⁹⁰.

Și *grace* este corelativ cu *glory* în experiența și teologia ortodoxă. Pentru că *slava lui Dumnezeu nu e altceva decât harul dumnezeiesc necreat sau lumina dumnzeiască necreată*.

La I. 1, Domnul „bestows His grace upon His people” [revarsă *harul* Său peste poporul Său]²⁹¹ în Sfântul Botez.

Iar *viața creștină* [the life of the Christian] se caracterizează, la I. 9, printr-o „*continuing struggle* yet also of continuing experience of grace” [*continuă luptă* și, de asemenea, printr-o *continuă experiență/ experiență a harului*].

Adultul care se botează „responds to the grace of God” [*răspunde harului lui Dumnezeu*]

²⁸⁸ Vom cita, la notele de subsol, *Baptism, Eucharist and Ministry*, Faith and Order, Paper No. 111, World Council of Churches, Geneva, 1982, p. 1-30 sub forma *BEM en, p.* și Anca Manolache, *Botez, Euharistie, Slujire*, în rev. *Mitropolia Banatului*, XXXIII (1983), nr. 1-2, p. 21-57 sub forma: *BEM ro, p.*

Supra ne vom referi la document numai sub abrevierea *BEM*.

²⁸⁹ Cf. *BEM en*, p. 1 (I. 1), p. 3 (I. 9), p. 4 (com. 12), p. 5 (I. 16), p. 12 (II. 20), p. 13 (II. 22), p. 28 (III. 45) [pentru prima dată apărând forma de plural: *graces* (haruri), în relație cu *gifts* (daruri), cu *darurile duhovnicești* ale harului dumnezeiesc].

²⁹⁰ Idem, p. 2 (I. 5), p. 2 (I. 7), p. 3 (I. 9), p. 16 (III. 4).

²⁹¹ Toate *traducerile* din limba engleză ale textului *BEM aparțin* autorului.

[I, com. 12]²⁹² iar pruncii botezați „are placed under the protection of God's grace” [sunt puși sub *protecția/ paza/ acoperământul* harului lui Dumnezeu], conform I. 16.

Sfânta Euharistie, de asemenea, e *plină de har* pentru că „through the Eucharist the all-renewing grace of God penetrates and re-stores human personality and dignity” [prin Euharistie *harul atoatereînnoitor*²⁹³ al lui Dumnezeu pătrunde și restaurează perso-nalitatea și demnitatea umană] [II. 20] iar în II. 22 se afirmă faptul că Euharistia e *prezentă* în lume „wherever the grace of God is manifest” [oriunde harul lui Dumnezeu se manifestă].

Pe când, în III. 45, unde avem forma *de plural*, cel *chemat* la Preoție e un om care *atestă* „the gifts and graces” [darurile și haruri] dumnezeiești.

I. 5 atestă faptul că *slava* lui Dumnezeu nu se confundă cu *lauda* pe care Biserica I-o aduce lui Dumnezeu, pentru că trăim „to the praise of the glory of God” [spre lauda *slavei* lui Dumnezeu].

În I. 7 se vorbește despre „the glory of God the Father” [*slava* lui Dumnezeu Tatăl].

În I. 9, cei botezați sunt chemați „to reflect the glory of the Lord” [să reflecte *slava* Domnului], a Fiului lui Dumnezeu întrupat.

Însă *slava* Tatălui nu e *diferită* de cea a Fiului și de cea a Sfântului Duh, pentru că Dumnezeul nostru treimic are *o singură slavă dumnezeiască* din veci și pentru veci.

Pe când, în III. 4, membrii Bisericii Ortodoxe trăiesc, încă *de acum*, „a foretaste of

²⁹² *Com.* = comentariu.

²⁹³ În BEM ro, p. 35 avem: „harul lui Dumnezeu care înnoiește totul”.

the joy and *glory* of God's Kingdom" [*o pregustare a bucuriei și a slavei Împărăției lui Dumnezeu*].

După cum se observă, toate *ocurențele* lui *grace* și *glory* prezintă harul în termenii *realismului mistico-sacramental*.

Căci vorbesc despre *har* ca despre *realitatea* vieții lui Dumnezeu. Ca *realitate experiabilă sacramental* în Biserica Sa, ca *realitate personală* a credinciosului în viața de acum dar și ca *realitate experiabilă* în Împărăția lui Dumnezeu.

Pentru că harul dumnezeiesc necreat *transcende* lumea, ca unul care *se revarsă* din Dumnezeu, dar care *se sălășluiește* în membrii Bisericii, începând cu Sfântul Botez, pentru a le da posibilitatea unei *vieți eclesiale/ bisericești*, adică *divino-umane*.

Însă, pe de altă parte, documentul BEM este adesea *ambiguu*, datorită *relativismului său congenital*, atâta timp cât încearcă *să împace*, fără sorți de izbândă, atât de multe *perspective teologice* asupra sacramenta-lității.

Se vorbește în el despre *har* dar niciodată nu se specifică faptul dacă harul e *creat* sau *necreat*. Noi am tras concluzia, din ocurențele lui textuale, că e *necreat*, pentru că ne-am raportat la texte *într-o înțelegere ortodoxă*. Însă textul BEM nu ne-a explicat, în mod *univoc*, acest amănunt.

Botezul e considerat „*the sign of new life*” [*semnul noii vieți*] [I. 2]²⁹⁴ și nu *începutul* unei

²⁹⁴ BEM en, p. 1. Tot ca *semn* [sign], dar *al Împărăției lui Dumnezeu* și *al vieții care va veni*, este Botezul și în I, 7, cf. Idem, p. 2.

noi vieți și se *presupune*, în mod fals, că orice botez, din orice biserică, ne duce la o *unitate baptismală* cu toți creștinii din toate secolele [I. 6]²⁹⁵. Și asta pentru că botezul, făcut de orice biserică, este considerat „a basic bond of unity” [o legătură fundamentală a unității] [Ibidem]²⁹⁶ creștine.

Însă considerarea apei Botezului drept una cu o „symbolic dimension” [dimensiune simbolică] [I. 18]²⁹⁷ și nu *mistică*, sfințitoare, ne arată faptul că documentul BEM consideră Botezul *un simbol* și nu o *Taină*.

Ungerea cu Sfântul Mir e considerată tot *semn* dar „the sign of the gift of the Spirit” [semnul darului Duhului] [I. 14]²⁹⁸.

Deși se vorbește despre *Trupul* și *Sângele Domnului* în Euharistie, ele nu sunt mărturisite drept *prezențe reale*, mistico-sacramentale ale lui Hristos, ci „the sacramental signs of Christ’s body and blood” [semnele sacramentale ale Trupului și ale Sângelui lui Hristos] [II. 15]²⁹⁹.

Se presupune că există „the sacramental integrity” [integritate sacramentală]³⁰⁰ [I. com. 13] în toate bisericile creștine, deși ea *nu există*, și că prin împărtășirea euharistică, indiferent *în ce biserică*, se realizează *unitatea* [the oneness] tuturor celor care *s-au împărtășit vreodată* cu Hristos [II. 19]³⁰¹.

Însă *unitatea reală* nu se face prin *botezare* și *împărtășire* ci prin *mărturisirea aceleiași credințe*. Credința ortodoxă *validează*

²⁹⁵ Idem, p. 2.

²⁹⁶ Ibidem.

²⁹⁷ Idem, p. 6.

²⁹⁸ Idem, p. 5.

²⁹⁹ Idem, p. 11.

³⁰⁰ Idem, p. 5.

³⁰¹ Idem, p. 12.

Tainele, pentru că numai cei care mărturisesc *aceeași credință ortodoxă* se împărtășesc de *aceleași Taine* ale Bisericii lui Hristos.

Și concomitent cu *simbolismul* Euharistiei, documentul BEM Îl consideră pe Hristos ca fiind *prezent* în Euharistie [II. 6]³⁰², *hrana euharistică* este văzută ca cea care *ne sfințește* [II. 10]³⁰³ și se vorbește despre Trupul și Sângele Domnului în Euharistie într-o „mysterious manner” [manieră misterioasă/tainică] [II. com. 13]³⁰⁴.

De aceea *pendularea continuă* între *simbolismul euharistic* și *realismul mistico-sacramental al Euharistiei* duce la o *neînțelegere majoră* a realității Euharistiei.

Însă documentul BEM *a amalgamat* în mod *intenționat* pozițiile teologice în așa fel încât *simbolismul misterologic* să aibă *întâietate*.

Altfel nu se explică grija *suspectă* a autorilor de *a sublinia* faptul că nu „to spiritualize the eucharistic presence of Christ” [se *spiritualizează* prezența euharistică a lui Hristos] [II. com. 14], dacă se afirmă *legătura indisolubilă* dintre Fiul și Duhul³⁰⁵.

Însă dacă Hristos e *real* în Euharistie atunci El este *o prezență mistică* și *îndumnezeitoare* pentru cei credincioși și nu una *simbolică*.

În ceea ce privește Preoția, documentul BEM *subvaluează* „formele *particulare* ale slujirii preoțești” [*particular forms of the*

³⁰² Idem, p. 9. În II. 13, cf. Idem, p. 10, Hristos e mărturisit ca *o prezență* „real, living and active” [reală, vie și activă] în Euharistie.

³⁰³ Idem, p. 10.

³⁰⁴ Ibidem.

³⁰⁵ Idem, p. 11.

ordained ministry] [III. com. 11]³⁰⁶, adică pe cele apărute *după secolul I. d. Hr.*, socotindu-le că *nu exprimă* „directly to the will and institution of Jesus Christ [în mod direct *voința* și *instituirea* lui Iisus Hristos] [III. com. 11]³⁰⁷.

Pentru că BEM nu vorbește despre *preoție sacramentală* ci despre *o slujire reprezentativă/simbolică*, atâta timp cât „the ordained ministry [slujirea preotească] fulfils these functions [împlinește aceste funcții (preotești)] in a *representative way* [într-un mod *reprezentativ*]” [III. com. 13]³⁰⁸.

Însă, și mai grav, *pledează* pentru *hirotonirea* femeilor [III. 18 și III. com. 18]³⁰⁹ și susține, în mod *cu totul neadevărat*, că ierarhia bisericească tripartită (diacon, prezbiter, episcop) nu a apărut *în secolul I* după Hristos, ci *în secolele II-III* [III. 19]³¹⁰.

Deși *succesiunea apostolică* nu poate fi înțeleasă decât ca *transmitere directă* a credinței ortodoxe și a harului și ca *existență continuă* a Bisericii, în III. 53 se vorbește despre *succesiunea directă* în paralel cu *lipsa de succesiune*³¹¹, relativizându-se cu totul *constituția și dăinuirea* Bisericii în istorie.

III. 55 cere să se realizeze „recunoașterea reciprocă publică [mutual recognition publicly]”³¹² a bisericilor și ea să se facă într-un *cadru liturgic*, adică la „the common celebration of the eucharist” [celebrarea/ slujirea comună a euharistiei]³¹³.

³⁰⁶ Idem, p. 18.

³⁰⁷ Ibidem.

³⁰⁸ Idem, p. 19.

³⁰⁹ Idem, p. 20-21.

³¹⁰ Idem, p. 21.

³¹¹ Idem, p. 29-30.

³¹² Idem, p. 30.

³¹³ Ibidem.

Recunoașterea reciprocă, fără doar și poate, e *iluzorie* pentru că dialogul interreligios nu a progresat decât spre o înțelegere *relativist-utopică* a istoriei și a realității eclesiale.

Ambiguități de tot felul, într-adins exploatare, se întâlnesc cu *mistificări grosolane* în întregul document BEM.

Pentru că dorința de a afla *adevărata Biserică* și *adevăratul mod de viață creștin* nu a fost în *prim-planul* participanților la dialog ci aceea de a amesteca, în mod impios, *adevărul* cu *minciuna*.

Astfel, acest document teologic nu poate fi *credibil* și nu este o *bază de dialog*. Pentru că el ne oferă o perspectivă *ideologizată* asupra primelor secole ale Bisericii atâta timp cât nu recurge la *datele Tradiției* ci la *speculații confesionale tardive*.

*

În Molitfelnicul ortodox³¹⁴, Sfântul Botez înseamnă *scăpare* de „τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην”³¹⁵/„rătăcire/ înșelăciunea/ pervertirea cea veche”³¹⁶ și *umplere de credință* [πίστεως], *nădejde* [ἐλπίδος] și *dragoste* [ἀγάπης]³¹⁷ pentru Dumnezeuul treimic.

³¹⁴ Vom cita *Molitfelnic*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2002, 754 p. sub forma *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. și *Ευχολογιον το Μεγα*, ed. Ιερομ. Σπυριδωνος Ζερβος, Βενετία/ Veneția, 1891, 696 p. sub forma *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p.

Toate *traducerile* din limba greacă veche aparțin autorului.

³¹⁵ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 130.

³¹⁶ În *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 22: „înșelăciunea cea veche”.

³¹⁷ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 130/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 22-23.

Numai că această *scăpare de rătăcire* a celor ce se botează nu este una *simbolică* sau *pur declarativă* ci e o *izgonire* din ei a diavolului³¹⁸.

Preotul îi cere diavolului *să se teamă și să iasă din om* (φοβήθητι, ἔξελθε)³¹⁹, pentru ca acesta, prin Botez, *să se umple de mila Domnului*³²⁰.

Și ἔλεος/ *milă* nu este decât un alt corelativ al harului dumnezeiesc. *Milă dumnezeiască* ce *coboară* în omul botezat *în mod real și simțit*, acolo de unde *a fost scos* afară diavolul.

Cu alte cuvinte, *împlinirea* exorcizării e *umplerea* celui botezat de *harul* Prea Sfintei Treimi.

În ultima rugăciune de dinainte de *lepădările baptismale* de Satana, *mila* Domnului este *corelativă* cu „τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου”/ „lumina Evangheliei”³²¹ lui Hristos.

Și ea, lumina Lui, *strălucește* „ἐν αὐτοῦ”/ „în el”³²², în ființa lui, pentru că devine *parte constitutivă* din cel botezat.

Căci acela va trăi *în și prin lumina* Treimii din el, fără de care el nu poate fi numit *creștin*. Fiindcă la Botez, prin *alungarea* Satanei din el, cel botezat s-a unit³²³ cu Hristos *prin slava* Sa.

Și în ultima rugăciune *pregătitoare* a Botezului, Botezul e numit *dezbrăcare* de „τὴν παλαιότητα”/ de „cele vechi”³²⁴, *vechiul* fiind *orice păcat și patimă* în comparație cu *noutatea*

³¹⁸ Idem, p. 131-133/ Idem, p. 23-27.

³¹⁹ Idem, p. 131/ Idem, p. 24.

³²⁰ Idem, p. 133/ Idem, p. 26-27.

³²¹ Ibidem/ Idem, p. 27.

³²² Ibidem/ Ibidem.

³²³ Idem, p. 135/ Idem, p. 29.

³²⁴ Ibidem/ Idem, p. 31.

ontologică a harului dumnezeiesc coborâtă în om.

Iar *noutatea* vieții eclesiale, tot aici, înseamnă, de fapt, *umplere* de *puterea* [δυνάμειως] Sfântului Duh și *unire* [ένωσιν] cu Hristos³²⁵, implicit și cu Tatăl.

Pentru că numai *prin harul* Treimii devenim *fiii Împărăției*³²⁶.

Slujba Sfântului Botez vorbește *fără echivocuri* despre *primirea și simțirea* harului dumnezeiesc de către cel care se botează.

Încă din *ectenă mare*, noi cerem ca apa Botezului să fie plină de „τὴν καθαρτικὴν τῆς ὑπερουσίου Τριάδος ἐνέργειαν” [*energia curățitoare* a Treimii (cele) mai-presus-de-ființă]³²⁷. Iar ἐνέργεια/ *energia* nu este decât un alt *corelativ/ sinonim* al harului.

Și *energia curățitoare* a Treimii este *dumnezeiască*, e *necreată*, și coboară din Dumnezeu în *apă* (prin extensie *în toată creația Sa*)...dar și *în omul* care se botează (adică și *în umanitate*).

Harul/ lumina/ *energia* necreată a lui Dumnezeu *pătrunde* în oameni, ființe și obiecte pentru ca să le împărtășească *viața* lui Dumnezeu.

De aceea Botezul este *baie* [λουτρὸν]³²⁸ dar una care produce ceva inconfundabil: o παλιγγενεσίας/ o *naștere din nou*. Evident o *re-naștere* lăuntrică, ontologică, *adânc resimțită* de către cel care *se botează* și care are *urmări/ consecințereale veșnice*. Și această *minune* a re-nașterii baptismale se face prin „putere dintru

³²⁵ Ibidem/ Ibidem.

³²⁶ Ibidem/ Ibidem.

³²⁷ Idem, p. 136/ Idem, p. 34.

³²⁸ Idem, p. 137/ Idem, p. 35.

înălțime”³²⁹ [δύναμιν ἐξ ὕψους]³³⁰, din înălțimea slavei Sale.

Adică Dumnezeu e Cel care *umple de har* pe *cel care botează* cât și pe *cel care se botează* și cel care se botează nu e botezat *cu putere umană*, mărginită, ci prin *puterea nemărginită*, atotputernică, necreată și atotsfințitoare a harului/ a energiei/ a luminii/ a slavei lui Dumnezeu.

Într-o altă rugăciune a slujbei, Botezul este „τὴν μακαρίαν κάθαρσιν” [fericită curățire]³³¹ iar *ungerea* cu Sfântul și Marele Mir este „τὸν θείον ἀγιασμόν” [dumnezeiască sfințire], pentru că *ungerea* este „τῷ ζωοποιῷ” [făcătoare de viață]³³².

În concluzie, tot ce se petrece e *real*, e *mistic*, e *foarte profund* și nimic nu e spus la modul *metaforic*.

După Botez și Mirungere e nevoie și de „τὴν μετάληψιν” [primirea/ împărtășirea]³³³ cu „τοῦ ἁγίου Σώματος καὶ τοῦ τιμίου Αἵματος” [sfântul Trup și cinstitul Sânge]³³⁴ ale lui Hristos Dumnezeu.

E nevoie de Euharistie mereu, pe care Dumnezeu *o sfințește*, la rugăciunea Bisericii, în cadrul Dumnezeieștii Liturghii.

Căci ierarhul sau preotul *ierurghisesc/ slujesc* [ἱεουργῆσαι] sfântul Trup și scumpul Sânge al Domnului³³⁵, prin aceea că cer

³²⁹ În *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 36 sintagma grecească e tradusă prin: „putere de sus”.

³³⁰ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 138/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 36.

³³¹ Idem, p. 142/ Idem, p. 42.

³³² Ibidem/ Ibidem.

³³³ Ibidem/ Ibidem.

³³⁴ Ibidem/ Idem, p. 42-43.

³³⁵ Idem, p. 57/ *Liturghier*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii

„ἐπισκηνώσαι τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτός Σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα Δῶρα ταῦτα, καὶ ἐπὶ τὰντα τὸν λαόν Σου” [*să se sǎlăşluiască Duhul harului Tău cel bun peste noi (peste slujitorii Altarului), și peste aceste Daruri înainte-puse (înaintea Ta, Doamne, puse), și peste tot poporul Tău (curățit de Tine prin Botez)*]³³⁶.

Așadar, la Sfânta Liturghie, nu se umplu de har *numai* Cinstitele Daruri ci *întreaga* sinaxă/ adunare a Bisericii. Pentru că numai *plini de har* putem *să ne împărtășim* cu Hristos și *să simțim* dumnezeirea Lui.

Din *cererile sfințirii* rezultă faptul că pâinea și vinul euharistice sunt *făcute/ lucrate* [ποίησον]³³⁷, în mod dumnezeiesc, de Dumnezeu Tatăl – Cel care trimite pe Duhul Său cel Sfânt peste slujitori și Daruri³³⁸ – în *cinstitul Trup* și *cinstitul Sânge* al Hristosului Său³³⁹.

Hristos euharistic e prezent *în mod real* pe Sfânta Masă după sfințirea Darurilor și *unirea cu El* este *experiată mistic* de către întreaga Biserică prin *împărtășirea* cu Dumnezeiasca Euharistie.

De aceea, Ortodoxia nu poate vorbi în termenii unei prezențe *simbolice* a lui Hristos în Euharistie ci despre *o prezență reală*, liturgico-mistică, în viața Bisericii.

Pentru că Trupul și Sângele Domnului sunt „cereștile și înfricoșătoarele Taine” [τῶν

Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2000, p. 148. Ediție pe care o vom cita de aici înainte sub forma: *Liturghier, ed. BOR 2000, p.*

³³⁶ Idem, p. 60/ *Liturghier*, ed. BOR 2000, p. 155-156.

³³⁷ Idem, p. 65/ Idem, p. 164.

³³⁸ Idem, p. 64/ Ibidem.

³³⁹ Idem, p. 65/ Ibidem.

ἐπουρανίων...καὶ φρικτῶν Μυστηρίων]³⁴⁰ ale lui Hristos Dumnezeu și nu *simboluri fără conținut*.

În Taina Mărturisirii, Hristos Domnul este *prezent* și El „ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, τὰς ἀνομίας, τὰ πλημμελήματα, τὰ ἐκούσια, καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ” [slăbește, lasă, iartă păcatele, fărădelegile, greșelile cele de voie și cele fără de voie, cele cu știință și cu neștiință, cele prin călcare de poruncă și prin neascultare]³⁴¹.

Eliberare de păcate pe care cel credincios o trăiește *cu toată ființa*.

Pentru că Domnul *îl iartă* [συγχωρῶν] pe el și *trece cu vederea* [πάριδε] toate păcatele lui³⁴².

În toate cele trei *hirotonii* ale Bisericii (diacon, preot, episcop), „ἡ θεία χάρις” [dumnezeiescul har] este „ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῇ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα” [cel (care) întotdeauna pe cele *neputincioase* le *vindecă* și pe cele *cu lipsă* le *împlinește*”³⁴³.

Pentru că harul dumnezeiesc *se pogoară*, în mod *conștientizat*, în ființa celui care este „προχειρίζεται” [hirotonit]³⁴⁴, adică *peste care* ierarhul (la diacon sau preot) sau ierarhii (la un arhieru) *își pun mâinile*. Iar rugăciunile hirotoniilor subliniază *identitatea* și *continuitatea slujrii preoțești* în Biserică.

³⁴⁰ Idem, p. 68/ Idem, p. 170.

³⁴¹ Idem, p. 225/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 64.

³⁴² Ibidem/ Idem, p. 65.

³⁴³ Idem, p. 160, 163, 176/ *Arhieraticon*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 1993, p. 74, 79, 97. Ediție pe care o vom cita de aici înainte sub forma: *Arhieraticon*, ed. BOR 1993, p.

³⁴⁴ Ibidem/ *Arhieraticon*, ed. BOR 1993, p. 74, 79, 97.

Diaconul primește *harul* [τὴν χάριν] ca și Ștefan Protomartirul³⁴⁵, pentru că el îi este *dăruit* de Dumnezeu în cadrul *punerii mâinilor arhiereului peste capul său*³⁴⁶.

Preotul primește „τὴν μεγάλην ταύτην χάριν” [acest mare har] al Sfântului Duh pentru „ἱεουργεῖν” [a sluji]³⁴⁷ Jertfelnicului Domnului, pentru *a vesti* Evanghelia Împărăției, pentru *a sluji* cuvântului adevărului, pentru *a pune înaintea* [προσφέρειν] Domnului daruri și jertfe pnevmatice/ duhovnicești [δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς], pentru *a înnoi* pe poporul Domnului prin Botez³⁴⁸, implicit și prin celelalte Sfinte Taine.

Arhiereul primește „τὸν Εὐαγγελικὸν ζυγὸν” [jugul Evangheliei] prin „τῇ ἐπιφοιτήσει καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ Ἁγίου...Πνεύματος” [venirea și puterea și harul Sfântului Duh]³⁴⁹, așa după cum Dumnezeu *i-a umplut de har* pe Profeți, pe Apostoli, pe Împărați și pe Arhiereii de mai înainte³⁵⁰.

Și arhiereii sunt „διδασκάλους” [didascalii/ învățătorii]³⁵¹ Bisericii, care stau *pe tronul* [τὸν θρόνον] Domnului³⁵² și care *iși pun* sufletul lor pentru oile Domnului³⁵³.

Căci arhiereul este „povățuitor/ călăuzitor [ὁδηγὸν] al orbilor (al celor *orbiți* de patimi), luminează [φῶς] celor care sunt în întuneric (în întunericul *neștiinței*, al ereziei), certătorul/

³⁴⁵ Idem, p. 161/ Idem, p. 74.

³⁴⁶ Idem, p. 162/ Idem, p. 76.

³⁴⁷ Idem, p. 164/ Idem, p. 80.

³⁴⁸ Idem, p. 165/ Idem, p. 81.

³⁴⁹ Idem, p. 179/ Idem, p. 97.

³⁵⁰ Idem, p. 179-180/ Idem, p. 98.

³⁵¹ Idem, p. 180/ Idem, p. 99.

³⁵² Idem, p. 181/ Ibidem.

³⁵³ Ibidem/ Ibidem.

îndreptătorul [παιδευτὴν] neștiutorilor, didascalul [διδάσκαλον]/ învățătorul pruncilor, luminător [φωσ(τ)ήρα] în lume”³⁵⁴.

Și acestea se fac pentru că atât arhiereul, cât și preotul și diaconul, slujesc toate *în* și *prin* puterea harului dumnezeiesc dat lor.

În slujba Cununiei, cei doi miri „συναπτομένων ἀλλήλοις εἰς γάμου κοινωνίαν” [se unesc/ se însoțesc/ se leagă unul cu altul într-o comuniune nupțială]³⁵⁵, pentru că El îi arată pe cei doi ca pe „ἐν μέλος...διὰ τῆς συζυγίας” [un mădular...prin însoțire/ prin împreună-înjugare (la viața de cuplu...dacă e să citim *ad litteram* substantivul compus)]³⁵⁶.

Domnul e Cel care binecuvintează [εὐλόγησον] nunta³⁵⁷ și Care dăruiește daruri diverse în viața lor³⁵⁸, însă care se termină cu „τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον” [cununa nevestejită a slavei] Sale³⁵⁹. Pentru că Domnul trimite harul Său cel ceresc³⁶⁰ celor doi miri tocmai pentru ca să viețuiască [βιώσωσι] după voia [τὸ θέλημά] Sa³⁶¹.

În Taina Maslului sau „a Sfintei ungeri”³⁶², Dumnezeu Tatăl e rugat să vindece/ să tămăduiască „σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας” [neputința trupească și sufletească]³⁶³ a celor bolnavi.

Pentru că Dumnezeu este Cel care îi întărește pe cei neputincioși și îi ridică pe cei

³⁵⁴ Ibidem/ Ibidem.

³⁵⁵ Idem, p. 243/ Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 88.

³⁵⁶ Ibidem/ Idem, p. 89.

³⁵⁷ Idem, p. 244/ Idem, p. 90.

³⁵⁸ Ibidem/ Ibidem/

³⁵⁹ Ibidem/ Ibidem.

³⁶⁰ Idem, p. 245/ Idem, p. 91.

³⁶¹ Ibidem/ Ibidem.

³⁶² Idem, p. 260/ Idem, p. 126.

³⁶³ Idem, p. 271/ Idem, p. 144.

căzuți³⁶⁴, prin ungerea cu uleiul sfințit, care este dat „întru *tămăduire* [εἰς θεραπείαν] și (spre) *izbăvirea* de toată patima [καὶ ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους], de *întinăciunea/ necurăția* trupului și a sufletului [μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος], și de toată *răutatea* [καὶ παντὸς κακοῦ]”³⁶⁵.

Fapt pentru care, în fiecare slujbă a Bisericii, atât *slujitorii* cât și *credincioșii* se umplu din destul de *bogăția harului* lui Dumnezeu.

*

Teologia Noului Testament pledează în mod entuziast pentru *experierea sacramentală*³⁶⁶.

Pentru că Botezul înseamnă *naștere* „ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος” [din *apă* și *duh*] [GNT, In. 3, 5], adică din *apă* și *har*.

MGK, ediție ortodoxă, vorbește despre „ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος”, „din apă și Duh”, așa cum avem în ed. BOR 1988.

Însă prin *Duh*, deși se indică *persoana Sfântului Duh*, noi înțelegem, de fapt, *harul Sfântului Duh*, ajungând astfel la *aceeași înțelegere* cu GNT.

E *naștere din nou*, mistică sau *din înălțime/ de sus*, adverbul ἄνωθεν [GNT, In. 3, 7] însemnând *ambele lucruri*.

Și această *naștere sacramentală*, prin *har*, presupune *schimbări ontologice conștiente*.

³⁶⁴ Idem, p. 276/ Idem, p. 151.

³⁶⁵ Idem, p. 266/ Idem, p. 136-137.

³⁶⁶ Toate *edițiile scripturale* citate în această secvență a studiului de față sunt incluse în baza de date a Bible Works 6.

Euharistia, de asemenea, *coboară* de la Dumnezeu pentru că ea este „ὁ Ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων” [Pâinea care *se coboară* din cer] [GNT, In. 6, 50].

Ea e hrană *vie* și ne aduce *viață veșnică* [Idem, In. 6, 51], bineînțeles: o veșnicie *fericită*.

Pentru că Sfânta Euharistie este mâncare și băutură *adevărată* [ἀληθής] [Idem, In. 6, 55], îndumnezeitoare.

Harisma iertării păcatelor a fost *primită* de Sfinții Apostoli în ziua *învierii* Sale din morți.

Domnul *a venit* și *a stat* întru mijloc [ἦλθεν...καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον] [Idem, In. 20, 19], în mijlocul Ucenicilor, pentru *a-i încredința* de *veridicitatea* învierii Sale din morți și le-a *dăruit* harisma iertării păcatelor *suflând* [Idem, In. 20, 22], se subînțelege, *asupra* lor.

În GNT însă avem aoristul activ ἐνεφύσησεν [*suflând*] fără nicio altă *contextualizare* a lui. În MGK avem forma ἐνεφύσησε, la fel: fără niciun alt *detaliu*. Același lucru găsim și în VUL: *insuflavit*, RVA: *sopló*, RST: дунул.

În KJV, ca și în ed. BOR 1988, avem: „He breathed on them” [El a suflat *peste ei*]. La fel în NEG: „Il souffla sur eux”, NRV: „soffiò su”, L45: „blies er sie an”, LND: „soffiò su di loro”, NJB: „He breathed on them”.

Însă, fără doar și poate, dincolo de actul fizic *al suflării* asupra lor, ei au primit, ca și în cadrul Hirotoniei, *puterea* iertării păcatelor, *putere* numită la Mt. 16, 19: „*cheile* Împărăției cerurilor” [τὰς κλεῖδας τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, cf. GNT].

Pentru că Împărăția cerurilor *se deschide* *continuu* acelor care *se curățesc* *continuu* de

păcate și care consideră faptul că *împlinirea lor e continua înduhovnicire*.

Primirea harului la Cincizecime este *îmbrăcare interioară* cu „ἐξ ὕψους δύναμιν” [putere dintru înălțime] [GNT, Lc. 24, 49].

Și când *a venit* harul Duhului „ἐπλήσθησαν πάντες Πνεύματος Ἁγίου” [*s-au umplut toți de Duhul Sfânt*] [Idem, F. Ap. 2, 4], de slava Treimii.

Iar pentru că erau *plini de har* tocmai de aceea „προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν Ἀποστόλων [continuau/ țineau/ stăruiau (în) didahia/ învățătura Apostolilor] καὶ τῇ κοινωνίᾳ [și împărtășire], τῇ κλάσει τοῦ Ἄρτου [(în) frângerea Pâinii] καὶ ταῖς προσευχαῖς [și (în) rugăciuni]” [Idem, F. Ap. 2, 42].

Evangelia Cununiei este In. 2, 1-11³⁶⁷, pentru că *preschimbarea* apei în vin, la nunta din Cana Galileii, este „ἀρχὴν τῶν σημείων” [începutul semnelor] [Idem, In. 2, 11] *Sale, semnul*, în limbajul evanghelic, fiind sinonim cu *minunea*.

Și aceasta pentru că cei doi miri devin *una* în Hristos, devin *o unitate mistică* întru El.

Iar acest lucru este subliniat și de *prima rugăciune* de după Evanghelie, unde se spune că Domnul *a venit* la nunta din Cana pentru „a arăta nunta *cinstită*” [τίμιον ἀναδείξαι τὸν γάμον]³⁶⁸.

Tot printr-o *înțelegere profundă* a textelor evanghelice au fost *alese* și cele 7 Evanghelii ale Sfântului Maslu (I: Lc. 10, 25-37; II: Lc. 19, 1-10; III: Mt. 10, 1, 5-8; IV: Mt. 8, 14-23; V:

³⁶⁷ Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 96-97.

³⁶⁸ Evhologhionul cel Mare, ed. 1891, p. 249/ Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 98.

Mt. 25, 1-13; VI: Mt. 15, 21-28; VII: Mt. 9, 9-13)³⁶⁹.

În prima se vorbește despre *turnarea* „uleiului și a vinului” [ἐλαιον καὶ οἶνον] [GNT, Lc. 10, 34] peste rănila celui *căzut* între tâlhari, pentru că Maslul folosește *uleiul sfințit* pentru tămăduire.

A doua amintește de Zaheu, care a primit *mântuirea* [σωτηρία] [Idem, Lc. 19, 9] casei lui, pe când a treia subliniază *puterea* dată Sfinților Apostoli de *a exorciza* și de „θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν” [*a vindeca* toată boala și toată neputința] [Idem, Mt. 10, 1].

A 4-a Evanghelie a Maslului vorbește despre exorcizările și vindecările Domnului, a 5-a despre candelile *cu ulei* în ele ale fecioarelor înțelepte, a 6-a despre *miluirea* fiicei femeii hananeience, iar a 7-a despre faptul că Domnul a venit ca *să îi cheme* „εἰς μετάνοιαν” [întru pocăință] [MGK, Mt. 9, 13] pe cei păcătoși.

Adică tot atâtea *încurajări evanghelice* pentru *a veni* la Domnul, pentru *a ne plânge* păcatele și pentru *a căuta vindecare* de bolile noastre sufletești și trupești.

*

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, într-un articol publicat în 1976, pune *la baza* Tainelor Bisericii *prezența trupului îndumnezeit* al lui Hristos³⁷⁰. Pentru că din *umanitatea*

³⁶⁹ Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 140-141, 146, 150, 152, 155-156, 160, 164.

³⁷⁰ Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae, *Creația ca dar și Tainele Bisericii*, în rev. *Ortodoxia*, nr. 1, 1976, p. 13.

pnevmatizată a Domnului „*iradiază...puterea harului*”³⁷¹ Său în Sfintele Taine.

Și noi, acum, avem *nevoie* de Dumnezeuieștile Taine, pentru că ele *ne pregătesc* pe noi și întreaga creație pentru „suprema transparență”³⁷² a lumii transfigurate, „în care nu va mai fi *nevoie* de Taine speciale”³⁷³.

Cu alte cuvinte, Tainele Bisericii sunt *moduri iconomice* ale lucrării lui Hristos în Biserică, care țin de *pedagogia transfigurării* și care pregătesc *comuniunea veșnică* a fiecărui credincios în parte cu Dumnezeuul treimic.

Părintele Dumitru *va reitera* această idee în *Dogmatica* sa, spunând că Hristos „*pătrunde...cu energia trupului Său curat, în trupul nostru, prin materiile folosite în Taine sau prin gesturile preotului*”³⁷⁴, pledând, într-un mod expres, pentru „*realismul hristologic al Tainelor*”³⁷⁵.

Părintele Profesor Dumitru Popescu va pleda tot pentru „*baza hristologică a Tainelor*”³⁷⁶.

Însă credem faptul că noi trebuie să pledăm totodată și pentru *fundamentul triadologic* al Tainelor Bisericii pentru ca să nu se ajungă la concluzia nefastă cum că harul Tainelor e *doar al lui Hristos* și nu *al Treimii*.

O astfel de *subliniere* a făcut și Părintele Profesor Ștefan Buchiu, în teza sa doctorală,

³⁷¹ Ibidem.

³⁷² Idem, p. 14.

³⁷³ Ibidem.

³⁷⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1997, p. 16.

³⁷⁵ Ibidem.

³⁷⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Ed. IBMBOR, București, 2005, p. 300.

când s-a referit, pe lângă *fundamentul hristologic și cel eclesiologic*³⁷⁷ al Sfintelor Taine și la „fundamentul trinitar”³⁷⁸ al acestora.

*

Sfântul Dionisie Areopagitul (sec. I d. Hr.) numea Botezul „τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας” [maica înfierii]³⁷⁹, pentru că prin el primim *înfierea dumnezeiască*. Și el atestă faptul că Botezul, Mirungerea și Euharistia au fost *Tainele introducerii în Biserică* de la începutul ei și până astăzi³⁸⁰.

Însă Botezul este pentru Dumnezeiescul Dionisie *înfiere* pentru că este „naștere din Dumnezeu” [τῆς θεογενεσίας]³⁸¹ prin har. Și harul primit la Botez este „πρώτου φωτός” [prima lumină]³⁸² pe care o primim de la Dumnezeu, prima *umplere* de har și, în același

³⁷⁷ Pr. Ștefan Buchiu, *Întrupare și unitate. Restaurarea cosmosului în Iisus Hristos*, cu pref. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Ed. Libra, București, 1997, p. 175.

³⁷⁸ Idem, p. 176.

³⁷⁹ S. Dionysii Areopagitae, *De ecclesiastica hierarchia*, în PG 3, col. 396/ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia bisericească*, II. 7, în Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete și Scoliiile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, ed. îngrij. de Constanța Costea, Ed. Paideia, București, 1996, p. 75. Vom cita edițiile: *Sfântul Dionisie, ed. gr., col.* și *Sfântul Dionisie, ed. ro., p.*

³⁸⁰ Căci după ce era *afundat de trei ori*, în numele Prea Sfintei Treimi, în apa sfințită a Botezului, cel nou botezat era *pecetluit* cu „τῷ θεουργικῷ τᾶτῳ Μύρῳ” [Mirul preadumnezeiesc] și apoi era împărțit cu „τῆς ἱεροτελεστικῶτάτης Εὐχαριστίας” [preadesăvârșitoarea Euharistie], cf. Sfântul Dionisie, ed. gr., col. 396/ Sfântul Dionisie, ed. ro., p. 75.

Toate *traducerile* din limba latină *aparțin* autorului.

³⁸¹ Idem, col. 425/ Idem, p. 78.

³⁸² Ibidem/ Ibidem.

timp, și „ἀρχὴ τῶν θείων φωταγωγιῶν” [început al dumnezeieștilor călăuziri luminoase]³⁸³, adică *al experiențelor harice/mistice*.

Pentru că *viața dumnezeiască* a creștinilor ortodocși începe odată cu Botezul și pe fiecare zi avem *posibilitatea* să trăim *înțelegeri, simțiri și vederi dumnezeiești*.

Sfântul Augustin al Hipponei, în disputa sa cu donatiștii pe tema Botezului, numea schisma „sacrilegium” [un sacrilegiu]³⁸⁴. Căci Botezul *numai* [tantum] în Biserică poate fi primit³⁸⁵ și nu *în schismă*³⁸⁶. Iar Sfântul Augustin mărturisește că „est una Ecclesia, quae sola Catholica nominatur” [una este Biserica, care singură este numită *Catolică/ Universală*]³⁸⁷.

Motiv pentru care *nu acceptă* botezul *schismaticilor* [schismaticorum] și pe al *ereticilor* [haeticorum] ci pe cel *al lui Dumnezeu* și *al Bisericii* [sed Dei et Ecclesiae]³⁸⁸.

Și îi numește, pe drept cuvânt, peeretici și pe schismatici, ca fiind niște „pseudo-christianos” [pseudo-creștini]³⁸⁹. În prima frază a tratatului său *Despre epicleză*, Sfântul Marcu Evghenicul mărturisește faptul că Biserica a primit „τὴν τῆς μυστικῆς Λειτουργίας ἕκθεσιν” [rânduiala Liturghiei mistice]³⁹⁰ de la Sfinții Apostoli și de la Didascalii Bisericii.

³⁸³ Ibidem/ Ibidem.

³⁸⁴ S. Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi, *De Baptismo contra donatistas. Libri septem* [Despre Botez contra donatiștilor. (În) 7 cărți], în PL 43, col. 109.

³⁸⁵ Idem, col. 110.

³⁸⁶ Idem, col. 111.

³⁸⁷ Idem, col. 117.

³⁸⁸ Idem, col. 121.

³⁸⁹ Idem, col. 123.

³⁹⁰ Marci Archiepiscopi Ephesini, *Quod non solum a voce Dominicorum verborum sanctificantur Divina Dona, verum a consequente oratione et benedictione sacerdotis, virtute*

Iar în Dumnezeiasca Liturghie, Darurile [τὰ Δώρα] Bisericii „μεταποιεῖν...τὸ πρωτότυπον ἐκείνο Σῶμα καὶ Αἷμα τὸ Δεσποτικόν” [se prefac...(în) însăși *prototipul* Trupului și al Sângelui Stăpânului]³⁹¹.

Și Sfântul Marcu spune că Liturghia apostolică a fost *prescurtată* [ἐπιτεμόντες] de Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur³⁹² și apelează, în comentariul său teologic, doar la doi Sfinți Părinți: la Sfântul Ioan Gură de Aur³⁹³, citând din *Despre Preoție*³⁹⁴, și la Sfântul Dionisie Areopagitul³⁹⁵, citând din *Despre ierarhia bisericească*³⁹⁶.

*

În concluzie, noi nu putem *aneantiza* Tradiția Bisericii în dialogul interreligios, așa cum o face documentul teologic BEM și nici nu putem *decontextualiza* dogmele și Tainele Bisericii pentru a le pune *pe picior de egalitate* cu învățături și tradiții *improprii* Bisericii.

Dacă am fi avut de-a face cu o *scriere filosofică* sau *literară*, stilurile și perspectivele multiple ar fi fost *acceptate* și *privite cu interes*.

Sancti Spiritus, în PG 160, col. 1080/ Sfântul Marcu Evghenicul, *Dovedire că nu numai din rostirea cuvintelor Stăpânului se sfințesc Dumnezeieștile Daruri, ci din rugăciunea de după acestea și din binecuvântarea preotului cu puterea Sfântului Duh*, în Sfântul Marcu al Efesului, *Opere*, vol. 1, introd., note și trad. de Pr. Marcel Hancheș, Ed. Pateres, București, 2009, p. 387.

³⁹¹ Ibidem/ Ibidem.

³⁹² Idem, col. 1082/ Idem, p. 393.

³⁹³ Idem, col. 1086/ Idem, p. 399.

³⁹⁴ Sfântul Marcu al Efesului, *Opere*, vol. 1, ed. cit., p. 399, n. 16.

³⁹⁵ Idem, p. 400-403.

³⁹⁶ Idem, p. 403, n. 19.

Din punct de vedere teologic însă, *melanjul* făcut pe baza a teologii și practici religioase *antagonice* nu duce decât la *un relativism axiologic și praxiologic depersonalizant*.

Pentru că nimeni nu poate *să accepte* o Biserică, o credință și o mântuire puse *sub semnul întrebării*.

De aceea, în postmodernitate se caută *experiența totală*, personalizatoare. Și oamenii nu caută *biserici* ci *Biserica*.

Și lipsa de viață, de bucurie, de perspectivă a postmodernului, mai mult sau mai puțin ideologizat, *are nevoie ca de aer* de viața sacramentală a Bisericii, care este una *divino-umană*.

Și unde ea *nu există*, unde nu se poate *experimenta*, atunci în acele părți de lume unde ea e *absentă*, secularizarea/ mundanizarea lumii e *la ea acasă*.

Sfântul Maslu și antropologia eclesială

În data³⁹⁷ de 10 septembrie 2012 Toma Pătrașcu, vicepreședinte ASUR [*Asociația Secular-Umanistă din România*], declara următoarele referitor la *receptarea Sfântului Maslu de către copii*: „Gândiți-vă la *iresponsabilitatea* celor care *le induc* copiilor ideea că pentru *a se vindeca de o boală* trebuie ‘să cheme preoții Bisericii’ și să se ungă cu ‘ulei sfințit’”³⁹⁸.

Acest articol a primit un răspuns *prompt* din partea *Biroului de presă al Patriarhiei Române*, în care s-a afirmat faptul că: „În același manual, prin menționarea Tainei Sfântului Maslu, se subliniază *ideea comuniunii în rugăciune* ca semn *al dragostei creștine* și *al solidarității* cu cel aflat *în suferință*, fără a *exclude* beneficiul tratamentului medical”³⁹⁹.

Și am început cu acest exemplu recent de *negare* a importanței Sfântului Maslu pentru a

³⁹⁷ Articol prezentat la Simpozionul *Sfântul Maslu – Taina însănătoșirii vieții sufletești și trupești și modalitate de pastorație a bolnavilor*, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Constanța la Mănăstirea *Acoperământul Maicii Domnului* din Dorna Arini, jud. Suceava, în zilele de 15-16 octombrie 2012, fiind invitat de Arhim. Conf. Univ. Dr. Vasile Miron, organizatorul Simpozionului.

Acesta este *situl Mănăstirii*: <http://dorna-arini.ro/index.html>.

³⁹⁸ Cf. art. *Manualele școlare, instrument al îndochinării religioase*, existent în *locația*: <http://www.asur.ro/noutati/manualele-scolare-indochinare>.

³⁹⁹ Cf. art. *Campania ASUR împotriva manualelor de religie este străină de spiritualitatea românească*, existent în *locația*:

http://www.basilica.ro/ro/stiri-patriarhie/campania_iasuri_impotriva_manualelor_de_religie_este_straina_de_spiritualitatea_romaneasca_5552.html.

arăta cât de puțin e *cunoscută* sau cât de mult este *distorsionată* teologia acestei Sfinte Taine, dacă *nu se cunosc* sau *nu se acceptă* efectele sale taumaturgice.

Însă *Slujba Sfântului Maslu*⁴⁰⁰ ne oferă o teologie antropologică bogată, în care omul este receptat ca *un întreg psiho-somatic* iar *vindecarea* este mărturisită drept *un dar al lui Dumnezeu* în viața noastră.

Astfel, *untdelemnul sfințit* la Maslu e văzut ca *vehicul al harului* sau *al îndurării* lui Dumnezeu față de cei aflați în suferință⁴⁰¹. De aceea, cei care sunt *unși* cu el primesc *mila Lui*⁴⁰².

Pentru că „ungerea cea sfântă” [χρισμόν τὸν ἱερόν] a Sfântului Maslu e *porunca* Domnului pentru tămăduirea celor neputincioși⁴⁰³.

Sfântul Maslu îl vrea pe om, în întregime, *eliberat* de „neputințe și necazuri” [νοσημάτων καὶ θλίψεων]⁴⁰⁴, pentru că cere *vindecarea* lui

⁴⁰⁰ Vom cita următoarele 3 ediții pentru textul slujbei:

a) *Ευχολογιον το Μεγα*, ed. Ιερομ. Σπυριδωνος Ζερβος, ΒΕΝΕΤΙΑ/ Veneția, 1891, 696 p. (*Slujba Sfântului Maslu* fiind între paginile 260-288) sub forma *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p.

b) *Molitfelnic*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2002, 754 p. (*Slujba Sfântului Maslu* fiind între paginile 126-168) sub forma *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p.;

c) *Evhologhion* adică *Molitvenic*, Târgoviște, 1708-1712, aflat în BAR, CRV 155 B1, 526 p. (*Slujba Sfântului Maslu* fiind între paginile 84-133), sub forma *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p.

⁴⁰¹ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 260/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 127/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 88.

⁴⁰² Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁴⁰³ Idem, p. 260-261/ Ibidem/ Ibidem.

⁴⁰⁴ Idem, p. 261/ Idem, p. 128/ Idem, p. 89.

de la Cel care este *Doctor* [ὁ Ἰατρός], *Ajutător* [ὁ Βοηθός], *Izbăvitor* [ὁ Λυτρωτής], *Mântuitor* [ὁ Σωτήρ], *Stăpân* [ὁ Δεσπότης] și *Domn* [ὁ Κύριος] al întregii creații⁴⁰⁵.

Dar *rădăcina* tuturor bolilor noastre nu este *escamotată* ci *subliniată* în mod realist în textul liturgic. Fiindcă bolile sunt *consecințele* păcatelor noastre⁴⁰⁶ iar *iertarea lor* înseamnă *vindecare*. Înseamnă *tămăduire* a trupului și a sufletului⁴⁰⁷ atâta timp cât păcatul a vătămat omul în întregime.

Din acest motiv, în *Rugăciunea la sfințirea untdelemnului*, nu se disociază între *ruinările* [συντρίμματα]⁴⁰⁸ / *zdrobirile*⁴⁰⁹ sufletului și cele ale trupului ci se cere *tămăduirea* de ambele⁴¹⁰.

Pentru că în cultul nostru nu se cunoaște *un conflict*, *un hiatus* sau *o prioritate* a sufletului față de trup când vine vorba de *păcat* și de *boală*.

Păcatul conceput în suflet se *extinde* ca un virus în tot trupul iar ceea ce *afectează* trupul nu lasă *indiferent* sufletul.

De aceea, ungerea cu uleiul sfințit la Maslu aduce și *vindecare* [θεραπείαν] de boli dar și *izbăvirea* [ἀπαλλαγὴν] de toată patima [πάθους], murdăria/ înnăscăciunea [μολυσμοῦ] și răutatea [κακοῦ]⁴¹¹.

⁴⁰⁵ Ibidem/ Idem, p. 129/ Idem, p. 90.

⁴⁰⁶ Idem, p. 261, 263/ Idem, p. 129, 132/ Idem, p. 90, 93.

⁴⁰⁷ Idem, p. 265/ Idem, p. 134/ Idem, p. 96.

⁴⁰⁸ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 266.

⁴⁰⁹ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 136/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 98.

⁴¹⁰ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 266/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 136/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 98.

⁴¹¹ Ibidem („spre *tămăduire* și spre *izbăvirea* de toată *patima* și *înnăscăciunea* trupului și a sufletului și de toată

Sfântul Maslu vrea să facă din omul plin de păcate și de boli un om *cu adevărat sănătos la nivel ontologic*.

Vrea să îl umple de harul lui Dumnezeu, de unde îi vine *sănătatea* lui sufletească și trupească, pentru ca el să se nevoiască pentru *moștenirea* Împărăției lui Dumnezeu.

Acest lucru este inserat în *prima rugăciune* a Tainei, unde se cere, în binom, ca ungerea să-i fie celui bolnav „întru izbăvire desăvârșită [τελείαν ἀπολύτρωσιν] de păcatele lui [și] întru *moștenirea* [κληρονομίαν] Împărăției cerurilor”⁴¹².

Pentru că Sfântul Maslu *reumple* de viață și de sănătate dumnezeiască puterile sufletești și trupești ale omului ca el să trăiască *duhovnicește* și nu *trupește*.

Iar *viața în har* înseamnă, totodată, o ontologie umană restaurată, care sporește continuu *în bine*, adică în *comuniunea* cu Dumnezeu.

Tot în *prima rugăciune* se vorbește, despre cel care este acum *bolnav*, ca despre cel care a fost *născut din nou* prin Botez⁴¹³ și *sfântit* „cu Duhul cel Sfânt”⁴¹⁴.

Pentru că Sfântul Maslu este pentru *credinciosul ortodox*, pentru cel adânc implicat în viața Bisericii, pentru cel care *a primit* și celelalte Taine ale Bisericii și astfel Maslul vine ca o *continuare sacramentală* a acelor.

răutatea”)/ Idem, p. 136-137/ Ibidem („spre *tămăduire*, și spre schimbarea din toată *patima*, și *spurcăciunea* trupului și asufletului, și atotă *răutatea*”).

⁴¹² Idem, p. 270 („spre izbăvire desăvârșită de păcatele lui și spre *moștenirea împărăției cerurilor*”)/ Idem, p. 142/ Idem, p. 104 („spre izbăvire de săvârșit[ă] de păcatele lui, spre *moștenirea împărăției Cerurilor*”).

⁴¹³ Ibidem/ Ibidem/ Idem, p. 105.

⁴¹⁴ Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

Iar accentul *grav* al rugăciunii e atins atunci când preotul cere ca *untdelemnul* Maslului să fie *sfințit* de Domnul cu „scump Sângele Său [τῷ τιμίῳ Αὐτοῦ Αἵματι]”⁴¹⁵, arătând prin aceasta *continua lucrare* în Biserică a operei Sale mântuitoare. Cum că uleiul sfințit acum e plin de *puterea vindecătoare* și *mântuitoare* a lui Hristos Cel răstignit și înviat și nu este *un ulei oarecare*.

În *rugăciunea ungerii*, Dumnezeu Tatăl, numit aici „Doctorul sufletelor și al trupurilor”⁴¹⁶, e chemat *să tămăduiască* pe cel bolnav de „neputința trupească și sufletească” [σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας] de care suferă⁴¹⁷. Dar Tatăl îl face *viu* pe cel bolnav prin harul lui Hristos și pentru rugăciunile tuturor Sfinților⁴¹⁸.

A doua rugăciune e către Fiul. Și El e chemat ca Însuși *să caute* spre noi și *să ne umbrească* cu harul Sfântului Său Duh pe noi, cei care ne-am *cunoscut* păcatele și am venit la Maslu *cu credința în El*⁴¹⁹.

Pentru că boala e *o cunoaștere interioară* a consecințelor devastatoare ale păcatelor iar *vindecarea de boală* e primită *prin credința în Dumnezeu*.

În *a treia rugăciune* se vorbește despre *trimiterea din cer a puterii Sale celei tămăduitoare* și, în același timp, de o *atingere* a lui Dumnezeu de trupul nostru aflat în suferință⁴²⁰. Pentru că așteptăm ca El *să ne ridice* „din patul durerii și din așternutul

⁴¹⁵ Idem, p. 271/ Idem, p. 143/ Ibidem.

⁴¹⁶ Ibidem/ Idem, p. 144/ Idem, p. 106.

⁴¹⁷ Ibidem/ Ibidem/ Idem, p. 107.

⁴¹⁸ Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁴¹⁹ Idem, p. 274/ Idem, p. 148/ Idem, p. 111.

⁴²⁰ Idem, p. 276/ Idem, p. 151/ Idem, p. 114.

chinuirii [κλίνης ὀδυνηρᾶς καὶ στρωμνῆς κακώσεως]⁴²¹ pentru o viață eclesială angajată⁴²².

Cu alte cuvinte, Maslul nu este doar o *vindecare de boală* ci și o *convertire interioară profundă* prin care devenim *tot mai conștienți* de apartenența noastră eclesială.

A *patra rugăciune* vorbește despre faptul că am primit *împuternicirea* [ἐνισχύσας]⁴²³/ *întărirea*⁴²⁴ de la Domnul de a unge și de a ne ruga pentru tămăduirea „neputințelor poporului” [τὰς ἀσθενείας τοῦ λαοῦ]⁴²⁵.

Dar Domnul nu Se manifestă *distant* în actul vindecării noastre, pentru că El *pune-împreună* [σύνταξον]⁴²⁶/ *întocmește*⁴²⁷ untdelemnul, adică *îl umple* de harul Său, pentru a-i *tămădui* pe oameni.

Și *grija* Lui față de noi e *reală* și *continuă*, pentru că Domnul *poartă* [βαστάζων] slăbiciunile noastre și *ia* [λαμβάνων] asupra Sa bolile noastre⁴²⁸. Pentru că El lucrează

⁴²¹ Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁴²² Ibidem/ Ibidem („Dăruiește-l pe dânsul *sănătos* și *întreg* Bisericii Tale, ca să fie *bineplăcut* Ție și să *facă* voia Ta”)/ Ibidem.

⁴²³ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 278.

⁴²⁴ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 117 (carele neai *întărit* pre noi prin sfinții tăi Apostoli”).

⁴²⁵ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 278/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 153/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 117 („neputințele noroadelor”).

⁴²⁶ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 278.

⁴²⁷ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 153 („Însuți și untdelemnul acesta *întocmește-l* spre *tămăduirea* celor care se ung din el”/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 117 („însuți și untul de lemn acesta *întocmeaștel* spre *tămăduirea* celor cesă ung din trânsul”).

⁴²⁸ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 280/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 157 („Cel ce *porți* fără mahnire *slăbiciunile* noastre și *iei* asupra-Ți suferințele noastre”)/ *Evhologhion*, ed. Târgoviște 1708-1712, p. 120 („cela ce *porți* slăbiciunile noastre fără durere, și *iai* neputințele noastre”).

vindecare în viața noastră tot ca atunci când El era *în trup și locuia* în mijlocul oamenilor.

Fiindcă *asumarea și purtarea* bolilor și a slăbiciunilor întregii umanități e ceea ce *a făcut* Domnul *din prima clipă* a întrupării Sale. Și tocmai de aceea noi putem *învinge* boala din interior pentru că nu suntem *singuri* ci El *ne întărește și suferă împreună* cu noi.

Tămăduirea e *darul* Lui⁴²⁹. Dar *coparticiparea* omului la tămăduire, adică pocăința și schimbarea lui spre bine, *face parte* din procesul divino-uman al tămăduirii.

Pentru că vindecarea trebuie *dorită și cerută* de la Dumnezeu pe măsură ce înțelegem *cauzele* bolilor noastre dar și *sensul* vieții, acela de *a-I sluji* lui Dumnezeu.

Căci de aceea tămăduirea e *dar*: pentru ca să ne învețe *să ne dăruim* viața lui Dumnezeu.

În *rugăciunea a șaptea* se subliniază faptul că pocăința/întoarcerea e *spre viață*⁴³⁰. Iar *viața nouă*, îndreptată, este *darul iertării* Lui⁴³¹. Pentru că *iertarea și vindecarea* Lui sunt pentru *împlinirea* noastră ontologică.

Și viața noastră este *un dar* tocmai pentru *a lucra* poruncile Lui și *a moșteni* viața cea nestricăcioasă⁴³².

Căci *darul* Său se lucrează prin mâna Sa cea tare și puternică⁴³³, fapt pentru care Sfântul Maslu e *izvor de viață și de binecuvântare dumnezeiască*.

*

⁴²⁹ Idem, p. 281/ Ibidem/ Idem, p. 121.

⁴³⁰ Idem, p. 286/ Idem, p. 165/ Idem, p. 128.

⁴³¹ Idem, p. 287/ Idem, p. 166/ Idem, p. 130.

⁴³² Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁴³³ Ibidem/ Idem, p. 167/ Ibidem.

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae considera Maslul drept o „Taină a trupului”⁴³⁴, pentru că ea „pune în relief *valoarea pozitivă* acordată de Dumnezeu trupului omenesc”⁴³⁵.

Însă „cu toate că Taina Maslului are în vedere *trupul*, în primul rând, harul lucrează și asupra *sufletului*, fiindcă lucrarea harului *asupra sufletului se extinde și asupra trupului*”⁴³⁶.

Pentru că în Taina Maslului se urmărește „refacerea *integrității* personale sau a *restaurării legăturii* dintre trup și suflet”⁴³⁷.

Părintele Profesor Vasile Citirigă vorbește despre Maslu ca despre Taina Bisericii care „*întreține și întărește comuniunea*”⁴³⁸, pentru că în ea avem *evidența* a ceea ce înseamnă „*rugăciunea pentru celălalt*”⁴³⁹.

Iar Părintele Patriarh Daniel Ciobotea vorbește despre *vindecarea Sfântului Maslu* ca despre „*un dar de la Dumnezeu, care se cere și se așteaptă de la El cu speranță*”⁴⁴⁰.

⁴³⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1997, p. 136.

⁴³⁵ Ibidem.

⁴³⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Ed. IBMBOR, București, 2005, p. 379.

⁴³⁷ Pr. Ștefan Buchiu, *Întrupare și unitate. Restaurarea cosmosului în Iisus Hristos*, cu pref. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Ed. Libra, București, 1997, p. 193.

⁴³⁸ Pr. Prof. Dr. Vasile Citirigă, *Probleme fundamentale ale Teologiei Dogmatice și Simbolice* (curs pentru studenți), vol. II, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, p. 223.

⁴³⁹ Ibidem.

⁴⁴⁰ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Sfântul Maslu – Taina însănătoșirii trupesti și sufletești*, Cuvânt rostit la deschiderea Simpozionului internațional de teologie „*Taina Sfântului Maslu și îngrijirea bolnavilor*”, București, marți, 15 mai 2012, în Aula Magna „*Teoctist Patriarhul*” a Palatului Patriarhiei, cf. locației:

http://www.basilica.ro/ro/stiri/bsfantul_maslu_taina_insa_natoirii_trupeti_i_sufletetib_6183.html.

*

De unde vine însă *desconsiderarea* acestei Sfinte Taine în contemporaneitate? Din ideea negativistă că Sacramentologia Bisericii nu are *nimic de-a face* cu *vindecarea* omului.

Pentru că, excluzându-se din start faptul că Biserica e o *realitate divino-umană*, Maslul e văzut ca o *formă primitivă de terapie*, care ar *exclude* intervenția medicală specializată.

Însă în viața ortodoxă *nu se exclude* terapia medicală ci *se așteaptă* vindecarea lui Dumnezeu atât prin slujbele Bisericii cât și prin intervenție medicală și medicamentație.

Omul, în integralitatea sa, e avut *în vedere* și sănătatea e văzută ca *realitate interioară* duhovnicească și trupească, pentru că și sufletul și trupul au nevoie de *vindecare*.

De aceea am tratat slujba Sfântului Maslu din perspectiva *antropologiei eclesiale*, pentru că ea îl vede pe om la modul *integral*, holistic.

Și aceasta înseamnă că nu putem fi *sănătoși* cu adevărat, dacă *sănătatea* nu înseamnă *iertare* și *vindecare* de la Dumnezeu.

Căci Taina Sfântului Maslu ne dăruie tocmai *vindecarea personalizatoare*, acea vindecare ce este, deopotrivă, *curățire*, *însănătoșire* și *sfînțire* a sufletului și a trupului.

Prezența Sfinților Îngeri și a demonilor în viața noastră

În⁴⁴¹ *Rugăciunile dimineții*⁴⁴², Satana e amintit pentru prima dată în rugăciunea *Tatăl nostru*, ca „cel rău”⁴⁴³, de care Tatăl nostru cel ceresc trebuie să ne izbăvească⁴⁴⁴. Răutatea lui ne atinge și pe noi.

În primul tropar vorbim despre o „cântare îngerească” și o rostim („Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeu”), cerând *miluirea noastră* pentru *rugăciunile Îngerilor Săi*⁴⁴⁵.

În mod evident, aici ne referim la *Sfinții Îngeri* și nu la *demoni*, deși, și demonii, sunt...*îngeri*.

Însă prin expresia „Îngerii Tăi” se exprimă *comuniunea* lui Dumnezeu cu Sfinții Îngeri, care *Îi slujesc* Lui întru toate.

În a doua rugăciune, noi cerem ca Domnul să primească „glasul rugăciunii” noastre, așa cum îl primește și pe „al sfințelor și înțelegătoarelor” Sale „Puteri”⁴⁴⁶. Prin *Puteri* referindu-se ori, exclusiv, la *ceata* Puterilor cerești ori *la toți* Sfinții Îngeri.

⁴⁴¹ În ediția *Ωρολογιον το μεγα*, ed. a 6-a, Ed. ADEE, Αθηναι, 1974, p. 1-2, sub titlul Προοιμιακή Προσευχή/ Rugăciunea începătoare, *Rugăciunile dimineții* țin până la *Veniți să ne închinăm*...de la Ps. 50. Adică nu există *întregul șir al rugăciunilor* pe care îl cunoaștem în *Ceaslovul* nostru și care poartă numele de *Rugăciunile dimineții*.

⁴⁴² *Ceaslov*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ed. a II-a a ed. din 1973, Ed. IBMBOR, București, 1993.

⁴⁴³ Idem, p. 8.

⁴⁴⁴ Ibidem.

⁴⁴⁵ Ibidem.

⁴⁴⁶ Idem, p. 9.

O cerere mare, grea, *copleșitoare*. Care ne dă să înțelegem *distanța* dintre rugăciunea noastră și cea a Sfinților Îngeri.

Dar de aici aflăm că Domnul *primește* rugăciunea Sfinților Îngeri și acest lucru *ne încurajează* și pe noi *să ne rugăm*, pentru ca să fim *auziți* de către Domnul.

În *prima rugăciune* a Sfântului Macarie cel Mare, Satana e „cel viclean”. Și de el Domnul trebuie *să ne izbăvească*⁴⁴⁷.

E viclean...și ne *întinde* curse.

În a treia, a aceluiași, ne rugăm ca Iubitorul de oameni Dumnezeu *să ne izbăvească* „de sporirea diavolească”⁴⁴⁸. De *sporirea* demonilor în viața noastră. De influența lor *nefastă* în viața noastră.

Adică demonii nu doar *există*, sunt *răi*, *vicleni* și „nu au treabă cu noi”...ci ei *se apropie* de noi, *ne ispitesc*, vor să aibă *stăpânire* asupra noastră și să ne ducă *spre rele* din ce în ce mai mari.

De aceea ei nu stau *departe* de noi...ci *aproape*. Mai mult: *colaborează* cu noi la patimile noastre...sau, mai degrabă, noi cu ei.

În a 4-a rugăciune a Sfântului Macarie cel Mare se vorbește despre *ispită* (pentru prima dată) și ea e pusă *în relație* cu „răutatea pizmașului”⁴⁴⁹. Și Satana este invidiosul/ pizmașul/ vrăjmașul care *ne ispitește* și în timpul nopții. El, pizmașul spiritual, *nu se odihnește*...pe când noi vrem *să ne odihnim*.

În a cincea rugăciune se vorbește despre faptul că Prea Curata Treime *primește cântare* de la Puterile cerești⁴⁵⁰.

⁴⁴⁷ Idem, p. 11.

⁴⁴⁸ Ibidem.

⁴⁴⁹ Idem, p. 12.

⁴⁵⁰ Ibidem.

În a 6-a rugăciune a dimineții, a Sfântului Vasile cel Mare, Domnul Atotțiitorul e numit și „Dumnezeul Puterilor”⁴⁵¹. Al Puterilor cerești.

Și tot aici, Împărăția lui Dumnezeu e locul „unde este *glasul cel neîncetat* al celor ce Te laudă și *nespusa dulceață [dumnezeiască]* a celor ce văd pururea frumusețea cea nespusă a slavei Tale”⁴⁵².

Căci Puterile cerești și Sfinții sunt *lăudătorii continui* ai Preasfintei Treimi.

A 9-a rugăciune e „către Sfântul Înger, păzitorul vieții” noastre⁴⁵³. Și el e *Sfânt Înger* și *al lui Hristos*. Și cădem și ne rugăm lui, *păzitorului* nostru cel sfânt, pentru că el *ne este dat* de la Sfântul Botez spre *păzirea* sufletului și a trupului nostru⁴⁵⁴.

Și prin *păzire* înțelegem *ferirea* noastră de către el de tot felul de boli, necazuri, accidente, ispite. El *se implică activ* și *continuu* în viața noastră pentru că e *păzitorul nostru cel sfânt* primit de la Dumnezeu. E *dăruit nouă* de la Sfântul Botez.

Și aici, Botezul e văzut ca *intrare* a noastră în Biserică și ca moment de *mare sfințenie* în viața noastră. Tocmai de aceea Îngerul trebuie să *păzească* noua noastră *viață în Hristos*.

Sfântul Înger păzitor nu apare cu *un nume* în rugăciune. Dar apare ca unul care *a intrat* în viața noastră odată cu Sfântul Botez.

Despre demoni nu se spune că *sunt în noi*...ci că *ne ispitesc* în chip și fel. Că se *întretaie* adesea cu persoana noastră. De aceea sunt *răi, vicleni, pizmași* în relația lor *în forță* cu noi.

⁴⁵¹ Ibidem.

⁴⁵² Idem, p. 13.

⁴⁵³ Idem, p. 15.

⁴⁵⁴ Ibidem.

Prin păcatele noastre *mâniem* preacurata lumină a Sfântului Înger păzitor și îl *izgonim* de la noi prin *fapte de rușine*⁴⁵⁵.

Și astfel aflăm, *pentru prima dată* în rugăciunile dimineții, că Sfinții Îngeri sunt *plini de slava* lui Dumnezeu și că ei *se apropie de noi* și *ne ajută nouă* numai în măsura în care avem o *viață sfântă*.

Și păcatele sunt *asumate* de noi pe măsură ce sunt *enumerate*. Și prin ele, prin păcatele *fără rațiune*, am ajuns *mai rău* decât „dobitoacele cele necuvântătoare”⁴⁵⁶.

Păcatele noastre îl *îndepărtează* de la noi pe *Îngerul lui Hristos*. Însă ne rugăm lui ca să se *milostivească* de noi și să ne fie „*întrajutor și sprijinitor*” împotriva „*pizmașului...cel rău*”, adică a Satanei⁴⁵⁷.

Și prin *sfintele rugăciuni* ale Îngerului nostru păzitor nădăjduim că vom ajunge *părtași* ai Împărăției lui Dumnezeu împreună cu toți Sfinții Săi⁴⁵⁸.

Maica lui Dumnezeu, în axion, este „mai cinstită decât *Heruvimii* și mai mărită fără de asemănare decât *Serafimii*”⁴⁵⁹, indicându-se prin aceasta *alte două cete îngerești*.

La *Miezonoptica* din toate zilele, printre cei ce *viclenesc*⁴⁶⁰, din Ps. 118, sunt și demonii. Tot ei sunt și „*vrajmașii mei*”⁴⁶¹.

Crezul vorbește și despre creaturile „nevăzute” pe care le-a făcut Dumnezeu, adică

⁴⁵⁵ Ibidem.

⁴⁵⁶ Ibidem.

⁴⁵⁷ Ibidem.

⁴⁵⁸ Ibidem.

⁴⁵⁹ Idem, p. 16.

⁴⁶⁰ Idem, p. 22.

⁴⁶¹ Idem, p. 23.

despre Sfinții Îngeri, dintre care, unii *au căzut* și au devenit *demoni*.

În troparul „Iată, Mirele vine...” regăsim *cântarea îngerească* a dimineții: „Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeu”⁴⁶².

„Potrivnicii” de la *Și...acum...* pot fi și demonii, pe lângă oamenii *rău intenționați*. Și ne rugăm Născătoarei de Dumnezeu *să risipească* sfaturile celor potrivnici⁴⁶³. Să *le strice* planurile rele.

În *prima rugăciune* a Miezonopticii, Hristos Dumnezeu e prezentat ca „Cel ce în toată vremea și în tot ceasul, *în cer și pe pământ*” este „*închinat și slăvit*”⁴⁶⁴. Și Sfinții Îngeri, împreună cu toți Sfinții din cer și de pe pământ, sunt cei care *Îl laudă* pe Domnul neîncetat. Doxologia *continuă* a Sfinților Îngeri și a Sfinților, a întregii Biserici.

Și tot aici Îl rugăm pe Domnul *să ne înconjoare* cu Sfinții Săi Îngeri, ca prin mijlocirile lor către El să fim „*păziți și povățuiți*”⁴⁶⁵ în toate zilele vieții noastre.

Iar de aici se observă faptul că Dumnezeieștii Îngeri sunt *în favoarea noastră*, pledează pentru noi, ne apără și ne povățuiesc/ ne îndrumă, pe măsură ce noi *căutăm* cu dinadinsul *viața cu Dumnezeu*. Pentru că ei sunt *acolo unde este El* prin harul Său și unde oamenii *se unesc* cu Îngerii pentru *a-I sluji* Domnului.

În rugăciunea Sfântului Efreim Sirul din Postul Mare, patimile sunt văzute *în mod dinamic* și anume din perspectiva celor care *le produc*, a demonilor.

⁴⁶² Idem, p. 25.

⁴⁶³ Ibidem.

⁴⁶⁴ Idem, p. 26.

⁴⁶⁵ Ibidem.

Pentru că nu se vorbește despre *patima trândăviei*, a grijii de multe, a iubirii de stăpânie/ stăpânire și a grăirii în deșert ca despre niște *habitudini/ obiceiuri rele* ci despre „*duhul trândăviei*”⁴⁶⁶ și celelalte.

Căci *duhurile rele* sunt cele cu care *ne unim* pentru a *săvârși* relele/ păcatele enumerate aici și multe altele asemenea lor.

De aceea, Sfântul Efrem vede *patima în mișcare*, ca pe o *mișcare* *vie spre rău* și nu ca pe o *formă statică de boală*. Adică tocmai așa cum e *patima*: o dorință continuă înspre rău, o căutare improprie dezastruoasă, o avere nefirească câștigată cu multe dureri.

Însă și virtuțile sunt *duhuri*⁴⁶⁷, sunt *realități* ale vieții duhovnicești, pentru că sunt *pline de slava* lui Dumnezeu. Căci curăția, gândul smerit, răbdarea, dragostea și toate virtuțile dumnezeiești se fac *cu Dumnezeu* și *sunt pline de slava Lui*.

Și „*vrăjmașii noștri*”⁴⁶⁸ apar și în al doilea tropar de umilință.

În *Miezonoptica din sâmbete*, *vrăjmașii*⁴⁶⁹ Domnului apar în Ps. 65 dar și în Ps. 67⁴⁷⁰.

Tot ei sunt și „*păcătoșii*”⁴⁷¹. Cei care *păcătuiesc continuu* prin răutatea lor și *îi învață* și pe oameni la păcate.

Și apar ca *vrăjmași* și în Ps. 68⁴⁷². Căci ei sunt cei care „*mă prigonesc pe nedrept*”⁴⁷³ și *mă urăsc*⁴⁷⁴.

⁴⁶⁶ Idem, p. 27.

⁴⁶⁷ Ibidem.

⁴⁶⁸ Idem, p. 30.

⁴⁶⁹ Idem, p. 34.

⁴⁷⁰ Idem, p. 35.

⁴⁷¹ Ibidem.

⁴⁷² Idem, p. 37.

⁴⁷³ Ibidem.

Și cum m-ar *urî* cineva...dacă nu *m-ar cunoaște*? Dacă nu *m-ar vedea* tot timpul? Semn că demonii *văd* faptele mele, dorința mea de *a mă îndrepta* și pentru asta *mă urăsc*. Mă *urăsc* pentru că vreau *alte lucruri* decât vor ei.

Cântarea îngerească reapare în ultimele trei tropare ale slujbei⁴⁷⁵.

Iar Sfântul Eustratie *Îl slăvește* pe Domnul pentru că *nu l-a dat* „în mâinile vrăjmașilor” săi⁴⁷⁶. *Vrăjmașii* fiind demonii. Iar *mâinile lor* nu înseamnă o antropomorfizare a lor ci arată faptul că ei *acționează energic*, la modul negativ, în viața noastră.

Tot aici, Satana e „potrivnicul” nostru, cel ce stă *împotriva* binelui nostru, a sfințirii noastre și el are „sfat viclean”⁴⁷⁷. *Ispitele* sunt *sfătuirile* lui cele *viclene*. Ne *minte*...pentru ca *să murim* prin păcatele pe care el vrea să le facem.

Și rugăciunea Sfântului Eustratie e *prima rugăciune* din *Ceaslov* care vorbește despre *clipa* morții...despre *ieșirea* sufletului nostru din trup.

Iar în acea clipă, Sfântul nu vrea să fie *întâmpinat* de Satana și nici să fie *tras* în *întunericul* lui. Nu vrea *să vadă* sufletul lui „*întunecatul chip* al viclenilor diavoli” ci ca sufletul său, ieșit din trup, să fie *luat* de Îngerii Lui cei *străluciți și luminați*, adică plini de *slava* Preasfintei Treimi⁴⁷⁸.

Aflăm pentru *prima dată* din *Ceaslov* că demonii au *un chip întunecat*, adică o *ființă fără lumina* lui Dumnezeu în ea.

⁴⁷⁴ Idem, p. 38.

⁴⁷⁵ Idem, p. 39-40.

⁴⁷⁶ Idem, p. 40.

⁴⁷⁷ Ibidem.

⁴⁷⁸ Ibidem.

După *moartea personală* se vorbește despre *Judecata particulară*. Și Sfântul Eustratie vrea ca sufletul său să fie *ridicat*, cu puterea Sa, la dumnezeiasca judecată a Domnului...și când Îl va judeca...să nu fie „apucat” de „mâna stăpânitorului lumii acesteia”⁴⁷⁹, adică de Satana.

Cu alte cuvinte: Doamne, nu mă da *pe mâna* Satanei, ci *iartă-mă* după mare mila Ta!

Căci *unde duce* păcatul? La faptul ca după Judecata Domnului, fiind găsiți *netrebnici*, să fim dați *pe mâna* Satanei și acesta să ne „arunce” „în adâncul Iadului”⁴⁸⁰.

Pentru prima dată auzim noțiunea de *Iad* și nu ni se explică nimic despre ea...dar înțelegem că e *o pedeapsă înfricoșătoare...dacă ne facem veșnicia...în Iad*.

La *Miezonopectica din duminici*, Heruvimii „se înfricoșează și se cutremură” de Dumnezeu Cuvântul și Puterile cerești Îl slăvesc⁴⁸¹. Despre *slăvirea* Treimii de către Puterile cerești vorbește și al 4-lea tropar treimic⁴⁸².

În al 5-lea tropar, Preasfânta Treime este „Domnească începătorie *peste* Heruvimi și Dumnezeiască Stăpânire fără de asemena-re *peste* Serafimi”⁴⁸³. Că Puterile cerești, cu alte cuvinte, sunt *sub conducerea* Dumnezeului treimic.

De Hristos Dumnezeu „se înfricoșează și se cutremură” Heruvimii și-L slăvesc Oștile îngerești”⁴⁸⁴. Pentru că intimitatea Puterilor

⁴⁷⁹ Idem, p. 40-41.

⁴⁸⁰ Idem, p. 41.

⁴⁸¹ Idem, p. 42.

⁴⁸² Idem, p. 43.

⁴⁸³ Ibidem.

⁴⁸⁴ Ibidem.

cerești cu Dumnezeu treimic e plină de o iubire evlavioasă, de o cutremurare sfântă, iubitoare de Dumnezeu.

În rugăciunea „lui Marcu Monahul”⁴⁸⁵, Îngerii sunt *incluși* în sintagma „făptura...cea mai presus de lume”⁴⁸⁶. Mai presus de lumea de *aici*, a noastră.

Ei sunt *creați* de Dumnezeu și nu sunt *veșnici*, pentru că, aidoma oamenilor, Îngerii au fost aduși „dintru neființă”⁴⁸⁷. Adică au fost *creați*...ei *neexistând* înainte de crearea lor de către Dumnezeu.

Iar Satana e numit aici: „începătorul răutății și pizmătărețul și pierzătorul” nostru, care *râde* de noi⁴⁸⁸.

Și aflăm astfel că răul *nu e veșnic* ci el a fost *inventat* de către Satana, că el *îi invidiază* pe cei care sunt *plini de har* în fața lui Dumnezeu și, în al treilea rând, că el caută *să ne piardă* pe toți, să ne arunce pe toți *în păcate*, pentru ca *să râdă* apoi de noi.

Plăcere *gratuită* de răul altora...

Și autorul rugăciunii Îi spune Domnului că El *știe* „câtă *pizmuire* și *vrajbă* are [Satana] *asupra noastră*”⁴⁸⁹. Pentru că Domnul Hristos cunoaște și ca om *ispitirile* demonilor și la câte rele *îi îndeamnă* demonii pe oameni.

În textul *Utreniei*, „vrăjmașii” Domnului apar în Ps. 20⁴⁹⁰ dar și sub titulatura de „potrivnici”⁴⁹¹ în al 3-lea tropar.

⁴⁸⁵ Idem, p. 44.

⁴⁸⁶ Ibidem.

⁴⁸⁷ Ibidem.

⁴⁸⁸ Ibidem.

⁴⁸⁹ Ibidem.

⁴⁹⁰ Idem, p. 47.

⁴⁹¹ Idem, p. 48.

Între „cei de sus”⁴⁹² sunt și Sfinții Îngeri. Iar în Ps. 3, demonii sunt „cei ce mă necăjesc” și care „se scoală asupra mea”⁴⁹³. „Miile de popoare”⁴⁹⁴ care mă împresoară sunt *demonii*. Și tot ei sunt „cei ce mă vrăjmașesc în deșert”⁴⁹⁵, adică *în mod nedrept* și „păcătoșii”⁴⁹⁶.

„Vrăjmași” sunt și în Ps. 37⁴⁹⁷ cât și în Ps. 142⁴⁹⁸.

Iar în Ps. 102 se vorbește despre cum *toți Îngerii Lui* sau *Puterile Lui* Îl binecuvintează pe El⁴⁹⁹.

Prima dintre *cântările treimice* spune despre Puterile cerești că *nu au trup*, că nu sunt *materiale* și că au o minte „*înțelegătoare și fără materie*”⁵⁰⁰, fără *întipăriri terestre*.

Și vrem, prin primirea *strălucirii* slavei Sale, „ca Heruvimii să strigăm către unul Dumnezeu: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești, Dumnezeul nostru”⁵⁰¹.

Iar aici se pune *pentru prima dată* în relație explicită *viața mistică* a ortodoxului, primirea *strălucirii cerești* sau *vederea slavei dumnezeiești*, cu *viața liturgică*, în care Îl *lăudăm* pe El.

Și nu Îl putem lăuda pe El *cu adevărat*, în concluzie, decât dacă suntem *plini* de vederi și de simțiri și de înțelegeri dumnezeiești.

Căci slujbele Bisericii au nevoie să le înțelegem *dinăuntru*, din viața noastră de

⁴⁹² Idem, p. 49.

⁴⁹³ Ibidem.

⁴⁹⁴ Ibidem.

⁴⁹⁵ Ibidem.

⁴⁹⁶ Ibidem.

⁴⁹⁷ Idem, p. 50.

⁴⁹⁸ Idem, p. 54.

⁴⁹⁹ Idem, p. 53.

⁵⁰⁰ Idem, p. 56.

⁵⁰¹ Ibidem.

sfînțenie, pentru ca să le slujim *și duhovnicește*, nu doar *tipiconal*.

Ei, Sfinții Îngeri, numiți aici „cei fără de trup”, *ne ocrotesc* pe noi⁵⁰². Și vrem să strigăm ca Heruvimii, împreună cu toate Puterile cerești, către Dumnezeu⁵⁰³.

În primul tropar de la glasul al 2-lea se vorbește despre viața ortodoxă ca despre o viață în care „urmăm” „Puterilor celor de sus”⁵⁰⁴. O cale *ascendentă*, duhovnicească, a îndumnezeirii, care *nu se confundă* cu viața *relaxată*, ușuratică.

Din nou despre Heruvimii care *Îl slăvesc* pe Dumnezeu⁵⁰⁵.

În primul tropar de la glasul al 4-lea, Sfinții Îngeri sunt numiți „duhurile” și „slugile” lui Dumnezeu⁵⁰⁶.

În al doilea se *conexează* doxologia angelică cu cea a oamenilor din Biserică: „Precum *cetele Îngerilor* acum în cer, așa și *stările oamenilor* pe pământ”⁵⁰⁷.

În al doilea tropar de la glasul al 5-lea, Puterile cerești sunt numite *Oștile* lui Dumnezeu *cele înțeleghătoare*⁵⁰⁸. Cele pline de rațiune luminată de har.

Primul tropar de la glasul al 6-lea vorbește despre *frica* Heruvimilor și *înspăimântarea plină de cutremurare* a Serafimilor în fața lui Dumnezeu⁵⁰⁹. În al doilea de la glasul al 6-lea, cei „cu guri fără de trup” slavoslovesc „fără

⁵⁰² Ibidem. Apare ideea și în Idem, p. 57.

⁵⁰³ Ibidem.

⁵⁰⁴ Idem, p. 57.

⁵⁰⁵ Idem, p. 58. Primul și ultimul tropar de pe pagină se referă la Heruvimi.

⁵⁰⁶ Ibidem.

⁵⁰⁷ Ibidem.

⁵⁰⁸ Idem, p. 59.

⁵⁰⁹ Ibidem.

tăcere”⁵¹⁰. Fără încetare. Nu se opresc *niciodată* din doxologia lor.

Și tot de aici aflăm că „cei cu câte șase aripi cântă”⁵¹¹ lui Dumnezeu.

În primul tropar de la glasul al 7-lea, Dumnezeu e „lăudat de Heruvimi cu putere preaînaltă și cu dumnezeiască slavă de Îngeri închinat”⁵¹². Și „dumnezeiasca slavă” de aici e *doxologia* lor și nu *slava lui Dumnezeu*. Dar ei *Îl laudă* pe Dumnezeu fiind plini de *slava Lui*.

Și în al 3-lea de la glasul al 7-lea îi găsim pe Serafimi înălțând *întreită laudă sfântă* lui Dumnezeu⁵¹³.

În primul tropar de la glasul al 8-lea suntem îndemnați „să urmăm” cetelor îngerești în viața și în doxologia lor⁵¹⁴.

Al doilea de la glasul al 8-lea vorbește despre Heruvimii care *nu îndrăznesc* să privească către Dumnezeu și care „zboară strigând cu înălțare în vers”⁵¹⁵. Plini de dinamism. Deloc statici. Ascultători și plini de evlavie. Preasfinți în viața și strigarea lor către Dumnezeu.

Și în al 3-lea de la glasul al 8-lea credincioșii Bisericii sunt prezentați ca *strigând* către Domnul *împreună cu Îngerii*⁵¹⁶. Despre „ocrotirile celor fără de trup”⁵¹⁷ și în luminândeale glas 1-8.

În primul tropar de la luminândeale de luni găsim enumerate, pentru *prima dată* în Ceaslov, cele *9 cete Îngerești* așa cum *ni le-a predat*

⁵¹⁰ Ibidem.

⁵¹¹ Ibidem.

⁵¹² Idem, p. 60.

⁵¹³ Ibidem.

⁵¹⁴ Ibidem.

⁵¹⁵ Ibidem.

⁵¹⁶ Idem, p. 61.

⁵¹⁷ Idem, p. 63-64.

Sfântul Dionisie Areopagitul în secolul I: „Arhangheli și Îngeri, Începătorii și Domnii, Puteri, Stăpânii și Scaune, Heruvimii cei cu ochi mulți și Serafimii cei cu câte șase aripi”⁵¹⁸.

Abia aici înțelegem *cine sunt cei cu câte 6 aripi* amintiți în pagina a 59-a a Ceaslovului: *Serafimii*.

Ne rugăm lor *să ne izbăvească de nevoi și „de focul cel nestins”* al Iadului⁵¹⁹. Adică Iadul nu e *trecător* ci *veșnic*.

Dumnezeu *luminează* pământul prin Îngerii Săi⁵²⁰. Iar Prea Curata Stăpână, tot pentru *prima dată* în această carte, este numită „dulceața Îngerilor”⁵²¹. Cea care *umple de bucurie și de frumusețe dumnezeiască* pe Sfinții Îngeri.

La a doua luminândă de miercuri, Sfânta Cruce e „*slava Îngerilor și diavolilor rană*”⁵²².

Demonii, ca *vrăjmași*, și în a treia luminândă de sâmbătă⁵²³ și într-o „cele înalte”⁵²⁴ sunt incluși și Sfinții Îngeri. Îngerii și Puterile Lui⁵²⁵ apar și în *Laude* iar în *Doxologie* apar „cei de sus”⁵²⁶.

La *Ceasul întâi* găsim că Maica lui Dumnezeu este „mai sfântă decât Sfinții Îngeri”⁵²⁷. Însă vrăjmașii Domnului *Îl hulesc* pe El și *se luptă* cu noi⁵²⁸.

⁵¹⁸ Idem, p. 65.

⁵¹⁹ Ibidem.

⁵²⁰ Ibidem.

⁵²¹ Ibidem.

⁵²² Idem, p. 66 și 68.

⁵²³ Idem, p. 69.

⁵²⁴ Ibidem.

⁵²⁵ Ibidem. Dar și în Idem, p. 70.

⁵²⁶ Idem, p. 71.

⁵²⁷ Idem, p. 78.

⁵²⁸ Ibidem.

La *Mijloceasul întâi*, în Ps. 91, demonii sunt „vrăjmașii mei” și ființe *viclene*⁵²⁹. Și în al doilea tropar apar demonii ca *vrăjmași*⁵³⁰. Iar Sfântul Vasile cel Mare (în a doua rugăciune a sa) se roagă: „izbăvește-ne pe noi de toate *săgețile* ce zboară ziua și de *puterile cele protivnice/ potrivnice*”⁵³¹.

Însă *săgețile* sunt *atacurile* demonilor asupra noastră...și demonii sunt numiți aici *puteri potrivnice* lui Dumnezeu și nouă și întregii creații.

Dar prin faptul că *săgețile zboară* ziua...dar și noaptea...se arată *continua determinare* a demonilor spre *a ne face rău*.

De aceea suntem *în război continuu* cu demonii...și nu suntem sub asediul lor doar...*din când în când*.

Tot aici Sfinții Îngeri sunt *Puteri cerești* și *slujitori fără de trup* ai lui Dumnezeu⁵³².

În slujba *Ceasului al treilea*, vrăjmașii apar în Ps. 16⁵³³. Tot aici, demonii sunt comparați cu *leul* și cu *puiul de leu*⁵³⁴. Demonii sunt *vrăjmași* și în Ps. 24⁵³⁵.

La *Mijloceasul al treilea*, tot ca *vrăjmași*, demonii apar în Ps. 29⁵³⁶. În Ps. 31 ei sunt „cei ce m-au *înconjurat*”⁵³⁷, cei care mă ispitesc *din toate părțile*. În al doilea tropar, demonii sunt prezentați ca având „neputincioase îndrăzniri”⁵³⁸

⁵²⁹ Idem, p. 81.

⁵³⁰ Idem, p. 82.

⁵³¹ Idem, p. 83.

⁵³² Ibidem.

⁵³³ Idem, p. 84-85.

⁵³⁴ Idem, p. 85.

⁵³⁵ Idem, p. 85-86.

⁵³⁶ Idem, p. 88.

⁵³⁷ Idem, p. 89.

⁵³⁸ Idem, p. 90.

în fața Sfinților Mucenici. Căci nu aveau *curajul* să se *apropie* de ei.

Ei se *apropie* *cu îndrăzneală* față de oamenii păcătoși dar nu și față de Sfinți, care le cunosc, le știu, le simt, le văd prezența...

În *Ceasul al șaselea*, demonii sunt „străinii” care *s-au ridicat* împotriva mea și *vrăjmașii mei*. În Ps. 53⁵³⁹.

În Ps. 54 se vorbește despre „vrăjmașul” și „păcătosul”⁵⁴⁰ iar în Ps. 90 se vorbește despre „cursa vânătorilor”⁵⁴¹, adică despre *ispita* celor care *ne vânează*, pentru că demonii sunt *vânătorii* noștri, cei care *ne hăituiesc* continuu.

Iar „frica de noapte”, „săgeata ce zboară ziua”, „lucrul ce umblă în întuneric” și „molima ce bântuie într-o amiază”⁵⁴² sunt referiri duhovnicești la *prezența* și *acțiunea* demonilor în viața noastră.

Căci ei *ne înspăimântă* noaptea, ei *ne ispitesc* ziua, ei umblă *în întuneric* sau *ne umplu de patimi* la amiază.

Dar tot aici apar și *Îngerii* Domnului, care *ne păzesc* în toate căile noastre, în celebrul verset pe care Satana *l-a întors* împotriva Domnului⁵⁴³. În ultimul tropar din p. 95, Domnul S-a suit pe Cruce pentru ca *să izbăvească* „din robia vrăjmașului”⁵⁴⁴ pe cei pe care i-a zidit. De aceea, Răstignirea Domnului este momentul în care Satana a fost *deposedat* de stăpânirea lui asupra oamenilor. În troparul Născătoarei apare Arhanghelul *Gavriil*,

⁵³⁹ Idem, p. 92.

⁵⁴⁰ Ibidem.

⁵⁴¹ Idem, p. 94.

⁵⁴² Ibidem.

⁵⁴³ Ibidem.

⁵⁴⁴ Idem, p. 95.

prezentat ca „mai-marele voievod al celor fără de trup”⁵⁴⁵. De unde aflăm că *cetele îngerești* au și ele *conducători*.

Rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare începe cu sintagma: „Dumnezeule și Doamne al Puterilor”⁵⁴⁶. Cu adresă la Tatăl. Și vorbind despre Răstignirea Domnului spune că Tatăl a biruit *întru* Fiul „stăpâniile și puterile întinericului”. Adică și demonii au o *ierarhie* a lor.

Tot aici demonii sunt „vrăjmașii *nevăzuți*”, „care *caută* să ne *facă rău*”⁵⁴⁷.

Ei *intenționează* mereu să ne *facă rău*. Ne *doresc* răul...și *ne ajută* să îl împlinim...fără însă să ne *oblige* să îl împlinim. De aceea păcatul e, cu totul, *al nostru*...chiar dacă ei *ni l-au prezentat*, ne-au *îndemnat* spre el și *ne-au ajutat* să îl facem.

La *Mijloceasul al șaselea* vrăjmașii apar în Ps. 55⁵⁴⁸ iar în Ps. 69 ei sunt „cei ce *caută* sufletul meu”⁵⁴⁹. *Caută momentul* ca să mă facă să *păcătuiesc*...

La *Obedniță*, în Ps. 102, apar „Îngerii Lui”, care sunt „puternici la virtute”⁵⁵⁰. Sunt plini de sfințenie. Dar și „Puterile Lui” sau „slugile Lui”, care fac voia Lui⁵⁵¹.

Într-un tropar apare sintagma „ceata cerească” iar în altul: „ceata Sfinților Îngeri și a Arhanghelilor, cu toate cereștile Puteri”⁵⁵².

⁵⁴⁵ Idem, p. 96.

⁵⁴⁶ Ibidem.

⁵⁴⁷ Idem, p. 97.

⁵⁴⁸ Idem, p. 98.

⁵⁴⁹ Idem, p. 99.

⁵⁵⁰ Idem, p. 102.

⁵⁵¹ Ibidem.

⁵⁵² Idem, p. 105.

Și cine *va urmări* cărțile de cult ortodoxe va observa că *nu apar*, pentru Sfinții Îngeri, alte *nume de ierarhie* decât cele consacrate de Sfântul Dionisie Areopagitul în *Despre Ierarhia cerească* și numele doar a câtorva Arhangheli. Însă în alte religii sunt mult mai multe numele *fanteziste* de îngeri și de demoni.

Condacul de luni, al Sfinților Îngeri, e o rugăciune către *mai marii voievozi* ai lui Dumnezeu, care sunt *slujitorii Săi, căpetenii* ale Îngerilor și *povățuitori* ai oamenilor. Lor ne rugăm să ceară de la Dumnezeu „ce este de folos [pentru noi]...și *mare milă*”⁵⁵³.

La *Ceasul al nouălea*, demonii sunt, în Ps. 85, „călcătorii de lege” și „adunarea celor tari”, care „*au căutat sufletul meu*”⁵⁵⁴. Dar și „cei ce mă urăsc”⁵⁵⁵.

În rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare se spune că noi trebuie să fim *scoși* de Domnul Hristos „din mâna potrivnicului”⁵⁵⁶.

În *Mijloceasul al nouălea*, Ps. 137 vorbește despre faptul că *Îi vom cânta Domnului „înaintea Îngerilor”*⁵⁵⁷. Iar demonul apare sub cuvântul „păcătosul” în Ps. 139⁵⁵⁸.

Vecernia începe cu Domnul, Care îi face pe Îngerii Săi „duhuri” și pe slugile Sale „pară de foc”⁵⁵⁹. Ei sunt *duhuri*, sunt *ființe spirituale*. Dar aici vrea să se spună că Dumnezeu îi umple de dragoste, de întraripare dumnezeiască în așa

⁵⁵³ Idem, p. 107.

⁵⁵⁴ Idem, p. 121.

⁵⁵⁵ Ibidem.

⁵⁵⁶ Idem, p. 123-124.

⁵⁵⁷ Idem, p. 125.

⁵⁵⁸ Idem, p. 126.

⁵⁵⁹ Idem, p. 128.

fel pe Sfinții Îngeri încât sunt într-un *continuu extaz* spre El.

Iar *balaurul* care *se joacă* în mare⁵⁶⁰, într-o înțelegere duhovnicească, este Satana.

Demonii sunt „cei ce mă prigonesc”⁵⁶¹. Iar din rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare aflăm că Domnul *ne ocrotește* prin Sfinții Săi Îngeri și ne mântuiește „de toată primejdia [și] de tot *vicleșugul* celui potrivnic”⁵⁶².

La *Pavecernița mare*, în Ps. 69, demonii sunt „cei ce *caută* sufletul meu”⁵⁶³. În Ps. 6 ei sunt *vrăjmașii*⁵⁶⁴, iar în Ps. 12, la singular, *vrăjmașul* e *Satana*⁵⁶⁵. Tot „vrăjmașii mei” și în Ps. 24⁵⁶⁶ iar în Ps. 30 „vrăjmașul” și „vrăjmașii mei”⁵⁶⁷. Despre Ps. 90 am vorbit anterior.

În *Cântarea Prorocului Isaia*, *puternicii* care trebuie *să se plece* sunt demonii⁵⁶⁸. Iar „Îngerul de mare sfat” este Fiul lui Dumnezeu⁵⁶⁹. Găsim aici trei cântări scurte, pe glasul al 2-lea, care se referă la Sfinții Îngeri. Prima: „Firea cea fără de trup a Heruvimilor, cu cântări *fără încetare* pe Tine *Te slăvește*”⁵⁷⁰.

A doua: „Viețuitorii cei cu câte șase aripi, Serafimii, *cu neîncetate glasuri* pe Tine *Te preaînălță*”⁵⁷¹.

A treia: „Toate Oștile Îngerilor *cu cântări* întreit sfinte *Te laudă*”⁵⁷².

⁵⁶⁰ Idem, p. 129.

⁵⁶¹ Idem, p. 131.

⁵⁶² Idem, p. 138.

⁵⁶³ Idem, p. 141.

⁵⁶⁴ Idem, p. 142.

⁵⁶⁵ Idem, p. 143.

⁵⁶⁶ Ibidem.

⁵⁶⁷ Idem, p. 145.

⁵⁶⁸ Idem, p. 147.

⁵⁶⁹ Ibidem.

⁵⁷⁰ Idem, p. 148.

⁵⁷¹ Idem, p. 149.

Și toate vorbesc despre *cât de dinamici* sunt Sfinții Îngeri și despre *continua lor preaslăvire* a lui Dumnezeu.

Trebuie să ne izbăvim, se spune puțin mai încolo, „de înșelăciunea *celui rău*” și „să cântăm *cântarea îngerească*: Sfinte, Sfinte, Sfinte, întreit Sfinte, Doamne, miluiește-ne pe noi”⁵⁷³.

După *Crez* și *rugăciunea întreită* către Născătoarea de Dumnezeu, ne rugăm de două ori în acest fel: „Toate Puterile cerești, ale Sfinților Îngeri și ale Arhanghelilor, rugați-vă pentru noi păcătoșii”⁵⁷⁴.

Pentru că Sfinții Îngeri *mijlocesc* pentru noi în fața Prea Sfintei Treimi, lucru care nu înseamnă că *ne înlocuie* propria noastră rugăciune către Dumnezeuul nostru treimic. Ci noi *îi luăm în ajutor* pe Sfinți, pe Îngeri și, în special, pe Maica lui Dumnezeu, în rugăciunea noastră.

În primul tropar, pe glasul al 2-lea, de *luni și miercuri seara*, reappare „vrăjmașul meu”⁵⁷⁵. Iar în următorul, „multele curse”⁵⁷⁶ vorbesc tot despre acțiunile demonilor *împotriva* noastră. În primul tropar, pe glasul al 8-lea, de *marți și joi seara*, îi vorbim Domnului despre „*neadormirea nevăzuților [noștri]...vrăjmași*”⁵⁷⁷.

Despre faptul că ei nu au nevoie de *odihnă*, de somn, ca noi...ci *ne ispitesc tot timpul*.

Al doilea tropar vorbește despre *Judecata finală*...cea „înfricoșătoare”, când Îngerii vor

⁵⁷² Ibidem.

⁵⁷³ Ibidem.

⁵⁷⁴ Ibidem.

⁵⁷⁵ Idem, p. 150.

⁵⁷⁶ Ibidem.

⁵⁷⁷ Idem, p. 151.

*sta înaintea și oamenii se vor aduna în mijloc*⁵⁷⁸...

În al 4-lea tropar, cu ajutorul Născătoarei de Dumnezeu, „izgoni-voi pe *vrăjmașii mei* [pe demoni] și-i voi *birui* pe ei, îmbrăcându-mă numai cu *acoperământul tău* ca și cu o *platoșă*”⁵⁷⁹.

În Rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare reapar „săgeata ce zboară în zi” și „tot lucrul ce umblă întru întuneric”⁵⁸⁰, sintagme care vorbesc despre *ispitirea* noastră și despre prezența *ascunsă*, dar care ne produce *teamă*, a demonilor.

Demonii stau *ascunși* în întunericul nopții, în unghere...dar *ne trimit* frică, panică, griji și dorințe deșarte.

Și tot despre *acțiunile răutăcioase* ale demonilor vorbește Sfântul Vasile când spune: „și ne învrednicește și măsura nopții *fără de prihană* a o trece, neispitiți de *rele*, și ne izbăvește de toată *tulburarea* și *îngrozirea*, care *ne vine* de la diavol”⁵⁸¹. De la *potrivnic*, de la *vrăjmașul* nostru.

Adică toate aceste gânduri care *ne tulbură* și *ne îngrozesc* în timpul nopții, venite din senin, nu sunt *psihologice*, nu sunt *gândite de noi*, pentru că ele *se îmbulzesc* în noi deodată. Apar și fac ravagii în noi *fără să ni le dorim*.

Tot lucrări demonice sunt și „nălucirea necuvioasă”⁵⁸², adică *imaginația desfrânată* și „pofta cea vătămătoare”, *aprinderea sexuală* care *ne împinge* la păcat⁵⁸³.

⁵⁷⁸ Ibidem.

⁵⁷⁹ Ibidem.

⁵⁸⁰ Idem, p. 152.

⁵⁸¹ Ibidem.

⁵⁸² Ibidem.

⁵⁸³ Ibidem.

În Rugăciunea „lui Pavel Monahul”⁵⁸⁴ către Maica lui Dumnezeu, demonii sunt prezentați ca potrivnicii care „năvălesc”⁵⁸⁵ în viața noastră, care ne ispitesc în chip și fel pentru ca *să nu ne pocăim*⁵⁸⁶.

Dorința lor e ca omul *să nu se schimbe*, să nu se *îndrepte interior* prin pocăință. Să nu fie *altul* ci *să se murdărească* toată viața cu noi și noi păcate.

Și totodată Pavel o roagă pe Născătoarea de Dumnezeu, ca la adormirea sa, *să izgonească* de la sufletul lui „*întunecatele chipuri* ale *viclenilor* diavoli”⁵⁸⁷. Cu alte cuvinte: demonii nu ne lasă în pace nici când *ne dăm duhul*.

În Rugăciunea „lui Antioh Monahul Pandectul”⁵⁸⁸, demonii sunt prezentați în acțiunile lor *împotriva* noastră din timpul nopții: „și ne păzește pe noi de *întunecatul somn* al păcatului și de toată *întunecata* și cea de noapte *patimă a dulceții*. Contenește *întărâtările* [acțiunile violente ale] patimilor, stinge săgețile [ispitele] vicleanului cele aprinse [vii, tentante], cele pornite cu vicleșug”⁵⁸⁹, în mod pervers, *împotriva* noastră.

În rugăciunea finală, unim „*folosințele* [rugăciunile de mijlocire ale] cinstitelor cereștilor Puteri celor fără de trupuri”⁵⁹⁰, cu rugăciunile tuturor Sfinților și ale Maicii lui Dumnezeu, pentru ca Domnul să ne izbăvească de „tot vrăjmașul și pizmașul”⁵⁹¹ demon.

⁵⁸⁴ Idem, p. 159.

⁵⁸⁵ Idem, p. 160.

⁵⁸⁶ Ibidem.

⁵⁸⁷ Ibidem.

⁵⁸⁸ Ibidem.

⁵⁸⁹ Ibidem.

⁵⁹⁰ Idem, p. 161.

⁵⁹¹ Ibidem.

La *Pavecernița mică* revin psalmii 69 și 142 unde demonii sunt *cei ce caută sufletul nostru și vrăjmașii noștri*⁵⁹².

În *Rugăciunile de seară*, în rugăciunea Sfântului Macarie cel Mare, vrăjmașii care „se luptă cu mine”, pe lângă cei *trupești*, sunt și „cei fără de trup”, spirituali, adică *demonii*⁵⁹³.

În cea a Sfântului Antioh, pentru prima dată în *Ceaslov*, se vorbește despre Satana sub titulatura de *șarpe*. Și aici avem: „nu mă da *ispitei șarpelui*, nici nu mă lăsa *în pofta* [la discreția] Satanei”, fără ca *șarpele* să fie altcineva decât...*Satana*.

În rugăciunea către Sfântul Duh Dumnezeu *se enumeră* păcatele fără *asocierea* lor cu demonii⁵⁹⁴. Pentru că trebuie să ni le asumăm *pe deplin*, chiar dacă demonii au avut *rolul lor* în păcătuirea noastră.

În a patra rugăciune, cerem *Îngerul apărător* al lui Dumnezeu, pentru ca *să ne acopere* și *să ne păzească* de tot răul⁵⁹⁵.

În a cincea rugăciune, deși nu sunt *numiți* demonii, apar *influențele* lor asupra noastră: „păzește-ne de toată *nălucirea* [imaginația păcătoasă] și fără *întunecată dulceată* [pofță desfrânată], potolește *pornirea poftelor*, stinge *aprinderea zburdării* [excitației] trupești”⁵⁹⁶.

Rugăciunea a șaptea e dedicată Sfântului Înger pázitor și aici el e numit „Îngerul lui Hristos”, *pázitor* și *acoperitor* al nostru, cerându-i să ne ierte *tot ce am greșit* peste zi⁵⁹⁷.

⁵⁹² Idem, p. 164-165.

⁵⁹³ Idem, p. 168.

⁵⁹⁴ Idem, p. 169-170.

⁵⁹⁵ Idem, p. 170.

⁵⁹⁶ Idem, p. 170-171.

⁵⁹⁷ Idem, p. 171.

Totodată îi cerem *să ne izbăvească* de „viclenia vrăjmașului”, a Satanei, care ne este „protivnic”/ potrivnic⁵⁹⁸. Și aici Îngerul păzitor este văzut ca *mijlocitor* al nostru către Dumnezeu⁵⁹⁹.

În rugăciunea Sfântului Ioan Damaschin, care vizează *patul* în care vom dormi, ce poate fi, oricând, „groapa”⁶⁰⁰ noastră, Sfântul Înger păzitor e pomenit după „toate Puterile cerești”⁶⁰¹.

Adică noi avem *o relație specială* cu Îngerul nostru păzitor, primit de la Domnul la Botez, și el face parte dintre Puterile cerești. Numirea lui *aparte* nu îl scoate dintre Îngeri ci e pomenit *în mod distinct* pentru a ni-l pune nouă *în evidență*.

Și avem din nou, în troparul Sfinților Îngeri, toată *titulatura* celor 9 ierarhii cerești predanisită nouă de Sfântul Dionisie Areopagitul în secolul I d. Hr.: „Toate Puterile cerești: Scaunele, Domniile, Începătoriile, Stăpâniile, Puterile, Heruvimii, Serafimii, Arhanghelii și Îngerii”⁶⁰². Și se subliniază iarăși rolul lor de *mijlocitori*, în fața lui Dumnezeu, pentru noi⁶⁰³. Troparul *distinct* al Sfântului înger păzitor vorbește despre „aripile bunătății” sale, cu care *ne acoperă* și despre rolul său activ în viața noastră în ceea ce privește *apărarea* noastră de demoni: „și *izgonește* de la mine toată *lucrarea cea rea* a diavolului”, alături de lucrarea sa de *mijlocitor* pentru noi⁶⁰⁴.

⁵⁹⁸ Ibidem.

⁵⁹⁹ Ibidem.

⁶⁰⁰ Idem, p. 172.

⁶⁰¹ Ibidem.

⁶⁰² Idem, p. 173-174.

⁶⁰³ Idem, p. 174.

⁶⁰⁴ Idem, p. 175.

Aflăm pentru *prima dată* până acum despre *bunătatea* Îngerului nostru păzitor, despre rolul său foarte *duios* în modul de *a ne apăra* de demoni.

Însă, în comparație cu *dulcea apărare* a Îngerului nostru păzitor, „vrăjmașul meu” așteaptă „să adorm într-o moarte”⁶⁰⁵. El îmi dorește *moartea*, dorește *să dispar* dintre cei vii...

De aceea ne rugăm Domnului să ne izbăvească „de multe curse” *prin mijlocul* cărora umblăm⁶⁰⁶.

În rugăciunea finală, a Cinstitei Cruci, Dumnezeu e rugat „*să învie*”/ *să fie prezent* în noi pentru ca „să se risipească vrăjmașii Lui”⁶⁰⁷.

Demonii, cei care Îl urăsc pe El, „să fugă”⁶⁰⁸. „Să piară cum pier fumul; cum se topește ceara de la fața focului”⁶⁰⁹. Astfel trebuie „să piară [să plece] diavoli de la fața celor ce *iubesc* pe Dumnezeu și *se însemnează* cu semnul crucii”⁶¹⁰. Căci Sfânta Cruce alungă pe demoni „cu *puterea* Celui ce S-a răstignit pe tine, a Domnului nostru Iisus Hristos și S-a pogorât la Iad și *a călcat* *puterea* diavolului și te-a dăruit nouă pe tine, cinstită Crucea Sa, spre *alungarea* a tot *pizmașul*”⁶¹¹.

În concluzie, Sfinții Îngeri sunt *de partea noastră* în lupta *continuă* cu demonii iar demonii sunt *vrăjmașii noștri*, ai fericirii și

⁶⁰⁵ Ibidem.

⁶⁰⁶ Ibidem.

⁶⁰⁷ Ibidem.

⁶⁰⁸ Ibidem.

⁶⁰⁹ Idem, p. 175-176.

⁶¹⁰ Idem, p. 176.

⁶¹¹ Ibidem.

împlinirii noastre duhovnicești, pentru că ne doresc *pierderea*.

Sfinții Îngeri *ne apără* în mod real și *mijlocesc* pentru noi, fapt pentru care trebuie să ne *bazăm* pe sprijinul lor *blând* și *plin de evlavie*.

Pentru că Dumnezeuieștii Îngeri ne învață să fim mereu *aprinși* de dorul de Dumnezeu, mereu *în mișcare interioară* spre *a-L lăuda* pe Dumnezeu și spre *a-i ajuta* și *a-i iubi* pe oameni.

Conținutul teologic al cursurilor universitare ale Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea

1. Hristologia⁶¹²

Capitolul hristologic e început de autor cu „*temeiurile dogmei hristologice în Vechiul Testament*”⁶¹³. Și citează, comentându-le, Fac. 3, 15; Num. 24, 17; Fac. 49, 10; Mih. 5, 1; Deut. 18, 5; Is. 42, 1-4; 53, 1-8; 10-11; Dan. 10, 5-6, 16; Is. 7, 14; Ps. 109, 1; Dan. 7, 13-14⁶¹⁴. Adică locuri scripturale care cuprind profeții despre *divino-umanitatea* lui Histos.

Temeiurile noutestamentare discutate: Mt. 1, 1; Lc. 3, 23, 31, 38; Mt. 4, 1; In. 19, 28; Mt. 8, 24; Lc. 24, 37-39; In. 20, 27; 8, 51-59; In. 10, 30-33; In. 17, 1, 5; Mt. 17, 1-2; In. 14, 9-10; Filip. 2, 5-7; Colos. 1, 15; 2, 8; I Cor. 12, 3; Apoc. 1, 10, 12, 13-14, 17; I. In. 4, 15⁶¹⁵.

Al treilea subcapitol e dedicat *fundamentării patristice* a dogmei hristologice⁶¹⁶ și primul și singurul citat aici e Sfântul Ignatie Teoforul.

Urmează capitolul *Motivele întrupării Fiului lui Dumnezeu*, unde se dezbate, în primul rând, erezia hristologică a lui Apolinarie, care ajunsese la concluzia că „Iisus Hristos n-a fost în realitate decât *un corp fără suflet*, adică *fără* acea parte rațională care constituie în fiecare om

⁶¹² Saitul autorului: <http://niculceaadrian.ro/>.

⁶¹³ A se vedea *Hristologie 1*, p. 7, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d1.pdf>.

⁶¹⁴ Idem, p. 7-9.

⁶¹⁵ Idem, p. 10-11.

⁶¹⁶ Idem, p. 11-12.

forul său decizional propriu”⁶¹⁷. Însă Hristos a asumat „natura umană integrală” și nu doar o *parte constitutivă* din om⁶¹⁸.

Subliniază *consubstanțialitatea* umanității lui Hristos cu cea a Preacuratei Fecioare⁶¹⁹ cât și rezultatele *participării noastre* la umanitatea înviată a lui Hristos⁶²⁰.

Insistă asupra scrierii Sfântului Atanasie cel Mare despre *Întruparea Cuvântului* pentru a arăta că omul e *o ființă rațională*⁶²¹. Și pentru că, prin păcat, omul *și-a pierdut progresiv raționalitatea*, prin întruparea Cuvântului asistăm la o „*o verbifiere* (de la *Verbum*) [a omului], ca o *refacere* a caracterului rațional al ființei umane, ca o readucere la starea de *chip real* al Logosului divin”⁶²².

La discuția despre „*consecințele* întrupării integrale” a Fiului, Părintele Adrian discută despre *chenoza* dumnezeirii lui Hristos, despre *neștiința* Fiului, despre *moartea* lui Dumnezeu și despre *coborârea* Sa la Iad⁶²³.

Pentru *chenoză* citează Filip. 2, 5-8; II Cor. 8, 9; Evr. 2, 5, 14-17, I Tim. 3, 16, după care discută *modul* în care trebuie să *înțelegem* *chenoza* Fiului⁶²⁴.

Apolinarie de Laodiceea a înțeles-o ca pe o *chenoză a firii dumnezeiești*, gnosticii vorbeau despre *golirea* sau chiar *pierderea* slavei, luteranii despre „o golire de întrebuințare” sau despre „o ascundere a întrebuințării” dar și

⁶¹⁷ *Hristologie* 2, p. 1, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d12.pdf>.

⁶¹⁸ *Ibidem*.

⁶¹⁹ *Ibidem*.

⁶²⁰ *Idem*, p. 2.

⁶²¹ *Ibidem*.

⁶²² *Ibidem*.

⁶²³ *Idem*, p. 3-6.

⁶²⁴ *Idem*, p. 3.

despre *o chenoză radicală*, care ar fi *afectat* natura divină⁶²⁵, însă teologia patristică vorbește în alți termeni despre *chenoză*⁶²⁶.

Și autorul citează aici din 3 Sfinți Părinți: din Sfântul Ilarie de Pictavium, apoi din Sfântul Isaac Sirul și din Sfântul Ioan Damaschin⁶²⁷, de unde rezultă că Fiul lui Dumnezeu *Și-a acoperit slava Sa* pentru ca oamenii *să se poată apropia* de El.

Citează apoi din Sfântul Atanasie cel Mare pentru ca *să nege* opinia ariană cum că „neștiința” Fiului înseamnă că El „nu e Dumnezeu”⁶²⁸.

În ceea ce privește „moartea” lui Dumnezeu ea e o concluzie *nefastă*, care se datorează faptului că „nu *distingem* între *natură* și *ipostas* în Dumnezeu”⁶²⁹.

Pentru că „*subiectul* morții de pe cruce” nu „este însăși *dumnezeirea*” Fiului ci *persoana Sa*⁶³⁰.

Coborârea la Iad a Domnului, autorul nostru o fundamentează pe I Petr. 3, 18-20, Efes. 4, 8-10, Sfântul Irineu al Lyonului și Sfântul Ioan Damaschin⁶³¹. Urmează „*motivele* întrupării” Fiului⁶³². Dintre care primul e *refacerea* chipului⁶³³. Al doilea: numai Dumnezeu *putea* să ne mântuiască⁶³⁴.

Subcapitolul referitor la *consecințele* unirii ipostatice/ personale prezintă 4 consecințe: 1.

⁶²⁵ Ibidem.

⁶²⁶ Idem, p. 4.

⁶²⁷ Ibidem.

⁶²⁸ Idem, p. 5.

⁶²⁹ Ibidem.

⁶³⁰ Ibidem.

⁶³¹ Idem, p. 6.

⁶³² Idem, p. 6-9.

⁶³³ Idem, p. 6-7.

⁶³⁴ Idem, p. 9.

lipsa de păcat a Domnului, 2. Domnul primește *o singură închinare*, 3. *îndumnezeirea* firii umane și 4. Fecioara Maria e *Născătoare de Dumnezeu*⁶³⁵.

Astfel, Domnul nu a avut *păcat* pentru că nașterea Sa a fost *suprafirească* iar firea umană a lui Hristos a urmat *întru totul* firii Sale dumnezeiești⁶³⁶.

Și autorul face aici o subliniere *foarte importantă* în soteriologie și anume aceea că „*păcatul* nu ține de fire ci de *voință*, iar *voința de persoană*; el este o *aplecare conștientă* și *liber consimțită* a persoanei umane *spre rău*”⁶³⁷.

Părintele Adrian Niculcea fundamentează *singura închinare* ce I se cuvine Domnului pe Filip. II. 9-10 și pe Sfântul Atanasie cel Mare.

Și vorbește despre *îndumnezeirea* firii umane a Domnului pe baza lui Mt. 17, 2 și pe modul cum arată trupul Său *înviat*⁶³⁸.

Însă, dacă pentru monofiziți, „*îndumnezeirea* este numai un *eufemism* pentru *dizolvarea* sau *metamorfoza* în sens panteist a firii umane în cea divină”⁶³⁹, dogma de la Calcedon (451) vorbește despre „*neamestecarea* firilor în Iisus Hristos”⁶⁴⁰.

În ceea ce privește faptul că Fecioara Maria este *Născătoare de Dumnezeu*, autorul se fundamentează pe Sfântul Ioan Damaschin⁶⁴¹.

În ultima parte a capitolului hristologic, Părintele Adrian vorbește despre *hristologia* ereticului Nestorie⁶⁴², despre *anatematismele*

⁶³⁵ Idem, p. 9-14.

⁶³⁶ Idem, p. 9-10.

⁶³⁷ Idem, p. 10.

⁶³⁸ Idem, p. 11.

⁶³⁹ Ibidem.

⁶⁴⁰ Ibidem.

⁶⁴¹ Idem, p. 13-14.

⁶⁴² Cf. *Hristologie* 3, p. 1-4, cf.

Sfântului Chiril al Alexandriei⁶⁴³, despre *hristologia* ereticului Eutihie⁶⁴⁴, despre *Orosul dogmatic* de la Calcedon⁶⁴⁵ și despre monotelism și iconoclasism⁶⁴⁶.

Și autorul îl consideră „adevăratul *părinte spiritual* al nestorianismului” pe Teodor de Mopsuestia⁶⁴⁷. Iar Nestorie a ajuns să considere, în lupta sa cu monofizitismul, „nu doar că natura umană din Hristos are și *suflet rațional*, ci că ea are și propriul ei *prosopon*, propria ei *persoană* distinctă de aceea a Logosului”⁶⁴⁸.

Și Părintele Adrian concluzionează faptul că „esența argumentării” lui Nestorie constă în aceea de a nu „atribui Logosului divin *actele vieții pământești* ale lui Iisus Hristos, în special nașterea Sa *în timp* din Fecioară, patimile, crucificarea și în final moartea Sa expiatoare”⁶⁴⁹.

Sfântul Chiril al Alexandriei folosește sintagma „unire după fire”⁶⁵⁰ și autorul ne oferă cele 12 *anatematisme* ale Sfântului Chiril, care au fost *acceptate* și de *Sinodul al 3-lea Ecumenic* [Efes, 431 d. Hr.]⁶⁵¹.

Eutihie propovăduia ideea eretică cum că firea omenească a lui Hristos a fost *absorbită* în cea dumnezeiască după *unirea* lor la nivel ipostatic⁶⁵². Însă dogma de la Calcedon neagă *amestecarea* firilor în Hristos⁶⁵³, pentru că cele

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d13.pdf>.

⁶⁴³ Idem, p. 4-6.

⁶⁴⁴ Idem, p. 6.

⁶⁴⁵ Idem, p. 6-7.

⁶⁴⁶ Idem, p. 7-8.

⁶⁴⁷ Idem, p. 1.

⁶⁴⁸ Ibidem.

⁶⁴⁹ Idem, p. 3.

⁶⁵⁰ Idem, p. 4.

⁶⁵¹ Idem, p. 5-6.

⁶⁵² Idem, p. 6.

⁶⁵³ Idem, p. 7.

două firi în Hristos sunt „neamestecate, neschimbate, neîmpărți-te și nedespărțite”⁶⁵⁴.

În consecință, dogma de la Calcedon spune despre firea umană a lui Hristos că *nu subzistă într-o persoană proprie* ci ea este *asumată* de persoana dumnezeiască a Logosului⁶⁵⁵. Și, în același timp, datorită ei putem iconiza *persoana* lui Hristos⁶⁵⁶.

2. Soteriologia

Prima secvență din capitolul *Legătura dintre persoana lui Hristos și lucrarea Lui mântuitoare* e dedicată „conținutului lucrării lui Hristos”⁶⁵⁷. Autorul apelează la Sfântul Maxim Mărturisitorul și la Sfântul Nicolae Cabasila pentru a vorbi despre *conținutul* mântuirii⁶⁵⁸.

Prima citare din Sfântul Simeon Noul Teolog, apoi din Sfântul Grigorie de Nazianz⁶⁵⁹ ...și se referă la legătura dintre *opera* și *persoana* Sa⁶⁶⁰.

Întreita slujire a Mântuitorului debutează cu Iisus ca „tâlcuitor” al Vechiului Testament citând In. 5, 39; 5, 45, 46; Lc. 24, 25-27; 24, 44-45; In. 1, 6-9; 8, 12; 1, 1-2, 14; 8, 14⁶⁶¹.

A doua secvență, la slujirea profetică, e dedicată lui Iisus ca „profet eshatologic”⁶⁶². Și

⁶⁵⁴ Ibidem.

⁶⁵⁵ Idem, p. 8.

⁶⁵⁶ Ibidem.

⁶⁵⁷ *Soteriologie* 1, p. 1, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d21.pdf>.

⁶⁵⁸ Ibidem.

⁶⁵⁹ Ibidem.

⁶⁶⁰ Idem, p. 2.

⁶⁶¹ Idem, p. 3.

⁶⁶² Idem, p. 4.

aici autorul citează Efes. 1, 7-9; Is. 61, 1; Lc. 4, 18-21; In. 6, 68-69⁶⁶³.

Slujirea arhierească are trei secțiuni: 1. Melhisedec, *prefiguratorul* lui Hristos, 2. Hristos ca *om adevărat* și 3. Hristos ca *Dumnezeu adevărat*⁶⁶⁴.

Demnitatea împărătească a lui Hristos, mai puțin *reliefată* de autor, e fundamentată pe Ier. 23, 5; Zah. 9, 9; Lc. 1, 31-33; Mt. 2, 2, 11; 28, 18; I Tim. 6, 15⁶⁶⁵.

Urmează apoi aspectul *de jertfă* al Răscumpărării, cu două subdiviziuni: a) moartea ca *pedeapsă* pentru păcat și b) învierea ca *răsplată* a ascultării⁶⁶⁶. Și se subliniază aici că mântuirea e, deopotrivă, „o *refacere* a firii în ea însăși” dar și „o *revenire* a omului la *ascultarea* față de Dumnezeu”⁶⁶⁷. Iar Domnul a acceptat moartea *pentru noi*, pentru ca astfel *să învingă* moartea⁶⁶⁸.

În teoretizarea „aspectului ontologic al răscumpărării”, autorul se referă la *teoria afectelor* a Sfântului Maxim și la *îndumnezeirea* firii umane⁶⁶⁹, pe când în ceea ce privește „aspectul recapitulativ al răscumpărării” vorbește despre dimensiunile *ontologică* și *relațională* ale răscumpărării⁶⁷⁰.

Urmează un capitol dedicat *răscumpărării* în romano-catolicism⁶⁷¹, care începe cu *teoria*

⁶⁶³ Ibidem.

⁶⁶⁴ Idem, p. 4-6.

⁶⁶⁵ Idem, p. 6.

⁶⁶⁶ *Soteriologie* 2, p. 1-2, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d22.pdf>.

⁶⁶⁷ Idem, p. 1.

⁶⁶⁸ Idem, p. 1-2.

⁶⁶⁹ Idem, p. 2-3.

⁶⁷⁰ Idem, p. 4-5.

⁶⁷¹ *Soteriologie* 3, p. 1-7, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d23.pdf>.

*satisfacției*⁶⁷². Și autorul remarcă faptul că teoria satisfacției teoretizată de Anselm e o *negare radicală* a dimensiunii *ontologice* a răscumpărării⁶⁷³.

Detectează *nestorianismul* unor teologi romano-catolici pe care îi discută⁶⁷⁴ și găsește teologia lui Karl Rahner⁶⁷⁵ drept „cea mai *interesantă* încercare de a înțelege *completitudinea* naturii umane în Hristos, în deplină *coerență* cu persoana Sa divină”⁶⁷⁶.

Dar Rahner, constată tot autorul nostru, „nu înțelege *evoluția* naturii umane în Hristos ca pe o *transfigurare*, ca pe o dezvoltare a acesteia dincolo de limitele ei naturale până la nivelul *îndumnezeirii*”⁶⁷⁷.

Ultimul capitol soteriologic e dedicat răscumpărării în *protestantism*, unde se discută opiniile lui Luther, Calvin și ale unor teologi mai recenti⁶⁷⁸. Și autorul spune că Gabriel Biel⁶⁷⁹ este cel care *l-a influențat* pe Luther în teologia sa despre *întrupare* și *jertfa* lui Hristos⁶⁸⁰.

Pentru Martin Luther, „jertfa lui Hristos...[este] o suportare a *pedepsei divine*”⁶⁸¹. Iar Luther, accentuează autorul, nu a fost preocupat de *Hristos în Sine* ci de *opera Sa*

⁶⁷² Idem, p. 1-2.

⁶⁷³ Idem, p. 3.

⁶⁷⁴ Idem, p. 4.

⁶⁷⁵ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Rahner.

⁶⁷⁶ *Soteriologie* 3, p. 6.

⁶⁷⁷ Ibidem.

⁶⁷⁸ *Soteriologie* 4, p. 1-8, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d24.pdf>.

⁶⁷⁹ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Biel.

⁶⁸⁰ *Soteriologie* 4, p. 1.

⁶⁸¹ Idem, p. 2.

pentru noi⁶⁸². Fapt care a dus la negarea divinității lui Iisus de către *raționalism* și de către *demitologizare*⁶⁸³.

Jean Calvin leagă mântuirea de *predestinația* divină⁶⁸⁴. Însă, spune fără termeni de echivocitate autorul nostru, „predestinarea face *inutilă* răscumpărarea lui Hristos”⁶⁸⁵.

Schleiermacher, Ritschl, Harnack, Barth⁶⁸⁶...despre ultimul spunând că „subordonează hristologiei întreaga teologie”⁶⁸⁷.

3. Pnevmatologia

Și, în mod surprinzător, autorul discută „condiția subiectivă a mântuirii”⁶⁸⁸ în capitolul *pnevmatologic* și nu în cel *hristologic*.

Motivația sa e aceea că urmărește *teologia slavei* până la Sfântul Simeon Noul Teolog⁶⁸⁹, subliniind faptul că omul se mântuiește prin *umplerea* lui de lumină dumnezeiască.

După care discută *soteriologia* în teologia romano-catolică⁶⁹⁰, punând-o *în contrast* cu *teologia slavei* la Sfântul Grigorie Palama⁶⁹¹, accentuând că pentru Sfântul Grigorie Palama harul e *necreat* în comparație cu *grația creată* a catolicilor⁶⁹².

⁶⁸² Idem, p. 3.

⁶⁸³ Ibidem.

⁶⁸⁴ Ibidem.

⁶⁸⁵ Idem, p. 4.

⁶⁸⁶ Idem, p. 5-6.

⁶⁸⁷ Idem, p. 6.

⁶⁸⁸ *Pnevmatologie* 1, p. 1, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d31.pdf>.

⁶⁸⁹ Idem, p. 1-3.

⁶⁹⁰ Idem, p. 5-9.

⁶⁹¹ Idem, p. 8.

⁶⁹² Ibidem.

La pregătirea pentru *îndreptare* vorbește despre *credință*⁶⁹³. După care despre trioul *îndreptare, purificare, iluminare*⁶⁹⁴, apoi despre *îndumnezeire*⁶⁹⁵.

La *fundamentele mântuirii* citează pentru prima dată din Sfântul Petru Movilă⁶⁹⁶. Și vorbind despre *îndreptare*, Părintele Niculcea spune: „*Pregătirea îndreptării este, așadar, un proces psihologic complex, cerut numai celor adulți, nu și copiilor*”⁶⁹⁷.

Și conchide, în ceea ce privește *îndumnezeirea*, că „*este în deplină coerență cu doctrina isihastă a distincției dintre ființa și lucrările lui Dumnezeu*”⁶⁹⁸.

Al doilea capitol pnevmatologic e dedicat *grației și mântuirii personale* în teologia romano-catolică⁶⁹⁹. Și începe cu Pelagiu⁷⁰⁰, căruia îi răspunde Sfântul Augustin⁷⁰¹. E citată și poziția teologică a Sfântului Ioan Cassian⁷⁰². Tomismul⁷⁰³, molinismul⁷⁰⁴ și congruismul⁷⁰⁵. După care despre *merite*⁷⁰⁶, despre care a vorbit *Conciliul de la Trident*⁷⁰⁷. Finalul capitolului e acesta: „*Dacă grația* [la catolici] ar fi fost o

⁶⁹³ Idem, p. 10-12.

⁶⁹⁴ Idem, p. 12-14.

⁶⁹⁵ Idem, p. 14-15.

⁶⁹⁶ Idem, p. 10.

⁶⁹⁷ Idem, p. 12.

⁶⁹⁸ Idem, p. 15.

⁶⁹⁹ *Pnevmatologie* 2, p. 1-15, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d32.pdf>.

⁷⁰⁰ Idem, p. 1-2.

⁷⁰¹ Idem, p. 2-6.

⁷⁰² Idem, p. 6.

⁷⁰³ Idem, p. 7-8.

⁷⁰⁴ Idem, p. 8-9.

⁷⁰⁵ Idem, p. 9.

⁷⁰⁶ Idem, p. 12-15.

⁷⁰⁷ Idem, p. 13.

A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Conciliul_Tridentin.

energie necreată, cum cred ortodocșii, sau chiar *ființă divină*, cum cred protestanții, nu numai că, în baza *disproporției incalculabile*, nu s-ar mai fi putut vorbi de *merita de condigno*, dar nu s-ar mai fi putut vorbi de niciun fel de *merite* ale omului în raport cu *darul* lui Dumnezeu”⁷⁰⁸.

Ultimul capitol pnevmatologic se ocupă cu teologia despre *har* și *justificare* în protestantism⁷⁰⁹.

Luther considera *justificarea prin credință* „rezumatul tuturor doctrinelor creștine”⁷¹⁰. Și nega „orice rol naturii umane și mai ales *rațiunii* în procesul mântuirii, rezervând întregul merit *predestinării* divine”⁷¹¹.

Impactul teologiei lui Johann Tauler și a Sfântului Augustin în teologia lui Luther⁷¹². După care se discută *justificarea* la Luther și Calvin⁷¹³ și se rediscută *predestinarea* la Calvin⁷¹⁴. Autorul nostru subliniază *respectul* lui Calvin față de Luther⁷¹⁵ cât și faptul că Calvin nega „*rațiunii* căzute *orice competență* în domeniul *celor religioase*”⁷¹⁶.

Și, cu totul îndreptățit, Părintele Adrian constată că *predestinarea protestantă* nu înseamnă altceva decât „caracterul *absolut imprevizibil*, cu *totul arbitrar* din punct de vedere uman, *al acțiunii* lui Dumnezeu în lume și-n istorie”⁷¹⁷.

⁷⁰⁸ Idem, p. 15.

⁷⁰⁹ *Pnevmatologie* 3, p. 1-11, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d33.pdf>.

⁷¹⁰ Idem, p. 1.

⁷¹¹ Ibidem.

⁷¹² Idem, p. 3-4.

⁷¹³ Idem, p. 4-5.

⁷¹⁴ Idem, p. 5-7.

⁷¹⁵ Idem, p. 4.

⁷¹⁶ Idem, p. 5.

⁷¹⁷ Idem, p. 6.

Despre arminieni⁷¹⁸, după care despre teologiile lui Barth, Brunner, Bultmann, Tillich în ceea ce privește *harul și justificarea*⁷¹⁹.

4. Ecclesiologia

Debutează cu capitolul „despre *ființa și attributele Bisericii*”⁷²⁰, în care autorul afirmă că *fundamentul Bisericii e Dumnezeuul treimic*⁷²¹. Și încă de la început autorul se poziționează *anti-Filioque*⁷²². Aspecte terminologice⁷²³, după care vorbește despre „prezența *reală* a lui Hristos în Biserică”⁷²⁴.

Și teoretizează „*recunoașterea* lui Iisus Hristos ca *temei fundamental și unic* al Bisericii” pe baza lui I Cor., I In. și In.⁷²⁵.

Vorbește apoi despre *rolul* Sfintei Euharistii în Biserică⁷²⁶, despre sintagmele „*plinătatea Dumnezeirii*”⁷²⁷ și „*arătarea Dumnezeirii*”⁷²⁸, după care despre „*rolul Duhului Sfânt în Biserică*”⁷²⁹, ultimul subcapitol fiind *cel mai extins* dintre ele.

Prezența lui Hristos în Biserică este *condiționată pnevmatologic*⁷³⁰. Fapt pentru care,

⁷¹⁸ Idem, p. 8.

⁷¹⁹ Idem, p. 8-10.

⁷²⁰ *Ecclesiologie 1*, p. 113, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d41.pdf>.

⁷²¹ Ibidem.

⁷²² Ibidem.

⁷²³ Idem, p. 114.

⁷²⁴ Ibidem.

⁷²⁵ Idem, p. 115.

⁷²⁶ Idem, p. 115-116.

⁷²⁷ Idem, p. 116-117.

⁷²⁸ Idem, p. 117-118.

⁷²⁹ Idem, p. 118-122.

⁷³⁰ Idem, p. 119.

„prin *odihna permanentă* a Duhului asupra Bisericii, Hristos ne este accesibil *în toate timpurile* la *același* nivel de percepție pe cât a fost posibil Apostolilor la Cincizecime. Mai mult, numai ca urmare a acestei *odihniri* a Duhului peste Biserică este posibilă *prezența nediminuată* a lui Hristos „în toate zilele până la sfârșitul veacurilor”, așa cum a promis-o El însuși (Matei XXVIII, 20; XVIII, 20)”⁷³¹.

„Rigoarea doctrinară” a Ortodoxiei, accentuează autorul, nu poate fi *diluată* pentru că ea reprezintă „semnul *adevăratei trăiri* în Duhul Sfânt și *al apartenenței* la adevărata Biserică a lui Hristos”⁷³². Și martorul cerut de F. Ap. 1, 8 trebuie să se raporteze la Hristos și să se afle „sub puterea Duhului Sfânt”⁷³³.

În subcapitolul „*tendința* Bisericii către eshaton”⁷³⁴, Părintele Adrian afirmă că „Biserica nu este o realitate *închisă* în istorie”⁷³⁵, fiindcă Biserica are drept caracteristică fundamentală „*aspirația* după Împărăția Cerurilor”⁷³⁶.

Urmează secțiunea „Duhul Sfânt sau slava lui Hristos”⁷³⁷, în care autorul vede *urcușul* Bisericii spre înviere ca fiind unul *comunitar* și nu *individualist*⁷³⁸.

Cele *patru atribute* fundamentale ale Bisericii⁷³⁹, unde, în spațiul de discuție al primului atribut, cel *al unității*, autorul afirmă faptul că eclesiologia romano-catolică este

⁷³¹ Idem, p. 120.

⁷³² Ibidem.

⁷³³ Ibidem.

⁷³⁴ Idem, p. 122-124.

⁷³⁵ Idem, p. 122.

⁷³⁶ Ibidem.

⁷³⁷ Idem, p. 124-128.

⁷³⁸ Idem, p. 126.

⁷³⁹ Idem, p. 128-133.

*nestoriană*⁷⁴⁰, pe când cea protestantă este *monofizită*⁷⁴¹.

Sfințenia Bisericii *decurge* din dumnezeirea Capul ei, a lui Hristos Dumnezeu, „fiind o *sfințenie necreată*”⁷⁴², pentru că sfințenia membrilor ei e una *ontologică* și, în același timp, *dinamică*⁷⁴³.

Vorbind despre *catolicitate*, autorul spune că ea reprezintă „*deplinătatea* unei Biserici în statutul ei de *trup al lui Hristos*”⁷⁴⁴ iar despre *apostolicitate* că este punerea *în evidență* a lui Hristos, de către ierarhia Bisericii, după exemplul Apostolilor⁷⁴⁵.

Autorul însă se arată *amiabil* cu afirmații *interpretabile* ale ÎPS Ioannis Zizioulas⁷⁴⁶ fără să le recenzeze *în mod critic*.

Urmează discuția despre *ierarhia bisericească*⁷⁴⁷, cu cele *trei trepte* ale ei „*de drept divin*”⁷⁴⁸.

Și autorul nu consideră *ierarhia bisericească* drept o *noutate* noutestamentară ci consideră că „*modelul* după care Mântuitorul a structurat *conducerea* Bisericii, cât și *funcțiile* acesteia, este, evident, *cel vechi-testamentar*”⁷⁴⁹.

Numai că paradigma tripartită și funcțiile preoției vechitestamentare *nu se prelungesc* în ierarhia Bisericii ci ierarhia Bisericii e *nouă* și *proprie/ constitutivă* ei.

⁷⁴⁰ Idem, p. 128.

⁷⁴¹ Idem, p. 129.

⁷⁴² Idem, p. 130.

⁷⁴³ Ibidem.

⁷⁴⁴ Idem, p. 131.

⁷⁴⁵ Idem, p. 132.

⁷⁴⁶ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Zizioulas.

⁷⁴⁷ *Eclesiologie* 2, p. 1-8, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d42.pdf>.

⁷⁴⁸ Idem, p. 1.

⁷⁴⁹ Ibidem.

Autorul, de asemenea, *maximalizează* Sfânta Liturghie, ca și mitropolitul Zizioulas, transformând imaginea Bisericii în sinonimul „comunității euharistice”⁷⁵⁰.

Numai că Biserica nu trăiește numai *din* și *prin* Liturghie ci *din* și *prin* toate Tainele și slujbele ei. Iar dacă vom accentua continuu ideea Liturghiei, care „formează” sau „întreține” Biserica, vom avea numai *credincioși de Liturghie* dar care *absentează* la toate celelalte slujbe. Și nu cred că *ne dorim* acest lucru...

Împotriva *miselor categoriale* ale romano-catolicilor autorul afirmă, pe drept cuvânt, că „actul euharistic este un act *al întregii* comunități ecleziale”⁷⁵¹.

În subcapitolul dedicat „epiclezei cuvântului”⁷⁵², ierarhia Bisericii are și rolul de „a anunța *apropierea* acestei Împărății [a lui Dumnezeu], *urgența pregătirii* pentru a intra în ea”⁷⁵³. Iar puțin mai încolo autorul *explică* sintagma din titlu: „Este ceea ce am numit *epicleza cuvântului*: Duhul lui Dumnezeu *odihnește*, la invocarea ierarhiei, *peste întreaga Biserică* și aceasta *dogmatizează infailibil*”⁷⁵⁴.

Un nou subcapitol se numește „Ierarhia și epicleza canonică” și se referă la *puterea harismatică* a ierarhului și a preotului de *a ierta păcatele*⁷⁵⁵ și la *normele canonice*⁷⁵⁶. Cu acesta se termină discuția despre *ierarhia sacramentală* și se începe aceea despre „preoția generală” și „rolul laicilor în Biserică”⁷⁵⁷.

⁷⁵⁰ Idem, p. 2.

⁷⁵¹ Idem, p. 3.

⁷⁵² Idem, p. 4.

⁷⁵³ Ibidem.

⁷⁵⁴ Idem, p. 6.

⁷⁵⁵ Idem, p. 7.

⁷⁵⁶ Idem, p. 8.

⁷⁵⁷ Idem, p. 8-17.

Distincția dintre *cler* și *laicat* se bazează pe „*funcția* eclesială” diferită⁷⁵⁸. Și autorul, în secvența „Moștenitorii Împărăției Cerurilor”, *subliniază* evenimentul din Num. 14, foarte drag sieși, pe care *l-a reluat* și în ultima sa carte⁷⁵⁹, pentru a argumenta *pedobaptismul*⁷⁶⁰.

Însă Domnul „merge chiar *mai departe* cu motivarea acestei decizii: el nu spune că acest drept de *a moșteni* Împărăția revine copiilor doar pentru că sunt „nevârstnici”, necunoscând încă binele și răul, ci *pentru că ei cred!* Cred în *bogățiile mirifice* ale Împărăției lui Hristos, bogății mai presus de orice a putut să vadă vreodată ochiul sau să audă urechea omului, ba chiar mai presus de orice imaginație (I Corinteni II, 9)”⁷⁶¹.

La „Beneficiarii Tainelor” autorul leagă, în mod surprinzător, Botezul *de trecut* și nu *de prezent*, afirmând că „Botezul este un act care *reinstalează* pe credincios *în atmosfera* din vremurile lui Iosua Navi sub conducerea căruia poporul ales, format de-acum numai din *copiii* de odinioară cărora Domnul le îngăduise *să intre* în Canaan, au traversat Iordanul intrând astfel, în sfârșit în pământul *făgăduit* părinților lor”⁷⁶².

Dăruirea harului dumnezeiesc prin *punerea mâinilor* a fost *înlocuită* mai apoi prin *ungerea cu Sfântul și Marele Mir*⁷⁶³. Autorul nu

⁷⁵⁸ Idem, p. 8.

⁷⁵⁹ Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea, *Constituirea sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului „Botez, Euharistie, Slujire” la Lima-Peru (1982-2012)*, ediție provizorie, în manuscris, Constanța, 2012, 194 p. La p. 119...unde subliniază Num. 14, 19-23, 31.

⁷⁶⁰ *Eclesiologie* 2, p. 9-10.

⁷⁶¹ Idem, p. 10.

⁷⁶² Idem, p. 11.

⁷⁶³ Idem, p. 12.

ne spune nimic nici despre *momentul* când s-a făcut acest lucru și nici despre *motivația* schimbării de administrare.

Iac. 5, 14-15 ca *temei scriptural* al Sfântului Maslu⁷⁶⁴. Mt. 19, 3-4, 8-9, I Cor. 7, 2-5, 8-10, Efes. 5, 25-26, I Tim. 2, 15, I Cor. 7, 14-16, Mt. 22, 29-30 pentru Taina Cununii⁷⁶⁵. Pentru Taina Spovedaniei: Mt. 16, 19; 18, 18; In. 20, 21-23⁷⁶⁶.

Din păcate, ca și alți autori, împotriva datelor *atât de explicite* ale Tradiției Bisericii, autorul nostru împărtășește *convingerea* că Sfântul Dionisie Areopagitul este „un pseudo” autor patristic⁷⁶⁷.

Capitolul următor e dedicat *eclesiologiei romano-catolice*⁷⁶⁸, autorul afirmând faptul că *Vatican I* (1870)⁷⁶⁹ „a desăvârșit opera teologică a *Conciliului de la Trento* [1545-1563] accentuând la maximum *caracterul vizibil* al Bisericii”⁷⁷⁰.

În 1943 însă, prin enciclica *Mystici Corporis*, s-a afirmat că „*Biserica Catolică Romană* și *Corpul mistic* sunt unul și același lucru. Corpul mistic este deci o *realitate* cât se poate *de concretă*, înzestrată cu mijloace de sfințire, compusă din membrii determinați și dintr-o structură ierarhică, având în fruntea ei *pe papă* drept *cap vizibil*. Al doilea demers al enciclicei este acela de a *preciza* sensul adjectivului „mistic” pentru a salva *distanța*

⁷⁶⁴ Idem, p. 12-13.

⁷⁶⁵ Idem, p. 13.

⁷⁶⁶ Idem, p. 15.

⁷⁶⁷ Idem, p. 15.

⁷⁶⁸ *Eclesiologie* 3, p. 1-10, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d43.pdf>.

⁷⁶⁹ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/First_Vatican_Council.

⁷⁷⁰ *Eclesiologie* 3, p. 1.

dintre Dumnezeu și creația Sa și *necesara cooperare* a membrilor Corpului (mistic) la mântuirea lor”⁷⁷¹.

De la *II Vatican* (1962-1965)⁷⁷², autorul se ocupă mai întâi de *Lumen gentium*⁷⁷³, unde afirmă faptul că documentul teologic luat în discuție „descrie Biserica *fără echivoc* drept un *organism vizibil*”⁷⁷⁴.

În *Ad gentes*⁷⁷⁵, Biserica Romano Catolică este *descrisă* ca „Biserica lui Hristos”, care „se face *pe deplin* și *realmente prezentă* tuturor oamenilor și tuturor popoarelor”⁷⁷⁶.

Referirile autorului la *Gaudium et spes*⁷⁷⁷ și la *Unitatis redintegratio*⁷⁷⁸ scot în evidență *dimensiunea trinitară* pe care cele două documente vor să o dea Bisericii⁷⁷⁹.

Referindu-se apoi la *Crezul* papei Paul al VI-lea (1968), autorul subliniază *afirmația* papei cum că putem *contempla* Treimea „nu numai *în iconomia mântuirii* în care cele trei persoane adorabile *Se manifestă*, ci, de

⁷⁷¹ Idem, p. 3.

⁷⁷² A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Conciliul_Vatican_II.

⁷⁷³ Idem:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html.

⁷⁷⁴ *Eclesiologie* 3, p. 4.

⁷⁷⁵ A se vedea:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_ad-gentes_en.html.

⁷⁷⁶ *Eclesiologie* 3, p. 4-5.

⁷⁷⁷ A se vedea:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_cons_19651207_gaudium-et-spes_en.html.

⁷⁷⁸ Idem:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_en.html.

⁷⁷⁹ *Eclesiologie* 3, p. 5.

asemenea, în *viața intimă* a Divinității în care Ele locuiesc din eternitate și a Cărei *vedere* noi *o așteptăm*⁷⁸⁰, astfel papa stipulând ideea *total netrădățională*, aceea că cei credincioși „participă” *la ființa* și *la relațiile intratrinitare* și nu doar la *vederea* slavei Treimii, așa după cum afirmă Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe.

Însă, amintește Părintele Niculcea, harul e „creat” pentru romano-catolici și acest aspect intră *în coliziune* cu aspectul *mistic* al Bisericii⁷⁸¹.

Se discută apoi *atributele* Bisericii în romano-catolicism, *unitatea* fiind de credință, de cult și de conducere⁷⁸² și ea *emanând* din statutul papei de a fi considerat „infailibil”⁷⁸³.

În ceea ce privește *sfînțenia*, ea e de ordin *personal* și *real*. Iar cea *reală*, care se referă la „obiecte sfinte și rituri sacramentale” e împărțită în „sfînțenie pasivă” (biserici și vase liturgice) și „sfînțenie activă” (rituri sacramentale)⁷⁸⁴.

Catolicitatea e văzută ca *posesie deplină* a atributelor Bisericii lui Hristos, de către „fiecare Biserică locală” care stă *în ascultare* de papă⁷⁸⁵, pe când *apostolicitatea* e legată de „infailibilitatea” papală, pe *premisă utopică* cum că papa e „succesorul lui Petru” și astfel el este „păstorul suprem al Bisericii”⁷⁸⁶.

Urmează discuția despre *ierarhia bisericească* la romano-catolici⁷⁸⁷, capitol în care autorul afirmă următoarele: „teologia

⁷⁸⁰ Idem, p. 6.

⁷⁸¹ Idem, p. 7-8.

⁷⁸² Idem, p. 9.

⁷⁸³ Idem, p. 10.

⁷⁸⁴ Ibidem.

⁷⁸⁵ Ibidem.

⁷⁸⁶ Ibidem.

⁷⁸⁷ *Eclesiologie* 4, p. 1-9, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d44.pdf>.

catolică *nu distinge*, asemenea ortodocșilor, între *preoția specială* sau *de hirotonie* și *preoția generală* a poporului lui Dumnezeu; în viziunea catolică nu există decât *o singură preoție*, cea *specială*, distribuită însă *gradat* în funcție de treapta bisericească pe care se află fiecare.

Papa deține *deplinătatea* acestei preoții; episcopii dețin *aceeași* preoție, dar la nivelul *mai scăzut* al treptei pe care o ocupă; puterea preoților *derivă* din aceea a episcopilor, pentru ca, în final, laicii *să participe* la nivelul cel mai de jos la această preoție harică, exercitând-o acolo unde *nu o pot exercita*, la nivelul lor, preoții. Toți participă însă la același *apostolat*”⁷⁸⁸.

Despre „primatul” papal⁷⁸⁹ și șubreda sa „fundamentare”⁷⁹⁰. Episcopii *îl înconjoară* pe papă și sunt *trimișii* lui în lume⁷⁹¹ dar rolul lor e *decorativ* când vine vorba de promulgarea de „dogme”.

Despre rolul preoților⁷⁹² și apoi al laicilor⁷⁹³, care *îi ajută* pe preoți⁷⁹⁴.

Iar autorul nostru, luând poziție față de teologia și practica romano-catolică, afirmă în mod tranșant că în Ortodoxie Sfânta Liturghie este *publică* și nu *privată*⁷⁹⁵ dar și că preotul ortodox nu e „vicarul, înlocuitorul episcopului său”⁷⁹⁶ când *slujește*, pentru că „episcopul este *prezent virtual* la fiecare Liturghie și-n fiecare

⁷⁸⁸ Idem, p. 1.

⁷⁸⁹ Idem, p. 1-2.

⁷⁹⁰ Idem, p. 2.

⁷⁹¹ Idem, p. 3.

⁷⁹² Idem, p. 3-5.

⁷⁹³ Idem, p. 5-6.

⁷⁹⁴ Idem, p. 6.

⁷⁹⁵ Idem, p. 7.

⁷⁹⁶ Ibidem.

comunitate, chiar dacă această prezență nu poate fi *de ordin fizic*, din motive binecuvântate.

Având în vedere prezența sa *de jure*, chiar dacă este numai una *virtuală*, preotul îi *pomeneste* numele ca și cum el ar fi *prezent*, se *apleacă* în fața scaunului din spatele Sf. Altar și *tămâiază* locul nu ca și cum episcopul ar fi prezent, ci *pentru că el este prezent*, deși numai *virtual*.

Fără prezența episcopului înțelegea ca *obligatorie și imposibil de substituit* prin altcineva nicio Liturghie nu este *valabilă*⁷⁹⁷.

Numai că autorul nostru, subliniind *rolul* episcopului în eparhia sa și prezența sa *continuă*, vizibilă și *virtuală* în slujire, ne dă percepția că *centrează* toată puterea preoțească în episcop, de unde rezultă că preoții și diaconii sunt doar *auxiliarii* episcopului și nu *două trepte preoțești* de sine stătătoare și cu funcții proprii, alături de episcopat, care numai împreună reprezintă *preoția* lui Hristos, așa cum El *a instituit-o* în mod tripartit.

Adică introduce *mentalitatea* romano-catolică în ceea ce privește preoția, unde preoția e centrată cu totul *în papă*, ba, mai mult, papa constituie *de unul singur* Biserica, atâta timp cât poate decreta „învățăături de credință”, care *să nu țină cont de întreaga suflare* a Bisericii.

Fără doar și poate episcopul ortodox este *prezent continuu* în eparhia sa și preoții și diaconii săi *se raportează* la sine prin ascultare, rugăciune și dragoste. Dar nu pentru că *au primit* preoția de la episcop ci pentru că și episcopul, și preoții și diaconii *prin* episcop, au primit preoția *de la Hristos* și niciunul nu poate *să-l înlocuiască* pe celălalt ci numai *împreună*

⁷⁹⁷ Ibidem.

sunt și slujesc ca *ierarhia sacramentală* a Bisericii.

De aceea, pe drept cuvânt, autorul subliniază că membrii ierarhiei Bisericii nu oferă comunității „*propria lor învățătură*, ci pe aceea a lui Hristos”⁷⁹⁸.

Și autorul se consideră *îndreptățit* să tragă următoarea concluzie referitoare la situația din romano-catolicism:

„A afirma că există *medii sociale* în care *evangelizarea, sfîntirea și cărmuirea* pe calea către Hristos n-o poate face nimeni *mai eficient* decât *un laic* sau *o organizație* înseamnă declararea *falimentului* ierarhiei în efortul ei de *a-și împlini* misiunea pentru care *a fost trimisă* în lume”⁷⁹⁹.

Dar, în același timp, nu trebuie să negăm faptul că fără o ierarhie ortodoxă *cu multiple specializări* și cu o *vocație autentică* pentru a îngriji bolnavi sau a educa tineri sau a traduce cărți teologice etc., pe lângă slujirea zilnică, liturgică și predică, nu putem *convinge* o lume din ce în ce mai plictisită de *veleitari*.

Pentru că *falimentul* ierarhiei ortodoxe nu constă în faptul că *nu am avea* har, slujbe pline de teologie și viață duhovnicească ci pentru că noi nu suntem, cu toții, *reprezentanți autentici* ai vieții și ai teologiei Bisericii, pe lângă oameni *cu competențe multiple* asumate organic, prin multă trudă.

Dar autorul nostru e *la polul opus*, afirmând faptul că „*nu este nevoie* de asociații laice pentru a desfășura *misiuni de caritate* sau chiar *de evangelizare incipientă*, căci caritatea și evangelizarea „neamurilor” este însăși

⁷⁹⁸ Ibidem.

⁷⁹⁹ Idem, p. 8.

esența Bisericii lui Hristos și a misiunii apostolilor ei din toate timpurile”⁸⁰⁰.

Numai că această afirmație este *negată* de situația *practică* a Bisericii, unde în spitalele, instituțiile media, tipografiile și în toate domeniile diverse ale Bisericii activează oameni *competenți*, care știu *ce să facă* în domeniul lor și aceștia nu sunt doar *membri* ai ierarhiei ci, majoritatea, sunt *mireni* și *monahi*.

Dar, în același timp, tot acest *imens efort de creație* al mirenilor și al monahilor *nu diminuează* cu nimic și nici nu *înlocuie* rolul și acțiunile ierarhiei Bisericii ci *le potențează*, atâta timp cât Biserica se dovedește *o instituție divino-umană*, care *se adresează deopotrivă* sufletelor și trupurilor oamenilor în parametri de *mare eficiență și promptitudine*.

Nu avem cum să nu fim *de acord* însă cu rândurile pline de *responsabilitate* ale autorului: „misiunea ierarhiei este și aceea de *a păstra* pe „credincioși” în limitele Bisericii, prin predica, Tainele și îndrumarea cu care-i *înconjoară* la fiecare slujbă și ocazie. Dar *adevărata ei misiune* este aceea de *a coborî* de fiecare dată *mai adânc* în această *vale a plângerii*, care este *lumea* și de a scoate dintre „tâlhari” pe cei *căzuți*. Iată de ce ceea ce noi numim astăzi *asistența socială*, nu este *o activitate extra-bisericească*, ci este însăși *esența* misiunii trimișilor (apostolilor) lui Dumnezeu în lume și abia aceasta constituie *Biserica propriu-zisă*”⁸⁰¹.

Iar din ultimul pasaj citat înțelegem că autorul a luat atitudine împotriva asistenței sociale care se vrea a fi *paralelă* cu Biserica dar *reprezentând* Biserica.

⁸⁰⁰ Ibidem.

⁸⁰¹ Idem, p. 8-9.

Și referindu-se tot la misiunea Bisericii, Părintele Adrian subliniază faptul că „ținta evanghelizării” Bisericii este „restaurarea ființei umane”⁸⁰².

Urmează un capitol dedicat „ființei Bisericii” la protestanți⁸⁰³, unde, încă din prima frază, autorul precizează faptul că în protestantism, „în ființa ei adevărată, Biserica este *invizibilă*”⁸⁰⁴.

De aceea e considerată ca fiind „*exclusiv* opera lui Dumnezeu”⁸⁰⁵, a unui Dumnezeu care *te predestinează*⁸⁰⁶.

Și autorul începe discuția cu teologia *begarzilor*⁸⁰⁷, care vorbeau de un „contact *direct* și *nemijlocit* [al sufletului omenesc] cu Divinitatea”⁸⁰⁸, considerându-i *precursorii* protestantismului⁸⁰⁹.

Anabapțiștii au continuat gândirea begarzilor și au fost și *mai radicali* decât Luther⁸¹⁰. Nefiind *intelectuali*, ca Luther și Zwingli, „anabapțiștii pretindeau o autoritate chiar *dincolo* de Biblie; ei credeau că Dumnezeu Însuși *comunică* cu fiecare credincios pe calea Sfântului Duh. Ei acceptau că aceste comunicări pot avea loc chiar *în timpul* studierii textului sacru sub forma unor *viziuni* sau *a unor voci interioare*. Problema a căpătat contur și proporții în momentul în care mulți dintre ei au început *să accepte* ca adevăratul Cuvânt al lui

⁸⁰² Idem, p. 9.

⁸⁰³ *Eclesiologie* 5, p. 1-14, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d45.pdf>.

⁸⁰⁴ Idem, p. 1.

⁸⁰⁵ Ibidem.

⁸⁰⁶ Ibidem.

⁸⁰⁷ Ibidem.

⁸⁰⁸ Idem, p. 2.

⁸⁰⁹ Idem, p. 1.

⁸¹⁰ Idem, p. 2.

Dumnezeu viziuni și învățături aflate în conflict direct cu mesajul biblic. Unii ajunseseră chiar să considere Biblia o lucrare a diavolului pentru a înșela pe cei nevrednici”⁸¹¹.

Din *anabaptism* a rezultat *neoprotestantismul*⁸¹² iar „facțiunea care se apropie astăzi cel mai mult de stilul de trăire religioasă al vechilor anabapțiști este mișcarea *harismatică* sau *penticostală* răspândită în special în spațiul american”⁸¹³.

Apoi autorul se referă la *metodismul* lui John Wesley⁸¹⁴ și la quakerii care mizează pe „lumina lăuntrică”⁸¹⁵, pentru ca apoi să vorbească despre „reformatori”.

Luther pledează pentru 3 principii: 1. „conformitatea experienței cu Scriptura”⁸¹⁶, 2. *primirea* Botezului și a Euharistiei⁸¹⁷ și 3. *practicarea* „rugăciunii fervente și a virtuților învățate de Legea lui Dumnezeu”⁸¹⁸.

Melanchton face *vizibilă* Biserica, pentru că „Biserica este *comunitatea* în care Evanghelia este *predicată corect* și Sacramentele sunt *aplicate corect*”⁸¹⁹.

Deși Calvin a plecat de la Biserica *invizibilă* a predestinației, a ajuns și el la forme văzute ale Bisericii: „*mărturisirea credinței creștine*, exemplul unei *vieți virtuose* și *împărtășirea* cu Sfintele Taine”⁸²⁰.

⁸¹¹ Idem, p. 3.

⁸¹² Ibidem.

⁸¹³ Ibidem.

⁸¹⁴ Idem, p. 3-4.

A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley.

⁸¹⁵ Idem, p. 4.

⁸¹⁶ Ibidem.

⁸¹⁷ Idem, p. 5.

⁸¹⁸ Ibidem.

⁸¹⁹ Ibidem.

⁸²⁰ Ibidem.

Karl Barth a pledat pentru *vizibilitatea* Bisericii⁸²¹ dar, accentuează autorul nostru, „Barth *nu depășește* în realitate viziunea protestantă despre *esența* Bisericii. În ciuda *referinței trinitare* la care apelează pentru a face *inteligibil* misterul Bisericii, Barth nu renunță la ideea că, deși *vizibilă*, Biserica este totuși *obiect al credinței*”⁸²².

Totodată autorul nostru subliniază că „Hristos în gândirea protestantă este *un obiect al experienței individuale*, experiență care, susțin protestanții, este cu atât *mai autentică* cu cât se eliberează de orice *normă obiectivă*, tradițională, independentă de individ și de experiența sa proprie”⁸²³.

Urmează *atributele* Bisericii⁸²⁴, unde *unitatea* ei este *spirituală*⁸²⁵, *sfințenia* e un atribut *invizibil*⁸²⁶, la fel și *catolicitatea*⁸²⁷, pentru ca *apostolicitatea* Bisericii să însemne *raportarea* la exemplul Apostolilor⁸²⁸.

Motiv pentru care Rudolf Bultmann afirma: „nu *conținutul credinței* lui Pavel sau a lui Petru sau a lui Luther este ceea ce trebuie să *repete* credinciosul fiecărui timp, ci *exemplul supunerii lor totale* față de Cuvântul lui Dumnezeu”⁸²⁹.

De aceea protestanții o iau întotdeauna *de la capăt* în înțelegerea Scripturii și niciodată nu au *continuitate* cu cei de dinaintea lor, pentru că

⁸²¹ Idem, p. 8.

⁸²² Idem, p. 11.

⁸²³ Ibidem.

⁸²⁴ Idem, p. 12-14.

⁸²⁵ Idem, p. 12.

⁸²⁶ Idem, p. 13.

⁸²⁷ Ibidem.

⁸²⁸ Ibidem.

⁸²⁹ Ibidem.

nu le urmează *conținutul integral al credinței* ci doar *exemplul văzut din exterior*.

Ultimul capitol eclesiologic e dedicat *ierarhiei protestante*⁸³⁰, unde autorul subliniază că se merge de la *respingerea* oricărei forme de *conducere* în Biserică (quakeri și darbyți)⁸³¹ până la a considera pe *pastori* drept *simpli funcționari* ai bisericii locale⁸³².

Pentru Calvin „*pastorii* administrează Tainele, *doctorii* se ocupă cu interpretarea Bibliei, iar *diaconii* cu diferite sarcini caritative. El susține că la aceste funcții nu se poate *accede* decât prin *vocație*, adică prin *chemare divină*, chiar dacă *alegerea* în ele se face cu *consimțământul poporului*. De fapt, *pastorii noi* sunt *cooptați* de cei *aflați deja în funcție*”⁸³³.

Și cu toate că nu consideră „punerea mâinilor” o *Taină*, bisericile calvine și prezbiteriene *investesc* prin ea pe *noul prezbiter*⁸³⁴.

Referindu-se la modul în care pastorul este *perceput* în comunitățile protestante, autorul descrie în următorii termeni situația *ironică* a acestuia:

„Oricât ar *accentua* teologii reformați caracterul *autoritar* al prezbitेरilor și în general *al conducerii bisericești* în bisericile lor, în realitate nimeni nu îndrăznește să afirme că ceea ce descrie pastorul în predica sa *ar fi normativ pentru ceilalți*. Oricâtă *autoritate* sau *faimă* ar avea un predicator, protestanții vor considera tot timpul că el, predicând, nu face decât să-și

⁸³⁰ *Eclesiologie* 6, p. 1-7, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d46.pdf>.

⁸³¹ *Idem*, p. 1.

⁸³² *Idem*, p. 1-2.

⁸³³ *Idem*, p. 3.

⁸³⁴ *Ibidem*.

descrie doar *propria experiență*⁸³⁵. Și atunci *subiectivismul și indiferența reciprocă e starea de lucru în protestantism*.

5. Misteriologia

Primul capitol e dedicat Sfintelor Taine în Ortodoxie⁸³⁶, autorul afirmând că *la baza tuturor Tainelor Bisericii stă taina lui Hristos*⁸³⁷. De aici și sublinierea că Tainele au *fundament hristologic*⁸³⁸.

Sfintele Taine sunt „*întemeiate direct*” de către Domnul și „*sunt prelungiri peste timp ale întrupării Sale istorice*”⁸³⁹. Fapt pentru care „*săvârșitorul adevărat al fiecărei Taine nu este episcopul sau preotul, ci Însuși Hristos*”⁸⁴⁰.

Însă nu suntem de acord cu numirea de „*instrumente*”⁸⁴¹ pentru *săvârșitorii* Tainelor, pentru că noi *conlucrăm* cu Dumnezeu treimic la slujirea Tainelor și nu suntem *folosiți* de El precum niște *obiecte pasive*.

Problema *numărului* Sfintelor Taine e una *deschisă*⁸⁴², după care se discută *ordinea lor*⁸⁴³, și ea *interpretabilă*⁸⁴⁴. Și autorul începe cu Preoția mai întâi, după care Botezul, Mirungerea, Euharistia, Sfântul Maslu, Pocăința și, în cele din urmă, Nunta⁸⁴⁵.

⁸³⁵ Idem, p. 4.

⁸³⁶ *Misteriologie 1*, p. 1-37, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d51.pdf>.

⁸³⁷ Idem, p. 1.

⁸³⁸ Idem, p. 2.

⁸³⁹ Idem, p. 4.

⁸⁴⁰ Ibidem.

⁸⁴¹ Ibidem.

⁸⁴² Idem, p. 4-5.

⁸⁴³ Idem, p. 5-6.

⁸⁴⁴ Idem, p. 6.

⁸⁴⁵ Ibidem.

Iar autorul începe cu Preoția pentru a sublinia, foarte corect credem noi, „obiectivitatea experienței lui Hristos *prin intermediul ierarhiei*”⁸⁴⁶.

Și autorul pledează pentru *transparentizarea* lucrării lui Hristos prin ierarhie, subliniind că în cultul ortodox, „preoții nu-L *înlocuiesc* pe Hristos, ci, dimpotrivă, *Îl fac prezent* în Biserică în asemenea măsură încât cel ce *exercită* prin preoți actele preoției este, de fapt, *Hristos Însuși*, nu *preotul*”⁸⁴⁷.

Nu putem fi de acord nici cu „independent” din afirmația: „Preoția îl face *prezent* pe Hristos așa cum este El cu adevărat, *independent* de coborârea Sa în istorie, așa cum este El ca *Dumnezeu din eternitate*”⁸⁴⁸, pentru că asta ar înseamna că preoția Bisericii nu are nimic de-a face cu *întruparea* Sa sau că Hristos e Preot în veac numai *prin divinitatea Sa* și nu și prin *umanitatea Sa*, stipulându-se de fapt un *monofizitism sacramentologic*.

Urmează subcapitolul dedicat *hirotoniei*, unde autorul nostru precizează că cel hirotonit se face *părtaș* la „*preoția* lui Hristos [și] capătă puterea de a *afirma* dumnezeirea lui Hristos”⁸⁴⁹. Mai degrabă *divino-umanitatea* lui Hristos...

Pentru Părintele Adrian, actul sacramental al hirotoniei „impregnează *întreaga ființă* [a celui hirotonit odată] pentru totdeauna”⁸⁵⁰.

Și acesta se poziționează categoric vizavi de faptul că o persoană sau un grup restrâns nu pot fi infailibili: „afirmarea *infailibilității* unui

⁸⁴⁶ Idem, p. 7.

⁸⁴⁷ Ibidem.

⁸⁴⁸ Idem, p. 8.

⁸⁴⁹ Idem, p. 9.

⁸⁵⁰ Idem, p. 10.

episcop, fie el și papa însuși, sau chiar a *întregului episcopat este o erezie*”⁸⁵¹.

După care discută *succesiunea apostolică* a ierarhiei bisericești ca pe o *realitate istorică*⁸⁵².

Dar punând întrebarea dacă episcopii ulteriori au primit „deplinătatea harului” Apostolilor⁸⁵³, autorul recenzează critic opinia Părintelui Stăniloae, care afirma că episcopii ulteriori *nu au* calitatea de „martori” pe care au avut-o Apostolii⁸⁵⁴.

Și pledoaria sa, în această chestiune, e următoarea: „Această *afirmație* [a Părintelui Stăniloae exprimată supra n.n.] ridică o *mare întrebare*: ce anume i-a făcut pe apostoli *să-și dea seama* că omul Iisus era, de fapt, însuși Hristosul, Fiul lui Dumnezeu? Ochii și urechile lor pământești? Sau „ochii” și „urechile” Duhului Sfânt?

Dacă tăria mărturisirii apostolilor s-a bazat pe faptul că ei *L-au urmărit* pe Iisus, L-au văzut și L-au auzit direct mai mult ca oricine altcineva, este *de neexplicat* lepădarea Sfântului Petru și *fuga* celorlalți ucenici, ca și *apostazia* lui Iuda sau chiar *respingerea totală* din partea fariseilor și a cărturarilor (Ioan VIII, 59).

Mai mult, după acest criteriu Pavel nu mai poate fi considerat *un apostol autentic*. Iar dacă episcopii care au urmat prin succesiune apostolilor nu-L cunosc *în aceeași măsură* pe Hristos, cum l-au cunoscut apostolii, atunci Hristos nu mai este *tot atât de deplin prezent* peste veacuri în Biserică, pe cât a fost de *prezent* între apostoli în timpul vieții sale

⁸⁵¹ Idem, p. 11.

⁸⁵² Ibidem.

⁸⁵³ Ibidem.

⁸⁵⁴ Idem, p. 12.

pământești și Tradiția nu mai este nici ea *egală* cu Scriptura.

Este exact ceea ce susțin cu fervoare protestanții și, în special, Oscar Cullman⁸⁵⁵.

Faptul că harul Treimii e cel care *ne luminează* mintea să-L înțelegem pe Hristos ca Dumnezeu și om a fost mărturisit de Părintele Dumitru în multe părți ale operei sale. Numai că aici Sfinția sa a vrut să spună că mărturia *istorico-duhovnicească* a Apostolilor, ca martori *directi* ai propovăduirii Sale istorice, nu mai poate fi trăită de nici un alt membru al Bisericii, lucru cu totul și cu totul adevărat, atâta timp cât *viața istorică* a lui Hristos e *irepetabilă*.

Însă pentru Sfântul Pavel și pentru toți cei de după Sfinții Apostoli *cunoașterea* lui Hristos e o *cunoaștere mistică*, prin vedere extatică. Așa cum L-a cunoscut Pavel pe drumul spre Damasc, L-au cunoscut toți Sfinții pe Hristos: adică arătându-Se lor, în mod extatic, ca Dumnezeu întrupat în slava Sa.

Din această perspectivă a vederii extatice, cunoașterea lui Hristos este *posibilă* în orice secol și e *pe măsura* celui care se învrednicește de vederea Lui. Iar ierarhia bisericească ar trebui să aibă o viață de mare sfințenie, plină de vederi mistice, pentru ca să *Îl cunoască realmente* pe Hristos, prin *vedere extatică* și nu doar *din citirea* Scripturii și a Tradiției.

Referindu-se la puterea preoțească de *a lega și dezlega* păcatele oamenilor, autorul o vede pe aceasta ca „*semnul prezenței* lui Hristos în mijlocul Bisericii și al lumii”⁸⁵⁶ și conchide: „*preoția de hirotonie este singura pavăză reală împotriva secularizării Bisericii, adică a*

⁸⁵⁵ Ibidem.

⁸⁵⁶ Idem, p. 14.

*reducerii învățăturilor și darurilor ei dumnezeiești la o învățătură și la niște daruri pur omenești, după măsura păcătoșeniei și a limitării noastre ca ființe istorice*⁸⁵⁷.

Într-un al 5-lea subcapitol, autorul resubliniază caracterul *indelebil/ de neșters*, din ființa noastră, al preoției⁸⁵⁸. Și referindu-se la *caterisire*, acesta afirmă că ea înseamnă doar *oprirea* de a sluji ca preot și nu *pierderea* harului preoției⁸⁵⁹.

Iar pledoaria sa, în acest sens, e energică: „Idea *retragerii harului însuși* în actul *caterisirii* trebuie *respinsă categoric*, pentru a elimina orice *bănuială* că *acordarea acestui har* ar fi opera unui *om* sau a unui *grup*, fie el format și *din episcopi*.

Episcopul este numai *un instrument* al harului: cel ce face *prezent* pe Hristos în preoți este *Duhul lui Dumnezeu*, Care coboară peste ei *la chemarea și prin mâinile* episcopului.

Harul hirotoniei nu depinde nici de *episcop*, nici de *comunitate*, nici chiar de *persoana celui hirotonit*, ci numai de *Dumnezeu*. Dar nimeni nu-și poate lua *acest dar singur*, adică *în afara Bisericii sau independent* de episcop⁸⁶⁰.

Urmează discutarea, împreună, a Botezului și a Mirungerii⁸⁶¹, pe baza „strânsei legături și a semnificației comune”⁸⁶² a celor două Taine, fundamentată pe F. Ap. 8, 14-17; 10, 44-48; 19, 1-6⁸⁶³.

⁸⁵⁷ Idem, p. 15.

⁸⁵⁸ Ibidem.

⁸⁵⁹ Idem, p. 16.

⁸⁶⁰ Ibidem.

⁸⁶¹ Idem, p. 16-20.

⁸⁶² Idem, p. 17.

⁸⁶³ Idem, p. 16-17.

Pentru *semnificația* Botezului citează Rom. 6, 3-4, 6, 8-11; 8, 10-11⁸⁶⁴. El este o *trecere* din „împărăția morții” în „Împărăția lui Hristos”⁸⁶⁵.

Apoi despre „efectele mântuitoare” ale celor două Taine⁸⁶⁶, Părintele Niculcea concluzionând: „dacă prin Botez primim *iertarea păcatului strămoșesc și a celor personale*, în cazul adulților, prin Mirungere primim și puterea de *a rezista asaltului* pe care diavolul *îl îndreaptă* asupra noastră pe tot parcursul vieții”⁸⁶⁷.

Urmează discuția despre „săvârșirea validă” a celor două Taine⁸⁶⁸. Nu botezăm oameni *morți* și nici nu *repetăm* Botezul și Mirungerea⁸⁶⁹.

Următoarele două Taine *discutate împreună* sunt Maslul și Pocăința⁸⁷⁰, autorul prefățând discuția despre ele cu tema „*semnificația bolii în Noul Testament*”⁸⁷¹. Iar dacă boala are la bază *influența demonilor și consecințele păcatelor personale*⁸⁷², vindecările făcute de Domnul și de Apostolii Săi „nu au [avut o] semnificație *medicală*, ci una *pur religioasă*”⁸⁷³.

De aceea, Cel care *vindecă* în Taina Maslului este Hristos⁸⁷⁴. Iar „Maslul *urmează* Botezului și Mirungerii ca o *confirmare în plus*

⁸⁶⁴ Idem, p. 17-18.

⁸⁶⁵ Idem, p. 18.

⁸⁶⁶ Ibidem.

⁸⁶⁷ Idem, p. 19.

⁸⁶⁸ Idem, p. 19-20.

⁸⁶⁹ Idem, p. 20.

⁸⁷⁰ Idem, p. 20-26.

⁸⁷¹ Idem, p. 20.

⁸⁷² Idem, p. 20-21.

⁸⁷³ Idem, p. 21.

⁸⁷⁴ Idem, p. 23.

a intrării *anticipate* a celui credincios în realitatea eshatologică a Împărăției lui Hristos, a vieții veșnice, în care nu mai există suferință, boală și nici moarte”⁸⁷⁵.

Și autorul ne explică faptul că tratează Pocăința *în continuarea* Maslului pentru că după vindecarea *trupului* e nevoie și de cea a *sufletului*⁸⁷⁶.

Din perspectiva noastră lucrurile stau tocmai invers: întâi *sufletul*, apoi *trupul*, pentru că din suflet *coboară* boala păcatului în trup iar ambele se ocupă *de întregul om* și nu doar de o *parte* din el. Însă suntem de acord cu faptul că există *o relație profundă* între cele două Sfinte Taine.

Autorul subliniază „caracterul eshatologic”⁸⁷⁷ al Pocăinței iar epitimia o vede ca pe o realitate „exclusiv pedagogică”⁸⁷⁸.

Apoi tratează Sfânta Euharistie în mod *distinct*⁸⁷⁹, cum a făcut și cu Preoția, începând discuția cu terminologia noutestamentară⁸⁸⁰.

Iar în Euharistie avem „prezența reală a lui Hristos”⁸⁸¹ din care rezultă 5 consecințe:

1. în Euharistie e prezentă *întreaga umanitate* a lui Hristos, adică trupul și sufletul Său;

2. această prezență a Sa durează pe toată perioada *păstrării* elementelor euharistice;

3. Hristos e prezent *în fiecare părticică* în parte din Euharistie;

⁸⁷⁵ Ibidem.

⁸⁷⁶ Idem, p. 24.

⁸⁷⁷ Idem, p. 25.

⁸⁷⁸ Idem, p. 26.

⁸⁷⁹ Idem, p. 26-31.

⁸⁸⁰ Idem, p. 26.

⁸⁸¹ Idem, p. 27.

4. e același Hristos în toate Euharistiile Bisericii pentru că El este „omniprezent în Biserică” și

5. „Hristos euharistic este tot atât de *real* ca și Hristos cel *înviat* a treia zi din mormânt”, fapt pentru care *elementelor euharistice* li se cuvine „*aceeași închinare* care se cuvine chipului său din icoană sau trupului său istoric cel unit ipostatic cu Logosul divin”⁸⁸².

Avem un singur amendament aici, la primul punct. Și anume: în Euharistie e prezentă *întreaga Sa umanitate*, care e *nedespărțită* de dumnezeirea Lui. Iar cei care *se împărtășesc* cu Hristos euharistic nu se împărtășesc numai *cu umanitatea* Lui ci *se unesc și cu dumnezeirea Lui*, lucru subliniat de tot *Canonul euharistic*.

Urmează discuția despre *săvârșitor* și *primitor*, unde autorul se poziționează *în mod tranșant* față de preotul care împărtășește *fără spovedanie*, cerând *caterisirea* lui⁸⁸³ dar nu cere *același lucru* și pentru preoții care liturghisesc *fără să se spovedească*.

Subliniază apoi caracterul *de jertfă* al Euharistiei⁸⁸⁴ pe bază de argumente scripturale, canonice și patristice⁸⁸⁵.

Însă *distincția* e următoarea: „Jertfa euharistică este *aceeași* cu cea de pe Golgota, este *activarea*, iar nu *repetarea* aceleia. Diferența este doar de aspect: *sângeroasă* pe cruce, *nesângeroasă* pe altare”⁸⁸⁶.

Vorbind despre *consecințele* împărtășirii euharistice, autorul enumeră doar 3: 1. întărește credința în înviere și nemurire, 2. curățește de

⁸⁸² Idem, p. 28.

⁸⁸³ Idem, p. 28-29.

⁸⁸⁴ Idem, p. 29-31.

⁸⁸⁵ Idem, p. 29-30.

⁸⁸⁶ Idem, p. 30.

păcate, 3. întărește sufletul în ispite și îl ferește de păcate⁸⁸⁷, nesubliniind deloc *sfințirea* și *îndumnezeirea* omului pe care o aduce *unirea ființială* cu Hristos Dumnezeu.

Și Taina Nunții este tratată *distinct*⁸⁸⁸, autorul recenzând critic pe Yannaras, Soloviov, Bulgakov, Evdokimov, concludând faptul: „așa-zisa *fundamentare trinitară* a Tainei Nunții sugerată de Bulgakov și formulată explicit de Evdokimov nu este decât o *blasfemie* la adresa textului sacru, nu doar *ignorat*, ci de-a dreptul *falsificat* în mod intenționat pentru a argumenta *iubirea carnală*. Astfel de interpretări nu fac decât să *coboare* creștinismul în rândul vechilor religii orgiastice în care riturile sexuale aveau profunde semnificații *religioase naturaliste*”⁸⁸⁹.

Referindu-se la *scopul* căsătoriei, autorul îl vede ca fiind unul *orizontal* și nu *ascendent*: „scopul nunții este nu acela de *a moșteni* Împărăția Cerurilor, ci de *a stăpâni* pământul, lumea aceasta terestră în care trăim acum, după *cădere*”⁸⁹⁰. Tocmai de aceea „finalitatea adevărată a Nunții sunt *copiii*”⁸⁹¹ iar a doua: ca bărbatul să nu fie *singur*⁸⁹². Așadar din perspectiva autorului această Sfântă Taină ar fi „singura” fără *împlinire eshatologică*. Însă lucrurile stau tocmai invers: Nunta este profund *eshatologică* și *intimistă* și este icoana *unirii depline* dintre Dumnezeu și om.

Urmează capitolul dedicat sacramentologiei în romano-catolicism⁸⁹³, unde autorul

⁸⁸⁷ Idem, p. 31.

⁸⁸⁸ Idem, p. 31-37.

⁸⁸⁹ Idem, p. 34.

⁸⁹⁰ Idem, p. 35.

⁸⁹¹ Ibidem.

⁸⁹² Ibidem.

⁸⁹³ *Misteriologie 2*, p. 1-10, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d52.pdf>.

pornește de la Vatican II⁸⁹⁴. Distincția dintre *Sacramente* și *Sacramentalii*⁸⁹⁵, Hristos e *săvârșitorul* Tainelor⁸⁹⁶...și autorul folosește doar ediția B. Bartmann, *Précis de Théologie Dogmatique*...vorbind despre Sfintele Taine la Sfântul Augustin, Sfântul Isidor etc. destul de *lejer* și *neconvingător*.

„Suportul general” al Tainelor e Biserica⁸⁹⁷ și aceasta „administrează eficient...grația în numele lui Hristos”⁸⁹⁸. Iar autorul, ajungând la cea mai mare *problemă* a teologiei romano-catolice, afirmă „neputința ei de a înțelege transfigurarea naturii umane a lui Hristos”⁸⁹⁹.

În ultimul capitol, dedicat doctrinei protestante⁹⁰⁰, autorul accentuează perspectiva *spiritualistă* asupra Tainelor⁹⁰¹.

Pentru Luther, Tainele sunt „semne vizibile ale făgăduințelor divine”⁹⁰². Pentru Zwingli sunt semne ale *relației* creștinului cu Biserica⁹⁰³. Pentru Calvin ele erau nu „numai semn prin care se deosebesc creștinii de necreștini, ci și un semn prin care se conferă harul dumnezeiesc”⁹⁰⁴.

Reformatorii au negat *caracterul de jertfă* al Euharistiei⁹⁰⁵. De aceea, pentru Zwingli

⁸⁹⁴ Idem, p. 1.

⁸⁹⁵ Ibidem.

⁸⁹⁶ Ibidem.

⁸⁹⁷ Idem, p. 5.

⁸⁹⁸ Ibidem.

⁸⁹⁹ Idem, p. 9.

⁹⁰⁰ *Misteriologie* 3, p. 309-318, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d53.pdf>.

⁹⁰¹ Idem, p. 311.

⁹⁰² Idem, p. 314.

⁹⁰³ Idem, p. 315.

⁹⁰⁴ Ibidem.

⁹⁰⁵ Idem, p. 317.

Euharistia este „un ritual de comemorare”⁹⁰⁶, pentru Luther e *o jertfă bisericească*⁹⁰⁷ iar Calvin a mărturisit „o anumită prezență a lui Iisus însuși în jertfa de pe altar. El a numit aceasta „prezență virtuală”⁹⁰⁸.

6. Eshatologia

Capitolul final⁹⁰⁹ începe cu *scopul* istoriei⁹¹⁰. Apoi despre „Parusia amânată”⁹¹¹, despre hiliasm⁹¹², pentru ca autorul să ajungă la două concepții teologice care *neagă* Judecata finală: *reîncarnarea și apocatastaza*⁹¹³. Autorul găsește că teoria origenistă „a căderii sufletelor” *se înrudește* cu reîncarnarea din antroposofie⁹¹⁴. Iar discutând apocatastaza, acesta afirmă că ea *neagă* libertatea umană⁹¹⁵. Pentru că „suferințele îndurate de cei răi în iad nu sunt administrate de Dumnezeu, ci sunt expresia *egoismului absolut* al celor ajunși acolo, care, refuzând *să iubească*, se scufundă la infinit într-o *subiectivitate monstruoasă* ale cărei pofte nu mai pot fi satisfăcute niciodată”⁹¹⁶.

Judecata particulară presupune *existența* sufletului și după moarte⁹¹⁷. Căci Dumnezeu, în

⁹⁰⁶ Ibidem.

⁹⁰⁷ Ibidem.

⁹⁰⁸ Ibidem.

⁹⁰⁹ *Eshatologie 1*, p. 1-43, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d61.pdf>.

⁹¹⁰ Idem, p. 1.

⁹¹¹ Idem, p. 6-10.

⁹¹² Idem, p. 10-12.

⁹¹³ Idem, p. 12-19.

⁹¹⁴ Idem, p. 14.

⁹¹⁵ Idem, p. 17.

⁹¹⁶ Ibidem.

⁹¹⁷ Idem, p. 20.

iubirea Sa nețărmurită, „nu îngăduie reîntoarcerea în neant nici măcar a diavolului, cu atât mai puțin a celor păcătoși”⁹¹⁸.

După care autorul subliniază starea de provizorat dintre *Judecata particulară* și cea *universală*⁹¹⁹, considerând că la Judecata particulară precumpănitoare este dreptatea dumnezeiască, pe când esența Judecății finale e mila lui Dumnezeu⁹²⁰.

Însă niciodată Dumnezeu nu judecă *fără milă* și niciodată mila Sa nu e *lipsită de dreptate*. Fapt pentru care nu putem *simplifica*, în mod *nepermis*, raportările *paradoxale* ale lui Dumnezeu la creația Sa și nici ale creației la Sine.

„Arvuna incoruptibilității”⁹²¹ la Sfântul Simeon Noul Teolog și ce înseamnă *îndumnezeirea* creației⁹²².

Ultima secvență a cursului e dedicată eshatologiei romano-catolice și protestante⁹²³, autorul subliniind că în romano-catolicism există o perspectivă *reificată* și *futuristă* despre eshatologie⁹²⁴, pe când, pentru protestanți, „eshatologia este o problemă a prezentului”⁹²⁵.

Și autorul atinge *punctul nevralgic* al discuției, când afirmă că în catolicism *nu se dorește* vederea lui Dumnezeu pentru a nu fi *subminată* autoritatea papei, adică a celui care „ține locul” lui Dumnezeu⁹²⁶. Pentru că „o

⁹¹⁸ Idem, p. 22.

⁹¹⁹ Idem, p. 24.

⁹²⁰ Idem, p. 28.

⁹²¹ Idem, p. 32.

⁹²² Idem, p. 42-43.

⁹²³ *Eshatologie* 2, p. 385-399, cf.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d62.pdf>.

⁹²⁴ Idem, p. 387.

⁹²⁵ Ibidem.

⁹²⁶ Idem, p. 389.

admitere [de către romano-catolici n.n.] a punctului de vedere răsăritean ar fi *echivalat*, în viziunea acestei teologii, cu o *exceptare* a misticilor de la obligația generală *de supunere* față de autoritatea bisericească prin afirmarea unui *acces nemediat* la vederea lui Dumnezeu, o *imixtiune* a eshatologicului însuși în perioada istoriei, deci a Bisericii”⁹²⁷.

Iar autorul continuă discuția spre *prăpastia* și mai mare a teologiei romano-catolice, afirmând că „*teoria indulgențelor* pentru cei morți *a extins* această putere [a Bisericii] și dincolo de moarte, în perioada consacrată *purgatoriului*, împingând astfel domeniul eshatologiei propriu-zise abia *după* evenimentul învierii și judecății finale”⁹²⁸.

După ce autorul subliniază cum „dăruie” papa, prin indulgențe, „meritele” lui Hristos și ale Sfinților⁹²⁹, acesta precizează că în protestantism funcționează *predestina-ția*, care „*face inutilă* nu numai *judecata particulară*, ci și [*pe*] *cea universală*”⁹³⁰.

Ideea *grăbirii* venirii lui Hristos⁹³¹, despre purgatoriu ca „iad provizoriu”⁹³², cei din „purgatoriu” „se roagă” pentru noi⁹³³ și despre cum înțeleg „supranaturalul”⁹³⁴ romano-catolicii. Martorii lui Iehova și adventiștii pledează pentru o *inconștiență* a sufletelor celor adormiți până la *a doua venire* a Domnului⁹³⁵.

⁹²⁷ Ibidem.

⁹²⁸ Ibidem.

⁹²⁹ Idem, p. 389-390.

⁹³⁰ Idem, p. 391.

⁹³¹ Idem, p. 393.

⁹³² Ibidem.

⁹³³ Idem, p. 394.

⁹³⁴ Idem, p. 395.

⁹³⁵ Idem, p. 397.

Dar „majoritatea protestanților nu neagă *conștiința* sufletelor după moarte în perioada de așteptare a momentului eshatologic final, care este *învierea universală*. Esențialul în această problemă este însă acela că, în viziunea lor, sufletele *nu pot uza* în niciun fel de această stare *de conștiință* pentru *a îndrepta* sau *a adăuga* ceva la starea în care s-au aflat în momentul morții lor, [așa] cum cred, spre exemplu, catolicii prin doctrina lor despre *purgatoriu*”⁹³⁶.

În concluzie, autorul nostru mizează pe o teologie cu multe aspecte *personale* și își dorește o introducere *a teologiei slavei* în toate compartimentele Teologiei Dogmatice, însă nu reușește acest lucru *la modul convingător*.

Pentru că nu pornește *de jos*, de la *munca de cercetare pe sursele* scripturale și patristice ci de la *o inserare* a temei la nivel ideatic, mai mult sau mai puțin sterilă.

Căci trebuie să îmbinăm *teologia* cu *experiența mistică* în materie de scris teologic și nu să dorim *o împăcare în forță* a conceptelor teologice diverse.

⁹³⁶ Idem, p. 398.

Consecințele dogmei triadologice în viața duhovnicească. De la Sfântul Grigorie Palama la documentul teologic BEM

Pentru⁹³⁷ a vorbi despre viața duhovnicească, *adevărata* viață duhovnicească a Bisericii Ortodoxe, trebuie să vorbim despre *dogma triadologică*.

Fiindcă *experiența* vieții lui Dumnezeu pornește de la *teologia despre Dumnezeu*, de la modul în care Dumnezeu e *trăit* și *înțeles* de către noi.

Și în studiul de față am ales teologia Sfântului Grigorie Palama și relația ei cu viața mistică a credinciosului ortodox pentru a arăta, în mod foarte evident, cum *transpare* triadologia în soteriologie.

Tomosul aghioritic [august 1340] începe cu precizarea că adevărurile expuse de Sfântul Grigorie în el sunt „dogme” [δόγματα]⁹³⁸. Și aceasta e o precizare fundamentală pentru teologia ortodoxă tocmai pentru faptul că

⁹³⁷ Studiu scris la îndemnul Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea.

⁹³⁸ Sancti Gregorius Palamas, Thessalonicensis Metropolita, *Αγιορειτικός τομος. Ὑπερ τῶν ησυχάζοντων*, în PG 150, col. 1225/ Sfântul Grigorie Palama, *Tomul aghioritic*, în *Filocalia românească*, vol. 7, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 1977, p. 412/ Sfântul Grigorie Palama, *Tomos aghioritic* [august 1340], în Sfântul Grigorie Palama, *Tomosuri dogmatice – Viața – Slujba*, Scrieri I, studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p. 155.

Vom cita ed. greacă sub forma *Tomos aghioritic*, gr., col., prima ed. românească sub forma *Tomos aghioritic 1*, ro., p. și ed. a doua românească sub forma *Tomos aghioritic 2*, ro., p.

dogmele Bisericii sunt realități experiate de Sfinți în mod extatic și nu adevăruri deduse rațional.

Și aceste dogme, continuă autorul nostru, au fost *văzute* în mod extatic de Sfinții Profeți⁹³⁹.

Iar Domnul, în Evanghelia Sa, ne-a vorbit și mai explicit despre cele pe care Profeții le văzuseră *extatic* și anume despre „Tatăl, și Fiul și Sfântul Duh, [despre] Dumnezeu triipostatică [Θεότητα τρισυπόστατον], [Care are] o singură fire [μία φύσις] simplă, necompusă, necreată, nevăzută, negândită”⁹⁴⁰ de vreo minte creată.

Însă cei care se curățesc și se umplu de har prin rugăciune isihastă pot ajunge la „unirea mistică” [μυστικῆς ἐνώσεως]⁹⁴¹ cu Dumnezeu, care este „mai presus de minte” [ὑπὲρ νοῦν]⁹⁴².

Și prin această *unire* cu Dumnezeu, prin vederea extatică, Sfinții *primesc* dogmele lui Dumnezeu, realitățile dumnezeiești pe care Dumnezeu dorește să li le descopere.

Pe a cui *experiență mistică* se fundamentează Sfântul Grigorie Palama aici? Pe experiența mistică a Sfântului Dionisie Areopagitul, pe cea a Sfântului Maxim Mărturisitorul și pe a Sfântului Macarie cel Mare⁹⁴³.

De la „Marele Dionisie” [τοῦ Μεγάλου Διονυσίου]⁹⁴⁴, Sfântul Grigorie se încredințează

⁹³⁹ Tomos aghioritic, gr., col. 1225-1228/ Tomos aghioritic 1, ro., p. 412/ Tomos aghioritic 2, ro., p. 155.

⁹⁴⁰ Idem, col. 1228/ Ibidem/ Idem, p. 156.

⁹⁴¹ Ibidem/ Idem, p. 413/ Ibidem.

⁹⁴² Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁴³ Idem, col. 1228-1230/ Idem, p. 413-414/ Idem, p. 156-157.

⁹⁴⁴ Idem, col. 1228/ Idem, p. 413/ Idem, p. 156.

despre *realitatea* „darului *îndumnezeitor* al lui Dumnezeu” [τοῦ Θεοῦ θεοποιὸν δῶρον]⁹⁴⁵. De la „Dumnezeiescul Maxim” [ὁ Θεῖος Μάξιμος]⁹⁴⁶: că harul este „necreat” [ἄκτιστον]⁹⁴⁷ iar de la „Marele Macarie” [ὁ Μέγας Μακάριος]⁹⁴⁸: că harul este „lumină negrăită și mintală” [φῶς ἄρρητον καὶ νοερὸν]⁹⁴⁹.

Și *îmbinând* experiența personală cu experiența Tradiției, Sfântul Grigorie Palama subliniază 6 lucruri, în *Tomosul aghioritic*, împotriva *adversarilor* experienței mistice a isihaiștilor:

1. harul lui Dumnezeu este *necreat* [ἄκτιστον], *nenăscut* [ἀγέννητον] și *enipostatic* [ἐνυπόστατον]⁹⁵⁰;

2. „unirea desăvârșită” [ένωσιν τελείσθαι] cu Dumnezeu, adică *extazul*, se săvârșește prin „harul îndumnezeitor al Duhului” [τῆς θεοποιοῦ χάριτος τοῦ Πνεύματος]⁹⁵¹ și Sfinții, în extaz, se *întrepătrund în mod deplin* [ὅλοι περιχωροῦσιν] cu Dumnezeu⁹⁵²;

3. mintea [τὸν νοῦν] își are *locașul* în inimă sau creier⁹⁵³;

4. lumina dumnezeiască este „o energie” [ἐνέργειαν] „mai presus de toată gândirea” [ὑπερ πάσαν νόησιν]⁹⁵⁴;

⁹⁴⁵ Ibidem/ Ibidem/ Idem, p. 156-157.

⁹⁴⁶ Ibidem/ Idem, p. 414/ Idem, p. 157.

⁹⁴⁷ Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁴⁸ Idem, col. 1230/ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁴⁹ Idem, col. 1229/ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁵⁰ Ibidem/ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁵¹ Ibidem/ Idem, p. 415/ Idem, p. 158.

⁹⁵² Ibidem/ Idem, p. 416/ Idem, p. 159.

⁹⁵³ Idem, col. 1232/ Idem, p. 417/ Ibidem.

⁹⁵⁴ Ibidem/ Idem, p. 417-418/ Idem, p. 160.

5. și *ființa* lui Dumnezeu [τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ] cât și *energiile* Lui [τὰς ἐνεργείας Αὐτοῦ] sunt *necreate* [ἄκτιστον]⁹⁵⁵;

6. *nepătimirea* [ἀπάθειάν] nu înseamnă *omorârea* [νέκρωσιν] părții pătimase a firii ci *îndreptarea spre cele mai bune* [ἐπεστραμμένου πρὸς τὰ καλὰ]⁹⁵⁶.

În *Mărturisire a credinței ortodoxe* [Ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως] [1343-1344]⁹⁵⁷, Sfântul Grigorie începe cu Dumnezeuul treimic, Cel care este Μονὰς [Monadă/ Unime] și Τριάς παντοδύναμος [Treime atotputernică]⁹⁵⁸.

Iar Tatăl este „singura *cauză* și *rădăcină* și *izvor* [μόνος αἰτία καὶ ρίζα καὶ πηγὴ] al Dumnezeuirii văzute [θεωρουμένης] în Fiul și în Duhul Sfânt”⁹⁵⁹.

Născându-se din Fecioara Maria, Fiul lui Dumnezeu este *deopotrivă* [ὁμοῦ] Dumnezeu și om, El rămânând „într-un singur ipostas/ persoană [ἐν μιᾷ ὑποστάσει] și după *înomenire* [τὴν ἐνανθρώπησιν], lucrând toate cele

⁹⁵⁵ Ibidem/ Idem, p. 419/ Ibidem.

⁹⁵⁶ Idem, col. 1233/ Idem, p. 420/ Idem, p. 162.

⁹⁵⁷ Ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐκτεθείσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Γρηγορίου Παλαμᾶ ἰν *Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, ed. Ἰωάννης Ν. Καρμιρη, vol. I, Atena, 1952, p. 343-346/ *Mărturisire a credinței ortodoxe*, expusă de preasfințitul mitropolit al Tesalonicului, Grigorie Palama, ἰν Sfântul Grigorie Palama, *Tomosuri dogmatice – Viața – Slujba*, Scrieri I, studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p. 333-339.

Și vom cita: *Mărturisire*, gr. și ro., p.

⁹⁵⁸ *Mărturisire*, gr., p. 343/ *Mărturisire*, ro., p. 333.

⁹⁵⁹ Ibidem/ Ibidem.

dumnezeiești ca Dumnezeu și toate cele omenești ca om”⁹⁶⁰.

Iar Duhul Sfânt „iese [προερχόμενον] din Tatăl și *Se odihnește* [ἀναπαυόμενον] în Fiul”⁹⁶¹, pentru că El „din Tatăl *purcede* [ἐκπορεύόμενον] și prin Fiul a fost trimis...*arătat* [φανερούμενον]”⁹⁶².

Însă *trimiterea* sau *arătarea* harului Duhului Sfânt la Cincizecime, continuă Sfântul Grigorie, e opera *întregii* Treimi⁹⁶³. Pentru că nu S-a dăruit Dumnezeu *după ființa Sa*⁹⁶⁴ ci „după *harul* și *puterea* și *energia*, aceasta fiind *comună* [κοινή] Tatălui și Fiului și Duhului”⁹⁶⁵.

Și se observă cum autorul egalizează *harul*, *puterea* și *energia*, pentru că toate reprezintă *slava/ lumina necreată* a lui Dumnezeu.

Dar dacă *ființa supraființială* [ἡ ὑπερούσιος οὐσία] a lui Dumnezeu este *de neajuns* pentru creația Sa⁹⁶⁶, El „Se unește *după har* [κατὰ τὴν χάριν ἐνοῦται] cu Sfinții, Îngeri și oameni”⁹⁶⁷.

De aceea *îndumnezeirea* oamenilor nu e un simplu efort uman *de perfecționare* ci *umplerea* și *transfigurarea* lor de către slava lui Dumnezeu. Motiv pentru care avem și cinstim Sfintele Moaște în Biserică, pentru că „*harul sfințitor* [τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος] nu a părăsit [οὐκ ἀποπτώσης] ale lor preasfinte oseminte”⁹⁶⁸.

⁹⁶⁰ Ibidem/ Idem, p. 334.

⁹⁶¹ Idem, p. 344/ Idem, p. 335.

⁹⁶² Ibidem/ Ibidem.

⁹⁶³ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁶⁴ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁶⁵ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁶⁶ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁶⁷ Ibidem/ Idem, p. 335-336.

⁹⁶⁸ Ibidem/ Idem, p. 336.

În *Omilia 53*, Dumnezeiescul Grigorie vorbește despre *vederea* lui Dumnezeu ca despre *amestecarea* „în chip negrăit” cu „lumina mai presus de simțire și de minte”⁹⁶⁹.

Căci fără *venirea* harului în noi nu am putea să cunoaștem o astfel de „simțire dumnezeiască”⁹⁷⁰, care e *extazul*, în care ajungem „nu numai *mai presus* de simțurile trupesti, ci și *mai presus de orice* din cele *cunoscute de noi*”⁹⁷¹. Adică intrăm *în veșnicie* și contemplăm cele dumnezeiești *mai presus de timp*.

În *Omilia 59*, autorul nostru vorbește despre primirea harului „curățitor și luminător”⁹⁷² al Botezului. Pentru că fără primirea lui *sacramentală* nu putem avea acces la *vederea sa extatică*.

În *Omilia 34*, unde discută vederea mistică a Sfinților Apostoli pe Tabor, Sfântul Grigorie spune că cei trei „au văzut acea *lumină negrăită* [ἀπόρρητον φῶς], într-atât [cât] *i-a bucurat puterea* [δύναμις] Dumnezeiescului Duh”⁹⁷³. Pentru că ei nu au văzut lumina necreată „prin puterea simțurilor și printr-o putere zidită”,

⁹⁶⁹ *Omilia 53. Cuvânt despre intrarea în Sfânta Sfințelor și despre viața deiformă [de] aici a Atotpreacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarea și Pururea-fecioară Maria* [1333; 1341], în Sfântul Grigorie Palama, *Fecioara Maria și Petru Athonitul – prototipuri ale vieții isihaste și alte scrieri duhovnicești*, vol. II, cu studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005, p. 207.

⁹⁷⁰ Idem, p. 213.

⁹⁷¹ Ibidem.

⁹⁷² Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol. 3, trad. din lb. gr. de Parascheva Grigoriu, Ed. Fundației Anastasia, București, 2012, reed. a ed. Anastasia 2007, p. 310.

⁹⁷³ PG 151, col. 492/ Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol. 2, trad. din lb. gr. de Parascheva Grigoriu, Ed. Fundației Anastasia, București, 2012, reed. a ed. Anastasia 2004, p. 155.

adică *în mod firesc*...[ci prin] „puterea Dumnezeiescului Duh, prin care *cele dumnezeiești* sunt descoperite [ἀποκαλύπτεται] celor vrednici [τοῖς ἁγίοις]”⁹⁷⁴ de ele.

Și în *Omilia 35* discută vederea extatică de pe Tabor, el numind *slava dumnezeiască* drept „lumină strălucitoare necreată [ἄκτιστον ἀναφανῆ τὸ φῶς]”⁹⁷⁵.

Iar după ce ridiculizează orgoliul mesalienilor, care vorbeau despre „vederea” ființei lui Dumnezeu⁹⁷⁶, Sfântul Grigorie afirmă: „noi mărturisim *Împărăția* și *slava*, *strălucirea* și *negrăita lumină* și *dumnezeiescul har* dar nu crezând că Sfinții *pot vedea* ființa [οὐσίαν] lui Dumnezeu, nici că pot să se facă *părtași* aceleia, ci îndreptându-ne către *strălucirea* luminii harului [τὴν λάμψιν τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος]...cunoaștem și...cinstim precum se cuvine Dumnezeirea cea una întreit luminată”⁹⁷⁷.

Și după cum se observă Sfântul Grigorie Palama învață *triadologia Bisericii*, în care distinge între *nevederea ființei* Treimii și *vederea slavei* Sale, el enervându-și adversarii numai prin aceea că vorbea, din experiență, despre *vederea* luminii dumnezeiești.

Împotriva lui Varlaam, autorul nostru enumeră pe Sfinții isihăști de dinainte de el, care au învățat „*din experiență și prin har*”⁹⁷⁸ despre *vederea slavei* lui Dumnezeu.

⁹⁷⁴ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁷⁵ Idem, col. 445/ Idem, p. 170.

⁹⁷⁶ Idem, col. 448/ Idem, p. 172.

⁹⁷⁷ Ibidem/ Ibidem.

⁹⁷⁸ Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama – cu patru tratate traduse*

Iar *vederea mistică* înseamnă că mintea se umple „*de slavă și de strălucirea nespus de frumoasă* ce izvorăște din harul Cuvântului”⁹⁷⁹.

De aceea, *vederile extatice* aduc *cunoaștere duhovnicească*⁹⁸⁰ și cunoașterea aceasta, plină de *descoperiri dumnezeiești*, este *mai presus de rațiunea umană*⁹⁸¹.

Motiv pentru care Sfântul Grigorie leagă *cunoașterea duhovnicească* cât și *desăvârșirea creștină* de *vederea* lui Dumnezeu. Și afirmă faptul că „*desăvârșirea...nu se naște [în noi] prin imitație [fapte morale n.n.] sau înțelepciune [acumulată prin citire și observație n.n.] ci prin revelația și harul Duhului [prin vederi și iluminări mistice n.n.]*”⁹⁸².

De aceea, el *repudiază* orice sistem *ascetic* sau de *morală* axat pe nevoința ascetică sau pe comportamentul moral *în sine*, adică pe un traseu personal care *nu duce la curățirea de patimi* și la *vederea* slavei lui Dumnezeu.

Iar cum Varlaam miza pe cunoașterea teologică *intelectuală* a lui Dumnezeu, pe teologia *scolastică*, Sfântul Grigorie îi spune în mod tranșant: „cel ce-și *închipuie* că *orice adevăr* se poate afla prin *raționamente* și *analize proprii*, [acela] nici nu poate *cunoaște* sau *crede* cele ale *omului duhovnicesc*; [pentru că] el e *om sufletesc*”⁹⁸³.

Adică *omul sufletesc* are doar o cunoaștere *limitată* la puterea de înțelegere a minții sale și nu e *învățat* de Dumnezeu lucrurile tainice,

– , ed. a II-a, cu o pref. revăzută de autor, Ed. Scripta, București, 1993, p. 173.

⁹⁷⁹ Idem, p. 178.

⁹⁸⁰ Idem, p. 181.

⁹⁸¹ Idem, p. 182.

⁹⁸² Idem, p. 183.

⁹⁸³ Idem, p. 184.

profunde ale teologiei și ale vieții celor care se îndumnezeiesc.

Și asta nu pentru că *nu poate* să ajungă *duhovnicesc* ci pentru că *nu vrea* să se despătimească.

Care e însă *pericolul* dacă nu vrei *mai mult*, dacă nu vrei *să treci* de la stadiul *sufletesc* la cel *duhovnicesc* al vieții interioare?

Acesta, pe care i-l *subliniază* Dumnezeiescul Grigorie lui Varlaam: cel care se lasă „*sfătuit* [condus n.n.] numai de *cugetările sale proprii* și încercând să dovedească rațional [după puterea *limitată* a omului sufletesc, care nu a avut *niciodată* o vedere mistică n.n.] *binele* care-i *deasupra rațiunii* [adică *teologia trinitară* și *realitățile vieții veșnice*, cunoaștere care se primește prin *întreaga noastră experiență mistică* n.n.], acela a ajuns la *ultimul grad de sminteală* și a *înnebunit de-a binelea* întru înțelepciunea sa; căci numai *nebun* fiind poate pretinde *să străbată* [să intre și să dezbată n.n.] cu ajutorul cunoștinței naturale [pe baza reflecției personale n.n.] în cele ce sunt mai presus de *natură* [de firea umană n.n.] și să cerceteze și să dovedească cu ajutorul cugetării naturale și a filosofiei trupești *adâncurile* lui Dumnezeu, cunoscute numai Duhului, și *harismele* Duhului, cunoscute numai *celor duhovnicești* și celor care *au mintea* lui Hristos”⁹⁸⁴.

Și prin această afirmație extrem de adevărată Sfântul Grigorie *repune* lucrurile la locul lor în ceea ce privește *cunoașterea teologică*, care este, în primul rând, o *concluzie revelată*, primită personal, pe baza *vederilor extatice* și a *luminărilor dumnezeiești* primite în

⁹⁸⁴ Idem, p. 184-185.

urma curățirii tale de patimi și a unei vieți evlavioase exemplare.

Adică *cunoașterea teologică* e o *cunoaștere extatică*, pentru că e plină de *dogme*, de adevăruri revelate de Dumnezeu, așa după cum am început studiul de față, citând începutul *Tomosului aghioritic*.

Însă aceasta e *minunea* pe care *n-au înțeles-o* detractorii săi de atunci și de acum: că vederile mistice, *realele* vederi mistice pe care un Sfânt le poate avea *astăzi* nu *contrazic* vederile și iluminările mistice ale tuturor Sfinților Bisericii.

Pentru că toți Sfinții contemplă *aceeași slavă* a Treimii și *aceleași realități* și *adevăruri* ale lui Dumnezeu, pe care le pun *în cuvinte* în mod personalizat, pe cât *se pot pune* în cuvinte realitățile dumnezeiești.

Iar Sfântul Grigorie Palama e categoric pentru *experiența mistică*, pentru că ea trebuie să stea *la baza* discursului teologic ortodox. De aceea e o întoarcere *la păgânism* egalizarea *cunoașterii științifice* cu *contemplația mistică*⁹⁸⁵.

Pentru că „noi...nu socotim *cunoștința* dobândită prin raționamente și silogisme, drept *adevărata opinie* despre lume, ci pe aceea care e dovedită *prin fapte* și *viață*, care singură e nu numai *adevărată*, ci *sigură* și *neschimbată*”⁹⁸⁶.

Și *cunoașterea de sine*, la autorul nostru, nu se face prin *introspecție* ci prin *curățirea minții*, „printr-o *căință obositoare* și printr-o *asceză susținută*, de orice vanitate și răutate”⁹⁸⁷. Așa se explică *rolul ascetic înaintemergător* al

⁹⁸⁵ Idem, p. 185.

⁹⁸⁶ Ibidem.

⁹⁸⁷ Ibidem.

rugăciunii neîncetate și al întregii asceze pentru *vederea mistică*. Pentru că asceza *pregătește* pe nevoitor pentru *întâlnirea* cu Dumnezeu însă *vederea* slavei Sale e *darul Lui* pentru noi și nu *consecința automată* a eforturilor noastre ascetice⁹⁸⁸.

*

În ultima sa carte⁹⁸⁹ – o *recenzare teologică critică* la adresa documentului BEM – Părintele Profesor Adrian Niculcea ajunge la următoarea concluzie: *Dumnezeul predestinației* este Dumnezeu *promovat* de BEM⁹⁹⁰.

Pentru că tot „simbolismul sacramental” al protestantismului nu înseamnă altceva decât aceea că „omul *nu poate cunoaște nimic* despre *intimitatea* voinței și [a] gândirii lui Dumnezeu”⁹⁹¹.

De aceea, „Dumnezeul *în relație cu care* se află *sacramentele* Bisericii și, în final, Biserica însăși este *misterul absolut*”⁹⁹². Motiv pentru care „*nimic* din inimitatea vieții Sale veșnice, adică din voința și gândirea Sa adevărată, neafectată de creația lumii și de istoria umană, *nu se revarsă* în lume, în Biserică”⁹⁹³. În consecință, „*întreaga viață* a comunității este lăsată pradă propriei ei

⁹⁸⁸ Idem, p. 190. Textul e acesta: „nu *urcușul* [duhovnicesc n.n.] însuși este acea *vedere*” *mistică*.

⁹⁸⁹ Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea, *Constituirea sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului „Botez, Euharistie, Slujire” la Lima-Peru (1982-2012)*, ediție provizorie, în manuscris, Constanța, 2012, 194 p.

⁹⁹⁰ Idem, p. 191.

⁹⁹¹ Ibidem.

⁹⁹² Ibidem.

⁹⁹³ Ibidem.

finitudini, propriei ei condiții de existență *supusă* timpului și spațiului, adică *atomizării* esențiale...[de unde rezultă că Biserica nu poate fi *altfel* decât] *în mod necesar pluriformă*, în devenire permanentă, întrucât niciuna din formele ei istorice nu va fi *privilegiată* de ceva anume din Dumnezeu. [...]

[Astfel, datorită] *misterul[ui] absolut* de care este *înconjurată* Divinitatea cu privire la noi și la modul nostru de organizare, *divizarea [religioasă]* va continua generată de însuși *reperul* ei divin impenetrabil [adică Dumnezeu Însuși n.n.]”⁹⁹⁴.

Dar tocmai pentru că întreaga Biserică, din perspectivă protestantă, e „un simbol” și toate bisericile creștine sunt „realități *eminamente create*...ba chiar toate religiile pământului, [ele] sunt *egale* în fața lui Dumnezeu.

Sub puterea acestei *descoperiri*, sugerează teologii protestanți și, implicit, și autorii BEM-ului, toate conflictele trebuie să *înceteze* și toate *inegalitățile* confesionale și religioase să *dispară*.

[Și] această *ignoranță generalizată* a umanității în ceea ce privește *voința adevărată* a lui Dumnezeu trebuie să conducă la *eliberarea* tuturor celor opriți fie în afara Bisericilor lor, fie chiar în interiorul acestora și, în final, la *unirea sacramentală și eclesiastică* oricât de *mari* ar fi diferențele confesionale care-i despart la ora actuală. În fața lui „Deus absconditus” orice *diferență* devine *irelevantă*”⁹⁹⁵.

Fapt pentru care suntem *cu totul de acord* cu *concluzia* la care a ajuns autorul nostru, pentru că într-un studiu anterior am intuit

⁹⁹⁴ Ibidem.

⁹⁹⁵ Ibidem.

același lucru dar nu l-am formulat *atât de bine* ca aici.

Însă documentul teologic BEM⁹⁹⁶ nu vorbește *explicit* despre Dumnezeuul predestinației ci aici ajungem după ce înțelegem lipsa de *realism duhovnicesc* a celor 3 Taine dezbătute și *mistificările istorico-teologice* pe care le operează documentul.

Astfel, Ministeriatul/ Preoția e înțeleasă ca o instituire cu *funcții de reprezentare*⁹⁹⁷ și nu ca o instituire *de drept divin*.

De aceea oricine poate fi *preot*, pentru că preoția nu e *o lucrare dumnezeiască* ci *un oficiu de reprezentare* pentru membrii bisericii, din care poți fi oricând *revocat*.

Și pentru că nu au *reverență* prea mare față de Tradiția Bisericii, autorii BEM ajung la concluzia „admission of women to the ordained ministry” [admiterii femeilor la slujirea ordina-tă]⁹⁹⁸.

III. 19 vorbește despre *preoția tripartită* ca despre o realitate eclesială apărută în secolele II-III, adică „neconstitutivă” Bisericii⁹⁹⁹.

Asta în ciuda faptului că Noul Testament vorbește, în mod detaliat, despre *hirotoniile* întru *episcop*, *preot* și *diacon* în secolul I al Bisericii.

⁹⁹⁶ Vom cita, la notele de subsol, *Baptism, Eucharist and Ministry*, Faith and Order, Paper No. 111, World Council of Churches, Geneva, 1982, p. 1-30 sub forma *BEM en, p.* și Anca Manolache, *Botez, Euharistie, Slujire*, în rev. *Mitropolia Banatului*, XXXIII (1983), nr. 1-2, p. 21-57 sub forma: *BEM ro, p.*

Supra ne vom referi la document numai sub abrevierea *BEM*.

⁹⁹⁷ BEM en, p. 19, 23/ BEM ro, p. 42, 48.

⁹⁹⁸ BEM en, p. 21.

⁹⁹⁹ *Ibidem*/ BEM ro, p. 46.

III. 27 folosește două adverbe *corelative* pentru a sublinia „preoția ordinară/ hirotonită”: *constitutionally* și *canonically*¹⁰⁰⁰. Însă din punct de vedere *constitutiv* sau *canonic* preoția tripartită a Bisericii exclude *reprezentarea* practică de neoprotestantism cât și „hirotonia” femeilor.

III. 32 vorbește despre Biserică ca despre „the community which lives in the power of the Spirit” [comunitatea care trăiește în puterea Duhului]¹⁰⁰¹ și nu a Prea Sfintei Treimi. Pentru că BEM promovează o spiritualitate *non-trinitară* chiar dacă se amintesc toate cele trei persoane ale Treimii.

În III. 38, succesiunea episcopală este *minimalizată până la desființare*, pentru că ea „este un semn [a sign], dar nu o garanție [a guarantee], a continuității și unității Bisericii”¹⁰⁰².

Însă nu există *continuitate* și *unitate* a Bisericii dacă ieși din comuniunea cu *ierarhia neîntreruptă* a Bisericii.

Numai că documentul BEM susține contrariul: „bisericele episcopale” [the episcopal churches], acceptând „unitatea” cu cele *fără* succesiune apostolică, „își regăsesc ele însele *unitatea lor pierdută* [their lost unity]”¹⁰⁰³.

Pentru că „unitatea” bisericilor e văzută ca o consecință a *renunțării* la succesiunea apostolică și la Tradiția Bisericii. Căci, în fapt, se dorește „o reinventare” a Bisericii și nu o *reîntoarcere*, prin pocăință și dreaptă mărturisire, la Biserica Ortodoxă. Pentru că

¹⁰⁰⁰ Idem, p. 24/ Idem, p. 49.

¹⁰⁰¹ Idem, p. 25/ Idem, p. 50.

¹⁰⁰² Idem, p. 26/ Idem, p. 52.

¹⁰⁰³ Idem, p. 27/ Idem, p. 53.

celelalte biserici *nu recunosc* Biserica Ortodoxă ca *singura Biserică* a lui Hristos.

Și am insistat pe Preoție pentru a sublinia faptul că ea *nu slujește Taine*, pentru că nici ea nu e o *Taină* în BEM.

Botezul ne afundă într-o *apă simbolică* [I. 18]¹⁰⁰⁴ și nu *plină de har* iar Euharistia ne oferă „semnele sacramentale” [the sacramental signs] [II. 15]¹⁰⁰⁵ ale Trupului și ale Sângelui lui Hristos și nu *Trupul* și *Sângele* lui Hristos.

Pentru că BEM nu vorbește despre *Dumnezeul treimic* al Ortodoxiei, Care *Își revarsă* slava Sa necreată în toată Biserica și creația, ci despre un Dumnezeu *absent* din Biserică și din creație.

De aceea *i-am dat dreptate* Părintelui Niculcea în ceea ce privește Dumnezeu, Care stă *la baza* documentului BEM.

Astfel, *în comparație* cu Sfântul Grigorie Palama, care vorbea despre un Dumnezeu *viu* și *iradiant*, copleșitor, Care *coboară* prin harul Său în Tainele și Slujbele Bisericii, în oameni și în întreaga creație, documentul BEM vorbește despre un Dumnezeu *neimplicat* în viața bisericii și a oamenilor, pentru că totul în viața bisericii e *symbolism* și nu *realitate*.

Fapt pentru care omul credincios *nu are parte*, potrivit BEM, de o viață duhovnicească *transfiguratoare* ci numai de o *conduită religios-morală* pur istorică.

Și aceasta este *esența* secularizării: o lume care trăiește acut *lipsa harului* dar care se *complace* în această *absență* a lui Dumnezeu din viața ei.

¹⁰⁰⁴ Idem, p. 6/ Idem, p. 27.

¹⁰⁰⁵ Idem, p. 11/ Idem, p. 33.

Dogmatica Părintelui Mihail
Pomazanski sau despre *autolimitările*
neavenite ale tradiționalismului

Apărută în limba rusă¹⁰⁰⁶, în 1963¹⁰⁰⁷, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* a Protoiereului Mihail Pomazansky se dorește o *fugă* de romano-catolicism, însă, paradoxal, folosind o *rețetă* romano-catolică.

Pentru că *stilul* și *compartimentarea teologică* a cărții sunt tributare teologiei romano-catolice iar *conținutul teologic*, *rigorist* și *exclusivist*, deși *ortodox* în general, se *autolimitează* foarte mult.

Fapt pentru care *Dogmatica* sa are doar 272 de pagini în ediția românească¹⁰⁰⁸ a cărții, dar are aerul că a răspuns *la toate* problemele.

Din *Prefața* autorului aflăm că avem de-a face cu „o expunere a dogmelor creștine”¹⁰⁰⁹.

Introducerea începe la p. 19 și în ea se dezbate *izvoarele învățăturii creștine*, despre *cărțile simbolice* și *sistemele dogmatice* și despre ce înseamnă *Teologie Dogmatică*. Până la p. 36.

¹⁰⁰⁶ Vom cita și analiza ediția: Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, trad. din lb. engl. de Florin Caragiu, Ed. Sofia & Cartea Ortodoxă, București și Alexandria, 2009, 333 p.

Care a rezultat din traducerea ediției: Protopresbyter Michael Pomazansky, *Orthodox Dogmatic Theology. A Concise Exposition*, St. Herman of Alaska Brotherhood, third edition, 2005.

A fost tradusă în limba engleză de Fericitul Serafim Rose și publicată *prima dată* în engleză în 1984, cf. Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 8.

¹⁰⁰⁷ Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 5.

¹⁰⁰⁸ Idem, p. 17-288.

¹⁰⁰⁹ Idem, p. 17.

Partea întâi e despre cunoașterea lui Dumnezeu și dogma triadologică (p. 39-80).

Partea a doua începe la p. 83 și tratează despre creație, providență, rău și păcat, mântuirea oamenilor, Biserica lui Hristos, Sfintele Taine, rugăciune și eshatologie. Are 10 capitole partea a doua și se încheie la p. 288. După care urmează 3 anexe și 3 pagini de bibliografie.

Pe scurt, *Dogmatica* sa, în 12 capitole, e centrată pe Dumnezeu, cele două părți ale ei fiind despre „Dumnezeu în Sine” și despre „Dumnezeu arătat/ descoperit în lume”¹⁰¹⁰.

Credința adevărată „a fost întotdeauna păstrată cu grijă în istoria Bisericii”¹⁰¹¹. Iar dogmele sunt „forme precise”¹⁰¹² în care se exprimă adevărurile de credință¹⁰¹³. Și „conștiința catolică” a Bisericii „este călăuzită de către Duhul Sfânt”¹⁰¹⁴.

Nu s-a început cu *Treimea*, ci, în a treia pagină a cărții, e amintit numai *Duhul Sfânt*. La fel, Sfânta Scriptură e scrisă „sub înrâurirea *Duhului Sfânt*”¹⁰¹⁵ și nu a *Treimii*.

În n. 1, p. 23, Părintele Mihail acceptă paternitatea canoanelor apostolice chiar dacă „nu...toate canoanele sau culegerea lor au fost alcătuite de către Apostolii înșiși”. Însă asta înseamnă o minimalizare a lor, dacă admiți că unele nu au conținut apostolic. Citările patristice ale autorului sunt cele clasice, care

¹⁰¹⁰ Idem, p. 331.

¹⁰¹¹ Idem, p. 19.

¹⁰¹² Idem, p. 20.

¹⁰¹³ Ibidem.

¹⁰¹⁴ Idem, p. 21.

¹⁰¹⁵ Ibidem.

apar mai *în toate* Dogmaticile, ceea ce denotă *puțină muncă de cercetare*.

Fapt pentru care noi, ortodocșii, care avem un cult *atât de mare* și Sfinți *fără de număr*, îi cităm în Dogmatici pe *aceiași Părinți*, deși am putea să cităm *enorm de multe nume* și *surse teologice*.

Pentru Sfânta Tradiție îl citează *doar* pe Sfântul Chiril al Ierusalimului¹⁰¹⁶ și pe Sfântul Vasile cel Mare¹⁰¹⁷. *Sursele Tradiției* sunt amintite, la nivel general, în p. 27.

Despre „dogme și canoane”: 6 rânduri în p. 30. Despre „părerile particulare” în p. 31. Iar slujbele dumnezeiești au conținut *apostolic* și *patristic*¹⁰¹⁸.

Tot o pagină și despre *Cărțile simbolice*¹⁰¹⁹, punând la un loc, într-un mod mirabil, *Sfintele canoane*, *Mărturisirea Patriarhului Dositei*, *Enciclica Patriarhilor răsăriteni*, *Mărturisirea Sfântului Petru Movilă* și *Catehismul Sfântului Filaret al Moscovei*¹⁰²⁰. Totodată subliniază excesiv de mult *teologia rusă* în detrimentul teologiilor celorlalte națiuni ortodoxe.

De aceea, când vorbește, într-o jumătate de pagină, despre *sistemele dogmatice*¹⁰²¹, după ce amintește de *Dogmatica Sfântului Ioan Damaschin*, pe care o consideră *un rezumat al întregii* cugetări teologice a Bisericii până în secolul al 8-lea¹⁰²², autorul se cantonează, în

¹⁰¹⁶ Idem, p. 25.

¹⁰¹⁷ Idem, p. 26.

¹⁰¹⁸ Idem, p. 31.

¹⁰¹⁹ Idem, p. 32.

¹⁰²⁰ Ibidem.

¹⁰²¹ Idem, p. 33.

¹⁰²² Ibidem.

mod nepermis, în teologia rusă, amintind doar *Dogmaticile* următorilor autori: Macarie al Moscovei, Filaret al Cernigovului, Silvestru de Canev, Protoiereul Malinovsky și Protoiereul Svietlov¹⁰²³.

În subcapitolul intitulat *Teologia Dogmatică* autorul neagă orice *noutate personală*, adică „*noi aspecte ale dogmelor*” sau „*o nouă înțelegere a lor*”¹⁰²⁴, considerând acest lucru ca fiind o acțiune „în întregime *deplasată*”¹⁰²⁵ și susține faptul că „*țelul teologiei dogmatice ca ramură de învățământ este de a face cunoscută*, cu o fundamentare și argumentare temeinică, învățătura de credință creștină care *ne-a fost transmisă*”¹⁰²⁶.

Adică Teologia Dogmatică trebuie doar „să repete” ce s-a spus până acum, să rămână la stadiul de *Catehism*, și nu să fie o *reflecție creativă* pe baza dogmelor ecumenice.

Lucru care ne-ar duce la cea mai mare *înfundătură* în materie de prezentare a teologiei noastre, pentru că am arăta, de fapt, că noi nu suntem în stare să *gândim* teologic ci doar să *repetăm*, fals *tradiționalist*, teologia Bisericii.

Dar, spre finalul secțiunii, autorul o întoarce *ca la Ploiești* și afirmă contrariul: că *există noutate teologică personală* în cadrul *Dogmaticii*.

Fragmentul e acesta: „Aceasta nu înseamnă că expunerea teologică a dogmelor trebuie să ia o *formă neschimbătoare*. Fiecare epocă își face cunoscute *propriile vederi*, moduri de înțelegere, problematizări, eresuri și obiecții împotriva adevărului creștin sau le

¹⁰²³ Ibidem.

¹⁰²⁴ Idem, p. 34.

¹⁰²⁵ Ibidem.

¹⁰²⁶ Ibidem.

repetă pe unele vechi care au fost uitate. În chip firesc, teologia ia în considerare *cercetările* fiecărei epoci, le răspunde și prezintă adevărurile dogmatice *potrivit acestora*¹⁰²⁷.

În secțiunea următoare, numită *Dogmatică și credință*¹⁰²⁸, autorul consideră că cititorul Teologiei Dogmatice (se subînțelege: Ortodoxe) e doar „creștinul care crede”¹⁰²⁹.

Însă Teologia Dogmatică Ortodoxă e pentru oricine dorește să-i cunoască *biblioteca* și nu doar pentru *ortodocși*. Înțelegerea ei însă, adevărat, nu e *pentru oricine*, ci pentru ortodoxul care trăiește și gândește *în perimetrul* teologiei și al vieții Bisericii Ortodoxe.

Ultima secțiune introductivă e dedicată *raportului* teologiei cu știința și filosofia¹⁰³⁰.

Teologia, subliniază autorul, e bazată pe *credință*, pe când știința „pe *observație* și *experiment*”¹⁰³¹. Filosofia „este ridicată pe temelii pur raționale și pe deducțiile științelor experimentale”¹⁰³², pe când „teologia este întemeiată pe Revelația Dumnezeiască”¹⁰³³. Însă autorul *nu ne îmbie deloc* la o cunoaștere *interdisciplinară* între teologie, filosofie și științe.

Partea I, cu titlul *Dumnezeu în Sine*¹⁰³⁴, merge pe filieră romano-catolică, dezbătând *ființa și attributele* înainte de *dogma Treimii*.

¹⁰²⁷ Ibidem.

¹⁰²⁸ Idem, p. 34-35.

¹⁰²⁹ Idem, p. 34.

¹⁰³⁰ Idem, p. 35-36.

¹⁰³¹ Idem, p. 35.

¹⁰³² Ibidem.

¹⁰³³ Ibidem.

¹⁰³⁴ Idem, p. 37.

Credința e văzută ca „o *descoperire duhovnicească* în sufletul omenesc”¹⁰³⁵. De aceea, fiind văzută ca o realitate *eminamente mistică*, nu e dezbătută deloc *în realitatea ei internă*.

Despre *ființa lui Dumnezeu* vorbește într-o pagină și jumătate¹⁰³⁶...totul reducându-se la câteva *citate patristice fără trimitere textuală* și la câteva *citate scripturale*.

Despre atributele dumnezeiești între p. 46-58. Și după ce îl citează pe Sfântul Ioan Damaschin cu *Dogmatica* sa în p. 46, în p. 47-48 e citat *Catehismul* lui Filaret, autorul punând text lângă text fără să facă *conexiuni* între ele și fără *să le comenteze*. Primul atribut discutat: *spiritualitatea* lui Dumnezeu. Faptul că Dumnezeu e *Duh*¹⁰³⁷.

Apoi faptul că El e veșnic¹⁰³⁸, atotbun¹⁰³⁹, atotștiutor¹⁰⁴⁰, preadrept¹⁰⁴¹, atotputernic¹⁰⁴², atotprezent¹⁰⁴³, neschimbător¹⁰⁴⁴, suficient Sieși și atotfericit¹⁰⁴⁵ și că e *unul*¹⁰⁴⁶. Părintele Mihail accentuează în mod *corect* faptul că „preștiința lui Dumnezeu *nu încalcă* voința liberă a făpturilor”¹⁰⁴⁷, ca și atunci când afirmă că *țelul* lumii e „*desăvârșirea și transfigurarea întru slava* lui Dumnezeu”¹⁰⁴⁸.

¹⁰³⁵ Idem, p. 39.

¹⁰³⁶ Idem, p. 45-46.

¹⁰³⁷ Idem, p. 48-50.

¹⁰³⁸ Idem, p. 50-51.

¹⁰³⁹ Idem, p. 51.

¹⁰⁴⁰ Idem, p. 51-52.

¹⁰⁴¹ Idem, p. 52-53.

¹⁰⁴² Idem, p. 53-54.

¹⁰⁴³ Idem, p. 54.

¹⁰⁴⁴ Idem, p. 54-55.

¹⁰⁴⁵ Idem, p. 55-56.

¹⁰⁴⁶ Idem, p. 56-58.

¹⁰⁴⁷ Idem, p. 52.

¹⁰⁴⁸ Ibidem.

Dogma Sfintei Treimi e tratată în formă *evolutivă*, adică *pe măsura* revelării și a dogmatizării ei.

Însă, de-a dreptul *scandalos* pentru noi, autorul susține că „dogma Treimii este *a doua dogmă fundamentală* a creștinismului”¹⁰⁴⁹.

Prima ar fi *dogma credinței*, în opinia sa (apelând la *literalitatea* Crezului: *Cred...*)...pe ideea că *te convertești* și apoi afli *cine* e Dumnezeuul tău (*întru unul Dumnezeu...*). Însă Cel care *ne luminează* spre credința în El e Dumnezeu și dogma fundamentală a Bisericii e *dogma Treimii*.

Numai că în aceeași pagină 59, autorul afirmă că dogma Sfintei Treimi e „*cea mai însemnată* dintre toate dogmele creștine”...

Triadologia în Vechiul Testament a fost exprimată „într-un chip învăluit”¹⁰⁵⁰, pe când în Noul Testament „a fost descoperită...la venirea Fiului lui Dumnezeu și la trimiterea Duhului Sfânt”¹⁰⁵¹.

Autorul citează din Scriptură, din Părinți și din cult însă citările sale sunt *expozitive* și nu *argumentative*. El nu dorește să te învețe *să gândești dogmatic* ci apelează, în mod continuu, la *o prezentare apologetică incipientă*.

Pentru că Dogmatica sa e, de fapt, *un Catehism* și nu *o pledoarie teologică personală*, reieșită în urma unei munci de cercetare de proporții.

În p. 66-67 autorul vorbește despre *atributele personale* ale persoanelor dumne-

¹⁰⁴⁹ Idem, p. 59.

¹⁰⁵⁰ Idem, p. 61.

¹⁰⁵¹ Idem, p. 62.

zeiești. În p. 67-68 despre *numele* Fiului, iar în p. 69-72 despre *purcederea* Sfântului Duh.

Bineînțeles că începe *polemica* cu Filioque...

Însă afirmă: „ideea că Duhul Sfânt purcede din Tatăl și din Fiul vine din *anumite expresii* ale Fericitului Augustin”¹⁰⁵², fără să ne indice unde spune Sfântul Augustin acest lucru.

Tratează *superficial* necesitatea argumentării acuzelor la adresa altora. Vorbește despre ele ca și când *toți le-ar cunoaște*, adică *total neacademic*. Și, mai ales, folosește *surse secundare în probleme teologice fundamentale*.

Spre exemplu, a amintit de Adam Zermikav (sec. 18), a citat din Dr. A. Sanda (care a editat o *Dogmatică* în 1916)...de care nu am auzit, care nu aveau *ce căuta* în prim-planul scurtelor sale capitole, apoi citează din Sfântul Teodoret de Cyr...și cu asta *termină* discuția despre Filioque. Așa ceva este *inacceptabil*!

Însă autorul nostru atinge *problema de fond* a lui Filioque când afirmă că în falsa „dogmă” romano-catolică se confundă *dogma deoființimii* cu cea *a nașterii și a purcederii*¹⁰⁵³. Dar nu o dezbate temeinic.

La fel, în p. 72, afirmă: „teologii romani [romano-catolici n.n.] *au transferat* conceptul *relațiilor proniatoare* la însăși *existența* Dumnezeuirii, la relațiile în Sine dintre Persoanele Preasfintei Treimi” fără să *aprofundeze* acest lucru. Într-o pagină (p. 72-73), fugitiv, ca și când ar fi iarăși probleme *minore*, discută și tema tripartită: *Deoființ[ime]a, egalitatea de Dumnezeuire și*

¹⁰⁵² Idem, p. 69.

¹⁰⁵³ Idem, p. 71.

egalitatea de cinste a Persoanelor Sfintei Treimi.

Dacă din problematizarea lui Filioque lipsește *cu desăvârșire* Sfântul Fotie cel Mare, în problema *deoființimii* nu apare citat *niciun Sfânt Părinte*. Însă se problematizează concep-tul filosofic de *Dumnezeu absolut*¹⁰⁵⁴.

În p. 73-77: despre *deoființimea* și *egalitatea* Fiului cu Tatăl. În p. 78-79 despre *deoființimea* și *egalitatea* Sfântului Duh cu Tatăl și cu Fiul.

Și pregătind *începutul* celei de a doua părți, autorul spune că „*scopul final* al Teologiei Dogmatice...stă în *recunoașterea* înțelepciunii și a bunătății lui Dumnezeu...[adică] a ceea ce este *necesar* omului *să primească mântuirea* și *să se apropie* de Dumnezeu”¹⁰⁵⁵.

„Dumnezeu arătat în lume”¹⁰⁵⁶, titlul celei de a doua părți, ar fi trebuit să fie, mai degrabă: *Dumnezeu Care Se revelează pe Sine creației Sale*. Pentru că El *inițiază* revelarea Sa creației Sale. Fapt pentru care *al 3-lea capitol* se numește: *Dumnezeu și creația*¹⁰⁵⁷.

Creația „a fost adusă [de Dumnezeul nostru treimic] la ființă din neființă”¹⁰⁵⁸, pentru ca *să se împărtășească* de milostivirea și bunătatea Sa¹⁰⁵⁹.

Și autorul nostru consideră că Îngerii au fost creați *înaintea* lumii văzute¹⁰⁶⁰ și că ei *nu sunt* „prezenți pretutindeni”¹⁰⁶¹.

¹⁰⁵⁴ Idem, p. 72.

¹⁰⁵⁵ Idem, p. 80.

¹⁰⁵⁶ Idem, p. 81.

¹⁰⁵⁷ Idem, p. 83-112.

¹⁰⁵⁸ Idem, p. 85-86.

¹⁰⁵⁹ Idem, p. 87.

¹⁰⁶⁰ Idem, p. 90.

¹⁰⁶¹ Idem, p. 91.

Părintele Mihail subliniază și adevărul cum că Biserica Ortodoxă e călăuzită „îndeosebi de lucrarea *Ierarhia cerească*”, a Sfântului Dionisie Areopagitul, atunci când vorbește despre *cele nouă ierarhii îngerești*¹⁰⁶².

Sufletul e *spiritual* dar nu e *dumnezeiesc*¹⁰⁶³. Autorul prezintă două opinii despre *originea* sufletului însă nu spune *de care parte* se situează¹⁰⁶⁴. În p. 103-106 dezbate *nemurirea* sufletului și o consideră „unul dintre elementele *fundamentale* ale credinței creștine”¹⁰⁶⁵. Iar *duhul* omului este „*partea lăuntrică* și *cea mai tainică* a sufletului”¹⁰⁶⁶.

Autorul susține că *chipul lui Dumnezeu* se regăsește numai *în sufletul* omului și nu și *în trupul său*¹⁰⁶⁷. Însă în nota 1, p. 109, el arată că există Sfinți Părinți care spun că *chipul lui Dumnezeu* se referă *la întregul om*.

Și faptul că *chipul* se referă la *întregul om* îl deducem din însuși *răspunsul* autorului la problema distincției dintre *chip* și *asemănare*.

Pentru că Părintele Mihail spune: Sfinții Părinți și învățătorii Bisericii „văd *chipul lui Dumnezeu* în însăși *natura sufletului*, iar *asemănarea* în *desăvârșirea morală* a omului în virtute și în sfințenie, în dobândirea darurilor Sfântului Duh”¹⁰⁶⁸. Însă sfințenia nu stă numai *în sufletul* omului ci *în întreaga sa persoană*.

De aceea, dacă *chipul* s-ar referi *numai la suflet*, atunci *asemănarea/ sfințenia* ar fi numai o *sfințire a sufletului* și nu a *întregii umanități*.

¹⁰⁶² Idem, p. 93.

¹⁰⁶³ Idem, p. 99.

¹⁰⁶⁴ Idem, p. 102-103.

¹⁰⁶⁵ Idem, p. 103.

¹⁰⁶⁶ Idem, p. 107.

¹⁰⁶⁷ Idem, p. 109.

¹⁰⁶⁸ Idem, p. 110.

Însă Domnul Și-a *asumat* umanitatea noastră tocmai pentru a arăta că *chipul* include trupul și că *sensul* trupului e *identic* cu cel al sufletului: *transfigurarea*.

Iar fără o teologie a chipului care *include* trupul nu putem explica, din punct de vedere teologic, Sfânta Euharistie, Sfintele Moaște, Sfânta Agheasmă și orice altă *sfințire* din Biserică pentru că materia nu e văzută ca *proprie transfigurării*.

Providența formează al 4-lea capitol al cărții (p. 113-118). Dumnezeu, în purtarea Sa de grijă, cuprinde *întreaga creație*¹⁰⁶⁹, „însă omul este *subiectul principal* al providenței părintești a lui Dumnezeu pe pământ”¹⁰⁷⁰.

Și autorul subliniază faptul că providența lui Dumnezeu nu e *discontinuuă*¹⁰⁷¹, pentru că „viața lumii este *în mod constant* în mâna lui Dumnezeu”¹⁰⁷².

Despre rău și păcat în cap. 5 (p.119-134), unde răul e văzut ca „o deviere a ființelor vii de la starea originală în care le-a așezat Creatorul...[spre o] *stare potrivnică acesteia*”¹⁰⁷³.

Urmările păcatului (p. 124-127), necazurile sunt văzute și ca „urmări ale păcatului” și ca „pedepse de la Dumnezeu”¹⁰⁷⁴, „*consecința finală și cea mai importantă* a păcatului a fost nu boala și moartea fizică, ci *pierderea Raiului*”¹⁰⁷⁵, iar *păcatul strămoșesc*

¹⁰⁶⁹ Idem, p. 113.

¹⁰⁷⁰ Idem, p. 114.

¹⁰⁷¹ Ibidem.

¹⁰⁷² Ibidem.

¹⁰⁷³ Idem, p. 120-121.

¹⁰⁷⁴ Idem, p. 127.

¹⁰⁷⁵ Ibidem.

este „o *înclinație păcătoasă*, care a intrat în omenire și a devenit *boala sa spirituală*”¹⁰⁷⁶.

Între p. 135-183 avem *capitolul hristologic*. Al 6-lea al cărții. Profetiile mesianice (p. 137-141), autorul *numără* pe Fiul ca „a doua persoană”¹⁰⁷⁷ a Treimii deși persoanele treimice sunt *egale* și *fără de început*, despre umanitatea lui Hristos (p. 143-144) și despre ereziile hristologice: nestorianismul, monofizitismul și monotelismul (p. 144-146).

Despre *unirea ipostatică* între p. 146-149, despre *nepăcătuirea* umanității lui Hristos [„în viața Sa pământească Domnul nu a avut *nicio dorință păcătoasă*, *nicio ispitire lăuntrică*...[căci] firea omenească în El nu exista *în mod separat*, ci este *unită ipostatic* cu Dumnezeu” Sa] (p. 149), despre *unitatea* persoanei lui Hristos (p. 150) și *unica închinare* ce I se cuvine (p. 150) și subliniază cât de „nenatural” este faptul *să separe* inima lui Iisus, așa cum fac romano-catolicii în cultul „inimii lui Iisus”, de *întreaga umanitate* a lui Hristos¹⁰⁷⁸.

Cele două dogme referitoare la Maica lui Dumnezeu, adică *pururea fecioria* ei și faptul că e *Născătoare de Dumnezeu*, sunt dezbătute în p. 151-154.

În p. 155-157 discută cele două pseudo-dogme romano-catolice (*imaculata concepție* și *înălțarea cu trupul la cer a Maicii lui Dumnezeu*) și despre pseudo-cultul dedicat „inimii imaculate a Preasfintei Fecioare Maria”.

¹⁰⁷⁶ Idem, p. 134.

¹⁰⁷⁷ Idem, p. 141, 144.

¹⁰⁷⁸ Idem, p. 151.

Papa Pius al IX-lea, pe 8 decembrie 1854¹⁰⁷⁹, prin „constituția dogmatică” *Ineffabilis Deus*¹⁰⁸⁰, „a dogmatizat” în mod fals pseudo-dogma „imaculatei concepții”¹⁰⁸¹. Și ea afirmă faptul că Prea Curata Fecioară ar fi fost *curățită* de păcatul strămoșesc *în momentul zămislirii ei*¹⁰⁸² și nu când Domnul S-a zămislit în pântecul ei.

Prin „constituția dogmatică” *Munificentissimus Deus*, din data de 1 noiembrie 1950, Papa Pius al XII-lea¹⁰⁸³ a proclamat o altă pseudo-dogmă: „înălțarea Maicii Domnului cu trupul la cer”¹⁰⁸⁴. Și aceasta a fost *dedusă* din *ideea falsă* că Maica lui Dumnezeu „a fost *exceptată* de la *legea generală* a păcatului originar”¹⁰⁸⁵. Adică ea s-ar fi înălțat *de la sine* la cer și nu a fost *înălțată* de Fiul ei la cer, după ce ea a adormit.

De la p. 158 începe subsecvența numită *dogma mântuirii*. Despre care autorul spune că „este *dogma centrală* a Creștinismului, *inima credinței noastre creștine*”¹⁰⁸⁶.

Mântuirea în Hristos, subliniază autorul, „depășește înțelegerea omenească”¹⁰⁸⁷. Și ea trebuie *asimilată personal*¹⁰⁸⁸.

¹⁰⁷⁹ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/Immaculate_Conception.

¹⁰⁸⁰ Idem:

http://en.wikipedia.org/wiki/Ineffabilis_Deus.

¹⁰⁸¹ Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 155.

¹⁰⁸² Ibidem.

¹⁰⁸³ A se vedea:

http://en.wikipedia.org/wiki/Munificentissimus_Deus.

¹⁰⁸⁴ Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 155.

¹⁰⁸⁵ Ibidem.

¹⁰⁸⁶ Idem, p. 158.

¹⁰⁸⁷ Idem, p. 159.

Între p. 167-171, Părintele Mihail Pomazanski discută realitatea *răscumpărării* noastre de către Hristos, concluzionând faptul că „Hristos *ne-a câștigat* pentru Sine astfel încât să-I putem *aparține în întregime*, după cum robii cumpărați *aparțin* stăpânului lor”¹⁰⁸⁹.

Și astfel *robi ai lui Hristos* înseamnă „o predare de sine completă, necondiționată, în *supunere* față de El”¹⁰⁹⁰.

Însă în romano-catolicism, subliniază el, *răscumpărarea* a fost interpretată ca „o *satisfacție* pentru *ofensarea* lui Dumnezeu”¹⁰⁹¹. Numai că autorul nu ne trimite *la nicio operă* teologică romano-catolică care *susține* acest punct de vedere.

De la p. 173 începe discuția despre *întreita slujire* a Domnului. Și *prima slujire* analizată e cea de *Arhiereu* (p. 173-174), apoi cea de *Învățător* (p. 174-176) și, în ultimul rând, cea de *Cap și Împărat al lumii* (p. 176-177).

Iar autorul tușează faptul că „*puterea împărătească* a Domnului Iisus Hristos a fost descoperită *în toată mărimea sa* în momentul pogorării la iad și al biruinței Sale asupra iadului, al ruperii legăturilor lui; mai departe, în *Învierea Sa* și în biruința asupra morții; și în cele din urmă, în *Înălțarea* lui Iisus Hristos și în deschiderea *Împărăției cerurilor* pentru cei care *cred în El*”¹⁰⁹².

Vorbind despre *îndumnezeirea* umanității lui Hristos, autorul îl recenzează critic pe

¹⁰⁸⁸ Ibidem.

¹⁰⁸⁹ Idem, p. 169.

¹⁰⁹⁰ Ibidem.

¹⁰⁹¹ Idem, p. 171.

¹⁰⁹² Idem, p. 176-177.

Vladimir Soloviev¹⁰⁹³, spunând că *îndumnezeirea* omului nu este echivalentă cu *divino-umanitatea*¹⁰⁹⁴, căci nici trupul și sufletul lui Hristos *nu s-au prefăcut în fire dumnezeiască*¹⁰⁹⁵ prin îndumnezeirea lor.

De la p. 179 discută *Învierea Domnului* drept „temelia și încununarea”¹⁰⁹⁶ credinței ortodoxe. Și evidențiază *trei consecințe majore* ale învierii Sale: 1. biruința Sa asupra iadului și a morții (p. 179-181); 2. fericirea Sfinților în ceruri și începutul Bisericii creștine (p. 181-182) și 3. trimiterea Duhului Sfânt și crearea Bisericii lui Hristos pe pământ (p. 182-183).

Din Iad, Domnul i-a ridicat „*pe toți Dreptii Vechiului Testament*”¹⁰⁹⁷ iar „moartea trupească a devenit numai *un fenomen temporar*”¹⁰⁹⁸.

Capitolul al 7-lea: despre *Biserica lui Hristos* (p. 185-209). Care este o *realitate mistică*¹⁰⁹⁹ și de aceea nu poate fi *istoricizată*¹¹⁰⁰.

Și autorul vede *începutul Bisericii în Întruparea Domnului* dar, „în forma și semnificația [ei] deplină”, Biserica a fost întemeiată *la Cincizecime*¹¹⁰¹.

Despre *extinderea numerică* a Bisericii dar și despre *creșterea duhovnicească* a celor credincioși¹¹⁰².

¹⁰⁹³ A se vedea:

http://ro.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Soloviev.

¹⁰⁹⁴ Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 178.

¹⁰⁹⁵ Ibidem.

¹⁰⁹⁶ Idem, p. 179.

¹⁰⁹⁷ Idem, p. 180.

¹⁰⁹⁸ Ibidem.

¹⁰⁹⁹ Idem, p. 185-186.

¹¹⁰⁰ Idem, p. 186.

¹¹⁰¹ Ibidem.

¹¹⁰² Idem, p. 187.

Hristos este *Capul Bisericii, Păstorul și Arhiereul ei*¹¹⁰³. Fapt pentru care Biserica Ortodoxă *nu acceptă* titulatura non-ecclesială a papei de „vicar” al lui Hristos¹¹⁰⁴.

Despre legătura celor credincioși cu Sfinții lui Dumnezeu (p. 190-193) și despre cele 4 *attribute* ale Bisericii (p. 193-202).

Unitatea Bisericii presupune „acordul și unanimitatea interioară”¹¹⁰⁵. *Sfințenia Bisericii* este *sfințenia* lui Dumnezeu¹¹⁰⁶ și ea exclude *învățăturile false și ereziile*¹¹⁰⁷. *Catolicitatea Bisericii* exprimă faptul că „întregul neam omenesc este *chemat la mântuire*”¹¹⁰⁸ iar *apostolicitatea Bisericii* înseamnă că Biserica își are *începutul* de la Sfinții Apostoli¹¹⁰⁹.

Referindu-se la confesiunile și sectele „creștine”, autorul le găsește o anume *pozitivitate*, nu le pune *pe picior de egalitate* cu religiile necreștine dar nici nu le consideră ca *aparținând Bisericii*¹¹¹⁰.

Pentru că „învățăturile confesiunilor neortodoxe conțin *erezii*, care au fost în mod decisiv *respinse și condamnate* de către Biserică la Sinoadele ei Ecumenice”¹¹¹¹. Fapt pentru care autorul le numește „organizații religioase” sau „*societăți* care sunt *pe lângă* sau *în apropierea* sau *în jurul*, sau poate chiar *învecinate*

¹¹⁰³ Idem, p. 188.

¹¹⁰⁴ Idem, p. 189.

¹¹⁰⁵ Idem, p. 193.

¹¹⁰⁶ Idem, p. 196.

¹¹⁰⁷ Idem, p. 198.

¹¹⁰⁸ Ibidem.

¹¹⁰⁹ Idem, p. 199.

¹¹¹⁰ Idem, p. 201.

¹¹¹¹ Ibidem.

Bisericii”¹¹¹², însă toate fiind „în afara Bisericii lui Hristos celei una”¹¹¹³.

Și „niciuna dintre ele *nu se află* sub lucrarea harului care este *prezent* în Biserică, și îndeosebi a harului care este *împărtășit* în Tainele Bisericii. Ele nu se hrănesc la acea *masă mistică* care ne conduce pe *treptele desăvârșirii duhovnicești*”¹¹¹⁴.

Între p. 202-209 se discută *ierarhia tripartită* a Bisericii. Cele trei trepte ale Preoției sunt „*absolut necesare* pentru Biserică”¹¹¹⁵ iar „cel mai înalt organ de *autoritate* în Biserică” e *sinodul episcopal*, la nivel local, iar la nivel mondial: *sinodul episcopilor întregii Bisericii*¹¹¹⁶.

Iar Biserica lui Hristos are *succesiune episcopală neîntreruptă* de la Sfinții Apostoli¹¹¹⁷.

În capitolul al 8-lea autorul discută *Sfintele Taine* (p. 211-251). Și ele sunt 7: Botezul, Mirungerea, Euharistia, Pocăința, Preoția, Căsătoria și Maslul¹¹¹⁸.

Botezul este „*poarta de intrare* în Împărăția harului sau în Biserică”¹¹¹⁹. Cufundarea de trei ori în apă¹¹²⁰ și Botezul este „*începutul și izvorul* darurilor dumnezeiești [în om], care purifică și nimicesc toate necurățiile păcatelor, și comunică *o nouă viață*”¹¹²¹.

¹¹¹² Idem, p. 202.

¹¹¹³ Ibidem.

¹¹¹⁴ Ibidem.

¹¹¹⁵ Idem, p. 206.

¹¹¹⁶ Idem, p. 208.

¹¹¹⁷ Ibidem.

¹¹¹⁸ Idem, p. 217.

¹¹¹⁹ Idem, p. 218.

¹¹²⁰ Idem, p. 220.

¹¹²¹ Idem, p. 222.

La începutul Bisericii *darurile Duhului Sfânt* se dăruiau celui credincios prin *punerea mâinilor*¹¹²² iar azi prin Taina Mirungerii¹¹²³.

Sfânta Euharistie e *adevăratul Trup* și *adevăratul Sânge* ale lui Hristos¹¹²⁴. Și „*Jertfa euharistică* nu este o *repetare* a jertfei Mântuitorului pe Cruce, ci o *oferire* a Trupului și a Sângelui jertfite odată de către Răscumpărătorul nostru pe Cruce”¹¹²⁵.

Taina Pocăinței e aceea în care cunoaștem *milostivirea* lui Dumnezeu față de noi¹¹²⁶. Căci „*nu există păcat* care să nu fie *iertat* oamenilor dacă *se pocăiesc în mod sincer* și *îl mărturisesc cu credință*”¹¹²⁷. Cu credința că *vor fi iertați* de Dumnezeu.

În Taina Preoției se primește „un dar tainic special”¹¹²⁸, căci *harul* hirotoniei este „la fel de *neschimbător* și de *neșters* precum harul dat în Botez”¹¹²⁹.

În Taina Cununiei cei doi primesc *harul* ca să „*poată înțelege, împlini și atinge* țințele aflate înaintea lor”¹¹³⁰ iar Taina Sfântului Maslu *vindecă neputințele* sufletului și ale trupului¹¹³¹.

Capitolul al 9-lea e dedicat *rugăciunii* (p. 253-269). Și nu înțelegem de ce autorul *l-a scos* din discuția despre Biserică, dacă rugăciunea e o „*expresie a vieții interioare* a Bisericii”¹¹³².

¹¹²² Idem, p. 223.

¹¹²³ Idem, p. 222-223.

¹¹²⁴ Idem, p. 230.

¹¹²⁵ Idem, p. 232.

¹¹²⁶ Idem, p. 237.

¹¹²⁷ Ibidem.

¹¹²⁸ Idem, p. 242.

¹¹²⁹ Idem, p. 244.

¹¹³⁰ Idem, p. 247.

¹¹³¹ Idem, p. 249.

¹¹³² Idem, p. 253.

„Rugăciunea este *manifestarea* vieții Bisericii și *legătura duhovnicească* a membrilor ei cu Dumnezeu în Treime, și a tuturor între ei”¹¹³³.

Rugăciunea pentru cei adormiți (p. 255-258), comuniunea în rugăciune cu Sfinții (p. 258-260), cinstirea Sfintelor Icoane (p. 262-264), a Sfintelor Moaște (p. 264-267) și viața creștină ca și *cale a Crucii* (p. 267-269).

Ultimul capitol, al 10-lea: *Eshatologia creștină* (p. 271-288). Judecata particulară (p. 272-274), semnele *apropierii* venirii Domnului (p. 274-276) și învierea morților (p. 276-278). Despre eroarea hiliasmului (p. 278-280), nu va exista un „sfârșit al lumii” ci o „deplină preschimbare și înnoire a ei”¹¹³⁴, Judecata universală (p. 281-286) și Împărăția slavei (p. 286-288).

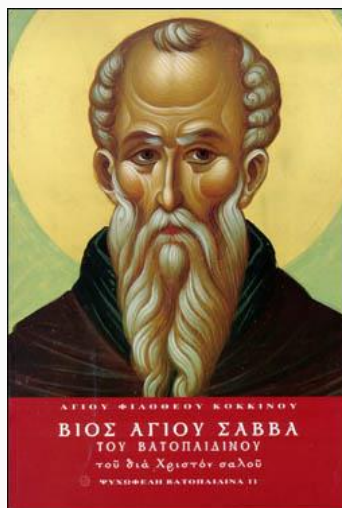
Însă autorul nostru a redus foarte mult *aria* cercetării dogmatice ortodoxe și nu a dorit în niciun fel să aibă o *pledoarie argumentată* asupra marilor probleme teologice și nici a ereziilor.

Motiv pentru care *nu trebuie încurajată* o astfel de *autolimitare* în munca de cercetare, pentru că nu e *productivă* în niciun fel.

¹¹³³ Ibidem.

¹¹³⁴ Idem, p. 281.

Experiența mistică a Sfântului Savva Vatopedinul, cel nebun pentru Hristos

În persoana Sfântului Savva¹¹³⁵ întâlnim o *experiență mistică copleșitoare*. Pentru că, de la un capăt la altul al vieții sale, Sfântul Savva e o *minune continuă*.

La vârsta de 18 ani, în 1301¹¹³⁶, Sfântul Savva pleacă pe ascuns în Athos¹¹³⁷, devine monah¹¹³⁸ și avea un stareț care îl ocăra, îl ironiza, îl batjocorea și adesea îl biciuia¹¹³⁹. Fuge de Preoție¹¹⁴⁰, face aproape 7 ani ascultare față de acela¹¹⁴¹, până în jurul anului 1308¹¹⁴² și

¹¹³⁵ Cităm: Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, trad. din lb. gr. de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Ed. Evanghelistos, București, 2011, 263 p.

Ediția de față e o traducere a ed. grecești: Άγιος Φιλοθεος Κοκκινος, Πατριάρχης Κπολεως, *Βίος του Αγίου Σάββα του Βατοπαιδινού, του δια Χριστόν σαλού*, Vatoped, 2000, 248 p.

¹¹³⁶ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, ed. cit., p. 20, n. 33.

¹¹³⁷ Idem, p. 20.

¹¹³⁸ Idem, p. 24.

¹¹³⁹ Idem, p. 27.

¹¹⁴⁰ Idem, p. 33.

¹¹⁴¹ Idem, p. 40.

¹¹⁴² Idem, p. 40, n. 79.

călăuzit fiind de Dumnezeu călătorește prin Limnos, Lesbos, Hios, Efes¹¹⁴³, Patmos, Cipru¹¹⁴⁴ ...și aici, în Cipru, își începe nevoiața *nebuniei* pentru Hristos¹¹⁴⁵.

În această nouă postură, el „străbătea orașele și satele de acolo gol, fără casă, fără acoperământ, cu desăvârșire necunoscut, tăcut, străin în țară străină, fără prieteni”¹¹⁴⁶.

Pentru că o femeie *i-a admirat* trupul s-a aruncat într-un „bazin plin cu noroi și cu viermi”¹¹⁴⁷. Și a stat acolo până seara, ieșind „negru din cap până-n picioare, plin de noroi și de miros urât”¹¹⁴⁸.

Și datele pe care le oferim acum sunt pentru ca să se înțeleagă și mai bine copleșitoarea sa experiență duhovnicească.

E bătut până ajunge „ca o zdreanță”¹¹⁴⁹, însă Dumnezeu „i-a vindecat trupul și i-a tămăduit oasele cele zdrobite”¹¹⁵⁰.

Și dacă prima dată l-au bătut fără cruțare doi inși, acum îl bate *o mulțime de oameni* din îndemnul demonilor și îl ocărăsc¹¹⁵¹.

E bătut sistematic și de o întreagă mănăstire de călugări romano-catolici până când „abia mai răsufla și părea că este *mort*”¹¹⁵².

Fiind aruncat de aceia, „fără milă, afară de poartă”¹¹⁵³, de poarta mănăstirii lor, Dumnezeu *îl cercetează în mod extatic*.

¹¹⁴³ Idem, p. 49.

¹¹⁴⁴ Idem, p. 50.

¹¹⁴⁵ Idem, p. 53.

¹¹⁴⁶ Idem, p. 55.

¹¹⁴⁷ Idem, p. 63.

¹¹⁴⁸ Ibidem.

¹¹⁴⁹ Idem, p. 68.

¹¹⁵⁰ Ibidem.

¹¹⁵¹ Idem, p. 69-70.

¹¹⁵² Idem, p. 78.

¹¹⁵³ Ibidem.

Și de aici începe să fie *reliefată*, în viața Sfântului Savva, *imensa sa experiență mistică*.

Căci „o revărsare îmbelșugată de lumină [de lumină dumnezeiască n.n.] s-a pogorât din cer. <Ce *strălucire* și ce *dulceață nespusă* avea acea lumină!>, va spune el însuși mai târziu.

Mai întâi i-a luminat și i-a îndulcit într-un chip de negrait mintea stăpânitoare¹¹⁵⁴.

Apoi i-a vindecat una câte una toate simțurile și mădularele trupului, încât nu a mai rămas *nici urmă de rană*.

I-a îmbrăcat trupul cu o *putere* [*harică* n.n.] mai presus decât cea dintâi și l-a înviat din morți¹¹⁵⁵.

Această înviere a fost atât de neobișnuită și atât de plină de slavă¹¹⁵⁶, încât prin acea *strălucire mai presus de fire* [a luminii Sale dumnezeiești n.n.], i s-a dat, încă de pe acum, *arvuna viitoare moșteniri*”¹¹⁵⁷.

Pentru că ceea ce a trăit Sfântul Savva în acele momente a fost o *vedere extatică*, în care a primit *certitudinea extatică* a vederii slavei lui Dumnezeu și a Împărăției Sale cât și *vindecarea de răni*.

Și a fost umplut și mai mult *de har* pentru că harul lui Dumnezeu a fost cel care *l-a vindecat* sufletește și trupește.

Iar ispitele imense de până acum fuseseră în *preambulul* acestei vederi extatice¹¹⁵⁸.

¹¹⁵⁴ Mintea *stăpânitoare*, prin virtuți, asupra trupului.

¹¹⁵⁵ Nu *murise*...dar dacă nu îl ajuta Dumnezeu *era ca și mort*. De aceea spune Sfântul Filotei, autorul vieții sale, că Dumnezeu *l-a înviat* din morți: pentru că *nu l-a lăsat să moară*.

¹¹⁵⁶ De lumină dumnezeiască.

¹¹⁵⁷ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, ed. cit., p. 83.

¹¹⁵⁸ Idem, p. 83-84.

Încep *să-l cinstească* oamenii¹¹⁵⁹. Și pentru a scăpa de ei, într-o zi s-a aruncat într-o „groapă cu noroi și cu miros urât”¹¹⁶⁰.

Însă când a ieșit de acolo toți au avut parte de „o minune înfricoșătoare și mai presus de fire”¹¹⁶¹, pentru că „nicio duhoare nesuferită și nici măcar o pată de noroi sau de umezeală *nu s-a lipit de el*”¹¹⁶².

Și pentru că oamenii au început să îl cinstească și mai mult¹¹⁶³, „cu multă îndemânare s-a furișat din acel loc și, îmbarcându-se într-o corabie, a plecat spre Sfântul Sion, așa cum i s-a prezis cândva”¹¹⁶⁴.

Ajunge cu bine la Ierusalim¹¹⁶⁵ și intră, pentru doi ani, ca *ucenic* la Mănăstirea din Muntele Sinai¹¹⁶⁶. Revine la Ierusalim, străbate sihăstriile de la Iordan și *se zăvorăște într-o peșteră*¹¹⁶⁷.

Și acolo, în peșteră, „a petrecut *cu desăvârșire zăvorât*, înstrăinându-se de oameni și apropiindu-se numai de Dumnezeu prin *neîncetata rugăciune și contemplație*, în fiecare zi ridicându-și mintea către *înrudirea dumnezeiască*¹¹⁶⁸ prin suișuri dumnezeiești¹¹⁶⁹”. Iar Sfântul Filotei îl numește pe Sfântul Savva *văzător de Dumnezeu*¹¹⁷⁰, ceea ce el a fost cu prisosință.

¹¹⁵⁹ Idem, p. 84-89.

¹¹⁶⁰ Idem, p. 89.

¹¹⁶¹ Idem, p. 90.

¹¹⁶² Ibidem.

¹¹⁶³ Idem, p. 90-91.

¹¹⁶⁴ Idem, p. 91.

¹¹⁶⁵ Idem, p. 92.

¹¹⁶⁶ Idem, p. 98.

¹¹⁶⁷ Ibidem.

¹¹⁶⁸ Fiind *un suflet rugător* către Dumnezeu, Care e Duh.

¹¹⁶⁹ Vederi și înțelegeri mistice.

¹¹⁷⁰ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava* Vatopedinul cel nebun pentru Hristos, ed. cit., p.100.

Satana a intrat într-un „balaaur foarte mare și înfricoșător la vedere”¹¹⁷¹ și s-a năpustit în peștera Sfântului Savva¹¹⁷². „A făcut, prin nălucire, să se clatine peștera cu zgomot mare și cu un neobișnuit vuiet”¹¹⁷³ și „a luat o înfățișare înfricoșătoare, de o mărime fără seamăn”¹¹⁷⁴.

Și balaurul *l-a doborât* la pământ¹¹⁷⁵ și l-a rănit¹¹⁷⁶, în timp ce Sfântul Savva *se ruga*¹¹⁷⁷. Însă „nu a sfârșit bine cuvintele sale, că îndată *a dispărut* balaurul cel văzut împreună cu cel care l-a pornit împotriva lui Sav[v]a, ca și cum ar fi fost *izgoniți* de un trăsnet înfricoșător”¹¹⁷⁸. Iar Sfântul nostru, fiind „căzut la pământ...gol...și pe jumătate mort”¹¹⁷⁹ a avut parte de o altă vedenie dumnezeiască. „Era cam *a doua strajă* din noapte”¹¹⁸⁰, adică *ora 23*¹¹⁸¹ și, „deodată, a văzut cum *s-a deschis cerul*¹¹⁸² – în acea clipă locul unde se afla Sav[v]a a devenit *neacoperit* – și *o lumină nespūsă și îmbelșugată*, de o strălucire puternică, a început să se reverse și să coboare spre pământ. Îndată toată peștera *s-a umplut de lumină*. Apoi, această lumină *i-a luminat ochii* [sufletului n.n.] marelui bărbat, ca să-l pregătească prin acestea pentru *lucrurile mai înalte și mai mari*”¹¹⁸³ ale vederilor extatice.

¹¹⁷¹ Idem, p. 101.

¹¹⁷² Ibidem.

¹¹⁷³ Idem, p. 102.

¹¹⁷⁴ Ibidem.

¹¹⁷⁵ Idem, p. 102.

¹¹⁷⁶ Idem, p. 103.

¹¹⁷⁷ Idem, p. 102-105.

¹¹⁷⁸ Idem, p. 105.

¹¹⁷⁹ Ibidem.

¹¹⁸⁰ Idem, p. 106.

¹¹⁸¹ Idem, p. 106, n. 214.

¹¹⁸² A avut parte de *o vedere extatică*.

¹¹⁸³ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, ed. cit., p. 107.

Și „căzut fiind la pământ și cu lucrarea firească a simțurilor *pierdută aproape în întregime*, este *prefăcut cu totul* de frumusețea slavei și a desfătării luminii ce s-a arătat în chip de nespus și este *preschimbat cu schimbarea cea minunată* a dreptei Celui Preaînalt”¹¹⁸⁴.

Iar Sfântul Savva „a văzut *mai presus de fire* [extatic] și în parte taina veacului viitor”¹¹⁸⁵.

Sfântul Filotei ni se confesează... Acesta ne mărturisește faptul că, pe când era odată la strană, împreună cu Sfântul Savva, în timpul praznicului *Schimbării la față*, a văzut cum fața acestuia „*se preaslăvise* atât de mult și se umpluse de o nemăsurată bucurie și strălucire”¹¹⁸⁶.

Însă acest lucru *îl vedea adesea*¹¹⁸⁷: fața Sfântului Savva *se umplea* de lumină dumnezeiască.

Trăiește *o noapte întreagă* o „vedenie mai presus de fire”¹¹⁸⁸, din cauza căreia „acum era schimbat cu totul, *uimit* din pricina fericitului extaz, cu mintea *pironită* la acea frumusețe a chipului Stăpânului ce i se arătase, cu ochii ca niște izvoare, din care curgeau neconținut *lacrimi de o nespusă bucurie*”¹¹⁸⁹.

După 3 ani de nevoință în peșteră, oamenii *află* despre el și popularitatea lui *îl deranjează*¹¹⁹⁰. Pleacă pe ascuns, traversează Iordanul și intră „în pustia cea mai dinăuntru și

¹¹⁸⁴ Idem, p. 107-108.

¹¹⁸⁵ Idem, p. 108.

¹¹⁸⁶ Idem, p. 112.

¹¹⁸⁷ Ibidem.

¹¹⁸⁸ Idem, p. 113.

¹¹⁸⁹ Ibidem.

¹¹⁹⁰ Idem, p. 116.

necălcată de nimeni”¹¹⁹¹, trăind acolo unde se *nevoise* și Sfânta Maria Egipteanca¹¹⁹².

Umbla gol, doar cu o zdreanță în jurul organelor genitale¹¹⁹³. „Fără hrană, fără apă, își potolea foamea numai cu niște verdețuri sălbatice ce creșteau ici și colo, iar setea cu câteva picături de apă, și acestea *foarte rar*”¹¹⁹⁴.

La un moment dat a ajuns într-un loc atât de uscat, „încât vreme de cincizeci de zile *nu a găsit* nicio verdeață, nicio picătură de apă, nici măcar vreo urmă de umezeală în pământ și nici nu a plouat”¹¹⁹⁵.

Căzând la pământ „aproape mort”, Sfântul Savva a primit *ajutorul* Îngerului lui Dumnezeu¹¹⁹⁶. Și când l-a văzut pe Îngerul cel plin de slavă a crezut că a venit *să-i ia sufletul*¹¹⁹⁷.

Însă Îngerul venise „ca să-i dea *mai multă putere*, să-i dea *odihnă* celui istovit, *să-i prefacă* într-un chip minunat trupul și sufletul spre mai bine.

Odată cu acesta s-a pogorât și *o negrăită mireasmă*. *O răcoare* și *o lumină nespusă* l-au însuflețit pe nevoitorul ce zăcea la pământ, răspândindu-se dintr-odată în tot locul acela.

Apoi Îngerul *l-a luat de mână* pe Sav[v]a, l-a ridicat în picioare, l-a făcut sănătos și, ca și cum ar fi fost niște prieteni care se cunosc de când lumea, i-a spus cu dragoste aceste frumoase cuvinte: – Îmbărbățează-te, prietene! Întărește-te și nu te mai teme de nimic, căci eu

¹¹⁹¹ Ibidem.

¹¹⁹² Ibidem.

¹¹⁹³ Idem, p. 117.

¹¹⁹⁴ Ibidem.

¹¹⁹⁵ Idem, p. 117-118.

¹¹⁹⁶ Idem, p. 118.

¹¹⁹⁷ Ibidem.

întotdeauna și oriunde vei merge mă voi afla lângă tine! Așa mi-a poruncit Dumnezeu.

N-a apucat Îngerul să termine vestea, că dintr-odată *o lumină dumnezeiască mai strălucitoare* decât cea dinainte s-a revărsat peste locul acela. Înăuntrul acestei lumini S-a arătat iarăși Însuși Împăratul Hristos, ca și mai înainte.

Acea nespusă strălucire și desfătare care izvora de acolo¹¹⁹⁸, acea nepotolită dorire [dumnezeiască n.n.], mai presus de orice dorire, cu adevărat *sfârșitul doririlor*, s-a făcut îndată totul pentru nevoitor: și hrană, și sănătate, și slobozire de orice mâhnire, și împlinire a oricărui fel de lipsă”¹¹⁹⁹.

Vedenia se termină dar Sfântul Savva rămâne „plin...de bucurie și de o nespusă desfătare”, continuând „să străbată acea pustie îndepărtată și neroditoare”¹²⁰⁰.

Însă am înțeles câteva lucruri importante din vedenia de față: că Sfinții Îngeri *ascultă* de Dumnezeu și *slujesc* la mântuirea oamenilor, că ei *ne cunosc* viața și sunt *plini de slava Lui*, că Domnul Se arată întru slava Sa celui care se *curățește* de patimi și că *urmările* vederilor extatice sunt *diverse* și *foarte pozitive* pentru nevoitor.

Căci Sfântul Savva, în urma vederilor sale extatice, s-a vindecat trupește și sufletește și s-a umplut de mult har.

Fiind lângă Iordan, Sfântul Savva era mereu ispitit de demoni¹²⁰¹. Și aprinzând Satana

¹¹⁹⁸ Din persoana Domnului.

¹¹⁹⁹ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, ed. cit., p.118-119.

¹²⁰⁰ Idem, p. 119.

¹²⁰¹ Idem, p. 121.

„o mânia barbară”¹²⁰² în doi arabi, aceștia „l-au snopit în bătaie pricinuindu-i răni multe și grele”¹²⁰³.

Iar celui care a vrut să-i taie capul cu sabia *i s-a uscat mâna pe loc și a înțepenit* cu sabia în ea, iar al doilea a fugit îngrozit. Însă, la rugăciunea Sfântului, bărbatului i s-a vindecat mâna¹²⁰⁴.

Și a venit din nou „Îngerul cel strălucitor al lui Dumnezeu. L-a apucat cu bucurie pe Sava de mână, l-a ridicat și l-a umplut din nou de har, ca și mai înainte. Pentru încă o dată *i-a dăruit* sănătatea trupului, veselia sufletului, luminarea și însuflețirea amândurora către cele cerești”¹²⁰⁵.

A peregrinat încă un an în pustie¹²⁰⁶. Apoi a intrat în Mănăstirea Sfântului Sava cel Sfințit¹²⁰⁷, umplându-i pe toți de „o nedescrisă bucurie și strălucire”¹²⁰⁸.

Însă „mai mult decât toți aceștia, cel mai bine simțeau *prezența harului* [din el] cei [în]duhovniciți și sporiți, deoarece aveau simțurile *exersate* în săvârșirea virtuții și în deosebirea binelui de rău. [...] Aceștia au devenit [mai] apoi străluciți propovăduitori ai *harismelor* lui. Sufletele tuturor se umpluseră de *admirație* și de aceea, în fiecare zi, *alergau cu toată râvna* la el. Până și cei din neamul ismailitenilor, auzind de faima lui Sav[v]a, se *minunau*. Deși erau de altă credință, vorbeau *cu uimire* despre Sfântul bărbat. Plini de bucurie și

¹²⁰² Idem, p. 122.

¹²⁰³ Ibidem.

¹²⁰⁴ Idem, p. 123.

¹²⁰⁵ Idem, p. 123-124.

¹²⁰⁶ Idem, p. 124.

¹²⁰⁷ Ibidem.

¹²⁰⁸ Idem, p. 125.

de respect, alergau și se alăturau și ei celor care *îl cinsteau*¹²⁰⁹.

Însă Dumnezeiescul Savva „se îndeletnicea *necurmat* cu nevoințele sale, adică *cu liniștirea și contemplarea mai presus de fire*¹²¹⁰ a lui Dumnezeu. Prin acestea, în fiecare zi *tindea* către Domnul desfătându-se *fără sațiu* de frumusețea Lui”¹²¹¹.

Numai că demonii *se enervează* foarte rău pe el și *îi zguduie* „peștera cu strigăte, zgomote și vuiete. Strigau cu obrăznicie, *amenințându-l* și *ocărându-l* cu *mii de vorbe necuviincioase* pe cel care nu putea fi atins și vătămat”¹²¹².

Demonii făceau *tămbălău* dar, în același timp, doreau *să îl murdărească* cu răutatea lor. Și observăm de aici că *vorbele necuviincioase*, adică pline de aluzii sexuale, drăcuituri și blasfemii, erau *cu miile*...pentru că *izvorul lor* e de la demoni.

Ce *îi reproșează* demonii? Că *îi arde* cu rugăciunile lui, nu *îi suportă* nevoințele, *se tem* de el și chiar și numele lui *îi îngrozește*...și că vor ca el *să moară*¹²¹³.

Și pentru că Sfântul Savva *nu le-a răspuns* și a început *să cânte* Domnului¹²¹⁴, „demonii și-au ieșit din minți și, nemaiputându-se stăpâni, s-au năpustit asupra lui Sav[v]a în acest chip: s-au adunat toți și, ca un singur om, *l-au răpit* cu mâinile lor *ucigașe*, l-au dus pe marginea unei prăpăstii din apropiere și *l-au aruncat* în ea *cu capul în jos*”¹²¹⁵.

¹²⁰⁹ Ibidem.

¹²¹⁰ Vederi mistice.

¹²¹¹ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, ed. cit., p. 125.

¹²¹² Idem, p. 126.

¹²¹³ Idem, p. 126-127.

¹²¹⁴ Idem, p. 127.

¹²¹⁵ Idem, p. 128.

Însă Sfântul nostru „nu a căzut cu capul *în jos* în acea prăpastie adâncă, așa cum au voit acei ticăloși, ci a căzut *în picioare*, rămânând *sănătos și nevătămat*”¹²¹⁶.

Și de aici încolo „demonii nu au mai *îndrăznit* să-l atace”¹²¹⁷ ...

Însă a căzut *bine* datorită „mâinilor *nemateriale* ale Îngerului său păzitor”¹²¹⁸.

Aici, pe fundul prăpastiei, stă „patruzeci de zile, fără mâncare, fără apă, în picioare, fără să se așeze sau să doarmă”¹²¹⁹.

Era „ca o statuie sculptată dintr-o materie neînsuflețită”¹²²⁰. Pentru că, după trei zile și trei nopți de rugăciune continuă *a intrat* într-o vedenie dumnezeiască¹²²¹.

Și autorul nostru descrie vedenia *în relatarea* Sfântului Savva: „mi s-a părut că într-un chip neînțeles de mine am fost *răpit* din prăpastie și am urcat *mai presus de ceruri*. Acolo am văzut *cum se revărsa* o lumină. Dar cum va putea descrie cineva *nespusa strălucire* a acelei lumini? Semăna cu *un noian nesfârșit* care se întindea acoperind în întregime *acea zare mai presus de ceruri*. Părea că *inundă* și *luminează totul* cu măreția străfulgerării ei mai presus de fire. În acea clipă L-am văzut pe preadulcele Iisus stând *deasupra* acelei nesfârșite lumini. Ce pace și ce slavă nespusă erau acolo!

Domnul era înconjurat de mii de mii și miriade de miriade de cete Îngerești care Îl slăveau [...].

¹²¹⁶ Ibidem.

¹²¹⁷ Ibidem.

¹²¹⁸ Idem, p. 129.

¹²¹⁹ Ibidem.

¹²²⁰ Ibidem.

¹²²¹ Idem, p. 130-131.

Apoi s-a revărsat iarăși de acolo, ca un râu, *un izvor de lumină nesfârșită*, cu mult mai strălucitoare decât cea dintâi. Cu toate că acei Îngeri erau *luminoși*, totuși lumina aceasta care se revărsa îi *întrecea cu mult în strălucire*.

Nu mă săturam *să-L privesc* pe preadulcele Iisus și acea *nespusă strălucire* a luminii care izvora din El.

Era *cu totul dulceată*,...cu totul frumusețe negrăită, nemurire, bucurie, desfătare cu neputință de descris.

De aceea *nu mă mai săturam* ci, dimpotrivă, dorirea mea după El *creștea și mă atrăgea neconținut spre cele de sus [...]*¹²²².

Și Sfântul Savva mărturisește că nu și-ar mai fi dorit *să iasă* niciodată din această vedere dumnezeiască¹²²³. Pentru că ea era tot ceea ce *iși dorea nespus*.

Iar Sfântul Filotei continuă: „A apărut *un stâlp de foc și un șuvoi de raze* din acea dumnezeiască lumină a căzut asupra lui. Abia atunci și-a dat seama că *se afla pe pământ*.

Împreună cu lumina a coborât și Îngerul ca *să-i tâlcuiască* vedenia [...]. S-a oprit lângă Sav[v]a, care era și el *plin de lumină*, cu nimic mai prejos de *strălucirea* îngerească”¹²²⁴.

Și în continuare avem parte de *ceva rar* în Viețile Sfinților și anume de *o descriere extinsă* a convorbirii unui Înger cu un Sfânt încă în viață. Îngerul coborât din cer i-a spus următoarele lucruri Sfântului Savva:

„Sav[v]a, prietenul meu, mult s-a mărit numele tău printre noi. Nu-ți poți închipui cât de

¹²²² Idem, p. 131.

¹²²³ Ibidem.

¹²²⁴ Idem, p. 132.

mult *se veseleşte* Stăpânul nostru de izbânzile tale, cu câtă dragoste te îmbrăţişează, cât de mult *se bucură* de adâncă ta smerenie şi de curăţia ta.

Dar oricât aş vrea, nu pot să-ţi descriu cât de mult *se bucură* cetele cereşti, care stau în jurul lui Dumnezeu, de slava şi de strălucirea ta.

Ele, aşa cum ştii, se bucură şi prăznuiesc chiar şi pentru *pocăinţa* unui păcătos.

Peste tine <se odihneşte Duhul lui Dumnezeu>, ca şi peste Apostoli, Proroci şi ceilalţi purtători de Duh.

Şi tu, potrivit Psalmistului, <nu ai dat somn ochilor tăi şi genelor tale dormitare, până ce nu ai aflat loc Domnului şi locaş lui Dumnezeu>, până ce nu ai zugrăvit cum se cuvine pe *cel după chip*, ca să te desfătezi de frumuseţea şi de vrednicia *dintru început*.

Şi altă dată ai putut să te desfătezi de această *mare harismă*, şi anume să te învredniceşti să-L vezi *mai presus de fire* pe Stăpânul, aşa cum L-au văzut toţi vrednicii *văzători de Dumnezeu*.

Acum însă te-ai învrednicit să dobândeşti aceeaşi harismă într-un chip deplin şi strălucit.

De aceea, acum te desfătezi *mai curat* de această descoperire minunată şi vezi, *mai presus de fire*, pe cât este cu putinţă, ceea ce este cu desăvârşire *nevăzut după fire*.

Toţi cei care s-au învrednicit *să se desfăteze* ca şi tine de *frumuseţea* şi de *vrednicia cea dintâi*, în acelaşi chip, după har, *Îl văd* pe Domnul.

Acum ţi-ai *învistierit* [agonisit n.n.] deja, aşa cum se cuvine, acea *frumuseţe* pe care firea omenească o pierduse şi ai dobândit *minunata înfiere* într-un chip desăvârşit. De aceea, prietenul meu, de acum înainte vei putea vedea

neîmpiedicat și în același chip pe Soarele dreptății, vei putea vorbi cu El *cu îndrăznire* precum fiul cu tatăl său și, orice vei dori¹²²⁵, ți se va îndeplini întotdeauna.

De asemenea, pe lângă această *mare slavă* și *cinste* pe care ți-o *dăruiește* Dumnezeu, vei primi și de la oameni *slavă, cinste și nespusă dragoste*.

Totodată vei fi *înfricoșător* pentru diavoli, cu desăvârșire *de nebirit* de ei, cum nu a fost nimeni în veac.

Chezaș pentru toate acestea mă pun acum eu, care sunt *trimis* de Dumnezeu, și de aceasta *să nu te îndoiești* nicidecum.

Pe lângă toate acestea, Dumnezeu vrea să te învețe prin mine că ceea ce ți-a descoperit mai presus de fire astăzi este tocmai ceea ce scrie în Evanghelie, adică: <Feriți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu>.

Aceasta este cu adevărat *desfătarea* ce va să fie a Dreptilor, Împărăția Cerurilor. De *pregustările* ei se învrednicesc, încă din această viață, toți cei care au ajuns la *vrednicia înfierii* datorită *curăției* lor”¹²²⁶.

După cum se observă, Dumnezeiescul Înger i-a precizat, subliniat și profetit foarte multe lucruri importante pentru el și pentru noi.

În primul rând, i-a arătat că *îl cunoaște* și *îl prețuiește* pentru curăția și sfințenia lui. Că știe modul în care Domnul *Se manifestă* față de Sfântul Sava.

Căci Domnul se bucură de smerenia și de curăția oamenilor, de virtutea lor îmbelșugată iar Puterile cerești de asemenea.

¹²²⁵ Se subînțelege: orice *lucru bun* ți-ai dori...

¹²²⁶ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava* Vatopedinul cel nebun pentru Hristos, ed. cit., p. 132-134.

Sfântul Înger confirmă *bucuria* Îngerilor pentru pocăința oamenilor.

Și îi confirmă și faptul că harul lui Dumnezeu *se odihnește* în el ca și în ceilalți Sfinți, pentru că Dumnezeu, prin harul Său, e *prezent* în fiecare dintre Sfinții Lui.

Însă pentru primirea harului întru conștiință Sfântul Sava *s-a nevoit mult* și Îngerul Domnului *cunoștea* nevoia lui.

Un alt lucru subliniat de Îngerul Domnului a fost acela că trăirea *în har* și *în vederea* slavei lui Dumnezeu e „frumusețea și...vrednicia *dintru început* a omului”. Aceea cu care *a fost zidit* omul de către Dumnezeu.

De aceea omul *nu a evoluat* de la animal la om ci *a decăzut*, în urma păcatului, din statutul său creatural, acela de *văzător de Dumnezeu*, spre o viață pătimasă.

Sfântul Înger îi confirmă faptul că *vederea lui Dumnezeu* e „o mare harismă”. Și că el, în vedere extatică, *L-a văzut* pe Domnul „mai presus de fire”, adică *în mod dumnezeiește*, fiind *ajutat* de harul lui Dumnezeu.

Însă, totodată, că vederea extatică de care s-a învrednicit Sfântul Savva nu este o *experiență insulară* în viața Bisericii, pentru că astfel „L-au văzut toți vrednicii *văzători de Dumnezeu*”.

Și pe drept cuvânt Sfântul Savva a fost *un văzător de Dumnezeu* încă din timpul vieții sale, pentru că vederile sale extatice au fost numeroase.

Însă Sfântul nostru află că acum a primit harisma vederii extatice *în mod desăvârșit* și că trebuie să se afunde în rugăciune și în vederi mistice.

Căci harisma e *primită* de la Dumnezeu și ea devine *o realitate interioară personală* a celui Sfânt.

Astfel, Îngerul Domnului îl *încurajează* pe Sfântul Savva să aibă *îndrăznire de fiu* către Domnul și *să ceară* cele bineplăcute Lui.

Iar *slava* și *cinstea*, după cum vedem, e dublă: una e *harică*, de la Dumnezeu, pe când, tot ca *dar* al Lui, a doua vine din partea oamenilor, pentru că va fi slăvit, cinstit și iubit nespus și de oameni.

Și îl vedem pe Îngerul Domnului profetind *viitorul personal* al Sfântului Savva atât în ceea ce privește raportarea oamenilor la el, dar și a demonilor.

Dacă oamenii îl *vor iubi*, diavolii se vor *teme* de Sfântul Savva.

Iar vedenia ultimă a fost *o tâlcuire* a ceea ce înseamnă *curăție* a inimii. Pentru că reala inimă curată e văzătoare de Dumnezeu, vederea Lui e desfătarea Sfinților în Împărăția Sa și ea începe de acum, de aici, pentru că o putem degusta în experiențele noastre mistice.

Și ultimul lucru pe care îl subliniem aici e acesta: că numai văzătorii de Dumnezeu sunt cu adevărat *fiii după har* ai lui Dumnezeu, pentru că, întru curăția lor, *au ajuns să trăiască* încă de aici viața Sfinților din Împărăția Lui.

Însă Sfântul Filotei îl *citează din nou* pe Sfântul Savva în legătură cu *extazul prelungit* trăit în prăpastie: „Mă luminasem în *întregime*...de la lumina [dumnezeiască n.n.] care coborâse împreună cu acel Dumnezeiesc Înger.

Mi se părea că *nu [mai] purtam trup* sau, mai degrabă, îl purtam, dar era *foarte subțire*,

luminos, ușor, astfel încât nu putea să împiedice cu nimic *curăția firească* a minții.

Mai bine zis, mi se părea că amândouă se preschimbaseră, prin harul Duhului celui bun, Care le susține pe amândouă, mai presus de fire într-una singură, după cum mi se spusese.

Puteam înțelege, într-un chip de netâlcuit, cu multă acrivie însuși sinele meu, adică această frumusețe firească a minții și a sufletului, pe care însă îmi este cu neputință să o descriu în cuvinte¹²²⁷.

Și de aici aflăm că numai *vederea prelungită* a luminii dumnezeiești *ne unifică interior*, că atunci trupul ajunge *plin* de lumină, ca și sufletul, și că întru lumina Lui ne putem *vedea* cu adevărat și pe noi și pe alții și întreaga creație. Că la baza *realei cunoașteri* stă *transfigurarea personală*, adică umplerea și preschimbarea noastră duhovnicească prin slava lui Dumnezeu.

Iar modul în care Sfântul Savva descrie *urmările vederii prelungite* a slavei lui Dumnezeu *se regăsesc* și la alți văzători de Dumnezeu.

Sfântul Filotei folosește pentru această *vedere extatică de multe zile* și alte două sintagme patristice: *pățimire mai presus de fire* și *înaltă răpire a mișcărilor firești ale minții*¹²²⁸.

Ambele spun faptul că Dumnezeu e Cel care *inițiază* vederea, *îi arată* tainele Sale și *îl susține* pe văzătorul de Dumnezeu în vederea extatică.

Adică extazul *nu începe* și *nu se susține* pe baza eforturilor umane ci noi trăim/ pătimim

¹²²⁷ Idem, p. 134-135.

¹²²⁸ Idem, p. 135.

lucruri dumnezeiești, pentru că vedem lucruri care *depășesc cu totul* gândirea umană.

Și ceea ce ne arată Dumnezeu *în extaz* sunt „taine neapropiate”¹²²⁹ pentru cel care nu le cunoaște. Pentru că, prin vederile mistice, aflăm „încă din această viață ceea ce *urmează* să fie *descoperit* [de Dumnezeu n.n.] în veacul viitor”¹²³⁰.

La întrebarea, care e *scopul* vederilor extatice, Sfântul Filotei răspunde că e *dublu*: „ca să-i *cinstească* Dumnezeu pe cei desăvârșiți și să-i pună *mai presus* decât ceilalți...[și] ca să ne adeverească *în faptă* tainele nădăjduite prin mijlocirea acestor oameni”¹²³¹.

Căci Dumnezeu vrea să fim *conștienți* de *viața* Împărăției Sale și ne *impulsionează* *continuu* spre o tot mai mare curăție dumnezeiască.

Puțin mai încolo, Sfântul Filotei subliniază și *un al treilea scop* al vederilor mistice: Dumnezeu *ne ușurează* prin ele „de greutatea ispitelor”¹²³².

Și El îi lasă pe Sfinți să *vorbească* de experiențele lor extatice, pentru „a-i *întări* pe cei ce *se îndoiesc* [că și azi se mai pot *trăi* astfel de experiențe dumnezeiești n.n.] sau [pentru] a-i *monstra cu tărie* pe cei care *nu cred* [în revelațiile lui Dumnezeu în viețile Sfinților Lui n.n.]”¹²³³.

Iar dacă prin vederile noastre extatice *adeverim* vederile extatice ale Sfinților din vechime, prin aceasta ne facem *propovăduitori*,

¹²²⁹ Ibidem.

¹²³⁰ Ibidem.

¹²³¹ Idem, p. 137.

¹²³² Idem, p. 138.

¹²³³ Ibidem.

din experiență, ai vederilor mistice pentru contemporanii și urmașii noștri¹²³⁴.

Însă lucrul important pe care trebuie să îl subliniem aici e acela că Sfântul Savva *a dorit* să vorbească despre experiențele sale mistice și *a avut* cui să transmită experiența sa și numai din cauza acestui binom: *mărturisire* și *tezaurizarea ei* avem astăzi *cunoștința* despre ea. Pentru că nu avem *mărturii extatice* de la enorm de mulți Sfinți ai Bisericii, care însă au avut *o viață mistică foarte intensă*.

Și nu trebuie să confundăm ce au spus Sfinții despre experiențele lor sau ce ni s-a mai păstrat din ce au spus ei cu tot ceea ce au trăit ei. Pentru că mărturiile despre viața lor interioară sunt *mult prea puține* în comparație cu *experiențele extatice* pe care le-au avut.

Însă, când l-au descoperit pe Sfântul Savva, după 40 de zile de *vedere extatică continuă*, acolo, pe fundul prăpastiei, l-au găsit stând „în picioare...răpit în extaz, cu mâinile și cu ochii ridicați spre cer. Nu mai semăna cu un om, ci cu o statuie sculptată dintr-un oarecare material neînsuflețit căreia i s-a dat *înfățișare omenească*”¹²³⁵.

Și cei care l-au găsit, atunci când *au coborât* la el și „au început să-i vorbească, i-au *întrerupt* acea contemplație dumnezeiască”¹²³⁶. Și *l-au întrerupt* din vederea extatică, spune Sfântul Filotei, pentru că „frații s-au mâhnit foarte mult văzând cât *de chinuit* era trupul Sfântului”¹²³⁷, care rămăsese *neclintit*, ca o

¹²³⁴ Idem, p. 139.

¹²³⁵ Idem, p. 141.

¹²³⁶ Ibidem.

¹²³⁷ Ibidem.

statuie, pentru 40 de zile, în timp ce sufletul său era *în vedere extatică*.

Cei care l-au scos pe brațe din prăpastie au vrut să îi dea să mănânce „pentru ca trupul său să-și revină”¹²³⁸. Dar el „fiind încă în extaz și cu totul schimbat, neputând cu niciun chip să se rupă de vedenie, nu auzea deloc cele ce i se spuneau, nici nu-și putea aduna mintea să înțeleagă ce i se poruncea. De îndată ce frații au observat aceasta, și-au dat seama că se străduiesc în zadar. De aceea s-au întors la chiliile lor cu sufletele pline de teamă și de uimire”¹²³⁹.

Și nu auzea și nu putea să iasă cu mintea din vederea mistică pentru că era *prea mult intrat* în frumusețea și în sfințenia de nedescris ale preacuratelor vederi mistice.

Însă după 40 de zile de vederi mistice, fiind scos din prăpastie, a trăit *pe mai departe* „răpit de acea vedenie...cu inima rănită de preadulcea dragoste a lui Hristos”¹²⁴⁰.

Încep nevoințele sale *mai presus de firea umană*. Stă întins *pe o parte* timp de un an de zile¹²⁴¹.

După care, un alt an, „a stat într-un scaun”¹²⁴². Se ridică din scaun numai pentru „nevoile firești, cu toate că și aceasta o făcea foarte rar din pricina postirii lui *mai presus de fire*. Puțină pâine și puțină apă”¹²⁴³ era tot ceea ce primea ca hrană.

¹²³⁸ Ibidem.

¹²³⁹ Idem, p. 142.

¹²⁴⁰ Ibidem.

¹²⁴¹ Idem, p. 143.

¹²⁴² Ibidem.

¹²⁴³ Idem, p. 143-144.

În cei trei ani de viață în peșteră a trăit „*răpit în extaz, cu totul rupt de cele prezente și cu desăvârșire schimbat și îndumnezeit*”¹²⁴⁴. Fapt pentru care „*pricina uimire* chiar și firilor imateriale¹²⁴⁵ din jurul lui Dumnezeu. De aceasta *și-a dat seama și el însuși*”¹²⁴⁶.

Și pentru că știa *valoarea fundamen-tală* a smeritei cugetări¹²⁴⁷ a cerut să fie primit ca *începător* în Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul de lângă Iordan¹²⁴⁸. Și astfel primește ascultarea de *a îngriji* Biserica¹²⁴⁹.

Le vorbește leilor și aceia „și-au plecat capetele înaintea lui”¹²⁵⁰. Pentru că la fel făcuse mai înainte cu un alt leu: *îl alungase* cu cuvântul¹²⁵¹ și a locuit, pentru 3 ani de zile, în peștera unde fusese leul.

Însă despre *apropierea* lui de animale Sfântul Savva îi va spune următoarele lucruri Sfântului Filotei, autorul *Vieții* sale și ucenicul său:

„Fiul meu, de multe ori, cu harul lui Dumnezeu, am dobândit *mult folos* din petrecerea cu fiarele.

Adeseori se întâmpla *să întâlnesc* lei în pustie și mergeam *împreună cu ei* ca și cum ar fi fost *prietenii mei*.

De obicei mergeam [*în mod*] *intenționat* între ei atunci când veneau doi sau trei împreună. *Îi cercetam cu atenție*. Priveam cu

¹²⁴⁴ Idem, p. 147.

¹²⁴⁵ Sfinților Îngeri.

¹²⁴⁶ Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava* Vatopedinul cel nebun pentru Hristos, ed. cit., p. 147.

¹²⁴⁷ Idem, p. 148.

¹²⁴⁸ Idem, p. 149.

¹²⁴⁹ Idem, p. 151.

¹²⁵⁰ Idem, p. 153.

¹²⁵¹ Idem, p. 154.

luare-aminte cum sunt ochii lor, care e mărimea trupului, le admiram fireasca lor aroganță, grandioasa mobilitate a gâtului, saltul lor regesc – cred că ai auzit de toate acestea –, unghiile lor ascuțite, toate amănuntele, de la cel mai mare până la cel mai mic.

Iar ei îmi dădeau voie *să fac aceasta* fără nicio împotrivire. Chiar *îndrăgeau foarte mult* împreună-petrecerea cu mine și stăteau lângă mine *cu multă liniște și blândețe*, de parcă am fi fost niște *prieteni vechi*.

Cercetând cele despre care am spus mai înainte, am dobândit *o viziune minunată*, pe care *n-am mai avut-o* până atunci, despre creația lui Dumnezeu. *Un fior puternic* al slavei și al dragostei lui Dumnezeu *a pătruns* în sufletul meu”¹²⁵².

Și vedem de aici cum sfințenia e *respectată* de animale dar și cum știința *sprește* credința și evlavia noastră.

Căci Sfântul Savva, cu toată experiența sa ascetico-mistică, a avut nevoie de *examinarea atentă* a animalelor și de *o prietenie* cu ele, adică de *o zoologie contemplativă* pentru a *înțelege* înțelepciunea lui Dumnezeu din creația Sa.

Numai că Îngerul, din porunca lui Dumnezeu, l-a trimis pe Sfântul Savva la Ierusalim¹²⁵³. De aici a plecat „spre Damasc și spre Antiohia Siriei”¹²⁵⁴.

Și înviază din morți un copil, pe care „l-a dat viu, zâmbitor și voios mamei sale, ca și cum s-ar fi deșteptat lin dintr-un *somn dulce*”¹²⁵⁵.

¹²⁵² Idem, p. 154.

¹²⁵³ Idem, p. 155.

¹²⁵⁴ Idem, p. 157.

¹²⁵⁵ Idem, p. 158.

Apoi, vrând să meargă spre Constantinopol, din voia lui Dumnezeu, datorită unui vânt puternic pe mare, a ajuns în Creta¹²⁵⁶.

Aici, în Creta, trăiește 2 ani de zile într-o nevoie suprafirească: „nici nu *a stat jos* undeva, nici nu *s-a întins să doarmă*”¹²⁵⁷. Dormea foarte puțin, în picioare, *rezemat* de vreun copac sau de vreo piatră¹²⁵⁸.

Însă datorită statului în picioare, spune Sfântul Savva, „mi s-au *umflat* picioarele *ca niște butuci*”¹²⁵⁹.

Din Creta a debarcat la Evripo¹²⁶⁰/Halkida¹²⁶¹ și a trăit încă 2 ani, ca un necunoscut, „prin munții și prin pustietățile din jur”¹²⁶². A plecat în Peloponez, pentru alți doi ani, și aici a început să meargă și prin orașe și Mănăstiri¹²⁶³. A ajuns în Atena, apoi în Patra (un an și jumătate), în insula Tenedos, apoi în Herronisos¹²⁶⁴/peninsula Kalipolis¹²⁶⁵, a străbătut Macedonia, a ajuns în Tracia¹²⁶⁶ și s-a așezat într-un loc prăpăstios dinspre marea Iraciei, într-o peșteră¹²⁶⁷.

Pleacă de acolo și vine în Constantinopol¹²⁶⁸, intrând în Mănăstirea închinată Sfântului Mucenic Diomid¹²⁶⁹.

¹²⁵⁶ Idem, p. 161.

¹²⁵⁷ Idem, p. 162.

¹²⁵⁸ Ibidem.

¹²⁵⁹ Idem, p. 163.

¹²⁶⁰ Ibidem.

¹²⁶¹ Idem, p. 163, n. 323.

¹²⁶² Idem, p. 163.

¹²⁶³ Idem, p. 163-164.

¹²⁶⁴ Idem, p. 164.

¹²⁶⁵ Idem, p. 164, n. 326.

¹²⁶⁶ Idem, p. 164.

¹²⁶⁷ Idem, p. 165.

¹²⁶⁸ Idem, p. 166.

¹²⁶⁹ Idem, p. 167.

Iar dacă *nu avem date* despre experiențele sale mistice din toate aceste locuri unde s-a nevoit...înseamnă că ele *nu au existat*? Au existat...dar noi suntem *privați* de ele pentru că nu le-a văzut nimeni sau nu le-a spus nimănui.

Când îi *încredințează* despre învățătura sa ortodoxă, „o putere dumnezeiască nevăzută a izvorât de sus și, pogorându-se peste ei, le-a luminat *în chip minunat* mintea”¹²⁷⁰.

Din cauza popularității sale pleacă în Athos¹²⁷¹. Revine la Vatoped¹²⁷². Cere iarăși să fie primit ca *ucenic*¹²⁷³ și primește ascultare la Biserică¹²⁷⁴.

Și aici îl *întâlnește* Sfântul Filotei...și devine „un suflet”¹²⁷⁵ cu el. Iar lui și la un grup restrâns de monahi Sfântul Savva le-a *împărtășit* experiențele sale mistice¹²⁷⁶.

Citea la strană în mod contemplativ¹²⁷⁷. De aceea, când era „foarte bucuros și vesel, luminat și înfloritor, cu ochii plini de blândețe și de veselie”¹²⁷⁸, era datorită *vederilor sale extatice*¹²⁷⁹.

Refuză pentru a doua oară să primească Sfânta Preoție¹²⁸⁰. Trăiește vedenia cu Îngerii care îi *răsplăteau* pe monahii aflați la trapeză¹²⁸¹. Sfântul Savva prorocește cu privire la *eșecul soliei*¹²⁸² și vede *viclenia și sălbăticia*

¹²⁷⁰ Idem, p. 171.

¹²⁷¹ Idem, p. 173.

¹²⁷² Idem, p. 175.

¹²⁷³ Idem, p. 176.

¹²⁷⁴ Idem, p. 177.

¹²⁷⁵ Idem, p. 180.

¹²⁷⁶ Ibidem.

¹²⁷⁷ Idem, p. 182.

¹²⁷⁸ Idem, p. 183.

¹²⁷⁹ Ibidem.

¹²⁸⁰ Idem, p. 185.

¹²⁸¹ Idem, p. 199, 202-204.

¹²⁸² Idem, p. 209.

din persoana unui bărbat¹²⁸³. Apoi, într-o vedenie avută „între veghe și somn”¹²⁸⁴, a văzut cum Îngerul Domnului l-a declarat *eretic* pe Achindin¹²⁸⁵.

E ales patriarh de Constantinopol¹²⁸⁶, cinci zile la rând împăratul duce muncă *de convingere* cu el¹²⁸⁷, vrea să îl hirotonească *cu forța*¹²⁸⁸ dar reușește *să îl înduplece* pe împărat¹²⁸⁹ și *să fugă*¹²⁹⁰.

Însă la Vatoped, deși trăise mai înainte ca *nebun pentru Hristos* și ca *mistic* prin locuri pustii, a dus o viață *tainică*, cunoscându-l doar câțiva¹²⁹¹.

Îngrijește 4 luni de zile de un bolnav¹²⁹², omiliile sale „izvorau un har și o putere”¹²⁹³ dumnezeiască și cu 10 zile înainte de *a adormi* își începe *pregătirea*¹²⁹⁴.

Cu 7 zile înainte de moarte, Sfântul Savva *il pregătește* pe Sfântul Filotei de plecarea lui. Și „l-a încredințat că după *sfârșitul său* va fi în continuare *prietenul* și *fierbintele mijlocitor* către Dumnezeu pentru toți cei care-l iubesc și-și *aduc aminte* de el”¹²⁹⁵. Ultimele sfaturi sunt despre *smerita cugetare*¹²⁹⁶ și, printr-o vedenie avută în vis de preotul care îi scria¹²⁹⁷, după

¹²⁸³ Idem, p. 216.

¹²⁸⁴ Idem, p. 228.

¹²⁸⁵ Idem, p. 229.

¹²⁸⁶ Idem, p. 237.

¹²⁸⁷ Idem, p. 241.

¹²⁸⁸ Idem, p. 244.

¹²⁸⁹ Idem, p. 245.

¹²⁹⁰ Idem, p. 246.

¹²⁹¹ Idem, p. 252-253.

¹²⁹² Idem, p. 254.

¹²⁹³ Idem, p. 256.

¹²⁹⁴ Ibidem.

¹²⁹⁵ Idem, p. 257.

¹²⁹⁶ Ibidem.

¹²⁹⁷ Idem, p. 260.

dictare, *Viața*, Sfântul Filotei *se încredințează* de faptul că Sfântului Savva *i-au plăcut* cele scrise despre el¹²⁹⁸.

¹²⁹⁸ Idem, p. 261.

Teologia harului în Slujbele de sfințire ale apei

Cea mai bună și mai la îndemână *dovadă* a faptului că teologia ortodoxă e *conținutul* vieții ortodoxe o avem în Sfânta Aghiasmă.

Fiindcă orice creștin ortodox poate să vadă, pe fiecare zi, acasă la el, cum sfânta apă luată de la Biserică se păstrează ani de zile *la fel de proaspătă și de plină de har* ca atunci când a fost sfințită.

Cu alte cuvinte, că *veridicitatea* teologiei slujbei e *atestată* de apa ce nu se strică.

Și apa care nu se strică e *plină de har* pentru că harul lui Dumnezeu *se coboară* acolo unde e *adevărata* Biserică a lui Hristos.

*

Ce spun însă *Slujbele de sfințire ale apei*¹²⁹⁹ despre *harul dumnezeiesc*?

Din *Slujba Aghiasmei celei mari*¹³⁰⁰ aflăm că firea apelor [τῶν ὑδάτων ἡ φύσις] *se sfințește* [ἁγιάζεται]¹³⁰¹ la Botezului Domnului. Cu alte cuvinte, că are loc o sfințire *ființială*, profundă a apei. Tocmai de aceea ea rămâne *neschimbată* ani la rând.

¹²⁹⁹ Vom cita *** *Molitfelnic*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2002, 754 p. sub forma *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. și *** *Ευχολογιον το Μεγα*, ed. Ιερομ. Σπυριδωνος Ζερβος, Βενετια/ Veneția, 1891, 696 p. sub forma *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p.

¹³⁰⁰ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 350-361/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 673-689.

¹³⁰¹ Idem, p. 350/ Idem, p. 673.

Și că *sfîntirea* apelor și a noastră e făcută de Hristos Dumnezeu¹³⁰². Însă nu ni se spune *cum se petrece* această sfîntire a apei ci doar aceea că ea este *o realitate liturgică*.

În prima paremie [care este Is. 35, 1-10], apa apare *în pustiu* [ἐν ἐρήμῳ]¹³⁰³, adică *în mod minunat*. Pentru că *sfîntirea* apei e o *minune* și nu un *fapt natural*.

În a doua paremie [Is. 55, 1-13] se indică *de unde vine* harul care *sfîntește* apa: din cer [ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, v. 10]¹³⁰⁴.

În a treia paremie [Is. 12, 3-6], apa este scoasă „cu veselie” [μετ’ εὐφροσύνης] de către cei credincioși, pentru că e scoasă „din izvoarele mântuirii” [ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου, v. 3]¹³⁰⁵.

Și prin aceasta, apa sfîntită e văzută ca *necesară* mântuirii noastre pentru că ea izvorăște *din viața* lui Dumnezeu, a Celui care ne mântuiește pe noi. Pentru că tot ceea ce El *sfîntește* e pentru *mântuirea* și *sfîntirea* noastră.

Apostolul slujbei [I Cor. 10, 1-4] vorbește despre *semnificația mistică* a faptului de a fi fost *sub nor* [ὑπὸ τὴν νεφέλην] și de a fi trecut *prin mare* [διὰ τῆς θαλάσσης, v. 1]. Israelitii au primit *Botezul* atunci, pentru că *s-au umplut de har* [I Cor. 10, 2]. Iar când au mâncat „mîncare duhovnicească” [πνευματικὸν βρῶμα] (v. 3) și „băutură duhovnicească” [πνευματικὸν ἕπιον] (v. 4), atunci ei s-au împărtășit de *viața* lui Hristos (v. 4)¹³⁰⁶.

¹³⁰² Ibidem/ Idem, p. 674.

¹³⁰³ Idem, p. 351/ Ibidem. E vorba de Is. 35, 6, cf. LXX. Însă aici mai apare și *articolul* (ἐν τῇ ἐρήμῳ), care *nu apare* în Molitfelnicul grecesc pe care îl cităm.

¹³⁰⁴ Idem, p. 352/ Idem, p. 676.

¹³⁰⁵ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁰⁶ Idem, p. 353/ Idem, p. 677.

Cu alte cuvinte și acum, cei care *primesc* apa în care *se coboară* slava lui Dumnezeu, se împărtășesc de *viața Lui cea îndumnezeitoare*.

Evangelhia slujbei e Mc. 1, 9-11, adică relatarea Botezului Domnului. Și dacă Duhul, ca o porumbiță, *coboară întru* [καταβαῖνον εἰς] Fiul întrupat (v. 10, cf. GNT)¹³⁰⁷, atunci harul care *coboară* din ființa Treimii sfințește apa și ne sfințește și pe noi, din adâncul nostru spre în afară.

Însă numai odată cu *ectenیا mare* începe să se vorbească *explicit* despre *harul* lui Dumnezeu, care *sfințește* apa.

Căci apa este *sfințită* „[cu] *puterea* [τῆ δυνάμει] și *lucrarea/ energia* [καὶ ἐνεργείᾳ], și [cu] *venirea* Sfântului Duh [καὶ ἐπιφοιτήσῃ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος]”¹³⁰⁸.

Energia/ harul Duhului vine/ coboară în apă și apa *se sfințește* pentru că aceasta este *voia* și *lucrarea* lui Dumnezeu.

Iar *venirea* harului lui Dumnezeu *în apă* este una *reală* și *sfințitoare*, actuală, atâta timp cât apa rămâne nestricată.

Așadar *venirea harului în apă* înseamnă *sfințirea apei*. Însă *puterea, lucrarea și venirea* Sfântului Duh sunt una și aceeași realitate și nu trei realități separate.

¹³⁰⁷ Ibidem/ Idem, p. 677-678. Însă în ambele cărți de cult avem forma *peste El/ ἐπ’ Αὐτόν*, care poate duce la o *perspectivă exterioară* a harului, adică la o *perspectivă falsă* asupra îndumnezeirii omului, care e o *lucrare interioară* și nu una *exterioară* persoanei umane. Dar, tot la fel de bine, se poate înțelege prepoziția *peste* dintr-o *perspectivă interioară*, pentru că e vorba de *harul dumnezeiesc* și nu de o *realitate obiectuală*, care ar sta *peste* noi sau *ne-ar înconjura*.

Forma „peste El” e prezentă în MGK, NLT, SCH, TNT, RWB, PNT, TOB, NKJ, NAB, LSG, pe când „întru El” e prezentă în VUL (in Ipso), GNT, VUO.

¹³⁰⁸ Idem, p. 353-354/ Idem, p. 679.

Iar ceea ce vine în apă nu e *persoana* Duhului Sfânt ci *harul* Duhului Sfânt. Fără ca prin aceasta Duhul Sfânt să fie socotit „mai important” decât celelalte două persoane ale Dumnezeirii, atâta timp cât numai numele Său e pomenit sau, dimpotrivă, să fie socotit „inferior” Acestora, atâta timp cât numai despre Duhul Sfânt se spune că *Se pogoară* în apă.

Ci Tatăl lucrează *prin* Fiul *întru* Duhul Sfânt orice *lucrare de sfințire* a Bisericii.

De aceea referirea la persoana Duhului Sfânt e referirea la cel *întru* Care se sfințesc toate de către Tatăl prin Fiul și nu e o *subliniere* prin care sunt *minimalizați* sau *excluși* Tatăl și Fiul din *lucrarea de sfințire* a apei.

Că lucrurile stau astfel se vede din cererea următoare a ecteniei, unde e pomenită *Treimea* și nu doar *persoana* Sfântului Duh.

Căci se cere *să vină* în apa pusă spre sfințire „lucrarea/ energia cea curățitoare [τὴν καθαρτικὴν ἐνέργειαν]”¹³⁰⁹ a Prea Sfintei Treimi. Și dacă până acum am auzit vorbindu-se despre *venirea* harului ca despre *sfințirea* apei, acum auzim vorbindu-se despre faptul că *sfințirea* apei înseamnă *curățirea ei*. Sau că apa devine *purtătoare* de energia/ de harul curățător al lui Dumnezeu, adică de cel care ne sfințește/ ne transfigurează pe noi.

După însușirile realist-liturgice de *sfântă* și de *curată* pe care le are, Sfânta Aghiasmă Mare e prezentată ca cea care ne dăruie „harul răscumpărării [τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως], binecuvântarea Iordanului [τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου]”¹³¹⁰.

¹³⁰⁹ Idem, p. 354/ Ibidem.

¹³¹⁰ Evhologhionul cel Mare, ed. 1891, p. 354/ Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 679.

În ediția românească, „harul izbăvirii” și „binecuvântarea Iordanului” sunt două sintagme distincte. Însă în ediția grecească nu există *și*-ul din ediția românească. În consecință, *binecuvântarea Iordanului* explică sintagma *harul răscumpărării*.

Dar, cu sau fără elementul de legătură, ambele sintagme vorbesc despre ce a făcut Domnul când *S-a botezat* în Iordan: *i-a răscumpărat* pe oameni.

De aceea, a primi *binecuvântarea* Iordanului înseamnă a primi *iertarea păcatelor* de la Hristos Dumnezeu.

Venirea harului Sfântului Duh, care sfințește apa, este *luminare*¹³¹¹. O luminare dumnezeiască, care produce *cunoaștere* [γνώσεως] și *bună-cinstire* [εὐσεβείας] a lui Dumnezeu¹³¹².

Pentru că harul lui Dumnezeu ne umple de *cunoaștere teologică*, experiențială dar și de *evlavie*. De un mod personal, *învățat* de la Dumnezeu, de a ne manifesta în fața lui Dumnezeu. Iar teologia și evlavia *nu se exclud reciproc* ci sunt *împreună* în omul plin de har.

Din cererea următoare aflăm că apa sfințită e „*dar* al sfințeniei [ἁγιασμοῦ δῶρον]”, „*dezlegare* de păcate [ἁμαρτημάτων λυτήριον]”, se ia „*întru vindecarea* sufletului și a trupului [εἰς ἱασιν ψυχῆς καὶ σώματος]” și „*spre tot folosul* necesar/ de trebuință [πρὸς πᾶσαν ὠφέλειαν ἐπιτήδειον]”¹³¹³. Pentru că ea ne face *părtași* sfințeniei lui Dumnezeu, care *ne iartă* păcatele, *ne vindecă* întreaga ființă și *ne întărește* în tot lucrul bun.

¹³¹¹ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹² Ibidem/ Ibidem.

¹³¹³ Ibidem/ Ibidem.

În următoarea cerere, apa sfințită este „apă izvorătoare întru viața veșnică [ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον]”¹³¹⁴. Pentru că ea e plină de harul lui Dumnezeu, care ne face proprii veșnicei Împărății a lui Dumnezeu.

Dar ea este și „izgonitoare de toată *uneltirea* [ἐπιβουλῆς] vrăjmașilor văzuți și nevăzuți”¹³¹⁵ și spre „sfințirea caselor”¹³¹⁶.

Pentru că ea *curățește* [καθαρισμὸν] sufletele și trupurile celor care gustă din ea *cu credință*¹³¹⁷.

În următoarea cerere se vorbește despre *umplerea* noastră de sfințenie, prin gustarea din Sfânta Aghiasmă, pentru că în apa aceasta a avut loc „nevăzuta epifanie/ arătare/ coborâre a Duhului Sfânt [τῇ ἀοράτῳ ἐπιφανείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος]”¹³¹⁸. Și cum se petrec lucrurile acum, la sfințirea apei, s-au petrecut și la Iordan, la Botezul Domnului. Pentru că *descoperirea extatică* văzută de Sfântul Ioan Botezătorul nu a fost văzută cu *ochii fizici* ci cu *ochii sufletului*.

Prima rugăciune a sfințirii apei e către Domnul nostru Iisus Hristos¹³¹⁹. Și pe El Îl rugăm *să lumineze* mintea noastră cu Duhul Lui Cel Sfânt¹³²⁰. Pentru că Fiul, împreună cu Duhul și cu Tatăl, lucrează mântuirea noastră. Iar *luminarea minții* se face *prin slava Treimii*.

Fiul întrupat S-a botezat în Iordan. Dar prin botezarea Lui în Iordan El *a sfințit* firea apelor¹³²¹. A sfințit-o prin aceeași slavă a Lui.

¹³¹⁴ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹⁵ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹⁶ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹⁷ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹⁸ Ibidem/ Ibidem.

¹³¹⁹ Idem, p. 355/ Idem, p. 681.

¹³²⁰ Ibidem/ Ibidem.

¹³²¹ Ibidem/ Ibidem.

De aceea Îl rugăm ca în slujba noastră El să coboare slava Lui, pentru ca să o facă „apă curățitoare [ὕδωρ καθάρσιον]”¹³²².

Sfânta Aghiasmă este *darul milostivirii* lui Dumnezeu¹³²³ și *binecuvântarea* Lui¹³²⁴. Cele două sintagme fiind regăsibile spre finalul rugăciunii de față.

A *doua rugăciune* este adresată Prea Sfintei Treimi¹³²⁵. Și Treimea Cea Preadumnezeiască e rugată de noi să *strălucească* în ființa noastră, a slujitorilor Bisericii, slava Sa, pentru ca să *ne luminăm* ochii minții [τῆς διανοίας τῶ ὀμματα] noastre¹³²⁶.

Adică mai înainte de a *sfinți* apa, slava lui Dumnezeu trebuie să *ne sfințească* și să *ne lumineze* pe noi, slujitorii bisericești, cei care *ne rugăm* pentru sfințirea ei. Cu alte cuvinte, slava Lui trece *prin noi* ca să se reverse în apă.

Sfințirea apei este o *binefacere* [εὐεργεσία] a lui Dumnezeu în viața Bisericii dar și o simțire a *puterii Lui nemăsurate* [τὴν ἄμετρον]¹³²⁷. Pentru că *venirea* harului Duhului Sfânt în apă se face prin *recunoașterea* păcatelor personale¹³²⁸.

Starea de *indiferență*, așadar, față de nevoia noastră de *curățire personală*, este incompatibilă cu viața preotească, care e o viață a *sfințeniei*. Noi ne sfințim continuu pentru ca să fim *medii proprii* lui Dumnezeu, prin care El să *lucreze* cele dumnezeiești.

¹³²² Ibidem/ Ibidem.

¹³²³ Ibidem/ Ibidem.

¹³²⁴ Ibidem/ Ibidem.

¹³²⁵ Idem, p. 356/ Idem, p. 682.

¹³²⁶ Ibidem/ Ibidem.

¹³²⁷ Ibidem/ Ibidem.

¹³²⁸ Ibidem/ Ibidem.

Praznicul Bisericii este *comun* Îngerilor și oamenilor. Pentru că Sfinții și Îngerii *se alătură* Bisericii de pe pământ¹³²⁹. Și cu toții ne bucurăm *de harul* Duhului Sfânt, care, în chip de porumbiță, se arată peste ape¹³³⁰.

Harul este *lumina* Soarelui celui nepătruns/ inaccesibil [ὁ ἄδυτος ἥλιος], care luminează lumea¹³³¹. Și tot el este „ploaia dreptății [ὕετον δικαιοσύνης]”, care coboară din cer pe pământ¹³³².

Apa sfințită este *aidoma* Iordanului sfințit de Domnul, pentru că prin *venirea Domnului* [τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ] în ea, apa se preface *întru vindecări* [εἰς ἰάματα]¹³³³.

Și după cum se observă, Aghiasma Bisericii e mărturisită ca o apă sfințită prin *venirea* duhovnicească a Domnului în apă. Sau prin *coborârea slavei* Lui în apă.

Tocmai de aceea apele sfințite sunt pline de prezența slavei Lui, din cauza căreia sunt niște „curgeri mistice [ῥεῖθροις μυστικοῖς]” ale harului¹³³⁴.

Harul *curge* în noi odată cu faptul de a bea din apa sfințită. Dar el trebuie *simțit* duhovnicește, prin curățirea noastră de patimi. Și cei care ne curățim de patimi, simțim harul din apa sfințită ca pe o *dulceață* duhovnicească¹³³⁵. Tocmai de aceea ne bucurăm și ne veselim întru harul lui Dumnezeu¹³³⁶. Însă Iordanul *s-a întors înapoi* simțind dumnezeirea

¹³²⁹ Ibidem/ Idem, p. 683.

¹³³⁰ Ibidem/ Ibidem.

¹³³¹ Ibidem/ Ibidem.

¹³³² Ibidem/ Ibidem.

¹³³³ Ibidem/ Ibidem.

¹³³⁴ Ibidem/ Ibidem.

¹³³⁵ Idem, p. 357/ Ibidem.

¹³³⁶ Ibidem/ Idem, p. 684.

lui Hristos și pogorârea harului Duhului Sfânt la Botez¹³³⁷. Munții au săltat iar norii au dat glas, atunci când Domnul a dat lumii *Botezul mântuirii* [Βάπτισμα σωτηρίας]¹³³⁸. Pentru că Aghiasma e plină de *puterea sfântă* a Botezului Său. De puterea Sa mântuitoare.

Întruparea Domnului este prezentată aici ca expresie a *îndurării milei Lui* față de noi, pentru că El a dorit să ne scoată pe noi de sub *tirania* diavolului¹³³⁹. De aceea noi mărturisim *harul și mila Lui*, pentru că nu acoperim/ nu tăinuim facerea Sa de bine¹³⁴⁰. Iar *facerea de bine* este întruparea Lui și tot ceea ce a făcut El pentru mântuirea noastră.

Iar dacă El a trimis harul Duhului Său în Iordan și a zdrobit capetele balaurilor¹³⁴¹, adică pe ale demonilor, tot El vine și acum, în apa noastră, prin pogorârea harului Sfântului Său Duh și sfințește apa¹³⁴². Fiul, împreună cu Duhul, nedespărțiți vreodată de Tatăl, trimit slava Treimii și apa noastră se sfințește. Și de aceea o numim *apă sfântă* pentru că, într-adevăr, ea e *sfințită* de slava Celui Prea Sfânt, a lui Dumnezeu. Pentru că El *coboară* slava Lui în apa slujită de ierarhia Bisericii.

Rugăciunea de după sfințire, care continuă rugăciunea pe care am discutat-o până acum, vorbește despre Sfânta Aghiasmă ca despre apa care are în ea *harul răscumpărării* [τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως] și *binecuvântarea Iordanului* [τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἰορδάνου]¹³⁴³.

¹³³⁷ Ibidem/ Ibidem.

¹³³⁸ Ibidem/ Ibidem.

¹³³⁹ Idem, p. 358/ Idem, . 685.

¹³⁴⁰ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁴¹ Ibidem/ Idem, p. 686.

¹³⁴² Ibidem/ Ibidem.

¹³⁴³ Idem, p. 359/ Ibidem.

Iar harul dumnezeiesc din apă o face să fie „izvor al nestricăciunii, dar al sfințeniei, dezlegare a păcatelor, vindecare a bolilor, cădere demonilor, neapropiere a puterilor celor potrivnice, plină de *tărie îngerească* [ἀνγγελικῆς ἰσχύος]”¹³⁴⁴.

Cei care vor scoate și vor lua din apa aceasta, apa sfințită le va fi „spre *curățirea* sufletelor și a trupurilor, spre *vindecarea* patimilor [πρὸς ἰατρείαν παθῶν], spre *sfințirea* caselor și spre tot folosul potrivit”¹³⁴⁵.

Pentru că apa aceasta sfințește lucrurile dar îi sfințește și pe oamenii care doresc să trăiască evlavios.

În scurta ectenie care urmează, Aghiasma este mărturisită drept „sfințire, binecuvântare, curățire, sănătate”¹³⁴⁶.

Iar în rugăciunea *de la plecarea* capetelor, Aghiasma este prezentată ca apa prin care ne umplem *de sfințenia* lui Dumnezeu¹³⁴⁷.

De aceea trebuie să luăm apă *cu minte bună/ cu bucurie* [μετ’ εὐφροσύνης] duhovnicească, pentru ca să ne umplem de sfințenia lui Dumnezeu.

*

În *Slujba Aghiasmei celei Mici*, în Ps. 142, cerem *viață* de la Dumnezeu¹³⁴⁸. Și primele tropare și multe dintre cererile de după Ps. 50 sunt rugăciuni către Maica Domnului. În care

¹³⁴⁴ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁴⁵ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁴⁶ Ibidem/ Idem, p. 687.

¹³⁴⁷ Idem, p. 360/ Idem, p. 688.

¹³⁴⁸ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 184.

cerem *mântuirea* sufletelor noastre¹³⁴⁹. Pentru că mântuirea înseamnă *adevărata noastră viață*.

Dar discuția despre *sfîntire* începe odată cu troparele, unde, în primul tropar, aflăm că acum e ceasul care *îi sfîntește* pe toți¹³⁵⁰.

Însă, în comparație cu Agheasma Mare, în care apa era pusă *în relație* cu Botezul Domnului, aici apa e pusă în relație cu Hristos, Care a revărsat „izvorul tămăduirilor [πηγὴν τῶν ἰάσεων]” în Biserica Preacuratei Stăpâne¹³⁵¹.

Pentru că Hristos Dumnezeu lucrează vindecări prin rugăciunile Maicii Sale. Și de aceea vedem Agheasma Mică ca pe apa pe care Domnul *o sfîntește* pentru rugăciunile Maicii Sale.

Apostolul [Evr. 2, 11-18] vorbește despre *sfîntire*¹³⁵². Evanghelia slujbei [In. 5, 1-4] vorbește despre *vindecarea de orice boală*¹³⁵³.

Însă ectenia mare a slujbei are cereri *aproape identice* cu cele ale Agheasmei Mari. Și în nicio cerere de sfîntire a apei nu se face *trimitere* la Maica Domnului.

Apa se sfîntește prin *puterea, lucrarea* și *venirea* harului Sfântului Duh în apă¹³⁵⁴ sau prin *lucrarea curățitoare* a Treimii¹³⁵⁵. Apa *tămăduiește* sufletele și trupurile și izgonește pe demoni¹³⁵⁶. Toate sunt ca la Botezul Domnului, fără să se facă *vreo aluzie* la Maica Domnului.

¹³⁴⁹ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 340, 341/
Molitfelnic, ed. BOR 2002, p. 187.

¹³⁵⁰ Idem, p. 342/ Idem, p. 191.

¹³⁵¹ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁵² Ibidem/ Idem, p. 192.

¹³⁵³ Idem, p. 343/ Idem, p. 193.

¹³⁵⁴ Ibidem/ Idem, p. 194.

¹³⁵⁵ Idem, p. 344/ Ibidem.

¹³⁵⁶ Ibidem/ Ibidem.

Rugăciunea *de sfințire* e adresată Fiului¹³⁵⁷.

Însă, în comparație cu a noastră, care e *segmentată de cerea de sfințire*, în ediția grecească citată nu există fragmentul: „Și acum trimite harul Preasfântului și de-viață-făcătorului Tău Duh, care sfințește toate, și sfințește apa aceasta”¹³⁵⁸ și, totodată, nici introducerea mâinii în apă de către preot.

Pentru că în ediția grecească nu există *act de sfințire* ci doar *o rugăciune de binecuvântare* a apei.

Dar se specifică faptul că *binecuvânta-rea* lui Dumnezeu *s-a coborât* peste apa aceasta¹³⁵⁹.

De aceea, ea este o apă care „arde murdăria patimilor [τὸν ῥύπον τῶν παθῶν ἀποσμήχουσιν]”¹³⁶⁰. Iar *tămăduirea* bolilor noastre sufletești și trupești¹³⁶¹, prin consumarea apei sfințite, se face *pentru rugăciunile* Sfinților Săi, mulți fiind pomeniți nominal¹³⁶². Însă ecfonisul rugăciunii Îl numește pe Hristos Dumnezeu „izvorul tămăduirilor”¹³⁶³, pentru că El este „sfințirea sufletelor și a trupurilor noastre”¹³⁶⁴.

Fără ca prin aceasta să fie scoase din discuție *darurile* și *binecuvântarea* Prea Curatei față de noi¹³⁶⁵ și fără să se nege faptul că Sfinții

¹³⁵⁷ Ibidem/ Idem, p. 195.

¹³⁵⁸ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 196.

¹³⁵⁹ *Evhologhionul cel Mare*, ed. 1891, p. 354/ *Molitfelnic*, ed. BOR 2002, p. 196.

¹³⁶⁰ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁶¹ Ibidem/ Ibidem.

¹³⁶² Ibidem/ Idem, p. 196-198.

¹³⁶³ Idem, p. 346/ Idem, p. 198.

¹³⁶⁴ Ibidem/ Idem, p. 199.

¹³⁶⁵ Ibidem/ Ibidem.

fără de arginți au și ei *un izvor al tămăduirilor*¹³⁶⁶.

Cum mai înțelegem însă Aghiasma Mică drept o apă sfințită *pentru rugăciunile* Maicii Domnului, când sunt auxiliați atât de mulți Sfinți în rugăciunea *de sfințire*, cum e la noi sau *de binecuvântare*, cum e la greci?

Rugăciunile Sfinților pentru noi *minimalizează* rugăciunile Maicii lui Dumnezeu pentru noi sau *minimalizează aportul ei* la sfințirea Aghiasmei mici?

Nicidecum!

Pentru că Sfinții *se alătură* Maicii Domnului în rugăciunea pentru noi iar *izvorul sfințirii* e Prea Curata Treime. Fiecare dintre Sfinți (și mai ales Maica lui Dumnezeu) e *un izvor de mântuire și de sfințire*, tocmai pentru că *se umple* din izvorul cel veșnic al slavei dumnezeiești.

Iar Dumnezeu *prețuiește* rugăciunea fiecărui Sfânt al Lui în parte, pentru că prețuiește *iubirea lor* pentru oameni, care e o iubire născută din iubirea pentru El. Căci tocmai pentru că Îl iubesc pe El, Sfinții Lui iubesc și îmbrățișează în rugăciunea lor întreaga umanitate.

¹³⁶⁶ Idem, p. 347/ Ibidem.

Maica Domnului în teologia ortodoxă românească

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, în *Dogmatica* sa, discută mariologia nu ca pe *un capitol distinct* ci ca pe *a 3-a consecință* a unirii ipostatice¹³⁶⁷. Adică o auxiliază hristologiei.

Și Prea Curata Fecioară Maria este *Născătoare de Dumnezeu*, întrucât Fiul lui Dumnezeu „S-a născut din ea, după firea Sa omenească”¹³⁶⁸.

După ce îl citează pe Leonțiu de Bizanț pentru a argumenta „unitatea persoanei” Fiului lui Dumnezeu întrupat¹³⁶⁹, în aceeași pagină îl citează pe Sfântul Chiril al Alexandriei, subliniind faptul că acesta „a unit lupta împotriva lui Nestorie, pentru o unică persoană în Hristos, cu lupta pentru *calitatea* Fecioarei Maria de *Născătoare de Dumnezeu*”¹³⁷⁰.

Însă Părintele Stăniloae vorbește despre mariologie în cadrul hristologiei pentru că așa apare expusă în dogma de la Calcedon: Fecioara Maria e τὴν Θεοτόκος [Născătoare de Dumnezeu]¹³⁷¹. „Nașterea lui Dumnezeu-Cuvântul ca om”, accentuează teologul nostru, „este o naștere unică”¹³⁷². Pentru că Fiul întrupat

¹³⁶⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1997, p. 53-60.

¹³⁶⁸ Idem, p. 53.

¹³⁶⁹ Ibidem.

¹³⁷⁰ Ibidem.

¹³⁷¹ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, curantibus Josepho Alberigo, Josepho A. Dossetti Perikle, P. Joannou Claudio Leonardi, Paulo Prodi, consultante Huberto Jedin, editio tertia, Ed. Instituto per le scienze religiose, Bologna, 1972, p. 84 și 86. Cartea are 1690 de pagini.

¹³⁷² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ed. cit., p. 54.

„Se face, [în mod] nemijlocit, ipostasul naturii umane”¹³⁷³.

Însă, urmându-l pe Leonțiu de Bizanț, Părintele Stăniloae precizează că „Duhul și Cuvântul *lucrează împreună* de la început; Duhul nu creează un trup în sine, ci trupul la a cărui formare lucrează Duhul e trupul pe care Și-l formează totodată Cuvântul prin imprimarea Sa în el, ca fiind ipostas al lui”¹³⁷⁴.

Pentru că Dumnezeu Cuvântul Și-a format trup din Fecioara Maria „cu împreună-lucrarea Duhului Sfânt”¹³⁷⁵.

La fel procedase Părintele Dumitru și în 1943, în *Iisus Hristos sau restaurarea omului*: a 3-a consecință a unirii ipostatice este *Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu*¹³⁷⁶.

Iar prin Maica lui Dumnezeu, Creștinismul nu este „o doctrină rigidă”¹³⁷⁷. Pentru că „în cer este o Maică ce stă alături de Dumnezeu, având, pe de o parte, prin bunăvoința Lui, *autoritate de Maică* asupra Lui, atunci când se roagă pentru noi iar, pe de alta, *duioșie de Maică* pentru greutățile noastre”¹³⁷⁸.

În studiul *Maica Domnului ca mijlocitoare*, publicat în 1952¹³⁷⁹, teologul nostru pornește discuția de la *concluzia* unui studiu anterior și anume aceea că „mijlocirea Maicii Domnului *nu întrerupe* contactul direct al omului cu Hristos”¹³⁸⁰.

¹³⁷³ Idem, p. 55.

¹³⁷⁴ Idem, p. 57.

¹³⁷⁵ Idem, p. 58.

¹³⁷⁶ Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ed. a II-a, Ed. Omniscop, Craiova, 1993, p. 165-167.

¹³⁷⁷ Idem, p. 167.

¹³⁷⁸ Ibidem.

¹³⁷⁹ Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae, *Maica Domnului ca mijlocitoare*, în rev. *Ortodoxia* (1952), nr. 1, p. 79-129.

¹³⁸⁰ Idem, p. 79.

Și combătând *juridismul* romano-catolic în ceea ce privește mijlocirea Maicii Domnului¹³⁸¹, el spune că Maica Domnului e „o mijlocitoare *reală* de energie dumnezeiască”¹³⁸², pentru că „e *învăluită* mai mult decât oricine de lumina lui Hristos”¹³⁸³. Ea se roagă pentru noi din slava Prea Sfintei Treimi și ne iriază cu slava pe care o primește de la Dumnezeu treimic.

De aceea, „Maica Domnului *mijlocește* [pentru noi/ *se roagă* pentru noi], pentru că e *unită* la maximum cu Hristos, din Care izvorăște harul [și] nu pentru că Dumnezeu *ține seama* de meritele ei”¹³⁸⁴, așa cum spun teologii romano-catolici.

Citându-l de mai multe ori pe Sfântul Grigorie Palama, Părintele Stăniloae accentuează faptul că Maica lui Dumnezeu *ne împărtășește* din harul ei¹³⁸⁵. În același sens îi citează și pe ÎPS Isidor al Tesalonicului († 1397)¹³⁸⁶, pe PFP Eftimie al Constantinopolului († 917)¹³⁸⁷, pe Sfântul Andrei Criteanul¹³⁸⁸, pe Sfântul Ioan Damaschin¹³⁸⁹, pe Sfântul Filaret al Moscovei¹³⁹⁰.

Căci „Maica Domnului nu [doar] *se roagă* pentru noi, ci și *revarsă* din ea însăși, în noi, puterea dumnezeiască a Fiului ei”¹³⁹¹.

În p. 107-108 citează din *Acatistul Bunevestiri* și din cel *al Adormirii Maicii*

¹³⁸¹ Idem, p. 82.

¹³⁸² Idem, p. 84.

¹³⁸³ Ibidem.

¹³⁸⁴ Idem, p. 85.

¹³⁸⁵ Idem, p. 85-88.

¹³⁸⁶ Idem, p. 88-90.

¹³⁸⁷ Idem, p. 91-92.

¹³⁸⁸ Idem, p. 92-98.

¹³⁸⁹ Idem, p. 98-103.

¹³⁹⁰ Idem, p. 103-104.

¹³⁹¹ Idem, p. 103.

Domnului. Pentru ca să sublinieze că Maica lui Dumnezeu este *plină de har* și „dătătoarea tuturor bunătăților”¹³⁹².

Căci Maica lui Dumnezeu este „fără asemănare”¹³⁹³. Este *incomparabilă* cu o altă făptură creată de Dumnezeu.

Însă autorul subliniază și faptul că „niciun Părinte și scriitor bisericesc mai vechi *n-a spus* că harul Sf. Taine se dă *prin* Maica Domnului”¹³⁹⁴.

În p. 123 citează trei Sfinți Părinți, pentru a preciza că, „în viziunea ortodoxă, [Maica Domnului e] *cel mai înalt arhiereu* după Hristos”¹³⁹⁵. Pentru că ea „se află pe culmile cele mai înalte, neînțelese de înalte, ale curăției și ale rugăciunii”¹³⁹⁶.

Părintele Profesor Dumitru Popescu, în *Iisus Hristos Pantocrator*, include mariologia tot în discuția despre hristologie și tot ca *a 3-a consecință* a unirii ipostatice¹³⁹⁷. Pentru că este *tributar* teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae.

Părintele Profesor Vasile Citirigă consideră mariologia „*o parte integrantă a hristologiei și [a] soteriologiei*”¹³⁹⁸. Înțelegând prin *parte componentă a soteriologiei* aceea că Maica lui Dumnezeu ne ajută, prin rugăciunile sale, să ne mântuim.

¹³⁹² Idem, p. 107.

¹³⁹³ Idem, p. 110.

¹³⁹⁴ Idem, p. 117.

¹³⁹⁵ Idem, p. 123.

¹³⁹⁶ Idem, p. 124.

¹³⁹⁷ Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Ed. IBMBOR, București, 2005, p. 214-216.

¹³⁹⁸ Pr. Conf. Univ. Dr. Vasile Citirigă, *Temeiurile dogmatice ale preacinstirii Maicii Domnului*, în *** *Omagiu Părintelui academician Dumitru Popescu*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, p. 340. Articolul citat este cuprins între p. 340-360.

Însă în vol. al 2-lea din *Probleme fundamentale ale Teologiei Dogmatice și Simbolice*, a 5-a consecință a unirii ipostatice e faptul că *Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu*¹³⁹⁹. Dar acordă Maicii Domnului și un subcapitol, al 4-lea, din cel dedicat *cinstirii Sfinților*, în care vorbește, în mod polemic, despre *preacinstirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*¹⁴⁰⁰. Și acest autor e tributar teologiei Părintelui Dumitru Stăniloae.

Părintele Arhidiacon Profesor Ioan I. Ică jr., într-un studiu din 2008¹⁴⁰¹, încercând să demonstreze că a existat „o servitute umilitoare a Bisericii oficiale [se referă la *Biserica Ortodoxă Română* n.n.] față de regimul comunist și sovietic”¹⁴⁰², insinuează faptul că Părintele Dumitru Stăniloae a scris articolele sale mariologice anticatolice tocmai din acest motiv: fiind *presat* de comunism¹⁴⁰³.

Numai că articolele sale mariologice nu au miză *politică* ci *teologică* iar Părintele Stăniloae și-a păstrat modul de *a se raporta* la falsele dogme romano-catolice pe tot timpul vieții. Așa că nu putem pune *pe seama* cadrului politic *crezurile sale teologice*.

În p. a 19-a a studiului citat, Părintele Ică jr. îl consideră pe Părintele Stăniloae, în mod

¹³⁹⁹ Pr. Prof. Dr. Vasile Citirigă, *Probleme fundamentale ale Teologiei Dogmatice și Simbolice*, vol. II, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, p. 22-23.

¹⁴⁰⁰ Idem, p. 126-128.

¹⁴⁰¹ *Dispute mariologice și revoluțiile politice pe fundalul secolului XX*, p. 5-149, în Diac. Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, 638 p.

¹⁴⁰² Idem, p. 12.

¹⁴⁰³ Idem, p. 14.

calomniator, „o ilustră victimă a acomodării la noul regim”. La regimul comunist.

Și după ce prezintă conținutul celor două noi „dogme” mariologice romano-catolice, autorul afirmă că *reacțiile* ortodoxe, inclusiv cele românești, „au fost nu doar *critice*, ci *polemice în exces*”¹⁴⁰⁴.

Numai că polemica, atunci când e vorba de *adevărul* Bisericii, nu e niciodată *excesivă*, dacă prezintă căderile de la credință în mod detaliat și cu responsabilitate.

Afirmând faptul că *la baza* „comunicatului sinodal oficial” al Bisericii Ortodoxe Române *stă teologia* Părintelui Stăniloae¹⁴⁰⁵, Părintele Ică jr. *citează* poziția lui Stăniloae față de noua mariologie romano-catolică dar nu ne dă niciun exemplu de *polemică excesivă*.

Cu ce e *citat* Stăniloae de Ică jr.?

Prima afirmație din p. 42 e aceea că romano-catolicii, prin „imaculata concepție” și prin „înălțarea Fecioarei cu trupul la cer”, pe care Ortodoxia nu le acceptă, încearcă să *paralelizeze* pe Fecioara Maria cu Domnul atribuindu-i *un rol asemănător Lui* în istoria mântuirii.

A doua afirmație teologică e aceea că romano-catolicii *au scos-o* pe Maica Domnului de sub *necesitatea mântuirii* prin Iisus Hristos¹⁴⁰⁶.

A treia afirmație: teologia romano-catolică confundă *harul general* cu *harul mântuitor*¹⁴⁰⁷.

A 4-a afirmație: Maica Domnului nu a primit prin naștere *o situație privilegiată* ci a

¹⁴⁰⁴ Idem, p. 38.

¹⁴⁰⁵ Idem, p. 41-42.

¹⁴⁰⁶ Idem, p. 43.

¹⁴⁰⁷ Idem, p. 45.

învins păcatul, prin harul lui Dumnezeu, păstrându-se curată de orice păcat personal¹⁴⁰⁸.

A 5-a afirmație: noile „dogme” romano-catolice încearcă să *raționalizeze* și să *simplifice* marea taină a curăției Maicii Domnului¹⁴⁰⁹.

A 6-a afirmație: înălțarea la cer a Maicii lui Dumnezeu, care a avut loc după adormirea ei, nu s-a făcut *prin propriile sale puteri* ci a fost *un act* al Fiului¹⁴¹⁰.

A 7-a afirmație: Maica Domnului nu creează o *distanță* între noi și Hristos, pentru că ea e *mijlocitoarea* noastră plină de smerenie¹⁴¹¹.

A 8-a afirmație: ortodocșii o slăvesc pe Maica Domnului *mai mult* decât catolicii, pentru că ei văd slava ei *din Hristos* și *în Hristos*, fără niciun *paralelism* sau *autonomie* față de Hristos¹⁴¹².

Însă afirmațiile Părintelui Stăniloae sunt *cu totul adevărate* și reprezintă mărturisirea noastră, ortodoxă. Iar astăzi ele sunt *și mai evidente* decât atunci când romano-catolicii abia își „dogmatizaseră” erorile.

Astfel, înțelegem de ce el a *inclus* mariologia în hristologie: pentru a arăta că Maica Domnului nu este *autonomă* față de Hristos și nici față de întreaga umanitate, pentru că și mântuirea ei a fost *prin Hristos*, ca a întregii umanități.

Se observă așadar, că Părintele Stăniloae este *fundamentul* în ceea ce privește mariologia ortodoxă în spațiul românesc. Că el a dezvoltat teologia mariologică în funcție de teologia

¹⁴⁰⁸ Idem, p. 48.

¹⁴⁰⁹ Idem, p. 49.

¹⁴¹⁰ Idem, p. 51.

¹⁴¹¹ Idem, p. 53-54.

¹⁴¹² Idem, p. 54.

patristică și de unele evenimente punctuale, față de care nu putea fi decât *polemic*.

Însă, în același timp, că e nevoie de o elaborare *mult mai vastă* a teologiei mariologice, care să țină cont de Scriptură, de Sfinții Părinți și de cultul nostru ortodox.

Mariologia Mineiilor românești

În studiul de față vom analiza *învățătura despre Maica Domnului* prezentă în cele 12 volume ale Mineiilor românești. Pentru ca să observăm *cum e prezentată* Născătoarea de Dumnezeu în aceste cărți de cult ale Bisericii noastre. Care e *profilul duhovnicesc* al persoanei sale și *rolul ei* în viața Bisericii și a lumii.

În *Mineiul pe septembrie*¹⁴¹³, prima referință mariologică o avem în Vecernia zilei de 1 septembrie, când Îi cerem Domnului *să dăruiască lumii „mare milă”, „pentru Născătoarea de Dumnezeu”*¹⁴¹⁴. Pentru *ce înseamnă* ea pentru El și pentru mijlocirile ei pentru noi.

Căci Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om „prin întruparea [Sa] *cea de negrăit* din Maică”, din Prea Curata Fecioară Maria, care L-a născut fără *să știe de bărbat*¹⁴¹⁵.

Din această a doua cântare aflăm că nașterea Lui este *inexprimabilă*, că ea *s-a produs mai presus de fire*, pentru că Maica *nu a știut* de bărbat și că ea e *Maică și Fecioară* în același timp, pentru că e *Născătoare de Dumnezeu*.

Ea nu a născut *un om*, ci pe *Fiul lui Dumnezeu*, Care *S-a întrupat* din ea.

¹⁴¹³ *Mineiul pe septembrie*, tipărit în zilele păstoriei PFP Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, ediția a 5-a, Ed. IBMBOR, București, 1984, 388 p.

Vom îndrepta, în fragmentele citate, *grafia* anumitor cuvinte și, uneori, și *topica* cuvintelor.

¹⁴¹⁴ Idem, p. 9.

¹⁴¹⁵ Ibidem.

Într-o altă cântare, a Sfântului Ioan Damaschin, Domnul e rugat „*să surpe* eresurile, pentru Născătoarea de Dumnezeu”¹⁴¹⁶.

De unde rezultă, că aidoma Fiului ei, nici Maica Lui *nu suportă* ereziile/ mistificările dreptei credințe și ale dreptei viețuiri duhovnicești.

În cântarea lui Ioan Monahul se cere *biruință* de la Hristos Dumnezeu, „*pentru rugăciunile* Născătoarei de Dumnezeu”¹⁴¹⁷. Biruință „asupra celor fără de lege”¹⁴¹⁸. Pentru că avem nevoie întotdeauna și, mai ales, în războaie și în vreme de prigoană, de ajutorul Maicii lui Dumnezeu.

În *troparul indictionului*, Hristos Domnul e rugat *să ne dăruiască pace* și *să ne mântuiască pe noi*, „pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu”¹⁴¹⁹.

În cântarea pe glas 7, ultima de la Vecernia zilei de 1 septembrie, Stăpâna noastră este „cea plină de dar”, „Născătoare de Dumnezeu” și „Fecioară” și ei ne adresăm cu: „Bucură-te!”¹⁴²⁰. Pentru că viața ei cerească e plină de bucurie dumnezeiască, extatică. Și ea, cea plină de bucurie, ne bucură și pe noi prin mijlocirile sale.

Ea este „limanul și folosința neamului omenesc”, cea la care noi scăpăm și cea care ne ajută pe noi, pentru că ea este Maica „Izbăvitorului lumii”¹⁴²¹. A Răscumpărătorului nostru. Căci datorită nașterii Sale paradoxale și suprafirești, ea este „Maică și Fecioară, pururea

¹⁴¹⁶ Ibidem.

¹⁴¹⁷ Idem, p. 9-10.

¹⁴¹⁸ Idem, p. 9.

¹⁴¹⁹ Idem, p. 10.

¹⁴²⁰ Ibidem.

¹⁴²¹ Ibidem.

binecuvântată și preamărită”¹⁴²² de toți Sfinții, de toate Puterile cerești și de noi, membrii Bisericii, care trăim în istorie dar și mai presus de istorie în același timp.

Iar Maica Domnului *se roagă* pentru noi lui Hristos Dumnezeu ca El „*să dăruiască pace* la toată lumea”¹⁴²³. Pentru că rolul Maicii Sale e acela de *a mijloci* pentru noi/ de *a se ruga continuu* pentru noi Fiului ei, ca El să ne miluiască întru toate.

Într-o altă cântare, Maica lui Dumnezeu e numită „Stăpână”¹⁴²⁴ a lumii. Și ea e prezentată ca cea care *primește degrabă* rugăciunile noastre și *le duce* Fiului său¹⁴²⁵. Nu ca și când El *nu ar ști* de rugăciunile noastre, ci ca una care *se alătură* rugăciuni-lor noastre către Fiul ei, care *se roagă*, împreună cu noi, *în favoarea noastră*.

E Stăpână dar și Doamnă preacurată¹⁴²⁶.

Și ea *strică asupririle* și *risipește năvălirile* și *îndrăznelile păcătoase* ale celor care luptă împotriva noastră¹⁴²⁷.

Domnul „*curățește* mulțimea greșelilor noastre” *pentru rugăciunile* Maicii Sale¹⁴²⁸. Pentru că Hristos „*S-a arătat* din Fecioară”¹⁴²⁹, *S-a născut* din ea.

Fecioara Maria este „*preaminunata* Fecioară, care *a răsărit* lumii pe Hristos, și de bucuria vieții veșnice [pe] toate le-a umplut”¹⁴³⁰.

¹⁴²² Ibidem.

¹⁴²³ Ibidem.

¹⁴²⁴ Idem, p. 11.

¹⁴²⁵ Ibidem.

¹⁴²⁶ Ibidem.

¹⁴²⁷ Ibidem.

¹⁴²⁸ Ibidem.

¹⁴²⁹ Idem, p. 12.

¹⁴³⁰ Ibidem.

De aceea, pe Maica lui Dumnezeu *o lăudăm pururea*, pentru că ea a fost *preamărită* de Dumnezeu¹⁴³¹.

Pentru că nu noi *am preamărit-o* pe Maica lui Dumnezeu ci Însuși Dumnezeu *a preamărit-o* pe ea, prin faptul că *doar din ea* S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu.

Hristos „*a răsărit din pântecel*” Fecioarei, al Fecioarei „*cu totul fără [de] prihană*”¹⁴³².

Și ea este „*Preacurată Născătoare de Dumnezeu*”, pentru că *a încăput* în pântecel ei pe *Cel neîncăput*¹⁴³³, necuprins de nicio făptură. Iar prin rugăciunile ei, ale celei pe care noi o *cinstim*, Domnul ne izbăvește „*din nevoi*”¹⁴³⁴.

Maica Domnului e cea care *a primit mai presus de fire*, cu sensul de *a zămislit*, „pe Hristos, Dumnezeul nostru, Cel ce neschimbat [în firea Sa dumnezeiască], S-a sălășluit în pântecel” ei¹⁴³⁵.

Pentru că ea L-a născut pe Cel preexistent, tocmai de aceea *zămislirea* Lui este *sălășluire* în pântecel ei, *pogorâre* în ea.

În p. 14, Fecioara e „cea cu totul fără prihană”, care a făcut posibilă *petrecerea*/conviețuirea împreună cu noi a Făcătorului nostru.

Într-o altă cântare, tot din p. 14, Maica lui Dumnezeu e pentru prima oară numită „Dumnezeiască Mireasă”, pentru că *zămisli-rea* Fiului ei a fost „în chip de negăit”.

Născătoarea de Dumnezeu este „un liman al sufletelor noastre” și „neclintita [noastră]

¹⁴³¹ Ibidem.

¹⁴³² Ibidem.

¹⁴³³ Idem, p. 13.

¹⁴³⁴ Ibidem.

¹⁴³⁵ Ibidem.

nădejde”¹⁴³⁶. Pentru că ea L-a născut pe Hristos Dumnezeu, Cel „în două firi”¹⁴³⁷.

Noi ne punem „dorul nostru” spre Maica Domnului, pentru că știm că ea poate *să-L facă milostiv* cu noi pe Cel pe care L-a născut¹⁴³⁸.

Dintr-o altă cântare, înțelegem că ea *se roagă pururea*/ neîncetat pentru noi¹⁴³⁹.

Pentru că Fecioara Maria este „Biserică a lui Dumnezeu”, „sicriu [cu sensul de *chivot*]”, „cămară însuflețită” și „ușă cerească”¹⁴⁴⁰.

Fiul Se naște „cu cuviință” din Preacurata Fecioară Maria¹⁴⁴¹. Și El S-a născut din ea, pentru că Maria „s-a arătat cu curăția *mai presus decât toți*” oamenii¹⁴⁴².

De aceea, noi trebuie să o lăudăm „cu cuviință” pe cea care este „izbăvitoarea tuturor”¹⁴⁴³. Nu în sensul că ea este „co-mântuitoare” a noastră, adică un „alter-ego” al lui Hristos, așa cum vrea să o prezinte romano-catolicismul, ci ea este *izbăvitoare* a noastră, pentru că, *prin intermediul ei*, prin faptul că El S-a întrupat din ea, noi am fost *mântuiți* de Hristos. Deci *o izbăvitoare* a noastră în sensul de *ajutătoare* a lui Hristos ca El să Se întrupeze pentru a ne mântui.

În p. 22, Maica Domnului e socotită drept *paradigmă* a Sfințelor Mucenițe: „în urma ta *au alergat* Mucenițele femei, Preacurată Dumnezeiască Mireasă, simțind mirosul mirului

¹⁴³⁶ Idem, p. 15.

¹⁴³⁷ Ibidem.

¹⁴³⁸ Idem, p. 16.

¹⁴³⁹ Idem, p. 17.

¹⁴⁴⁰ Idem, p. 18.

¹⁴⁴¹ Idem, p. 21.

¹⁴⁴² Ibidem.

¹⁴⁴³ Ibidem.

cel cu dulce mireasmă al Unuia-născut, Fiului tău”. De aceea, Sfintele Mucenițe „împărătesc” împreună cu Maica Domnului¹⁴⁴⁴.

Pe ea o „preaînălțăm”¹⁴⁴⁵. Un sinonim pentru *preacinstirea* pe care i-o arătăm.

Rugul cel nears este *chip al nașterii curate* al Maicii Domnului¹⁴⁴⁶. Și pentru ca să facă legătura între *curăția* ei și *păcătoșenia* noastră, în aceeași cântare se leagă *rugul cel nears* de „cuptorul ispitelor” noastre, care *s-a sălbăticit* și pe care îl vrem *stins* de Prea Curata Stăpână¹⁴⁴⁷.

Prea Curata Treime, pentru rugăciunile Preacuratei Fecioare, ne arată nouă *un an roditor*¹⁴⁴⁸. Pentru că ea s-a arătat *locaș al Înțelepciunii celei mai presus de minte, scaun însuflețit* și *ușă* prin care Dumnezeu a intrat în lume ca om¹⁴⁴⁹.

Fecioara Maria e *Împărăteasă și fiică a lui Dumnezeu*¹⁴⁵⁰. Este „rai de taină”, care „a odrăslit nelucrat” pe Hristos¹⁴⁵¹, adică nu *prin intermediul* unui bărbat ci *mai presus de fire*.

Pe Maica lui Dumnezeu „o măresc” toate Puterile cerești¹⁴⁵².

Toată această *reliefare* a persoanei și a lucrării Maicii lui Dumnezeu e pe baza slujbelor zilei de 1 septembrie.

Maica Domnului *se roagă neîncetat* Fiului ei pentru noi, se spune în prima cântare mariologică a zilei de 2 septembrie.

¹⁴⁴⁴ Idem, p. 22.

¹⁴⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁴⁶ Idem, p. 23.

¹⁴⁴⁷ Ibidem.

¹⁴⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁴⁹ Ibidem.

¹⁴⁵⁰ Idem, p. 23-24, 331.

¹⁴⁵¹ Idem, p. 24.

¹⁴⁵² Ibidem.

În *podobia Crucii*, Mielușeaua e alături de Mielul și Păstorul răstignit pe lemn și Îi adresează întrebări pline de cutremurare¹⁴⁵³.

După naștere, Maica a rămas „curată”¹⁴⁵⁴. Cu sens dublu: *a rămas Fecioară și nu a avut păcat personal*.

În p. 29 se subliniază *unicitatea* persoanei Maicii lui Dumnezeu: „*ca singura ce ai zămislit în pântec pe Cuvântul Tatălui...*”.

Fecioara *L-a ținut în brațe* pe Cel necuprins și El *a arătat-o* pe Maica Lui drept „*întărire [a] tuturor credincioșilor*”¹⁴⁵⁵.

Maica Domnului e *un cer și un scaun* al lui Dumnezeu¹⁴⁵⁶. E *cort dumnezeiesc* al Cuvântului, pentru că aceasta *i-a întrecut cu curăția* pe Îngeri¹⁴⁵⁷. Fapt pentru care, rugăciunile ei sunt ca niște *ape dumnezeiești*, care ne spală de spurcăciunea păcatelor trupești¹⁴⁵⁸.

Într-o altă cântare, Fecioara e „cea neispătită de nuntă”, care L-a *odărlit* [născut] pe Hristos „fără de dureri”¹⁴⁵⁹, adică *fără lehuzie*. Pentru că nașterea Lui din Fecioară a fost *mai presus de fire*, fără *stricarea fecioriei* ei.

Acest lucru se spune și în p. 31: zămislirea Domnului din Fecioară a fost „mai presus de fire”.

Iar prin întruparea Sa, „s-a dezlegat vina durerilor și firea pământenilor s-a izbăvit de

¹⁴⁵³ Idem, p. 27-28.

¹⁴⁵⁴ Idem, p. 28.

¹⁴⁵⁵ Idem, p. 29.

¹⁴⁵⁶ Idem, p. 30, 332.

¹⁴⁵⁷ Ibidem.

¹⁴⁵⁸ Ibidem.

¹⁴⁵⁹ Ibidem.

osânda blestemului”¹⁴⁶⁰. Căci datorită Maicii Domnului „s-au deschis *cele de sus* [Împărăția lui Dumnezeu] nouă, celor *de jos* [pământenilor din Biserică], și Îngerii dănuiesc [acum] împreună cu oamenii [în Împărăția Sa]”¹⁴⁶¹.

Maica Domnului este „pricină [cauză/prilej] a împăcării” noastre cu Stăpânul¹⁴⁶². Căci El „a unit firea omenească cu dumnezeirea și a înălțat-o la scaunul măririi”¹⁴⁶³ sau la dreapta Tatălui.

Nașterea Fiului din Fecioară a fost „dumnezeiască”¹⁴⁶⁴, adică *suprafirească*. Și prin ea „ne-am făcut părtași firii celei dumnezeiești”¹⁴⁶⁵, conform II Petr. 1, 4: *θείας κοινωνοὶ φύσεως* (GNT).

În Fecioară s-au împlinit profețiile¹⁴⁶⁶.

Nașterea Fiului din Fecioară este „minune străină”¹⁴⁶⁷, necunoscută oamenilor până atunci. Și datorită întrupării Sale, noi avem parte de „dumnezeiască împărtășire” pentru că ne împărtășim cu Dumnezeu¹⁴⁶⁸. Fecioara Maria este „râul nestricăciunii cel de-a pururea viu”, „norul Soarelui cel cu totul luminos”, „căruță a toată Dumnezeirea” [se referă la dumnezeirea Fiului, pentru că Fiul S-a întrupat din Fecioară], „sicriul [chivotul] sfînteniei”¹⁴⁶⁹. Dar nașterea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară este și

¹⁴⁶⁰ Idem, p. 31.

¹⁴⁶¹ Ibidem.

¹⁴⁶² Idem, p. 32.

¹⁴⁶³ Ibidem.

¹⁴⁶⁴ Ibidem.

¹⁴⁶⁵ Ibidem.

¹⁴⁶⁶ Idem, p. 35.

¹⁴⁶⁷ Idem, p. 37.

¹⁴⁶⁸ Ibidem.

¹⁴⁶⁹ Ibidem.

„omorâre” a Satanei¹⁴⁷⁰. E biruință *letală* asupra lui.

Maica Domnului e „preamilostivă”¹⁴⁷¹. Iar noi, cei credincioși, suntem „turmă” a Stăpânei noastre¹⁴⁷².

Din Preacurata Stăpână, Domnul *a răsărit* [S-a născut] „precum [singur] a știut”¹⁴⁷³ și știe. Pentru că nașterea Sa *depășește* înțelegerea noastră. Iar *mântuirea Lui* e desemnată aici ca *îndreptare* a noastră¹⁴⁷⁴.

Maica Domnului este „nădejde a mântuirii” pentru „cugetătorii de Dumnezeu”¹⁴⁷⁵, pentru teologi. Și prin nașterea ei, ea *s-a înfrumusețat*, pentru că a născut „pe *Cel mai frumos decât toți pământenii*, pe Fiul și Cuvântul Tatălui”¹⁴⁷⁶.

Pentru că frumusețea și sfințenia ei îi vine de la Fiul ei și de aceea Părintele Dumitru Stăniloae, după cum arătam în capitolul anterior, a vorbit despre mariologie *în cadrul* hristologiei. Pentru a arăta că în toate Maica lui Dumnezeu *se supune* și *conlucrează* cu Fiul ei. Iar cărțile de cult *îi dau dreptate* Părintelui Dumitru, pentru că Maica lui Dumnezeu e, cel mai adesea, pusă *în relație* cu Fiul ei. „Sihaștrii cei de Dumnezeu învățați” *o laudă* pe Stăpâna noastră ca pe *Născătoarea de Dumnezeu*¹⁴⁷⁷. Căci *doar ea* L-a născut pe Dumnezeu¹⁴⁷⁸.

¹⁴⁷⁰ Idem, p. 38. Fragmentul la care ne referim: „vrăjmașul cel prea viclean și meșteșugăreț [la rele], acela se *omoară* acum prin nașterea ta, Fecioară”.

¹⁴⁷¹ Idem, p. 39.

¹⁴⁷² Idem, p. 40.

¹⁴⁷³ Idem, p. 41.

¹⁴⁷⁴ Ibidem.

¹⁴⁷⁵ Ibidem.

¹⁴⁷⁶ Idem, p. 42.

¹⁴⁷⁷ Ibidem.

¹⁴⁷⁸ Ibidem.

Într-o altă cântare, din p. 42, Maica Domnului este „sprijinitoarea cea fierbinte a celor din nevoi”, „ajutătoarea noastră și către Dumnezeu împăcătoarea, prin care ne-am izbăvit din stricăciune”.

Sprijinitoare fierbinte: în sensul că se implică în viața noastră și ne ajută cu aceeași dragoste fierbinte cu care și noi îi cerem ajutorul. Se implică în viața noastră *pe măsura* dragostei noastre fierbinți pentru ea. Iar ea este „împăcătoare” a noastră cu Dumnezeu la modul continuu, zilnic, în sensul că *oprește* mânia lui Dumnezeu, stârnită de păcatele noastre, ca să nu se abată asupra noastră.

Pe când „stricăciune” înseamnă *orice păcat*, de care *ne izbăvește/ ne mântuiește* Maica lui Dumnezeu prin rugăciunile sale pentru noi. Văzându-L pe Cruce răstignit, Maica Sa și-a „pătruns sufletul cu mâhnirea” și „a strigat cu jale”¹⁴⁷⁹. Iar El „S-a sălășluit în sânurile” Fecioarei, adică *în trupul* ei, fără să Se despartă „de sânurile părintești” ale Tatălui Său¹⁴⁸⁰, adică fără să iasă din *comuniunea veșnică și ființială* cu Tatăl și cu Duhul Sfânt.

Nașterea Lui din Fecioară a fost „cu bună cuviință”¹⁴⁸¹. Iar pânțelele Maicii Sale „s-a făcut *mai desfătat* [bucuros/ vesel] decât cerurile”¹⁴⁸². Adică Maica Lui s-a bucurat *mai mult* decât Puterile cerești și decât toți Sfinții Lui, motiv pentru care „începătoriile cetelor îngerești și omenești” o laudă¹⁴⁸³.

Sfântul David a numit-o „munte închegat și gras”. Sfântul Solomon a numit-o *pat* pe

¹⁴⁷⁹ Ibidem.

¹⁴⁸⁰ Idem, p. 43.

¹⁴⁸¹ Idem, p. 44-45.

¹⁴⁸² Idem, p. 49.

¹⁴⁸³ Ibidem.

Maica Domnului. Sfântul Isaia a numit-o *toiag* iar Sfântul Iacov a văzut-o în vedenie ca pe o *scară*. Un altul, adică Sfântul Iezechiel, a numit-o *ușă*¹⁴⁸⁴. La Iez. 44, 2 [ἡ πύλη], cf. LXX.

Numai că aici avem o *citire mistică* a Vechiului Testament, din perspectiva vieții duhovnicești a Bisericii. După ce *s-au împlinit* profețiile în Hristos și în Maica Sa am înțeles că acele lucruri *fuseseră spuse* despre Fiul și Maică.

Maica Domnului, văzându-L pe Fiul ei pe Cruce și știind că El e Dumnezeu întrupat, a înțeles că S-a răstignit pentru *a mântui* neamul omenesc¹⁴⁸⁵.

Căci Maica înțelege *sensul* pătimirilor Sale și e *de acord* cu el. De aceea ne rugăm ei ca *să ne ridice spre pocăință* mai înainte de sfârșitul nostru¹⁴⁸⁶.

În ultima cântare a zilei de 3 septem-brie, Fiul e declarat de Maică drept „mângâierea” ei¹⁴⁸⁷.

Rugul aprins văzut de Sfântul Moise vestea „taina Fecioarei”¹⁴⁸⁸. Căci Fiul S-a „îmbrăcat cu chip de rob” din Preacurata Fecioară¹⁴⁸⁹.

În p. 57, pentru prima dată în această carte, se vorbește despre faptul că Fiul S-a întrupat din *curatelesângiuri* ale Maicii Sale. Iar *sângiuri* e forma de plural de la *sânge*. Sfântul Moise a văzut-o pe Maică asemenea unui *sicriu* (chivot),

¹⁴⁸⁴ Ibidem.

¹⁴⁸⁵ Idem, p. 49-50.

¹⁴⁸⁶ Idem, p. 50.

¹⁴⁸⁷ Ibidem.

¹⁴⁸⁸ Idem, p. 51, 53.

¹⁴⁸⁹ Idem, p. 54.

„acoperit cu aur peste tot, [adică] cu strălucirile Duhului”¹⁴⁹⁰.

Căci ea *ne luminează* pe noi „cu fulgerele sale cele prealuminoase”¹⁴⁹¹. Această cântare din p. 60 vorbind, în mod explicit, despre faptul că Maica lui Dumnezeu *împărtășește din harul ei* celor credincioși.

Toiagul odrăslit al Sfântului Aaron a *închipuit-o* pe Maica Domnului¹⁴⁹². Iar ea este pentru noi „curățire” și „izbăvire de înfricoșătoarea îngrozire a lui Dumnezeu spre noi”¹⁴⁹³.

Maica lui Dumnezeu *ne scoate* din „noroiul” faptelor noastre celor rele și ne învrednicește să stăm *de-a dreapta mării* Fiului ei¹⁴⁹⁴.

Ea a fost văzută de Sfântul Moise și ca „năstrapă [potir] de aur”, „lespede” și „dumnezeiască masă”¹⁴⁹⁵.

Sfântul Daniil (ediția TH) la 2, 34 vorbește despre *piatra care a fost tăiată din munte fără mâini* [οὐ ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν]. La acest verset se referă următorul irmos, îmbinând Dan. 2, 34 cu Is. 28, 16: „Hristos, *Piatra cea netăiată de mână*, cea din capul unghiului, din tine *muntele cel netăiat*, Fecioară, S-a tăiat [S-a întrupat], adunând [în persoana Sa] firile cele osebite [diferite]”¹⁴⁹⁶.

Căci Sfântul Pavel, la Efes. 2, 20, a înțeles și el că Is. 28, 16 se referă la *Hristos*: „ați fost zidiți pe temelia Apostolilor și a Profetilor,

¹⁴⁹⁰ Idem, p. 57.

¹⁴⁹¹ Idem, p. 60.

¹⁴⁹² Idem, p. 61.

¹⁴⁹³ Ibidem.

¹⁴⁹⁴ Idem, p. 62.

¹⁴⁹⁵ Idem, p. 63.

¹⁴⁹⁶ Ibidem.

piatra aceea din capul unghiului fiind *Hristos Iisus*” [GNT].

Într-o altă cântare, ne rugăm ca Maica să-i *surpe* pe cei care *nu sărută* icoana ei și a Fiului ei. *Să-i dea gheenei*, „ca pe unii ce sunt *fără de Dumnezeu*”¹⁴⁹⁷.

Fiul, pentru Maică, este „Lumina” ei¹⁴⁹⁸. Iar văzându-L pe Cruce, Maicii „i s-au rănit cele dinlăuntru”¹⁴⁹⁹.

În p. 65, Maica Domnului este „îndreptarea păcătoșilor”. Căci ea Îl face „binevoitor nouă” pe Fiul ei¹⁵⁰⁰.

Haina cea lungă a preoției vechitestamentare a închipuit pe „Fecioara, care a odrăslit din rădăcina lui Iesei”¹⁵⁰¹.

Maica Domnului *îndreptează* „viața și traiul” nostru¹⁵⁰².

În p. 67, Maica lui Dumnezeu e numită „de Dumnezeu dăruită”, adică plină de daruri dumnezeiești.

Și ea se roagă neîncetat, *împreună* „cu Puterile cele de sus și cu Prorocii și cu toți Sfinții pentru noi”¹⁵⁰³. De aceea primim *în dar* de la Maica lui Dumnezeu iertare de păcate, prin rugăciunile sale¹⁵⁰⁴.

Fecioara Maria a fost „sălășluire curată”¹⁵⁰⁵ pentru Fiul lui Dumnezeu. Iar Sfântul Arhiereu Zaharia, tatăl Sfântului Ioan

¹⁴⁹⁷ Ibidem.

¹⁴⁹⁸ Ibidem.

¹⁴⁹⁹ Idem, p. 64.

¹⁵⁰⁰ Idem, p. 65.

¹⁵⁰¹ Idem, p. 66.

¹⁵⁰² Ibidem.

¹⁵⁰³ Idem, p. 67.

¹⁵⁰⁴ Ibidem.

¹⁵⁰⁵ Idem, p. 68.

Botezătorul, pomenit pe 5 septembrie, a cunoscut că Fecioara e „plinirea Legii” și „capul [împlinirea/ finalitatea] a toată prorocia”¹⁵⁰⁶.

Ea este „sălășluire [a] Luminii”¹⁵⁰⁷, adică a lui Dumnezeu Cuvântul.

În p. 71, pentru prima dată în *Mineiul pe septembrie*, se vorbește despre *acoperământul* Născătoarei de Dumnezeu. Acoperământ care nu e *material* ci *duhovnicesc*, adică *harul ei*, pentru că el „este doctorie sufletească”¹⁵⁰⁸ pentru noi.

Și cei care aleargă *la acoperământul* Născătoarei de Dumnezeu, la ajutorul și mijlocirea ei, *scapă* de neputințele sufletești¹⁵⁰⁹.

În p. 72, în contextul cinstirii Sfântului Arhangel Mihail, se vorbește pentru prima dată despre „acoperământul aripilor” Maicii Domnului, pentru a arăta *grabnicul ei ajutor* în viața noastră, aidoma Sfinților Îngeri.

Către Maica lui Dumnezeu trebuie să alergăm „cu nevointă” și, în rugăciunea față de ea, trebuie „să cădem cu pocăință”¹⁵¹⁰. Căci ea e „singura nădejde”¹⁵¹¹ pentru noi.

Nașterea Domnului din Fecioară „a împodobit” omenirea¹⁵¹². De aceea, El este pentru Maică: „Lumina mea *cea preadulce*”¹⁵¹³.

Iar Maica este „podoaba Îngerilor” și „ajutătoarea oamenilor”¹⁵¹⁴. Pentru că împodobește, prin frumusețea și prin sfințenia ei

¹⁵⁰⁶ Idem, p. 69.

¹⁵⁰⁷ Idem, p. 70.

¹⁵⁰⁸ Idem, p. 71.

¹⁵⁰⁹ Ibidem.

¹⁵¹⁰ Idem, p. 73.

¹⁵¹¹ Idem, p. 74.

¹⁵¹² Ibidem.

¹⁵¹³ Ibidem.

¹⁵¹⁴ Idem, p. 75.

copleșitoare, ființa Îngerilor și ne ajută, pe noi, oamenii, în toate necazurile noastre.

Sfântul Daniel a văzut-o pe Maica lui Dumnezeu ca pe un „munte mare”. Iar Sfântul Avacum ca pe un „munte umbrat cu bunătățile” slavei dumnezeiești¹⁵¹⁵.

Ea a zămislit „fără ardere” „pe Cel ce ține lumea”, „pe Cel ce cuprinde toate”, „pe Dătătorul de hrană al tuturor”, pe „Făcătorul fapturii”¹⁵¹⁶.

Și în aceeași cântare citată acum, Maica Domnului apare ca *mijlocitoare* pentru noi la Judecata Fiului ei: „când voi sta *înaintea feței* Ziditorului meu, Stăpână Fecioară curată, *al tău ajutor* să-mi dăruiești atunci; că poți [toate] câte le voiești”¹⁵¹⁷.

De durere, Fecioara simțea că *i se aprinde pântecele* văzându-L răstignit pe Fiul ei¹⁵¹⁸.

Ca „munte umbros [ὄρος κατασκίου]”¹⁵¹⁹ a văzut-o Sfântul Amvacum în 3, 3, cf. LXX, pe Maica Domnului. Căci ea este „*mai aleasă* decât *gândurile* Îngerilor”¹⁵²⁰ și „*întrece* Puterile cele îngerești”¹⁵²¹.

Ea este „pururea fericită”¹⁵²². Iar un Proroc (fără să ni se dea numele lui) a văzut-o pe Maica lui Dumnezeu ca pe o „carte”, „în care era *scris* Cuvântul cu *degetul* Tatălui”¹⁵²³. Iar prin *deget*, potrivit Sfântului Grigorie al Nyssei, trebuie să

¹⁵¹⁵ Idem, p. 76.

¹⁵¹⁶ Idem, p. 77.

¹⁵¹⁷ Ibidem.

¹⁵¹⁸ Ibidem.

¹⁵¹⁹ Ibidem.

¹⁵²⁰ Idem, p. 78.

¹⁵²¹ Idem, p. 79.

¹⁵²² Ibidem.

¹⁵²³ Idem, p. 80.

înțelegem pe *Duhul Sfânt*¹⁵²⁴. Pentru că întreaga Treime *a participat la întruparea Cuvântului din Fecioară*.

Maica lui Dumnezeu este „scaunul Celui Preaînalt”¹⁵²⁵. Și ea *a născut Foc fără să i se ardă pânțele*¹⁵²⁶.

Paralela dintre Sfânta Eva și Prea Curata Fecioară scoate în evidență pe Fecioară, care a înflorit *binecuvântare* lumii și nu *blestem*¹⁵²⁷.

În prima cântare a zilei de 7 septembrie, Maica lui Dumnezeu e „*mijlocitoarea...veseliei celei adevărate și a darului*”¹⁵²⁸. A darului dumnezeiesc, a harului. Și e *mijlocitoare* prin aceea, că *prin intermediul ei* S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, Cel care ne-a umplut cu harul Său.

În a doua cântare a zilei, Născătoarea de Dumnezeu este „*solitoarea veseliei...de acum*” și „*pricină* [cauză/ început/ izvor/ rădăcină] a bucuriei ce va să fie nouă”¹⁵²⁹.

Maica e „*lauda Prorocilor*” și „*fica lui David*” și părinții ei sunt Sfinții Ioachim și Ana¹⁵³⁰. Ea este *cortul* lui Dumnezeu¹⁵³¹. Este

¹⁵²⁴ „Căci Duhul Sfânt a venit peste Fecioara Maria și puterea Celui Prea Înalt a umbrat-o. Iar făcându-se aceasta, firea [umană] a avut iarăși nesfârâmarea și s-a făcut nemuritoare prin cele scrise în ea de degetul dumnezeiesc. Iar *degetul* acesta este *Duhul Sfânt*, Care este numit adeseori de Scriptură *deget*”, cf. Sfântul Grigorie al Nyssei, *Despre viața lui Moise sau despre desăvârșirea prin virtute*, trad. de Pr. Ioan Buga, în Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri. Partea întâia*, trad. de Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae și Pr. Ioan Buga, note Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae și indice Pr. Ioan Buga, în col. PSB 29, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 88.

¹⁵²⁵ *Mineiul pe septembrie*, ed. cit., p. 81.

¹⁵²⁶ Idem, p. 83.

¹⁵²⁷ Ibidem.

¹⁵²⁸ Idem, p. 87.

¹⁵²⁹ Ibidem.

¹⁵³⁰ Ibidem.

¹⁵³¹ Idem, p. 88.

„*Biserica însuflețită* a lui Dumnezeu”¹⁵³² și „hrănitoarea vieții noastre”¹⁵³³.

Maica lui Dumnezeu este „stâlparea frumoasă” care a odrăslit Viața¹⁵³⁴. De aceea, ea este „singura prea curată” în întreaga creație¹⁵³⁵.

Fecioara e *veselia de taină* a Prorocilor¹⁵³⁶. Și datorită ei, „*locăș* [al] Sfintei Treimi se vor face credincioși”¹⁵³⁷.

Ea este „cămară preaînfrumusețată” și „scaun dumnezeiesc preaînalt”¹⁵³⁸ al lui Dumnezeu. Pentru că „ai zămislit pe Fiul lui Dumnezeu, din Dumnezeiescul Duh, cu voia Tatălui”¹⁵³⁹.

Ea e *toiagul* care a odrăslit pe *floarea Hristos*¹⁵⁴⁰. Iar Fiul ei a păzit-o, „mai presus de cuvânt, *nestricată și neîntinată*”¹⁵⁴¹.

Maica lui Dumnezeu e „*pricinuitoare de bunătățile cele mai presus de fire* pentru cei de pe pământ”¹⁵⁴².

Din nou se vorbește despre locul profetic în care Maica Domnului a fost văzută ca *o carte pecetluită*¹⁵⁴³. Și credem că se referă la Dan. 12, 9. Pentru că Maica lui Dumnezeu e *o carte* pe care omul nu o poate citi „prin legea firii”, în mod natural, „căci ea este păzită ca *locăș* al Cuvântului, precum mai înainte *au arătat* cărțile grăitorilor de Dumnezeu cu Duhul”¹⁵⁴⁴.

¹⁵³² Ibidem.

¹⁵³³ Ibidem.

¹⁵³⁴ Ibidem.

¹⁵³⁵ Ibidem.

¹⁵³⁶ Idem, p. 89.

¹⁵³⁷ Ibidem.

¹⁵³⁸ Ibidem.

¹⁵³⁹ Ibidem.

¹⁵⁴⁰ Idem, p. 90.

¹⁵⁴¹ Ibidem.

¹⁵⁴² Ibidem.

¹⁵⁴³ Idem, p. 92.

¹⁵⁴⁴ Ibidem.

Ea este *vița de mântuire* care a rodit pe „Strugurele cel nestricat”¹⁵⁴⁵. Pentru că, odată cu nașterea ei, „a încetat întristarea”¹⁵⁴⁶.

Fecioara este „armă nesfârșită” și „întărire” a noastră¹⁵⁴⁷. Iar „prăznuirile ei dumnezeiești” și „cu totul cinstite” sunt săvârșite de „cugetătorii de Dumnezeu”¹⁵⁴⁸. Pentru că trebuie să ai minte înaltă, curățită de patimi, ca să vezi frumusețea și sfințenia Maicii lui Dumnezeu.

Maica lui Dumnezeu e *podul* care ne trece la lumină¹⁵⁴⁹. Ea e „*roșeala* care a vopsit *lâna intrupării* Împăratului Hristos”¹⁵⁵⁰. Iar *roșeala/roșeața* de aici e o aluzie la Iisus [al lui Navi] 2, 18: „funioara cea roșie [τὸ σπαρτίον τὸ κόκκινον]”.

Maica lui Dumnezeu este și „puțina picătură” din care a ieșit „Izvor mare”¹⁵⁵¹. Și născându-L pe Împăratul a toate, El, „Cel ce cuprinde toate, *nu S-a strâmtorat* cu cuprinderea”¹⁵⁵². *Cuprindere* fiind aici *zămislirea* Sa în uterul Fecioarei.

Ea e Maica Vieții¹⁵⁵³. Pentru că *a odrăslit* „Mărul cel bine mirositor și Trandafirul cel dumnezeiesc”¹⁵⁵⁴.

A născut „Lumina cea neapropiată”¹⁵⁵⁵. De aceea, ea este „*cer nou*, preaînfrumusețat [al] lui Dumnezeu”¹⁵⁵⁶.

¹⁵⁴⁵ Ibidem.

¹⁵⁴⁶ Ibidem.

¹⁵⁴⁷ Ibidem.

¹⁵⁴⁸ Ibidem.

¹⁵⁴⁹ Idem, p. 92-93.

¹⁵⁵⁰ Idem, p. 93.

¹⁵⁵¹ Ibidem.

¹⁵⁵² Ibidem.

¹⁵⁵³ Ibidem.

¹⁵⁵⁴ Idem, p. 95.

Prima cântare a zilei de 8 septembrie o numește pe Maica lui Dumnezeu: „începătură a mântuirii noastre”¹⁵⁵⁷.

Ea este „floare de Dumnezeu sădită”¹⁵⁵⁸ și „pământ roditor”¹⁵⁵⁹. De aceea, primind în pântece Pâinea cea cerească, pe Fiul lui Dumnezeu, „cu hrană din sâni”¹⁵⁶⁰ Îl crește după umanitatea Sa.

Ea e „piatra cea tare” din care curge „Izvorul vieții”¹⁵⁶¹. Și înțelegerea tipologică de aici s-a făcut pe baza textului de la Num. 20, 11.

Fecioara „s-a arătat tuturor oamenilor *dezlegare* din legăturile păcatului”¹⁵⁶² și „a înnoit firea noastră cea stearpă”¹⁵⁶³. De aceea, ea „a vestit bucurie la toată lumea”¹⁵⁶⁴.

Maica este „cer însuflețit” al lui Dumnezeu¹⁵⁶⁵ dar și „nădejdea celor fără de nădejde”¹⁵⁶⁶. Căci „Maria a strălucit mai presus decât toți cei născuți” prin „dumnezeiască cuviință”¹⁵⁶⁷.

Ea e ușa prin care Domnul *a intrat* și trecând prin ea „a păzit-o *încuiată*”¹⁵⁶⁸, adică *fără a-i strica* fecioria ei. Pentru că se referă, din nou, la Iez. 44, 2. Fecioara Maria e „fiica lui Dumnezeu, cea *mai înainte aleasă* din toate

¹⁵⁵⁵ Idem, p. 96.

¹⁵⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁵⁷ Idem, p. 98.

¹⁵⁵⁸ Idem, p. 99.

¹⁵⁵⁹ Ibidem.

¹⁵⁶⁰ Ibidem.

¹⁵⁶¹ Ibidem.

¹⁵⁶² Ibidem.

¹⁵⁶³ Ibidem.

¹⁵⁶⁴ Ibidem.

¹⁵⁶⁵ Idem, p. 100. Aceeași expresie și în Idem, p. 192.

¹⁵⁶⁶ Ibidem.

¹⁵⁶⁷ Ibidem.

¹⁵⁶⁸ Ibidem.

neamurile, spre a fi *locaș* lui Hristos Dumnezeu¹⁵⁶⁹. Nu în sensul că Maica lui Dumnezeu *a fost predestinată* pentru a-L naște pe Hristos ci pentru că *a fost găsită vrednică* pentru a fi *locaș* al Stăpânului.

Predestinarea *exclue* tot efortul Maicii lui Dumnezeu de *a se păstra în curăție*. Pe când *alegerea* ei presupune *confirmarea*, din partea lui Dumnezeu, a faptului că a fost *cea mai curată* dintre toate fecioarele lumii și de aceea a fost găsită *vrednică* pentru a fi *locaș* al Fiului lui Dumnezeu.

Și născându-L pe Domnul, Maica *a ajutat* la „plinirea dumnezeieștii rându-iei”¹⁵⁷⁰, adică la împlinirea economiei/ a rânduiei mântuirii noastre.

Nașterea Fecioarei din părinți sterpi e „începutul mântuirii noastre”, început de care Sfinții Protopărinți Adam și Eva se bucură, pentru că Fecioara Maria este „fiică și nepoată” a lor¹⁵⁷¹.

Fecioara e „rod preacinstit”¹⁵⁷². Rod în sensul de *progenitură*, de *nou-născut*. Pentru că este „*locaș însuflețit* al dumnezeieștii slavei Lui [al dumnezeieștii Sale slave]”¹⁵⁷³. Al slavei lui Hristos Dumnezeu.

Serghie Aghiopolitul, în cântarea sa din p. 103, ne propune să decriptăm și o *perspectivă mariologică* în Vechiul Testament, pe lângă cea hristologică. Pentru că Maica lui Dumnezeu este „propovăduirea Prorocilor”¹⁵⁷⁴. Prorocii au vorbit și despre Maica lui Dumnezeu iar noi

¹⁵⁶⁹ Ibidem.

¹⁵⁷⁰ Ibidem.

¹⁵⁷¹ Idem, p. 102.

¹⁵⁷² Idem, p. 103.

¹⁵⁷³ Ibidem.

¹⁵⁷⁴ Ibidem.

trebuie să înțelegem acele locuri cu multă evlavie.

În aceeași cântare, ea este „organul fecioriei”¹⁵⁷⁵. *Organ*, probabil, cu sensul de *instrument muzical*. Cea care cântă fecioria.

Maica lui Dumnezeu e „cămara Luminii și cartea Cuvântului vieții”¹⁵⁷⁶. De aceea, ea este „solitoarea [vestitoarea] fericirii celei din [dintru] început a neamului omenesc”¹⁵⁷⁷.

Ea e „podul vieții”¹⁵⁷⁸, pentru că *ne trece* de la moarte la viață. E „vistierie”¹⁵⁷⁹ a Vieții noastre. E „nor al Luminii”¹⁵⁸⁰.

Într-o cântare din p. 107 se vorbește despre „taina” Fecioarei și despre cei care „laudă cu credință” această taină. Bineînțeles, *taina* se referă, în special, la *întruparea* lui Dumnezeu Cuvântul din Fecioară dar și la întreaga viață, *de cea mai profundă sfințenie*, a Maicii lui Dumnezeu. Pentru că e *o taină abisală* viața ei și cum S-a născut din ea Fiul lui Dumnezeu.

În aceeași pagină, cu referire la Maica lui Dumnezeu, se folosesc două adjective: *nespurcată* și *neîntinată*. Pentru a se sublinia faptul că ea *nu a săvârșit niciun păcat*.

Pântecele Fecioarei s-a făcut „masă sfântă”¹⁵⁸¹. Cu sensul că ea este Sfânta Masă a Bisericii, care poartă pe Hristos, Viața noastră.

Împărăteasa lumii este „căruța cea mai înaltă decât înșiși Heruvimii”¹⁵⁸². Dar *masa* și

¹⁵⁷⁵ Ibidem.

¹⁵⁷⁶ Idem, p. 104.

¹⁵⁷⁷ Idem, p. 105.

¹⁵⁷⁸ Ibidem.

¹⁵⁷⁹ Idem, p. 106.

¹⁵⁸⁰ Idem, p. 107.

¹⁵⁸¹ Idem, p. 109.

¹⁵⁸² Ibidem. În Idem, p. 268 avem textul: „numai tu ești din veacuri [în veacuri, în istorie] cu adevărat *mai înaltă* decât Dumnezeieștile Puteri...cerești”.

căruța exprimă același lucru: că ea *Îl poartă* pe Cel ce poartă toate.

Iar această *purtare a Lui* e prezentă în toate Icoanele Maicii lui Dumnezeu cu Pruncul Hristos în brațe. Purtare care indică faptul că ea e *Maica lui Dumnezeu*, însă, în același timp, că ea are *cea mai mare intimitate* cu El. De unde toate rugăciunile noastre, care apelează *la intimitatea* cu El, intimitate care *îndrăznește* să se roage pentru oameni.

Maica lui Dumnezeu, cea care *a locuit* în Sfânta Sfintelor, este „Sfânta Sfintelor”¹⁵⁸³. Sau Sfânta Sfintelor a templului avea tocmai acest *sens tipologic*: acela de *a o indica* pe Maica lui Dumnezeu, cea mai sfântă decât întreaga făptură.

Ea *a vindecat* „de dureri pe Eva și *de blestem* pe Adam”¹⁵⁸⁴.

În p. 109-110 avem o cântare mariologică care vorbește despre *conlucrarea* dintre Preacurata Treime și Preacurata Fecioară: „Întru tine *taina* Treimii se laudă și [se] mărește; că Tatăl *a binevoit* și Cuvântul *S-a sălășluit* întru tine, și Dumnezeiescul Duh *pe tine te-a umbrît*”. Pentru că întreaga Treime *a conlucrat* la întruparea Fiului lui Dumnezeu din Fecioară.

Pentru că toate ale cortului și ale templului vechitestamentar au fost tipologice, au vorbit despre viitor, au avut *un sens profetic*, Maica lui Dumnezeu este și „cădelniță de aur”¹⁵⁸⁵. Căci e „*cortul* cel mai înainte rânduit, al împăcării noastre cu Dumnezeu”¹⁵⁸⁶. Întru Maica lui Dumnezeu „s-au rânduit” atât *fecioria* cât și

¹⁵⁸³ Ibidem.

¹⁵⁸⁴ Ibidem.

¹⁵⁸⁵ Idem, p. 110.

¹⁵⁸⁶ Idem, p. 113.

*nașterea*¹⁵⁸⁷. S-au *întâlnit* și *coexistă*, în mod paradoxal, ambele. Pentru că nașterea Fiului din Fecioară a fost *mai presus de fire*, nestrucând fecioria ei.

Ea este „*frumusețea curăției*” cea de Dumnezeu crescută¹⁵⁸⁸. Este „*mireasa cea nenuntită*”¹⁵⁸⁹.

La *Pavecernița* zilei de 9 septembrie există o cântare, care vorbește despre o profeție mariologică a Sfântului Solomon. Pentru că, cea „*cu totul...frumoasă și fără de prihană, cea de aproape a mea*”¹⁵⁹⁰, cuvinte spuse de Solomon „*în cântări*”, se refereau la Maica Domnului.

Într-o altă cântare, Maica Domnului e desemnată drept „*părtinitoarea*” noastră¹⁵⁹¹. Cea care *ne ia partea*, ne ia apărarea.

Suntem „*mântuiți prin tine*”¹⁵⁹², Maica lui Dumnezeu, se spune într-un irmos. Prin *mijlocirea* ta continuă pentru noi. Căci tu ești „*dumnezeiasca petrecere a Ființei celei pururea veșnice*”¹⁵⁹³.

Și prin asta nu vrea să se spună că „*S-a întrupat*” întreaga Treime din Fecioară ci că Fiul lui Dumnezeu, Cel pururea veșnic și deoființă cu Tatăl și cu Duhul, *S-a întrupat* din Fecioară, Fecioara fiind *locăș* al Fiului lui Dumnezeu prin întruparea Sa.

Maica Domnului a fost „*purtătoarea Cuvântului celui dumnezeiesc*”¹⁵⁹⁴, a Logosului dumnezeiesc. Iar ea face parte *din seminția lui*

¹⁵⁸⁷ Idem, p. 115.

¹⁵⁸⁸ Ibidem.

¹⁵⁸⁹ Idem, p. 116.

¹⁵⁹⁰ Idem, p. 119.

¹⁵⁹¹ Idem, p. 120. Afirmatie existentă și în Idem, p. 136; p. 165 („*părtinitoare neînfruntată*”).

¹⁵⁹² Idem, p. 121.

¹⁵⁹³ Idem, p. 122.

¹⁵⁹⁴ Ibidem.

Iuda, pentru că Sfântul David se bucură duhovnicește văzând-o pe Sfânta Ana, mama Maicii Domnului, care e „din Iuda”¹⁵⁹⁵.

Părinții Prea Curatei Fecioare sunt „Dumnezeiescul Ioachim” și „Fericita Ana”¹⁵⁹⁶. Și ei au născut-o pe cea „care *covârșește* [depășește] toată făptura cu sfințenia”¹⁵⁹⁷, pe „Biserica cea de Dumnezeu primitoare, pe Fecioara și Maica lui Dumnezeu, pe cea singură binecuvânta-tă”¹⁵⁹⁸.

Sfântul Ioachim, tatăl Maicii Domnului, e numit într-o cântare „moșul lui Hristos”¹⁵⁹⁹, cu sensul de *bunicul Lui după mamă*. Iar Fecioara s-a arătat „scaun dumnezeiesc prin feciorie”¹⁶⁰⁰, pentru că „dumnezeiasca strălucire a fecioriei [Mariei], *a împodobit* firea omenească cea neroditoare”¹⁶⁰¹.

Maica Domnului este „ușa cea purtătoare de lumină”¹⁶⁰², este „*tăblița* Legii celei noi, cea de Dumnezeu scrisă”¹⁶⁰³, este „carte nouă”¹⁶⁰⁴, este „*singura* Maică ce *nu știe* de bărbat”¹⁶⁰⁵.

Ea a fost „*chemarea* tuturor”¹⁶⁰⁶. Cu sensul de *rugăciunea* tuturor celor din vechime. *Așteptarea* tuturor oamenilor.

Fecioara este „floarea cea preasfințită”¹⁶⁰⁷, este „lumina fecioriei”¹⁶⁰⁸. Și prin

¹⁵⁹⁵ Ibidem.

¹⁵⁹⁶ Idem, p. 123.

¹⁵⁹⁷ Ibidem. Formularea de față *reapare* și în Idem, p. 125.

¹⁵⁹⁸ Idem, p. 124.

¹⁵⁹⁹ Ibidem.

¹⁶⁰⁰ Ibidem.

¹⁶⁰¹ Ibidem.

¹⁶⁰² Ibidem. Expresia apare și în Idem, p. 128.

¹⁶⁰³ Idem, p. 125.

¹⁶⁰⁴ Ibidem.

¹⁶⁰⁵ Ibidem.

¹⁶⁰⁶ Ibidem.

¹⁶⁰⁷ Idem, p. 126.

întruparea Fiului din Fecioară, „*raza dumnezeieștii ființe*, cu trupul după ipostas [la nivelul persoanei Fiului] unindu-se, *ne-a strălucit nouă*”¹⁶⁰⁹. Pentru că noi putem vedea *raza/ lumina/ slava* persoanei lui Hristos și nu *ființa* Lui. Căci nu vedem nici *ființa* oamenilor de lângă noi ci doar *manifestările* lor personale.

Maica Domnului „*a pierdut blestemul Evei*”¹⁶¹⁰, l-a desființat. Într-o altă cântare, verbul *a pierde* e înlocuit cu verbul *a dezlega*: „*ai dezlegat blestemul strămoașei Eva*”¹⁶¹¹.

În prima cântare a zilei de 10 septembrie, Stăpâna noastră este „*scaunul cel neclintit al Împăratului, casa în care S-a sălăsluit Cel Preaînalt pentru mântuirea lumii*”¹⁶¹².

Ea este „*rai al măririi*”¹⁶¹³ și *îndulcește* inimile credincioșilor¹⁶¹⁴. Este „*chemarea cea din nou a oamenilor*”¹⁶¹⁵ la relația cu Dumnezeu.

Maica e „*ancoră și nădejde [a] mântuirii noastre*”¹⁶¹⁶, căci pe ea o găsim „*ca pe un măr în dumbravă, ca pe un crin preacurat și ca [pe] o floare din văi*”¹⁶¹⁷. În Cânt. Cânt 2, 3, cf. LXX, se vorbește despre „*mărul în [între] copacii dumbrăvii*”. În Cânt. Cânt 2, 2 despre „*crinul în mijlocul spinilor*”. Iar sintagma „*crinul văilor* [κρίνον τῶν κοιλάδων] apare în Cânt. Cânt. 2, 1. Iar aici, toate aceste sintagme sunt înțelese cu *referire* la Maica Domnului.

¹⁶⁰⁸ Idem, p. 128.

¹⁶⁰⁹ Ibidem.

¹⁶¹⁰ Ibidem.

¹⁶¹¹ Ibidem.

¹⁶¹² Idem, p. 129.

¹⁶¹³ Idem, p. 147.

¹⁶¹⁴ Idem, p. 155.

¹⁶¹⁵ Idem, p. 156.

¹⁶¹⁶ Idem, p. 159, 347.

¹⁶¹⁷ Idem, p. 192.

Într-o altă cântare, Maica lui Hristos Dumnezeu este „crin preacurat în văi strălucind”¹⁶¹⁸. Iar nașterea Lui din ea a fost „minune a înălțimii”¹⁶¹⁹, pentru că a fost *din inițiativă dumnezeiască* dar *depășește*, în același timp, și orice înțelegere.

Din Preacurata Fecioară *nu S-a întrupat* întreaga Treime ci „*pe Unul* din Treime [L-]ai primit în pântecul tău, Preacurată, și L-ai născut în chip minunat”¹⁶²⁰. Adică pe *Fiul*. De aceea, ea este „singura ce...[a] *purtat în mâini* pe Dumnezeul părinților Cel prealăudat”¹⁶²¹.

L-a născut pe „Spicul cel de viață purtător, pe Pricinuitorul vieții celei veșnice, pe Hristos”¹⁶²². *Pricinuitor* în sensul de *Inițiator* al vieții veșnice.

L-a născut pe „Cuvântul, Cel ce *este pururea* [din veci] și *ipostatic*”¹⁶²³ [personal], pe *strălucirea* Ipostasului celui părintesc [strălucirea persoanei Tatălui], pe Făcătorul nostru de bine și Domnul”¹⁶²⁴.

Fiul S-a pogorât/ S-a întrupat ca „ploaia cea cerească”, care a căzut *în uterul* Fecioarei, ca pe un pământ roditor¹⁶²⁵. Dar tot El este și „Focul cel de nesuferit”, Care S-a sălășluit în pântecul Fecioare fără ca *să-l ardă*”¹⁶²⁶.

Căci „Fiul Unul-născut...Cel ce a strălucit fără ani [S-a născut din veci] din Tatăl...a ieșit [din Prea Curata Stăpână], în chip de negrăit

¹⁶¹⁸ Idem, p. 206.

¹⁶¹⁹ Idem, p. 207. Sintagma apare în și Idem, p. 209.

¹⁶²⁰ Idem, p. 210.

¹⁶²¹ Idem, p. 245.

¹⁶²² Ibidem.

¹⁶²³ În textul citat, aici e o eroare de grafie, pentru că apare „ipostatnic”.

¹⁶²⁴ *Mineiul pe septembrie*, ed. cit., p. 246.

¹⁶²⁵ Idem, p. 251.

¹⁶²⁶ Idem, p. 275.

întrupându-Se [depășind puterea noastră de înțelegere]”¹⁶²⁷.

Cel născut din veci din Tatăl, S-a întrupat în timp din Fecioară. Însă Cel născut din Fecioară nu este *doar om* ci „din fire Dumnezeu fiind, și cu firea om făcându-Se pentru noi; nu în două fețe [persoane] fiind despărțit, ci în două firi neamestecat fiind cunoscut”¹⁶²⁸ ca persoană.

El, Fiul lui Dumnezeu întrupat, fiind Dumnezeu și om în același timp, nu are firile *despărțite* ci *unite* la nivelul persoanei Sale dumnezeiești, preexistentă întrupării din Fecioară.

De aceea, El e cunoscut și slăvit ca o *persoană în două firi*, dar fără ca firile să fie *amestecate*, așa cum dorea monofizitismul sau fără ca să fie *separate*, după cum dorea nestorianismul.

Șarpele a fost „călcat de femeie”¹⁶²⁹, adică de Maica Domnului. Pentru că ea s-a arătat „ascultătoare”¹⁶³⁰ de Dumnezeu. Și pentru că este lângă Dumnezeu, Maica Lui e, în toate zilele, „întărirea credincioșilor”¹⁶³¹. Ea omoară păcatul în noi. Păcatul nostru viu¹⁶³² și dureros. Iar dacă păcatul din noi moare, ea ne înviază „prin lucrarea Vieții celei adevărate”. Adică prin lucrarea Fiului ei¹⁶³³.

Maica Domnului este „turn de putere” pentru noi și „zid nebiruit”¹⁶³⁴. Turn plin de

¹⁶²⁷ Idem, p. 285.

¹⁶²⁸ Ibidem.

¹⁶²⁹ Idem, p. 297.

¹⁶³⁰ Ibidem.

¹⁶³¹ Idem, p. 298.

¹⁶³² Idem, p. 300.

¹⁶³³ Idem, p. 300-301.

¹⁶³⁴ Idem, p. 303.

putere dumnezeiască, care *ne ascunde* în harul ei atunci când suntem înconjurați de demoni și e zid nebiruit, aidoma unei cetăți de apărare, care ne apără de păcate și de dureri de tot felul. Pentru că atunci când se dorește evidențierea prezenței ei *apărătoare* în viața noastră, Maica Domnului este asemuită unor construcții inexpugnabile.

Ea este „pământ nelucrat”, adică curată Fecioară, care L-a născut pe „Strugurele vieții”¹⁶³⁵. Este „stea în chipul soarelui”¹⁶³⁶, pentru că, deși om, Maica lui Dumnezeu luminează ca un soare pe toți pământenii. De aceea, noi îndrăznim spre ajutorul Prea Curatei Stăpâne cu „bună îndrăzneală”¹⁶³⁷, pentru ca să biruim patimile care ne robesc. Pentru că Maica Domnului este „îndură-toare”¹⁶³⁸ și își arată îndurarea ei față de noi¹⁶³⁹.

Fecioara Maria este „cu totul aleasă, cu totul înfrumusețată”¹⁶⁴⁰ interior. Pentru că e plină de toată virtutea și sfințenia. De toată frumusețea dumnezeiască. De aceea, ea este „pururea preamărită”¹⁶⁴¹ de către întreaga Biserică cerească și pământească.

În slujba zilei de 26 septembrie, când e pomenit Sfântul Ioan Evanghelistul, Maica lui Dumnezeu e numită „măslin roditor”¹⁶⁴² dar și „ajutătoare și folositoare caldă” și „nădejde” în ziua morții noastre¹⁶⁴³. Căci ea este „împodobită

¹⁶³⁵ Ibidem.

¹⁶³⁶ Idem, p. 304.

¹⁶³⁷ Idem, p. 306.

¹⁶³⁸ Idem, p. 307.

¹⁶³⁹ Ibidem.

¹⁶⁴⁰ Idem, p. 309.

¹⁶⁴¹ Ibidem.

¹⁶⁴² Idem, p. 311.

¹⁶⁴³ Idem, p. 317.

cu dumnezeiască frumusețe”¹⁶⁴⁴ și se roagă Fiului ei, ca să fie milostiv nouă „în ziua judecății” Sale¹⁶⁴⁵. De aceea, pe cele ale Maicii lui Dumnezeu le putem cânta, numai dacă ne umplem de *Duh*¹⁶⁴⁶, adică de *harul dumnezeiesc*.

Maica Domnului e descrisă ca *medic* într-o cântare a aceleiași zile liturgice. Ca un medic care *ne vindecă* rănilor sufletului și *tămăduiește* inima noastră cu doctoria ei cea lucrătoare¹⁶⁴⁷.

Fecioara Preacurată a fost încredințată de Fiul ei „ucenicului cel iubitor de feciorie”¹⁶⁴⁸, Sfântului Apostol Ioan. Iar Sfântul Ioan, fiind „cinstit” „cu primirea de fiu”, s-a arătat „frate” al Celui care l-a ales pe el și „ucenic cuvântător de Dumnezeu”¹⁶⁴⁹.

Maica lui Dumnezeu este „Biserică [a] Dumnezeiescului Duh”¹⁶⁵⁰, care, prin mijlocirea ei, ne arată și pe noi „biserici ale lui Dumnezeu”¹⁶⁵¹. Pentru că, prin ea, ne îmbogățim „cu fericirea cea negrăită și cu viața cea veșnică”¹⁶⁵².

Comparând cerul zidit cu Maica lui Dumnezeu, o cântare o declară drept un „alt cer pământesc” pe Fecioara Maria, pe care l-a „întins” Dumnezeu¹⁶⁵³. Iar dacă pântecel ei nu

¹⁶⁴⁴ Idem, p. 319.

¹⁶⁴⁵ Ibidem.

¹⁶⁴⁶ Ibidem.

¹⁶⁴⁷ Idem, p. 320. Cântarea e aceasta: „Vindecă, Preacurată, rănilor sufletului meu; și smerită inima mea cea otrăvită de veninul șarpelui, tămăduiește-o cu doctoria ta cea lucrătoare”.

¹⁶⁴⁸ Ibidem.

¹⁶⁴⁹ Idem, p. 321.

¹⁶⁵⁰ Idem, p. 322.

¹⁶⁵¹ Ibidem.

¹⁶⁵² Idem, p. 323.

¹⁶⁵³ Idem, p. 324.

a fost ars de focul Dumnezeirii, noi o rugăm pe Maica lui Dumnezeu ca să ne scape de focul cel veșnic¹⁶⁵⁴.

Maica lui Dumnezeu ne poate *îmbunătăți* inima¹⁶⁵⁵, căci ea „strălucește ca aurul”¹⁶⁵⁶. E plină de lumină dumnezeiască și de aceea strălucește în mod preaslăvit. Iar *îmbunătățirea* noastră e tot harică.

Ea este „armă nebiruită” împotriva vrăjmașilor noștri¹⁶⁵⁷. Pentru că ea este *unică* în toate neamurile, fiindcă numai ea este Maică a lui Dumnezeu¹⁶⁵⁸. Preacurata Fecioară este „cetatea cea nemișcată”¹⁶⁵⁹ și „zidul cel nesurpat”¹⁶⁶⁰ și „scară înțelegătoare”¹⁶⁶¹, rațională. Sintagme prin care se subliniază *ajutorul efectiv* pe care îl primim din partea ei.

Numită adesea *ușă*, cu sensul de cea prin care Fiul lui Dumnezeu a intrat în lume, o găsim numită și „ușa cerului”¹⁶⁶² pe Maica Domnului, cu sensul de cea care *ne deschide* cerul. De aceea, ea este „folositoarea cea tare și scăparea sufletelor noastre”¹⁶⁶³.

*Mineiul pe octombrie*¹⁶⁶⁴ începe să vorbească despre Maica lui Dumnezeu ca

¹⁶⁵⁴ Idem, p. 328, 330.

¹⁶⁵⁵ Idem, p. 331.

¹⁶⁵⁶ Idem, p. 334.

¹⁶⁵⁷ Idem, p. 347.

¹⁶⁵⁸ Idem, p. 350.

¹⁶⁵⁹ Idem, p. 351. În Idem, p. 361 regăsim sintagma: „cetatea cea neclintită”.

¹⁶⁶⁰ Idem, p. 351, 361.

¹⁶⁶¹ Idem, p. 354.

¹⁶⁶² Idem, p. 356.

¹⁶⁶³ Idem, p. 362.

¹⁶⁶⁴ *Mineiul Lunei Octomvrie*, tipărit în zilele Majestății Sale, Iubitorului de Hristos, Mihai I, Regele României și sub păstoria Î.P.S. Patriarh Miron [Cristea], cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe

despre „adâncul milei”¹⁶⁶⁵. Iar Sfântul Roman Melodul primește de la Prea Curata Stăpână, în vedenia somnului, darul de *a scrie* și de *a cânta* cântările bisericești¹⁶⁶⁶.

Ea ne dă „mână de ajutor” în nevoița noastră¹⁶⁶⁷ și este „vasul bune miresme”¹⁶⁶⁸. Pentru că *acoperământul* Maicii Domnului este „doctorie duhovnicească”¹⁶⁶⁹ pentru noi. Este un medicament care nu numai că *ne însănătoșește* dar ne și *înfrumusețează* interior.

Tot pe 1 octombrie, la *Vecernia Mică*, găsim un tropar pe glas 4, care vorbește despre *venirea* și *umbrirea* noastră de către Maica Domnului¹⁶⁷⁰.

Române, ediția a III-a, Ed. Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1929, 416 p.

¹⁶⁶⁵ Idem, p. 4.

¹⁶⁶⁶ Idem, p. 11.

¹⁶⁶⁷ Idem, p. 13.

¹⁶⁶⁸ Idem, p. 15.

¹⁶⁶⁹ Ibidem.

¹⁶⁷⁰ Idem, p. 18.

Care este o *umbrire duhovnicească* sau o *iradiere* a slavei lui Dumnezeu din persoana ei. Însă *umbrirea* se face *din apropiere*, venind Maica lui Dumnezeu la noi, pentru că o chemăm în rugăciune.

Ea este „mare apărătoare”¹⁶⁷¹ a celor necăjiți și „grabnică ajutătoare”¹⁶⁷² a lumii. Și, în aceeași stihiră, se vorbește despre „luminatul ei omofor”^{1673,1674}, care e un veșmânt episcopal.

Însă *acoperământul* și *omoforul* Maicii Domnului sunt unul și același lucru¹⁶⁷⁵.

Tot pe 1 octombrie, Maica lui Dumnezeu e numită „o polată [cămară] frumoasă”¹⁶⁷⁶ a lui Dumnezeu dar și un munte *mai important* decât Sinaiul, pentru că a purtat în pântecul său pe Dumnezeu Cuvântul, cu tot focul Său dumnezeiesc¹⁶⁷⁷.

Praznicul din ziua de 1 octombrie subliniază ipostaza Maicii Domnului de *rugătoare* pentru noi¹⁶⁷⁸. Iar omoforul ei *strălucește*¹⁶⁷⁹ și ne strălucește. De aceea, când ea se roagă pentru noi, de fapt *ne umbrește*¹⁶⁸⁰ cu lumină dumnezeiască.

Vedenia pomenită pe 1 octombrie a fost văzută de Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos¹⁶⁸¹. Și el a auzit cum Maica Domnului se ruga Fiului ei pentru oamenii credincioși¹⁶⁸².

¹⁶⁷¹ Idem, p. 19.

¹⁶⁷² Ibidem.

¹⁶⁷³ A se vedea:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Omophor>.

¹⁶⁷⁴ *Mineiul Lunei Octomvrie*, ed. cit., p. 19.

¹⁶⁷⁵ Idem, p. 21.

¹⁶⁷⁶ Ibidem.

¹⁶⁷⁷ Idem, p. 22.

¹⁶⁷⁸ Idem, p. 24.

¹⁶⁷⁹ Ibidem.

¹⁶⁸⁰ Idem, p. 26.

¹⁶⁸¹ Idem, p. 27.

¹⁶⁸² Ibidem.

Maica lui Dumnezeu *își înfrumusețează* praznicele cu minuni¹⁶⁸³. Ea *îi gonește* pe draci¹⁶⁸⁴ cât și patimile din sufletul nostru¹⁶⁸⁵. De aceea, avem nevoie de *puterea sa cea nemăsurată și de dumnezeiasca ei sprijinire*¹⁶⁸⁶.

Pe 7 octombrie, Maica lui Dumnezeu este numită „cuptor înțelegător”¹⁶⁸⁷ la cântarea a 7-a. Bineînțeles, în relație cu *cuptorul de foc* al Babilonului. Însă, pe 8 octombrie, ea este prezentată ca cea care *ne răcorește* cugetul „cu ploile Sfântului Duh”¹⁶⁸⁸.

Maica Domnului este „liniștea oamenilor”¹⁶⁸⁹ și a fost *dorirea* Prorocilor, pentru că toți doreau slava ei¹⁶⁹⁰. Iar prin ajutorul ei *ne suie sufletul* către înălțimile duhovnicești¹⁶⁹¹. Căci ea este un „sfeșnic de taină”, care a purtat Făclia, pe Domnul¹⁶⁹².

La finalul unei cântări din ziua de 11 octombrie, despre Maica lui Dumnezeu se afirmă că *poate să facă toate câte voiește*¹⁶⁹³, prin rugăciunile și prin ajutorul ei în viața noastră. Căci Maica lui Dumnezeu, ca și Sfinții și Îngerii lui Dumnezeu, este plină de dorința de a ne face bine. De a ne ajuta să ne mântuim.

Într-o altă cântare a aceleiași zile liturgice, Pururea Fecioara Maria este numită „*cununa* Apostolilor cea foarte împodobită”¹⁶⁹⁴. Adică *prima* dintre Apostolii și Propovăduitorii

¹⁶⁸³ Idem, p. 29.

¹⁶⁸⁴ Ibidem.

¹⁶⁸⁵ Idem, p. 53.

¹⁶⁸⁶ Idem, p. 88.

¹⁶⁸⁷ Idem, p. 92.

¹⁶⁸⁸ Idem, p. 96.

¹⁶⁸⁹ Idem, p. 98.

¹⁶⁹⁰ Idem, p. 100.

¹⁶⁹¹ Idem, p. 120.

¹⁶⁹² Idem, p. 129.

¹⁶⁹³ Idem, p. 130.

¹⁶⁹⁴ Idem, p. 137.

Domnului. Pentru că ea *Îl vestește* pe Domnul cel mai mult dintre toți, ca una care e *Maica Lui*.

În Mineiul studiat anterior, am amintit faptul că Maica Domnului e numită și *ancoră*. Regăsim însă aici, într-o cântare, expresia: „*anghiră tare și nemișcată*”¹⁶⁹⁵, *anghiră* fiind un sinonim al lui *ancoră*.

Cine *nu cinstește* Cinstita Icoană a Maicii Domnului e *un necredincios*¹⁶⁹⁶. Și tot necredincios este cel care „nu o mărturisește pe aceasta, cum că L-a născut pe Hristos cu dumnezeiască bărbăție”¹⁶⁹⁷. *Bărbăție* aici fiind sinonim cu *vârtute*. Însă cel care se închină „fără îndoială”¹⁶⁹⁸ icoanei sale, acela este un om credincios.

„Fiul Maicii” este Fiul Tatălui, Cel ce S-a născut din El fără de mamă¹⁶⁹⁹. Și pentru că Maica e *Născătoare de Dumnezeu*, tocmai de aceea o zugrăvim/ o pictăm împreună cu El și o mărim¹⁷⁰⁰.

Cerem Maicii lui Dumnezeu „*prefacerea vieții*”¹⁷⁰¹ noastre, *desăvârșirea* noastră. Îi cerem ei acest lucru, celei care este „*frumusețea* lui Iacov, pe care Dumnezeu a iubit-o și în care a ales să locuiască”¹⁷⁰².

Într-o cântare a Crucii, Maica lui Dumnezeu e prezentată ca *strigând* și *zgâriindu-și fața* înaintea Crucii Domnului¹⁷⁰³. Gesturi

¹⁶⁹⁵ Idem, p. 141.

¹⁶⁹⁶ Idem, p. 142.

¹⁶⁹⁷ Ibidem.

¹⁶⁹⁸ Idem, p. 143.

¹⁶⁹⁹ Idem, p. 144.

¹⁷⁰⁰ Idem, p. 146.

¹⁷⁰¹ Idem, p. 150.

¹⁷⁰² Idem, p. 184.

¹⁷⁰³ Idem, p. 204.

prin care își exprimă *durerea ei enormă* pentru suferința Fiului ei.

Fecioara Maria este „porumbița curată și singura nespurcată”¹⁷⁰⁴. Iar prin *porumbiță* se indică curăția ei enormă, faptul că e *plină de har*. Dar este numită *porumbiță*, tocmai pentru că Duhul Sfânt Se pogoară peste Fiul *ca o porumbiță*¹⁷⁰⁵.

Într-o altă cântare a Crucii, din 17 octombrie, o rugăm pe Maica lui Dumnezeu să ne facă „*îmbrăcăminte* a darului dumnezeiesc din *lâna* nașterii” sale¹⁷⁰⁶. Adică *din harul* Fiului ei. Tot într-o cântare a Crucii, Maica lui Dumnezeu e prezentată ca *lăcrimând cu amar* și *rupându-i-se cele din lăuntru* și *tânguindu-se*¹⁷⁰⁷.

Din *Sinaxarul* Sfântului Apostol și Evanghelist Luca, din 18 octombrie, aflăm că „el *a zugrăvit* [mai] întâi Icoana Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, ținând în brațe pe Domnul nostru Iisus Hristos”, că Maica Domnului a văzut această Icoană și a binecuvântat-o¹⁷⁰⁸. „Cortul mărturiei” a fost „mai înainte însemnare” a Maicii Domnului¹⁷⁰⁹. Iar într-o cântare a Crucii din 19 octombrie, Maica lui Dumnezeu numește *chenoza* Domnului „*plecăciune* mai presus de cuvânt”¹⁷¹⁰.

¹⁷⁰⁴ Idem, p. 205.

¹⁷⁰⁵ A se vedea: Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Atenție teologică*, Teologie pentru azi, București, 2014, p. 2.

Se poate downloada de aici:

<http://www.teologiepentruazi.ro/2014/03/04/atentie-teologica/>.

¹⁷⁰⁶ *Mineiul Lunei Octomvrie*, ed. cit., p. 218.

¹⁷⁰⁷ Idem, p. 221-222.

¹⁷⁰⁸ Idem, p. 236.

¹⁷⁰⁹ Idem, p. 243.

¹⁷¹⁰ Idem, p. 244.

Născătoarea de Dumnezeu „*ne-a zidit din nou...născând pe Ziditorul și Cuvântul Cel ipostatic*”¹⁷¹¹. Iar într-o altă cântare a Crucii, Maica lui Dumnezeu cataloghează moartea Domnului ca „*taină străină*”¹⁷¹².

Referindu-se la Is. 6, 6, o cântare a Crucii din ziua de 21 octombrie egalizează pe ἄνθραξ [cărbune, LXX] cu *jăritic*¹⁷¹³. Și spune că *jăriticul* e *Hristos*, Care „Se întrupează din Maică neispită de bărbat”¹⁷¹⁴.

În LXX nu se specifică *cu ce s-a luat* cărbunele de pe jertfelnic. În MGK apare sintagma: „ἄνθρακα πυρός” [cărbune aprins], prin care e desemnat Fiul lui Dumnezeu întrupat. Însă în VUL ni se spune că acel *cărbune* [calculus] a fost luat de pe altar cu *un clește* [forceps]. Variantă pe care o regăsim și în ed. BOR 1988. Iar *cleștele* o indică pe Maica Domnului, care L-a născut pe Cel plin de slavă, fără să fie arsă de focul dumnezeirii Sale.

Într-o altă cântare a Crucii, din aceeași zi, Maica lui Dumnezeu, înaintea Crucii Fiului ei, e prezentată ca *smulgându-și părul din cap* de durere¹⁷¹⁵. Căci ea, „*înțelegând puterea*” Lui, „era cuprinsă de întristare” înaintea Crucii Sale¹⁷¹⁶. Pentru că „*se rănea la cele dinăuntru*”¹⁷¹⁷ ale ei. Căci, văzându-L pe Cruce, acest lucru făcea *să-i ardă* cele dinăuntru ale ei¹⁷¹⁸.

¹⁷¹¹ Idem, p. 259.

¹⁷¹² Idem, p. 261.

¹⁷¹³ Idem, p. 262.

¹⁷¹⁴ Ibidem.

¹⁷¹⁵ Idem, p. 365.

¹⁷¹⁶ Idem, p. 271.

¹⁷¹⁷ Idem, p. 297.

¹⁷¹⁸ Ibidem.

După cum se poate observa, cântările mariologice ale Crucii, cele în care Maica Domnului e prezentată ca manifestându-și durerea în fața Crucii Fiului ei, sunt pline de *un dinamism dramatic*. În comparație cu cântările mariologice, care scot în evidență *zămislirea și nașterea* Fiului din Fecioară, care sunt *interioriste* sau cu cele *mistice*, în care Maica lui Dumnezeu a fost profețită în Scriptură într-un mod tainic, cântările *de la Cruce* merg din afară spre înăuntru, prezentându-ne modul în care Maica lui Dumnezeu și-a manifestat durerea, tocmai pentru că era *străpunsă* de durerea Fiului ei.

Însă cântările mariologice ale Crucii ne prezintă *o perspectivă mariologică răscolitoare* asupra Patimilor Domnului, care în Evanghelii este estompată. Numai din Lc. 23, 27 am putea deduce o asemenea *durere manifestă*, unde ni se spune că „Îl urma pe El mulțime multă de popor și de femei, care își băteau pieptul și Îl plângeau pe El” [GNT].

Stăpâna și Împărăteasa lumii, Maica lui Dumnezeu, *stă de-a dreapta* Stăpânului nostru¹⁷¹⁹. Așa cum e prezentată și în Icoana *Deisis* [Rugăciune]:

¹⁷¹⁹ Idem, p. 308.

Iar prin rugăciunile sale *Îl face milostiv* față de noi pe Fiul său și Dumnezeuul nostru¹⁷²⁰. Sau „*oprește degrabă mânia* lui Dumnezeu, care este asupra noastră”¹⁷²¹.

Într-o cântare din ziua de 26 octombrie, Maica lui Dumnezeu e *decriptată* în *Mireasa* [Νύμφη] din Cânt. Cânt. 4, 8¹⁷²². Tot în aceeași zi, Maica lui Dumnezeu e numită „bogăție de obște”¹⁷²³ a Bisericii.

Însă ea este *bogăție* a noastră nu în sensul că ne umple, în primul rând, de bogății materiale ci pentru că *ne umple de har*. Ea *ne îmbogățește* cu slava lui Dumnezeu.

Dintr-o altă cântare a Crucii aflăm că învierea Domnului a fost *o slăvire* și a Maicii Lui¹⁷²⁴. Dar și Maica socotește că Patima Sa e o *mărire/ o slăvire* a ei¹⁷²⁵.

Maica lui Dumnezeu este „scara cea înaltă până la Cer”¹⁷²⁶. Iar ea consideră moartea Lui „o adâncime străină și înfricoșătoare”¹⁷²⁷.

Milostivirea Maicii lui Dumnezeu este „prea minunată” și rugăciunea sa e „caldă”¹⁷²⁸.

¹⁷²⁰ Idem, p. 317.

¹⁷²¹ Idem, p. 328.

¹⁷²² Idem, p. 334.

¹⁷²³ Idem, p. 336.

¹⁷²⁴ Idem, p. 348. Textul e acesta: „iar ca Dumnezeu, o, Maică, morții voi învia și pe tine *te voi slăvi* cu sculara Mea” din morți.

¹⁷²⁵ Idem, p. 373. Textul e acesta: „Te grăbești ca să Te preamărești și *să mă măresc și eu* cu Patima Ta”.

¹⁷²⁶ Ibidem.

¹⁷²⁷ Idem, p. 375.

¹⁷²⁸ *Mineiul Lunei Noemvrie*, tipărit în zilele Prea Înălțatului nostru Rege, Iubitorului de Hristos, Mihai I, Regele României și sub păstoria Î.P.S. Patriarh Miron [Cristea], cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, ediția a III-a, Ed. Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1927, p. 6.

E plină de bunătate. Și prin aceasta am citat pentru prima oară din *Mineiul pe noiembrie*.

Sabie a trecut prin inima Maicii lui Dumnezeu, atunci când ea L-a văzut răstignit între doi tâlhari¹⁷²⁹.

Maica lui Dumnezeu este „auroră”¹⁷³⁰ prea frumoasă și cu totul luminată a Răsăritului celui ce S-a ivit de sus pe pământ”¹⁷³¹. Și ea luminează lumea cu „razele curăției”¹⁷³² și trimite celor credincioși „strălucirile minunilor”¹⁷³³.

Născătoarea de Dumnezeu *a omorât* moartea întru sine, pentru că *a născut* Viața cea ipostatică¹⁷³⁴.

Maica lui Dumnezeu este „vistieria fecioriei”¹⁷³⁵. Pentru că fecioria este interioară, este a întregului om iar Prea Curata Fecioară Maria este posesoarea celei mai mari feciorii a umanității. Este *curăția prin excelență* a neamului omenesc. De aceea, ea este o vistierie *personalizată* a fecioriei.

Iar Maica Stăpânului nu ne aude numai rugăciunile ci și *suspînurile*¹⁷³⁶ noastre dureroase. Pentru că rugăciunile pornesc de la nevoile reale, profunde ale omului iar Maica lui Dumnezeu cunoaște aceste *nevoi* ale noastre.

Maica lui Dumnezeu se roagă *împreună* cu Sfinții¹⁷³⁷ și cu Puterile cerești¹⁷³⁸ pentru noi.

¹⁷²⁹ Ibidem.

¹⁷³⁰ Pentru că *aurora dimineții* este formată din *lumina slabă* a soarelui înainte ca el să răsară. A se vedea:

<http://ro.wikipedia.org/wiki/Auror%C4%83>.

¹⁷³¹ *Mineiul Lunei Noemvrie*, ed. cit., p. 15.

¹⁷³² Ibidem.

¹⁷³³ Ibidem.

¹⁷³⁴ Idem, p. 17.

¹⁷³⁵ Idem, p. 20.

¹⁷³⁶ Idem, p. 36.

¹⁷³⁷ Ibidem.

¹⁷³⁸ Idem, p. 114-115.

Căci ea este „*munte înalt*”, având vârful mai înalt decât toți munții, [adică] decât cetele îngerești”¹⁷³⁹. O cântare din ziua de 3 noiembrie. În care ni se spune că e o *vorbită profetică* despre Maica Domnului. Cine este însă Prorocul care a numit-o pe Maica lui Dumnezeu *munte înalt*?

Tind să cred că e vorba despre Sfântul Profet Iezechiil [Ιεζεκιηλ]. Pentru că la Iez. 40, 2, cf. LXX, acesta a fost dus *în vederea lui Dumnezeu* [ἐν ὁράσει Θεοῦ], adică în mod extatic, și a fost pus pe „un munte foarte înalt [ὄρους ὑψηλοῦ σφόδρα]”. Iar *înălțimea* muntelui e *înălțimea sfințeniei*, pentru că înălțimea sfințeniei Maicii Domnului *depășește* sfințenia Sfinților Îngeri.

Fiul său a fost Cel care *a păzit nestricată* fecioria Maicii Sale deși S-a sălășluit, mai presus de fire, în pântecul ei¹⁷⁴⁰. Pentru că, în Maica lui Dumnezeu, „cu minune, s-au adunat [împreună] *fecioria și nașterea nestricată*”¹⁷⁴¹. De aceea, ea este „izvor viu și îndestulat”¹⁷⁴² pentru cei credincioși, pentru că ne umple din belșug cu harul dumnezeiesc.

Ea „ne izbăvește de vrăjmașii cei nevăzuți și văzuți, și de toată îngrozirea”¹⁷⁴³. De toată frica insuflată de demoni și de oameni. Pentru că e Maica Stăpânului, cea care *L-a hrănit cu lapte*¹⁷⁴⁴ pe Creatorul a toate.

Într-o cântare din ziua de 12 noiembrie avem o sinteză dogmatică uluitoare. În numai câteva cuvinte se discută trei dogme

¹⁷³⁹ Idem, p. 39.

¹⁷⁴⁰ Idem, p. 41.

¹⁷⁴¹ Idem, p. 84.

¹⁷⁴² Idem, p. 54.

¹⁷⁴³ Idem, p. 114.

¹⁷⁴⁴ Idem, p. 161.

fundamentale ale Bisericii: mariologia, triadologia și hristologia. Pasajul la care ne referim e acesta: „Tu una Fecioară ai născut pe unul din Treime în două firi, pe Cel ce se vede într-un ipostas”¹⁷⁴⁵.

Fecioara Maria, cea unică, L-a născut pe Fiul, cel unul din Treime. Iar Fiul e *în două firi* după întrupare dar Se vede *într-un singur ipostas/ persoană*.

Într-o cântare din ziua de 13 noiembrie, autorul ei mărturisește: „îmi înspăimântează mintea și-mi înfricoșează gândul *slava ta*, Născătoare de Dumnezeu, cea [în]tinsă tuturor, spre mântuirea sufletelor noastre”¹⁷⁴⁶.

Și când se referă la *slava* Născătoarei de Dumnezeu se referă la *sfînțenia* ei și la *intimitatea* cu Dumnezeu pe care o are. Pentru că Maica lui Dumnezeu e *cea mai aproape* de Dumnezeu din toată făptura și ea *ne întinde* tuturor slava lui Dumnezeu, de care ea este plină.

Tocmai de aceea, toate neamurile omenești și „căpeteniile cele înțeleghătoare ale celor fără de trup” o fericesc și o slăvesc pe Maica lui Dumnezeu¹⁷⁴⁷.

Fecioara Preacurată luminează cu „strălucirea luminii”¹⁷⁴⁸ sale „negura neștiinței”¹⁷⁴⁹ noastre. Pentru că *neștiința* noastră e *lipsa* luminării dumnezeiești din viața noastră. Dacă am fi luminați de Dumnezeu pas cu pas nu am mai fi plini de neștiință. Ea este „zid nemișcat”¹⁷⁵⁰ în viața noastră. În sensul că ne

¹⁷⁴⁵ Idem, p. 190.

¹⁷⁴⁶ Idem, p. 202.

¹⁷⁴⁷ Idem, p. 207.

¹⁷⁴⁸ Idem, p. 212.

¹⁷⁴⁹ Ibidem.

¹⁷⁵⁰ Ibidem.

apără ca un zid de atacurile demonice. Dar este și „veselie”¹⁷⁵¹, pentru că ne umple de veselie duhovnicească, tainică, în diverse momente ale vieții noastre.

Maica lui Dumnezeu e „*tăria* celor neputincioși”¹⁷⁵². Întărirea lor. Ea e „turn nebiruit”¹⁷⁵³ al celor credincioși și ne scapă de „*legătura* supărărilor și a nevoilor”¹⁷⁵⁴ și de „*năvălirile* dracilor”¹⁷⁵⁵.

În *Vecernia* zilei de 17 noiembrie, Maica lui Dumnezeu e numită „scaun de Heruvimi”¹⁷⁵⁶, pentru că „a purtat în brațe” pe „*Nădejdea* sufletelor noastre”¹⁷⁵⁷. Pe când, într-o cântare din 18 noiembrie, Prea Curata Fecioară Maria este numită „*încăpere* a Treimii Celei neîncăpute”¹⁷⁵⁸. Pentru că, întru ea „Tatăl a binevoit și Fiul S-a sălășluit și Duhul Cel Preasfânt te-a umbrit pe tine, Fecioară, [și] te-a arătat *de Dumnezeu Născătoare*”¹⁷⁵⁹.

În *Vecernia* zilei de 20 noiembrie există o cântare mariologică care vorbește despre *rânduirea din veci* a Maicii lui Dumnezeu: „care mai înainte de veci a fost rânduită a fi *Maică* și în anii cei de pe urmă s-a arătat *Născătoare de Dumnezeu*”¹⁷⁶⁰. Însă *rânduirea ei din veșnicie* ține de *preștiința* lui Dumnezeu, pe când „s-a arătat” arată *aportul* ei la voia lui Dumnezeu cu ea. Prea Curata Fecioară Maria a fost adusă la Templu și a locuit și a fost hrănită în Sfânta

¹⁷⁵¹ Ibidem.

¹⁷⁵² Idem, p. 219.

¹⁷⁵³ Idem, p. 220.

¹⁷⁵⁴ Idem, p. 250.

¹⁷⁵⁵ Ibidem.

¹⁷⁵⁶ Ibidem.

¹⁷⁵⁷ Ibidem.

¹⁷⁵⁸ Idem, p. 271.

¹⁷⁵⁹ Ibidem.

¹⁷⁶⁰ Idem, p. 285.

Sfintelor¹⁷⁶¹. De aceea, persoana Maicii Domnului se constituie într-o „minune nespusă”¹⁷⁶². Viața ei este o „vedere necuprinsă cu mintea”¹⁷⁶³.

Vedenia din rug era o *închipuire* a nașterii Domnului din Fecioară¹⁷⁶⁴. Iar Fecioara s-a hrănit „cu hrană cerească” în Sfânta Sfintelor¹⁷⁶⁵.

În aceeași cântare, Maica lui Dumnezeu e numită într-un mod unic până acum: „Mireasa Tatălui cea prea frumoasă”¹⁷⁶⁶. În sensul că Tatăl *a binevoit* întru ea, pentru că a fost găsită cu totul frumoasă, cu totul curată în toate ale ei.

Mama Maicii Domnului, Sfânta Anna, a adus-o la Templu pe fiica ei și a dat-o în seama Arhiereului Zaharia¹⁷⁶⁷. Prunca Maria, spre Templu, a fost însoțită de fecioare care purtau făclii¹⁷⁶⁸.

În Templu, Maica lui Dumnezeu a fost hrănită cu „pâine cerească”¹⁷⁶⁹ de către Sfântul Arhanghel Gavriil¹⁷⁷⁰. De la vârsta de 3 ani¹⁷⁷¹.

Maica lui Dumnezeu este „*sfînțenia slavei*”¹⁷⁷² lui Dumnezeu. Este *sfînțenia* pe care a creat-o slava lui Dumnezeu.

Într-o cântare a praznicului din ziua de 21 noiembrie se spune că Prunca Maria era „de trei

¹⁷⁶¹ Idem, p. 286.

¹⁷⁶² Idem, p. 287.

¹⁷⁶³ Ibidem.

¹⁷⁶⁴ Idem, p. 291.

¹⁷⁶⁵ Idem, p. 292.

¹⁷⁶⁶ Ibidem.

¹⁷⁶⁷ Idem, p. 298.

¹⁷⁶⁸ Idem, p. 306.

¹⁷⁶⁹ Ibidem.

¹⁷⁷⁰ Idem, p. 319.

¹⁷⁷¹ Idem, p. 323, 327.

¹⁷⁷² Idem, p. 328.

ani cu trupul”, atunci când a fost adusă la Templu dar „de mulți ani cu Duhul”¹⁷⁷³. Și Duhul, cu majusculă, se referă la *Duhul Sfânt*. Pentru că era *plină de har*. Și harul lui Dumnezeu ne dă înțelepciunea de mulți ani.

Locuirea în Templu a Maicii Domnului a fost profețită de Sfântul David, atunci când a spus: „Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei și cele de aproape ale ei”¹⁷⁷⁴ (Ps. 44, 15, LXX). De aceea, ea a fost „solitoarea mântuirii”¹⁷⁷⁵. Cea care *ne-a mijlocit* mântuirea dar *a și vestit-o*.

Din *Sinaxarul* zilei de 21 noiembrie, aflăm că Sfântul Zaharia a introdus-o pe Prunca Maria în Sfânta Sfintelor pentru că aceasta *a fost voia* lui Dumnezeu¹⁷⁷⁶. Și ea a trăit aici 12 ani¹⁷⁷⁷, „cu străină cuviință, fiind hrănită cu hrană cerească de către Arhanghelul Gavriil”¹⁷⁷⁸.

Timp de 12 ani, în Sfânta Sfintelor, ea a avut parte de „dumnezeiești arătări [vedenii]”¹⁷⁷⁹. După *bunavestire* pe care a primit-o de la același Arhanghel, Maica lui Dumnezeu a fost *logodită* cu Sfântul Iosif¹⁷⁸⁰. De ce a fost *logodită* cu el? Pentru ca acela „să-i fie *păzitor* și *martor* al fecioriei ei”¹⁷⁸¹. Și, totodată, pentru ca el *să-i slujească* „atât la nașterea ei cea mai presus de fire, cât și la fuga ei în Egipt, [dar] și la întoarcerea [ei] de acolo în pământul lui Israil”¹⁷⁸².

¹⁷⁷³ Ibidem.

¹⁷⁷⁴ Idem, p. 329.

¹⁷⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁷⁶ Idem, p. 334.

¹⁷⁷⁷ Ibidem.

¹⁷⁷⁸ Idem, p. 334, 360.

¹⁷⁷⁹ Idem, p. 334.

¹⁷⁸⁰ Ibidem.

¹⁷⁸¹ Idem, p. 334-335.

¹⁷⁸² Idem, p. 335.

De aceea, pentru viața ei atotsfântă, Maica lui Dumnezeu, în comparație cu Templul, este „Biserica cea curată”¹⁷⁸³.

Ea este „puterea celor smeriți”¹⁷⁸⁴. Pentru că îi umple de putere duhovnicească pe cei care au o viață curată.

Iar pântecul ei, din care S-a născut Domnul, „ni s-a arătat nouă” drept „rai nou”¹⁷⁸⁵. Un nou rai dumnezeiesc în care umanitatea noastră, asumată în persoana Domnului, a trăit curăția dumnezeiască.

Maica lui Dumnezeu a fost *însoțită* și de Sfinții Îngeri la intrarea ei în Templu¹⁷⁸⁶. Și când arhiereul Zaharia o introduce în Sfânta Sfințelor pe Fecioara Maria, atunci „ceata Îngerilor cu taină prăznuiește”¹⁷⁸⁷. Pentru că *se bucură* de vederea unei persoane asemenea lor: plină de curăție dumnezeiască.

Arhiereul Zaharia, care a introdus-o în Sfânta Sfințelor, este „tatăl Mergătorului înainte”¹⁷⁸⁸.

Iar Maica lui Dumnezeu este „cortul cel ceresc”¹⁷⁸⁹, pentru că a fost plină de sfințenie și s-a învrednicit să Îl poarte în pântec pe Fiul lui Dumnezeu.

De aceea, ea este „*sfeșnic* strălucitor de lumină și *masă* a bunei credinței”¹⁷⁹⁰. Pentru că

¹⁷⁸³ Idem, p. 336.

¹⁷⁸⁴ Idem, p. 355.

¹⁷⁸⁵ Idem, p. 356.

¹⁷⁸⁶ Idem, p. 358. Cântarea la care ne referim e aceasta: „Mielușeaua cea fără prihană, Fecioara cea prea bună, astăzi intră în Biserică minunată, și *înaintea ei merg Cetele celor fără de trup, și mulțimile Îngerilor*, cu o mulțime de fecioare...”.

¹⁷⁸⁷ Idem, p. 360.

¹⁷⁸⁸ Idem, p. 362.

¹⁷⁸⁹ Idem, p. 363.

¹⁷⁹⁰ Idem, p. 364.

îi luminează pe toți cei credincioși și *îi hrănește* cu adevărurile dumnezeiești. Căci adevărurile dumnezeiești sunt pline de slava lui Dumnezeu, pentru că sunt *revelări* ale lui Dumnezeu în viața oamenilor.

Și, pe drept cuvânt, Maica lui Dumnezeu este o „hrăitoare de suflete”¹⁷⁹¹, pentru că *ne hrănește* cu harul și cu adevărurile dumnezeiești. Ea nu ne poate învăța minciuni, erezii, păcate ci ne hrănește numai cu adevărurile și cu evlavia drepte credințe. Pentru că nu putem separa *adevărul* de *adevărata închinare* și *raportare* la Dumnezeu. Ci acolo unde există adevărul lui Dumnezeu există și *adevărata viețuire* și *evlavie creștină*.

Pururea Fecioară Maria este „strănepoată a lui Adam”¹⁷⁹² și s-a arătat „decât toată zidirea mai sfântă”¹⁷⁹³. Căci a trăit „de la trei ani până la cincisprezece”¹⁷⁹⁴ în Sfânta Sfintelor, „fiind hrănită cu mâna Dumnezeiescului Înger”¹⁷⁹⁵.

Și este „Preasfânta Sfinților”¹⁷⁹⁶, pentru că „Cele cerești”, adică *Puterile cerești*, „au văzut pe Duhul Sfânt întru tine sălășluindu-te”¹⁷⁹⁷. Adică au văzut *harul* Duhului Sfânt în Maica lui Dumnezeu.

De aceea, cel care *o cunoaște* pe Maica lui Dumnezeu cu adevărat, se întoarce „de la tot eresul”¹⁷⁹⁸. Se îndepărtează de tot ceea ce înseamnă gând eretic, hulitor, păcătos și de toată fapta păcătoasă.

¹⁷⁹¹ Ibidem.

¹⁷⁹² Idem, p. 374.

¹⁷⁹³ Ibidem.

¹⁷⁹⁴ Idem, p. 375, 391.

¹⁷⁹⁵ Idem, p. 375.

¹⁷⁹⁶ Ibidem.

¹⁷⁹⁷ Idem, p. 377.

¹⁷⁹⁸ Idem, p. 380.

Într-o cântare din ziua de 27 noiembrie, Născătoarea de Dumnezeu este „lingurița cea purtătoare de văpaie”¹⁷⁹⁹. Căci ea este lingurița care poartă *văpaia* Fiului, adică *slava* Lui. Iar imaginea indică, în mod direct, *modul de împărtășire* al mirenilor, așa cum se practică el astăzi: prin administrarea Sfintei Euharistii cu lingurița.

Și pentru că e Născătoarea de Dumnezeu, tocmai de aceea ea este „*mai aleasă* decât [toată] zidirea”¹⁸⁰⁰. Căci ea „*a luminat* toată lumea cu *raza* cinstitei feciorii”¹⁸⁰¹.

Pentru că luminarea dumnezeiască se primește *în curăția* sufletului și a trupului. Și pe cei pe care *i-a îndemnat* să trăiască în curăție, pe aceia Maica lui Dumnezeu *îi luminează* mereu.

Într-o altă cântare, Maica lui Dumnezeu este „*fântână limpede* a nemuririi”¹⁸⁰². Pentru că întru ea se vede, în mod limpede, viața dumnezeiască. Și anume, că *împlinirea* omului este *îndumnezeirea* lui.

De aceea, Maica lui Dumnezeu este „*frumoasă între femei*”¹⁸⁰³, pentru că frumusețea reală e frumusețea îndumnezeirii. E frumusețea duhovnicească. Ea este „peretele cel nesfârșat al creștinilor”¹⁸⁰⁴, atunci când vine vorba de *a ne apăra* de toate relele. În spatele Maicii lui Dumnezeu suntem *apărați* ca în spatele unui perete inexpugnabil. Știm că, împreună cu ea, suntem *protejați*, că vom rămâne *neatinși* de rele.

¹⁷⁹⁹ Idem, p. 423.

¹⁸⁰⁰ Ibidem.

¹⁸⁰¹ Idem, p. 428.

¹⁸⁰² Ibidem.

¹⁸⁰³ Idem, p. 434.

¹⁸⁰⁴ Idem, p. 438-439.

Numirea Maicii lui Dumnezeu de „munte sfânt și de Dumnezeu umblat” are legătură cu Amvac. 3, 3, cf. LXX. Iar faptul că numai Dumnezeu *l-a umblat/ l-a parcurs*, indică întruparea și nașterea *mai presus de fire* a Fiului lui Dumnezeu din Fecioară, Care *nu a stricat fecioria ei*.

Maica lui Dumnezeu este „*întărirea Sfinților Mucenici și lauda tuturor Cuvioșilor*”¹⁸⁰⁵. Pentru că ea *îi întărește* pe Sfinții Mucenici în chinurile lor și *îi ajută* pe Sfinții Cuvioși în asceza lor.

Tocmai de aceea e *lăudată* de ei cu mărime de inimă. Pentru că ei simt, în mod real, *ajutorul* Maicii lui Dumnezeu în viața lor.

Într-o cântare din ziua de 29 noiembrie, Maica lui Dumnezeu e numită: „Stăpână nespurcată, Curată...Împărăteasă și Doamnă”¹⁸⁰⁶. Iar întru ea „este toată nădejdea noastră”¹⁸⁰⁷ de mântuire. Pentru că credem și așteptăm *ajutorul* ei pentru *a ne mântui*.

Ea este „*norul luminii*”¹⁸⁰⁸. Pentru că e *un nor* pe lângă Lumina lumii, Hristos Domnul. Dar „*apele rugăciunilor*”¹⁸⁰⁹ sale *ne spală* de toată întinăciunea.

Într-o cântare din 30 noiembrie, Fecioara este „*jilțul Împăratului, patul cel cu porfiră așternut, camera cea cu aur împestrită, hlamida cea cu roșu vopsi-tă...căruță purtătoare de fulger...cetatea cea cu douăsprezece ziduri...ușa cea cu aur ferecată...cerdacul cel luminos*”¹⁸¹⁰.

¹⁸⁰⁵ Idem, p. 444.

¹⁸⁰⁶ Idem, p. 445.

¹⁸⁰⁷ Ibidem.

¹⁸⁰⁸ Idem, p. 453.

¹⁸⁰⁹ Idem, p. 459.

¹⁸¹⁰ Idem, p. 463.

Într-o altă cântare, din aceeași zi liturgică, Maica lui Dumnezeu este „cort neîntinat”¹⁸¹¹. Expresie care subliniază curăția ei inexprimabilă.

Tocmai de aceea, Prea Curata Stăpână *ne* „ridică din gunoiul patimilor și [ne] scapă de robire și de răutatea răilor draci”¹⁸¹². Iar robirea despre care se vorbește aici e acea *prindere/acaparare* a minții noastre de gânduri pătimăse.

În *Mineiul pe decembrie*¹⁸¹³, Născătoarea de Dumnezeu este numită „stăpâna făpturii”¹⁸¹⁴ pentru că L-a născut pe Stăpânul lumii. Iar nu numai oamenii ci și Puterile cele cerești nu pot să o laude „după cuviință” pe Născătoarea de Dumnezeu¹⁸¹⁵. Sintagma „ușă neumblată”¹⁸¹⁶, cu referire la Maica Domnului, se referă la Iez. 44, 2¹⁸¹⁷. Și semnifică *nestricarea* fecioriei ei.

Maica Domnului dăruie „izbăvire pașnică”¹⁸¹⁸ celor care se încred în ea. Pentru că s-a arătat „rai al nemuririi”¹⁸¹⁹ pentru noi. Iar pe

¹⁸¹¹ Idem, p. 464.

¹⁸¹² Idem, p. 465.

¹⁸¹³ *Mineiul pe decembrie*, tipărit în zilele păstoriei Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, ed. a 6-a, Ed. IBMBOR, București, 1991, 519 p.

¹⁸¹⁴ Idem, p. 8.

¹⁸¹⁵ Ibidem. Cântare la care ne referim e aceasta: „Nici chiar vreo Putere înțelegătoare din ceruri *nu va putea cu adevărat să te laude* pe tine, Născătoare de Dumnezeu, *după cuviință...*”.

¹⁸¹⁶ Idem, p. 10.

¹⁸¹⁷ Însă în Idem, p. 128, avem o cântare în care se spune: „Și Ioil a văzut-o ca [pe] *un munte sfânt și ușă neumblată*”. Dacă sintagma *munte sfânt* e regăsită la Ioil 2, 1, LXX: „ἐν ὄρει ἁγίῳ Μωϋ”, în schimb „ușă neumblată” nu am putut să o identificăm în cartea Sfântului Profet Ioil.

¹⁸¹⁸ Idem, p. 31.

¹⁸¹⁹ Idem, p. 47.

acela, căruia Maica lui Dumnezeu *îi curățește* ochii inimii, îl arată „primitor de dumnezeiască strălucire”¹⁸²⁰. Adică îl face să fie *văzător al slavei* lui Dumnezeu.

Într-o altă cântare, din ziua de 6 decembrie, *lumina dumnezeiască*, în care ne îmbracă Prea Curata Stăpână, este „lumina nepătimirii”¹⁸²¹. Pentru că lumina dumnezeiască, văzută extatic, este *începutul și cuprinsul* nepătimirii, al încetării patimilor.

Ea este „împărăteasa a toate”¹⁸²² și „cea mai desfătăată decât cerurile”¹⁸²³. Iar adjectivul „desfătăată” înseamnă aici *bucuroasă*, veselă, împlinită.

În ziua de 7 decembrie, în finalul unei cântări, Maica lui Dumnezeu este „cea mai înaltă decât cerurile, mai mărită decât Îngerii și mai cinstită decât toată făptura”¹⁸²⁴ tocmai pentru că e *Născătoarea de Dumnezeu*.

Dar ea nu a ajuns o persoană hiperbolizată, din punct de vedere fizic, în urma întrupării Fiului din ea, ci este „mai înaltă decât cerurile”, pentru că L-a cuprins în pântecul ei pe Cel necuprins. *Coborârea* Lui la ea și întruparea Lui din ea a făcut-o să fie „mai înaltă decât cerurile”. Într-o altă cântare din aceeași zi liturgică de 7 decembrie, Maica lui Dumnezeu e numită drept „turn cu aur poleit, cetate cu douăsprezece ziduri de apărare, scaun picurător de lumină”¹⁸²⁵. Născătoarea de Dumnezeu este „adăpost”¹⁸²⁶ al celor credincioși. Căci ea este

¹⁸²⁰ Idem, p. 52.

¹⁸²¹ Idem, p. 73.

¹⁸²² Idem, p. 76.

¹⁸²³ Ibidem.

¹⁸²⁴ Idem, p. 103.

¹⁸²⁵ Idem, p. 104.

¹⁸²⁶ Idem, p. 105.

„măreția cea tainică pentru îngerii și pentru oameni, taina cea uimitoare, ascunsă din veac”¹⁸²⁷.

Maica lui Dumnezeu se naște în mod minunat, pentru că părinții ei, Ioachim și Ana, au fost *vindecați* de nerodire în urma rugăciunii¹⁸²⁸. De aceea, Ana, „cea stearpă, naște pe Născătoarea de Dumnezeu și hrănitorea vieții noastre”¹⁸²⁹.

Tot în slujba zilei de 9 decembrie, din care am citat anterior, avem o cântare mariologică în care scriitorul ei *s-a raportat personal* la Maica lui Dumnezeu și i-a mărturisit următoarele lucruri: „tu ești luminarea mea, tu ești lauda mea, tu ești dăruitoarea înțelepciunii mele, tu ești bucuria mea, tu ești apărătoarea, puterea și sprijinitoarea mea”¹⁸³⁰. Mărturisire rară în imnografia ortodoxă, pentru că aceasta preferă să vorbească *la persoana întâi plural*.

În ziua de 12 decembrie avem o sintagmă mariologică care conține un turcism: „pat acoperit cu *chilim* de purpură”¹⁸³¹. Iar *chilim* înseamnă, deopotrivă, *covor turcesc cu două fețe* sau *broderie cu fir de lână sau de mătase*.

În aceeași cântare, Maica lui Dumnezeu e numită „cer cu fulgerul întrarmat și policandru prealuminos”¹⁸³². Ambele sintagme vorbind despre faptul că e plină de lumina Prea Sfintei Treimi. Maica lui Dumnezeu este „apărătoare nebiruită”¹⁸³³ a celor credincioși. Pentru că s-a

¹⁸²⁷ Idem, p. 116.

¹⁸²⁸ Idem, p. 117.

¹⁸²⁹ Ibidem.

¹⁸³⁰ Idem, p. 129.

¹⁸³¹ Idem, p. 171.

¹⁸³² Ibidem.

¹⁸³³ Idem, p. 199.

făcut „locaș mai presus de fire”¹⁸³⁴ al lui Dumnezeu Cuvântul. Iar Născătoarea de Dumnezeu L-a născut pe Domnul în peșteră și L-a culcat în „ieslea dobitoacelor”¹⁸³⁵. Tocmai de aceea „ieslea dănuiește”, atunci când Îl primește pe Fiul lui Dumnezeu întrupat¹⁸³⁶.

Pruncul Iisus a fost *înfășat cu scutece* de către Maica Sa¹⁸³⁷. Iar pântecelul ei s-a arătat drept „rai înțeleghător”¹⁸³⁸.

Domnul e născut de către Maica Sa „în peștera Betleemului”¹⁸³⁹. Și pântecelul său a fost „purtător de lumină”¹⁸⁴⁰. De lumină dumnezeiască. Într-o altă cântare, din ziua de 22 decembrie, pântecelul Maicii lui Dumnezeu e prezentat ca locul din care *a răsărit* „Steaua cea cerească”¹⁸⁴¹. Adică e văzut ca *un cer dumnezeiesc*. Iar Maica lui Dumnezeu, născându-L pe Fiul ei, *s-a bucurat dar a și plâns*, știind cine este Cel pe Care ea L-a născut¹⁸⁴².

Într-o cântare din ziua de 24 decembrie, Maica lui Dumnezeu e numită „izvor limpede al nemuririi”¹⁸⁴³. Iar peștera, unde L-a născut pe Domnul, i s-a arătat Împărătesei lumii „ca un palat frumos”¹⁸⁴⁴. Pentru că era plină de slava lui Dumnezeu și pe toate le vedea prin slava Lui.

¹⁸³⁴ Idem, p. 225.

¹⁸³⁵ Idem, p. 289.

¹⁸³⁶ Ibidem.

¹⁸³⁷ Idem, p. 291.

¹⁸³⁸ Idem, p. 292.

¹⁸³⁹ Idem, p. 293.

¹⁸⁴⁰ Idem, p. 312.

¹⁸⁴¹ Idem, p. 316.

¹⁸⁴² Idem, p. 338.

¹⁸⁴³ Idem, p. 354.

¹⁸⁴⁴ Idem, p. 370.

În slujba praznicului Nașterii Domnului există o cântare în care Maica lui Dumnezeu declară: „*nu știu cum s-a făcut zămisirea Celui ce S-a născut*”¹⁸⁴⁵. Dar Hristos Domnul „S-a născut din Fecioara în Betleemul Iudeii”¹⁸⁴⁶.

Maica Fecioară este *mulțumirea* noastră, a umanității, pe care noi am adus-o Domnului¹⁸⁴⁷. Cu sensul de *darul* nostru pentru El. În *Pavecernița* zilei de 26 decembrie, Maica lui Dumnezeu este „locaș încăpător” pentru Cel neîncăput¹⁸⁴⁸. Ea „a născut fără de stricăciune” pe Domnul¹⁸⁴⁹. Adică *fără lehuzie*. Pentru că nașterea *mai presus de fire* a Domnului *nu a stricat* fecioria ei. Căci Maica Domnului, în Icosul *Utreniei* din 26 decembrie, spune: „Tu ieșind din mine, eu am rămas curată și precum ai aflat pântecul meu, așa l-ai lăsat”¹⁸⁵⁰.

Într-o cântare dedicată Sfântului Iosif, Logodnicul Maicii Domnului, se spune despre el că a fost „*paznic adevărat* al Fecioarei”¹⁸⁵¹ și că a fost numit „*tată* al Copilului, Care S-a născut, fiind mărit cu cinstitul nume”¹⁸⁵². Pe când, într-o cântare din 27 decembrie, Maica Domnului este numită „o adevărată fiică dumnezeiască și Născătoare de Dumnezeu”¹⁸⁵³. Prin *fiică dumnezeiască* subliniindu-se faptul că a fost *cu totul ascultătoare* lui Dumnezeu.

A doua cântare a *Vecerniei* din ziua de 28 decembrie ne vorbește despre *tandrețea*

¹⁸⁴⁵ Idem, p. 385.

¹⁸⁴⁶ Ibidem.

¹⁸⁴⁷ Idem, p. 398.

¹⁸⁴⁸ Idem, p. 399.

¹⁸⁴⁹ Idem, p. 400.

¹⁸⁵⁰ Idem, p. 404.

¹⁸⁵¹ Idem, p. 432.

¹⁸⁵² Ibidem.

¹⁸⁵³ Idem, p. 451.

dumnezeiască a Maicii față de Pruncul Iisus: Îl ținea pe mâini și Îl săruta adesea, fiind plină de bucurie¹⁸⁵⁴. Un loc mariologic *unic* până la această dată.

Într-o cântare din 30 decembrie, Fecioara Preacurată le vorbește celor 3 magi despre Domnul¹⁸⁵⁵. Pe când, în ziua de 3 ianuarie, despre Maica lui Dumnezeu se spune că s-a făcut „lăcaș al Apei celei izvorătoare de nemurire”¹⁸⁵⁶.

Prin nașterea sa, Maica lui Dumnezeu „a stricat stăpânirea morții și a izvorât viață veselitoare”¹⁸⁵⁷. Pentru că s-a făcut „palatul cel dumnezeiesc al Împăratului”¹⁸⁵⁸ și „cort de sfințenie”¹⁸⁵⁹.

Născătoarea de Dumnezeu ne ajută „să trecem peste *zidul* desfătărilor”¹⁸⁶⁰ din această viață și „să scăpăm”, prin rugăciunile sale, „de bântuieile dracilor”¹⁸⁶¹. Căci ea este „strălucită cu razele fecioriei”¹⁸⁶² și noi, „cu cuviință”, o binecuvântăm și o preaînălțăm întru toți vecii¹⁸⁶³.

Într-o cântare din 11 ianuarie se mărturisește faptul că Cetele Îngerești s-au

¹⁸⁵⁴ Idem, p. 453.

¹⁸⁵⁵ Idem, p. 476.

¹⁸⁵⁶ *Mineiul lunei lui Ianuarie*, tipărit în zilele Prea Înălțatului nostru Rege, Ferdinand I, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române fiind ÎPS Dr. Miron Cristea, cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, ed. a III-a, Ed. Tipografia bisericească din Sf. Monastire Cernica, 1926, p. 55.

¹⁸⁵⁷ Idem, p. 59.

¹⁸⁵⁸ Idem, p. 74.

¹⁸⁵⁹ Ibidem.

¹⁸⁶⁰ Idem, p. 77.

¹⁸⁶¹ Ibidem.

¹⁸⁶² Idem, p. 170.

¹⁸⁶³ Idem, p. 196.

însăimântat și inimile oamenilor *s-au înfricoșat* de nașterea Domnului din Prea Curata Fecioară¹⁸⁶⁴.

Maica lui Dumnezeu este „îndreptarea lui Adam celui căzut”¹⁸⁶⁵, este „stea cu chip de soare”¹⁸⁶⁶, este „pierderea blestemului celui strămoșesc”¹⁸⁶⁷, este „scaunul cel de foc”¹⁸⁶⁸ al lui Dumnezeu.

Pe cei trei tineri, în cuptor, i-a mântuit [Dan. [TH] 3, 23-24] *închipuirea* nașterii Domnului din Născătoarea de Dumnezeu¹⁸⁶⁹. Iar „Îngerul cel mare al sfatului” [Is. 9, 5] Treimii S-a născut din pânțele ei¹⁸⁷⁰.

Maica lui Dumnezeu e „masă primitoare de Dumnezeu”¹⁸⁷¹ și „podoaba lui Iacov”¹⁸⁷². Căci a născut pe „Vestitorul sfatului celui mare”¹⁸⁷³ al Treimii.

Într-o cântare din ziua de 25 ianuarie, Născătoarea de Dumnezeu e numită „munte înțelegător”¹⁸⁷⁴. Și ea *îi veselește* pe cei care o laudă¹⁸⁷⁵. Pe când, într-o cântare a Crucii din 26 ianuarie, în care Domnul Cel răstignit este văzut ca „Strugurele cel prea copt”¹⁸⁷⁶, Maica Sa Îi cere să picure în noi *vinul* mântuirii, prin care să ne vindecăm de „beția patimilor”¹⁸⁷⁷. Referindu-se la *pururea fecioria* ei, o cântare din 27

¹⁸⁶⁴ Idem, p. 205.

¹⁸⁶⁵ Idem, p. 218.

¹⁸⁶⁶ Idem, p. 239-240.

¹⁸⁶⁷ Idem, p. 240.

¹⁸⁶⁸ Ibidem.

¹⁸⁶⁹ Idem, p. 261.

¹⁸⁷⁰ Idem, p. 262.

¹⁸⁷¹ Idem, p. 311.

¹⁸⁷² Ibidem.

¹⁸⁷³ Idem, p. 341.

¹⁸⁷⁴ Idem, p. 392.

¹⁸⁷⁵ Ibidem.

¹⁸⁷⁶ Idem, p. 402.

¹⁸⁷⁷ Idem, p. 402-403.

ianuarie o numește pe Maica lui Dumnezeu: „holdă nearată și nelucrată”¹⁸⁷⁸.

Ea este *bucuria* celor scârbiți, este *folositoare* a asupriților, e „dătătoare de hrană” pentru cei flămânzi, e *mângâiere* a străinilor, este *adăpostire* pentru cei învăluți, este *cercetare* pentru bolnavi, este *acoperământ* și *sprijin* al celor neputincioși, este „toiag al bătrâneților” noastre¹⁸⁷⁹.

Maica lui Dumnezeu e „tabla Cuvântului cea purtătoare de viață”¹⁸⁸⁰, prin *tablă* făcându-se aluzie la *tablele de piatră* ale Legii, care au fost scrise de degetul lui Dumnezeu [Ieș. 31, 18].

În *Mineiul pe februarie*¹⁸⁸¹, Născătoarea de Dumnezeu e prezentată ca cea care „păzește sufletul” nostru¹⁸⁸². De aceea și noi o lăudăm „cu doxologii fără tăcere”¹⁸⁸³.

Din praznicul zilei de 2 februarie aflăm că Maica lui Dumnezeu *L-a adus* pe Domnul la Templu și *L-a arătat lumii*¹⁸⁸⁴. Și când ea *L-a adus* la Templu, Pruncul Iisus avea 40 de zile¹⁸⁸⁵. Într-o cântare a Sfântului Andrei Criteanul, tot din 2 februarie, Maica lui Dumnezeu e numită „cea mai înaltă decât biserica”¹⁸⁸⁶. Iar prin „biserică”, el se referă la *templul* din Ierusalim.

¹⁸⁷⁸ Idem, p. 418.

¹⁸⁷⁹ Idem, p. 440.

¹⁸⁸⁰ Idem, p. 457.

¹⁸⁸¹ *Mineiul luni lui Fevruarie*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1893, 295 p.

¹⁸⁸² Idem, p. 10.

¹⁸⁸³ Idem, p. 16.

¹⁸⁸⁴ Idem, p. 18.

¹⁸⁸⁵ Idem, p. 19.

¹⁸⁸⁶ Idem, p. 22.

Sfântul Simeon, Primitorul de Dumnezeu, îi vestește Maicii Domnului *patimile interioare* pe care ea le va trăi în ziua răstignirii Domnului¹⁸⁸⁷. Și pe care *ni le dezvăluie* toate cântările mariologice ale Crucii.

Maica Domnului este „chivotul sfințeniei”¹⁸⁸⁸ dar și „muntele cel prea gras al lui Hristos Dumnezeu”¹⁸⁸⁹. Iar prin specificația *prea gras* cred că se referă la *grăsimea* muntelui, adică la *rodnicia* lui imensă. Și pentru că ea L-a născut pe Cel care „S-a făcut pentru noi *mir*”¹⁸⁹⁰, tocmai de aceea e numită: „*vas* al mirului celui cu mii de miresme”¹⁸⁹¹.

Maica Domnului este „ușa darului”¹⁸⁹². Adică e *ușa* prin care a intrat la noi Stăpânul, Care ne-a umplut de *dar/ har*. De aceea, ea „a deschis oamenilor ușa cea cerească”¹⁸⁹³ a mântuirii. Posibilitatea mântuirii tuturor oamenilor. Pentru acest motiv și noi ne rugăm ca Maica Domnului, prin harul ei, să ne deschidă „ușile pocăinței”¹⁸⁹⁴, pentru ca prin pocăință să ne mântuim de „ușile morții”¹⁸⁹⁵. Pentru ca prin pocăință să facem din moartea noastră o trecere spre comuniunea veșnică cu Dumnezeu.

Într-o cântare din 6 februarie se vorbește despre cum Sfinții Profeți au fost învățați „tainele” Născătoarei de Dumnezeu¹⁸⁹⁶. Și din aceeași cântare înțelegem că „tainele” Maicii lui

¹⁸⁸⁷ Idem, p. 23.

¹⁸⁸⁸ Idem, p. 26.

¹⁸⁸⁹ Idem, p. 53.

¹⁸⁹⁰ Idem, p. 56.

¹⁸⁹¹ Ibidem.

¹⁸⁹² Idem, p. 62.

¹⁸⁹³ Ibidem.

¹⁸⁹⁴ Ibidem.

¹⁸⁹⁵ Ibidem.

¹⁸⁹⁶ Idem, p. 63-64.

Dumnezeu sunt, în fapt, „*semnele* [prefigurările] cele dumnezeiești ale nașterii”¹⁸⁹⁷ Domnului.

Maica lui Dumnezeu este „cer cuvântător”¹⁸⁹⁸ pentru noi. Pentru că s-a făcut „ușă încăpătoare”¹⁸⁹⁹ pentru „lumina cea fără [de] materie”¹⁹⁰⁰. Pentru lumina dumnezeiască a Dumnezeului nostru treimic.

Ea este „Maică nenuntită”¹⁹⁰¹. Maică ce nu a cunoscut bărbat. Este „vistierie mare”¹⁹⁰², pentru că e comoara întregii lumi.

În cântările mariologice ale Crucii, Maica lui Dumnezeu I se adresează, într-un mod duios, cu „prea dulce Fiule”¹⁹⁰³. Pentru că *prea dulce* este *iubirea* ei pentru El.

Maica lui Dumnezeu s-a înfrumusețat cu „frumusețile fecioriei”¹⁹⁰⁴. De aceea, ea este o Mireasă plină de daruri dumnezeiești¹⁹⁰⁵. Și cu *liniștea* ei pierde „viforul păcatului” din ființa noastră¹⁹⁰⁶. Născătoarea de Dumnezeu „îmblânzește furtuna valurilor”¹⁹⁰⁷ din sufletul nostru. Și „ne încinge cu tărie” prin post și prin nevoințe. Cu tărie împotriva demonilor¹⁹⁰⁸.

Într-o cântare din 5 martie, Maica lui Dumnezeu este „sabie cu două ascuțituri, care

¹⁸⁹⁷ Idem, p. 64.

¹⁸⁹⁸ Idem, p. 87.

¹⁸⁹⁹ Idem, p. 90.

¹⁹⁰⁰ Ibidem.

¹⁹⁰¹ Idem, p. 144.

¹⁹⁰² Idem, p. 154.

¹⁹⁰³ Idem, p. 155, 245.

¹⁹⁰⁴ Idem, p. 179.

¹⁹⁰⁵ Ibidem.

¹⁹⁰⁶ Idem, p. 180.

¹⁹⁰⁷ *Mineiul lunei lui Martie*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1893, p. 8.

¹⁹⁰⁸ Idem, p. 34.

tai[e] capul vrăjmașului”¹⁹⁰⁹. Dar este și „capul cinstitei feciorii”¹⁹¹⁰, adică *Fecioara prin excelență*.

Născându-L pe Domnul, Pururea Fecioară Maria s-a arătat „loc de sfințenie”¹⁹¹¹. De aceea, ea este „ușa dumnezeieștii lumini”¹⁹¹² pentru oameni. Este „chemarea lui Adam”¹⁹¹³ din Iad și „dezlegarea Evei”¹⁹¹⁴ din lanțurile Iadului, așa după cum sunt *iconizați* cei doi Sfinți Protopărinți în Icoana *Învierii Domnului*.

Maica lui Dumnezeu este „liman neviforât”¹⁹¹⁵ pentru noi. Ea este „înfrumusețarea Apostolilor și întărirea Sfinților Mucenici, lauda și mântuirea Cuvioșilor”¹⁹¹⁶. Pentru că Maica lui Dumnezeu ne ajută pe fiecare dintre noi ca să ne mântuim.

Pentru ca să vorbească despre *întruparea* Domnului, o cântare din ziua de 23 martie o numește pe Maica lui Dumnezeu „ușa pogorârii”¹⁹¹⁷ Sale. Iar Sfinții Mucenici o *predică* pe Născătoarea de Dumnezeu¹⁹¹⁸.

Arhanghelul Gavriil *adeverește* Maicii Domnului „taina cea ascunsă și de Îngeri neștiută”¹⁹¹⁹. Adică taina întrupării lui Dumnezeu Cuvântul din pântecel ei. Și pentru că nașterea Domnului din Fecioară a fost suprafirească, tocmai de aceea Maica lui

¹⁹⁰⁹ Idem, p. 35.

¹⁹¹⁰ Idem, p. 41.

¹⁹¹¹ Idem, p. 76.

¹⁹¹² Idem, p. 79.

¹⁹¹³ Ibidem.

¹⁹¹⁴ Ibidem.

¹⁹¹⁵ Idem, p. 112.

¹⁹¹⁶ Idem, p. 158.

¹⁹¹⁷ Idem, p. 179.

¹⁹¹⁸ Idem, p. 183.

¹⁹¹⁹ Idem, p. 185.

Dumnezeu e numită, într-o cântare a zilei de 25 martie, „pământul cel neșemănat”¹⁹²⁰.

Născătoarea de Dumnezeu este „bucuria lumii [și] veselia neamului nostru”¹⁹²¹. Veselia reală, duhovnicească, soteriologică.

Ea este „brazdă cinstită, cu bun rod și bine-odărlitoare”¹⁹²². Și este „rug însuflețit”¹⁹²³: afirmație cu adresă la Ieș. 3, 2. Căci ea este „mai desfătăată decât cerurile și decât pământul”¹⁹²⁴.

Mineiul pe aprilie o numește pe Maica Domnului „sicriu [chivot] al bunătății”¹⁹²⁵. Cu sensul: cea care e *plină de bunătate*. Care e un *tezaur de bunătate*. Care tezaurizează bunătatea pentru că a personalizat-o. Tocmai de aceea, ea este „îndulcirea cea tainică a sufletelor” noastre¹⁹²⁶.

Într-o cântare din 7 aprilie se face referire la faptul că Prea Curata Treime *a binevoit* în Maica Domnului. Și astfel, ea este numită „voința cinstitei Treimi”¹⁹²⁷. Tot aici, Maica lui Dumnezeu e prezentată ca cea care „*a odărlit* spicul cel nelucrat al Raiului, pe Împăratul și Domnul”¹⁹²⁸. Maica lui Dumnezeu a fost „dumnezeiesc locaș al Atotțiitorului”¹⁹²⁹. Iar într-o cântare din 23 aprilie, Maica lui

¹⁹²⁰ Idem, p. 194.

¹⁹²¹ Idem, p. 197.

¹⁹²² Idem, p. 219.

¹⁹²³ Idem, p. 221.

¹⁹²⁴ Idem, p. 258.

¹⁹²⁵ *Mineiul lunei lui Aprilie*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărilor Bisericesci, București, 1893, p. 9.

¹⁹²⁶ Idem, p. 28.

¹⁹²⁷ Idem, p. 57.

¹⁹²⁸ Ibidem.

¹⁹²⁹ Idem, p. 92.

Dumnezeu e numită *Mariam*¹⁹³⁰ ca în limba ebraică.

În *Mineiul pe mai*, Maica lui Dumnezeu e cea care ne scapă pe noi de „primejdia cea iute și cumplită”¹⁹³¹. Iar „sfeșnicul cel cu totul de aur”¹⁹³² al templului Vechiului Testament a fost o prefigurare a Maicii Domnului.

Născătoarea de Dumnezeu este „nădejdea limbilor”¹⁹³³, a neamurilor. Și pentru a arăta curăția ei imensă, o cântare din ziua de 12 mai o numește „prea nevinovată”¹⁹³⁴.

Într-o cântare din ziua de 13 mai, noi îi mulțumim Maicii lui Dumnezeu pentru că „ne-am îmbogățit de cunoștința lui Dumnezeu”¹⁹³⁵, prin aceea că o cunoaștem și o cinstim pe ea¹⁹³⁶. De aceea, ea este „veselie de cunoștință”¹⁹³⁷, o cunoaștere care ne veselește pe noi.

Maica Domnului omoară în noi „cugetul trupului” și ne înviază sufletul¹⁹³⁸. Omoară în noi *patimile*, care sunt *gândirea trupească* a persoanei noastre și *ne înviază duhovnicește* sufletul, adică ni-l umple de har. Și prin faptul că rămâne Fecioară în veci, Maica Domnului arată „semnele dumnezeirii celei adevărate” a Fiului lui Dumnezeu¹⁹³⁹.

¹⁹³⁰ Idem, p. 192.

¹⁹³¹ *Mineiul lunei lui Maiu*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărilor Bisericesci”, București, 1893, p. 66.

¹⁹³² Idem, p. 84.

¹⁹³³ Idem, p. 101.

¹⁹³⁴ Idem, p. 106. Sintagmă regăsită și în cântecul de Stea: „Steaua sus răsare/ Ca o taină mare/ Steaua strălucește/ Și lumii vestește/ Și lumii vestește//

Că astăzi Curata/ Preanevinovata/ Fecioara Maria/ Naște pe Mesia/ Naște pe Mesia...”.

¹⁹³⁵ Idem, p. 110.

¹⁹³⁶ Ibidem.

¹⁹³⁷ Idem, p. 111-112.

¹⁹³⁸ Idem, p. 116.

¹⁹³⁹ Idem, p. 125.

În lupta noastră cu demonii, Maica lui Dumnezeu este „armă tare și nebiruită”¹⁹⁴⁰. Pentru că ea are „îndrăzneală ca o Maică către” Fiul ei și se roagă continuu pentru mântuirea noastră¹⁹⁴¹. De aceea, ea „usucă mulțimea răutăților”¹⁹⁴² noastre, care au crescut ca niște ierburi rele în sufletul nostru.

Într-o cântare mariologică a zilei de 25 mai, Maica lui Dumnezeu este desemnată drept singura persoană, în care „fecioria și nașterea, mai presus de fire și de cuvânt, [...] s-au împreunat”¹⁹⁴³. Pentru că ea L-a născut în mod negrăit pe Dumnezeu întrupat¹⁹⁴⁴.

Vorbind tot despre *întruparea* Domnului, o altă cântare o numește pe Maica Domnului „scaun de cuviință dumnezeiască”¹⁹⁴⁵. Pentru că Domnul S-a odihnit întru ea¹⁹⁴⁶.

Născătoarea de Dumnezeu, născându-L pe „Hristos, pe mirul cel nedeșertat...a bineînmi-resmat lumea cu mirosuri insuflate de Dumnezeu”¹⁹⁴⁷. Și ea face pururea „pace adâncă” în sufletele noastre¹⁹⁴⁸. Pentru că, născându-L pe Domnul, pântecelul ei s-a făcut „locaș de lumină”¹⁹⁴⁹, prin lumina ei mântuindu-ne de „întunericul înșelăciunii”¹⁹⁵⁰.

Tot ca un corelativ al luminii dumnezeiești este și *înfrumusețarea*. Maica lui Dumnezeu „a

¹⁹⁴⁰ Idem, p. 182.

¹⁹⁴¹ Idem, p. 202.

¹⁹⁴² Idem, p. 209.

¹⁹⁴³ Idem, p. 210.

¹⁹⁴⁴ Ibidem.

¹⁹⁴⁵ Idem, p. 247.

¹⁹⁴⁶ Ibidem.

¹⁹⁴⁷ *Mineiul lunei lui Iunie*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărilor Bisericesci”, București, 1894, p. 10-11.

¹⁹⁴⁸ Idem, p. 95.

¹⁹⁴⁹ Idem, p. 154.

¹⁹⁵⁰ Ibidem.

înfrumusețat firea omenească cu nemurire și cu dar”¹⁹⁵¹ prin faptul că L-a născut pe Domnul. Pentru că *umplerea* noastră de lumină dumnezeiască înseamnă *înfrumusețarea* noastră reală, ontologică, duhovnicească.

Într-o cântare din 19 iunie, Născătoarea de Dumnezeu este numită „*bună* între femei”, „*frumoasă* între tinere” și „*mireasă* nenuntită”, ca una care este „*Curată* între fecioare”¹⁹⁵². Pentru că bunătatea, frumusețea și curăția sunt daruri dumnezeiești.

În *Vecernia* zilei de 20 iunie, prima cântare mariologică a zilei o numește pe Maica Domnului „palatul cel prea curat al Împăratului”¹⁹⁵³. Însă în aceasta ne rugăm ca Maica lui Dumnezeu să curățească gândul nostru întinat și să ne facă „locaș de veselie al Treimii celei mai presus de dumnezeire”¹⁹⁵⁴.

Născătoarea de Dumnezeu *a înnoit* în mod minunat legile firii prin nașterea sa¹⁹⁵⁵. Iar într-o cântare din 25 iunie, ea ne este prezentată drept „Fecioara cea numită cu numele domniei, cetatea Împăratului Hristos”¹⁹⁵⁶.

Maica lui Dumnezeu *ne deschide* „suirile la viață”¹⁹⁵⁷. La viața duhovnicească. Pentru ca într-o altă cântare, din 3 iulie, să se vorbească despre „suirea cea cerească”¹⁹⁵⁸, spre care ne îndreptează mijlocirea Maicii Domnului¹⁹⁵⁹.

¹⁹⁵¹ Idem, p. 157.

¹⁹⁵² Idem, p. 191.

¹⁹⁵³ Idem, p. 194.

¹⁹⁵⁴ Ibidem.

¹⁹⁵⁵ Idem, p. 214.

¹⁹⁵⁶ Idem, p. 246.

¹⁹⁵⁷ Idem, p. 247.

¹⁹⁵⁸ *Mineiul lunei lui Iulie*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărilor Bisericesci”, București, 1894, p. 28.

¹⁹⁵⁹ Ibidem.

Ea este *singura pricinuitoare* a mântuirii noastre¹⁹⁶⁰. Este „pierderea dracilor”¹⁹⁶¹ și „fîica lui Adam”¹⁹⁶², „mărirea”¹⁹⁶³ noastră și „dezlegarea răutăților”¹⁹⁶⁴ noastre.

Maica Domnului ne îndreptează la calea pocăinței¹⁹⁶⁵ și ne umple inima de har și de dreptate¹⁹⁶⁶.

Într-o cântare din 8 iulie, Maica lui Dumnezeu este numită drept „*prefacerea* celor scârbiți”¹⁹⁶⁷. Ca una care transformă, prin harul ei, scârba/întristarea noastră în bucurie. Și tot în aceeași cântare, ea este „*sănătatea* celor bolnavi, *împăcarea* celor învrăjbiți, *liniștea* celor înviforați [tulburați]”¹⁹⁶⁸.

În ziua de 11 iulie avem o altă cântare mariologică care vorbește despre *prefacerea* stării interioare în mod haric: „întristarea poporului tău prefă-o spre veselie”¹⁹⁶⁹. Pentru că harul dumnezeiesc este cel care ne scapă de tristețea sufletească, de *greutatea* resimțită duhovnicește.

Maica lui Dumnezeu este „*cântarea cea cinstită* a Apostolilor și *veselia cea de bucurie* a Îngerilor”¹⁹⁷⁰. Ea este „podoaba”¹⁹⁷¹ celor credincioși. Pentru că iubirea pentru Maica lui Dumnezeu e *adevărata împodobire* a persoanei noastre.

¹⁹⁶⁰ Idem, p. 36.

¹⁹⁶¹ Idem, p. 54.

¹⁹⁶² Ibidem.

¹⁹⁶³ Ibidem.

¹⁹⁶⁴ Ibidem.

¹⁹⁶⁵ Ibidem.

¹⁹⁶⁶ Idem, p. 66.

¹⁹⁶⁷ Idem, p. 92.

¹⁹⁶⁸ Ibidem.

¹⁹⁶⁹ Idem, p. 106.

¹⁹⁷⁰ Idem, p. 107.

¹⁹⁷¹ Ibidem.

Maica Domnului „risipește sfaturile și semețiile [semețirile] cele prea îndrăznețe”¹⁹⁷² ale celor necredincioși. Ea e „palat veselitor”¹⁹⁷³, „sceptru prea minunat”¹⁹⁷⁴ și „izvor [al] luminii celei neapuse”¹⁹⁷⁵. Al luminii dumnezeiești. Iar în *Duminica Sfinților Părinți* găsim o cântare mariologică care începe în acest fel: „Toată ești frumoasă, toată ești bună, toată luminoasă, și de Dumnezeu primitoare, cu totul una și strălucită”¹⁹⁷⁶. Căci, cu adevărat, Maica lui Dumnezeu este o „minune necuprinsă de minte”¹⁹⁷⁷, pentru că sfințenia ei nu poate fi înțeleasă de noi.

Născătoarea de Dumnezeu este cea care „întărește nestatornicia cugetului”¹⁹⁷⁸ nostru. A minții noastre. Ne face mintea să fie statornică, neschimbată. Să ne putem concentra la un singur lucru. Pentru că ne liniștește cugetul atunci când e tulburat¹⁹⁷⁹.

Maica lui Dumnezeu este „căruța cea cu chip de soare a Soarelui celui neapus”¹⁹⁸⁰. Iar sintagma *chip de soare* exprimă *slava dumnezeiască* de care Născătoarea de Dumnezeu este plină.

Sfântul Profet Iezechiil e pomenit pe 21 iulie. Și o cântare mariologică a acestei zile liturgice spune că lui îi aparține sintagma „țarină curată”¹⁹⁸¹, prin care a profetizat curăția și fecioria

¹⁹⁷² Idem, p. 109.

¹⁹⁷³ Idem, p. 161.

¹⁹⁷⁴ Ibidem.

¹⁹⁷⁵ Idem, p. 178.

¹⁹⁷⁶ Idem, p. 181.

¹⁹⁷⁷ Idem, p. 196.

¹⁹⁷⁸ Idem, p. 198.

¹⁹⁷⁹ Idem, p. 211.

¹⁹⁸⁰ Idem, p. 241.

¹⁹⁸¹ Idem, p. 243.

Născătoarei de Dumnezeu. Cred că se referă la Iez. 17, 8, LXX: „πεδίων καλόν[câmp bun]”.

Tot într-o cântare din 21 iulie, imnograful mărturisește că o predică pe Născătoarea de Dumnezeu „cu gura, cu cugetul și cu inima”¹⁹⁸². Pentru că prin ea ne-am împăcat cu Dumnezeu¹⁹⁸³. Iar Fiul ei îi „împodobește cu frumuseți cuvioase”¹⁹⁸⁴ pe cei care o laudă cu cântări pe Maica Sa¹⁹⁸⁵.

Maica lui Dumnezeu este „bucuria Îngerilor, cuvântarea cea de cinste a Apostolilor, predicarea Profetilor și încununarea Mucenicilor”¹⁹⁸⁶.

În ultimul *Minei*, cel de pe luna august, Maica lui Dumnezeu este „nădejdea marginilor”¹⁹⁸⁷. Se referă la *marginile pământului*. Pentru că ea îi ocrotește pe toți credincioșii de pe fața pământului. Ea ne „oprește pășunea păcatului”¹⁹⁸⁸ și ne dăruie „înțelepciune întreagă”¹⁹⁸⁹, păzindu-ne *nespurcat* sufletul cât și trupul¹⁹⁹⁰.

Într-o cântare a Crucii din ziua de 3 august, Maica lui Dumnezeu este numită „junica cea nespurcată”¹⁹⁹¹. Cu trimitere la Num. 19, 2, la „junica roșie [δάμαλιν πυρρὰν]” [LXX]. Și junica Îl vede pe Vițelul ei suferind pe Cruce,

¹⁹⁸² Idem, p. 246.

¹⁹⁸³ Ibidem.

¹⁹⁸⁴ Idem, p. 286.

¹⁹⁸⁵ Ibidem.

¹⁹⁸⁶ Idem, p. 325.

¹⁹⁸⁷ *Mineiul lunei lui August*, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sântei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărilor Bisericesci”, București, 1894, p. 20.

¹⁹⁸⁸ Idem, p. 28.

¹⁹⁸⁹ Ibidem.

¹⁹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹⁹¹ Idem, p. 40.

fiind răstignit de către „adunarea nemulțumitorilor jidovi”¹⁹⁹².

Maica lui Dumnezeu are „sfântită serbare”¹⁹⁹³, prăznuire în Biserică. Și într-o cântare din 9 august, nașterea Domnului din Fecioară e numită „*strălucire* mai presus de minte”¹⁹⁹⁴. Ea fiind pusă în relație cu *dumnezeiasca Sa schimbare la față* de pe Muntele Taborului¹⁹⁹⁵.

Născătoarea de Dumnezeu ne luminează cu „razele luminii” sale, ne ridică din groapa pieirii și îi rușinează pe vrăjmașii noștri spirituali, care „pururea necăjesc inima” noastră¹⁹⁹⁶.

Ea este „frumoasa” care L-a născut „pe Cel frumos”¹⁹⁹⁷. De aceea, ea *ne alină* „vasul cel nestatornic al patimilor” noastre¹⁹⁹⁸, pentru că este „arma noastră”¹⁹⁹⁹ duhovnicească.

Sfinții Apostoli au venit, în mod minunat, de la marginile pământului și au îngropat-o pe Maica Domnului²⁰⁰⁰.

Dar Maica Domnului, întru adormirea sa, nu a părăsit lumea²⁰⁰¹. Căci adormirea ei este *mutare* la viața cea veșnică²⁰⁰² și ea se roagă continuu pentru noi.

Sfinții Îngeri au fost alături de Sfinții Apostoli la îngroparea trupului Prea Curatei²⁰⁰³. Iar trupul ei n-a cunoscut stricăciunea²⁰⁰⁴.

¹⁹⁹² Ibidem.

¹⁹⁹³ Idem, p. 66.

¹⁹⁹⁴ Idem, p. 107.

¹⁹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁹⁶ Idem, p. 132.

¹⁹⁹⁷ Idem, p. 138.

¹⁹⁹⁸ Idem, p. 139.

¹⁹⁹⁹ Idem, p. 144.

²⁰⁰⁰ Idem, p. 158.

²⁰⁰¹ Idem, p. 160.

²⁰⁰² Ibidem.

²⁰⁰³ Idem, p. 164.

Sinaxarul zilei de 15 august vorbește pe larg despre adormirea Maicii Domnului. Cu 3 zile înainte, Maica Domnului a fost înștiințată de Sfântul Arhanghel Gavriil că va adormi. Și Maica Domnului „s-a bucurat cu bucurie mare” primind această veste²⁰⁰⁵.

Iar când s-a dus, ca de obicei, în Muntele Măslinilor să se roage, s-a petrecut un eveniment aparte: copacii s-au plecat în fața Stăpânei. Când a ajuns în casa ei s-a cutremurat casa, a aprins multe lumânări, a chemat rudeniile și vecinii și s-a pregătit pentru adormirea sa²⁰⁰⁶.

De la Arhanghelul Gavriil a primit o stâlpă de finic...iar femeilor chemate de ea le-a promis ajutor după moarte cât și întregii lumi. Și-a împărțit cele două veșminte...iar pe norii slavei dumnezeiești au fost aduși Sfinții Apostoli cât și „Ierarhii înțelepțiți de Dumnezeu: Dionisie Areopagitul, Ierotei și Timotei”²⁰⁰⁷.

Maica Domnului și-a cerut iertare de la toți, a făcut rugăciune pentru toată lumea și și-a dat sufletul său în mâinile Fiului ei. Iar odată cu adormirea sa s-au petrecut multe vindecări minunate²⁰⁰⁸.

Maica lui Dumnezeu a fost îngropată în satul Ghetsimani. Însă, după trei zile, trupul Maicii Domnului nu a mai fost găsit în mormânt²⁰⁰⁹. Pentru că Domnul l-a ridicat la cer...deși *Sinaxarul* zilei nu precizează *înălțarea* trupului ei, de către Domnul, la cer.

²⁰⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁰⁵ Idem, p. 170.

²⁰⁰⁶ Ibidem.

²⁰⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁰⁸ Ibidem.

²⁰⁰⁹ Idem, p. 171.

Însă o cântare a zilei de 15 august o declară vie după moarte²⁰¹⁰.

A treia cântare de la cântarea a 9-a a praznicului *Adormirii Maicii Domnului* vorbește despre *luareape mâini* a sufletului Maicii Domnului de către Domnul. Priveliște trăită cu înspăimântare de către Puterile cerești²⁰¹¹. Iar „luarea pe mâini” a sufletului ei de către Domnul înseamnă *primirea* sufletului ei la adormirea sa.

Maica lui Dumnezeu s-a mutat de pe pământ la cereștile locașuri²⁰¹², la Fiul ei²⁰¹³. Și mântuiește de cutremur cetatea închinată ei²⁰¹⁴. Și tocmai din prima sedelnă a zilei de 17 august aflăm că Maica Domnului este și cu sufletul și cu trupul în Împărăția lui Dumnezeu²⁰¹⁵.

Pământul *s-a binecuvântat* prin îngroparea Maicii Domnului iar „văzduhul *s-a sfințit* prin străină suirea” ei la cer²⁰¹⁶.

Pururea Fecioara Maria este „scaunul lui Dumnezeu cel în chipul focului”²⁰¹⁷ și ne îmbogățește pe noi cu daruri dumnezeiești²⁰¹⁸. Pentru că ne îndreptează, cu folosirea ei, la „desfătarea pocăinței”²⁰¹⁹. Ne dăruiește „izvoare de lacrimi”, prin care ne spală gândurile cele

²⁰¹⁰ Idem, p. 173.

²⁰¹¹ Ibidem.

²⁰¹² Idem, p. 177.

²⁰¹³ Idem, p. 179.

²⁰¹⁴ Idem, p. 181.

²⁰¹⁵ Idem, p. 192. Cântarea e aceasta: „Mutându-se sufletul tău cel înțeleghător, întru cele cerești, și trupul tău cel curat de stricăciune, în Rai se veselește Prea Sfântă”.

²⁰¹⁶ Idem, p. 219.

²⁰¹⁷ Idem, p. 268.

²⁰¹⁸ Idem, p. 269.

²⁰¹⁹ Idem, p. 280.

pătimase ale inimii, și stinge „văpaia poftii celei necuvioase” din ființa noastră²⁰²⁰.

Brâul Maicii Domnului (a cărui punere în raclă se cinstește pe 31 august) *ne luminează și ne bucură*²⁰²¹. Și puterea lui *ne întărește* asupra vrăjmașilor noștri și asupra patimilor noastre²⁰²² și ne dăruiește har și milă²⁰²³.

Din *Sinaxarul* zilei aflăm că împăratul Arcadie a adus, de la Ierusalim la Constantinopol, brâul Maicii Domnului și l-a pus într-un „sicriu luminat”, adică *împodobit aparte*. El l-a găsit la „o femeie fecioară” din Ierusalim, care îl păstra, dimpreună cu „cinstita haină” a Maicii Domnului²⁰²⁴.

Din bogata teologie mariologică evidențiată de cercetarea noastră pe cele 12 Mineie românești rezultă că Maica lui Dumnezeu e privită atât din perspectiva *împlinirii profețiilor* în persoana sa dar și din perspectiva *prezenței sale reale*, cotidiene, în viața Bisericii și a lumii.

Ea este *Născătoare de Dumnezeu* și *Pururea Fecioară*, fiind în relație reală și continuă cu Fiul ei și Dumnezeuul nostru dar și *apărătoare și ajutătoare fierbinte* a tuturor celor credincioși.

Relația sa totală cu Fiul ei dar și cu Dumnezeuul treimic trebuie văzute *în mod concomitent* cu rugăciunea sa de mijlocire pentru noi și cu ajutorul haric pe care ni-l dăruie în viața noastră.

²⁰²⁰ Idem, p. 329.

²⁰²¹ Idem, p. 338.

²⁰²² Idem, p. 339.

²⁰²³ Idem, p. 341.

²⁰²⁴ Idem, p. 345.

În acest fel avem, deopotrivă, o perspectivă teologică și experiențială asupra persoanei și a vieții Maicii Domnului. Pentru că evlavia noastră față de ea nu trebuie să o *scoată* din relația sa cu Dumnezeu, să o autonomizeze, după cum nici raportarea noastră la persoana ei nu trebuie să fie una *strict teologică*, lipsită de dragoste și de evlavie reală față de ea, de încredere în ajutorul ei permanent.

Bibliografie

(în ordinea apariției textuale)

Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, studiu introd. și trad. de Teodor Baconsky, Ed. Anastasia, București, 2009.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Imperiul_Roman

http://ro.orthodoxwiki.org/Sinodul_Quinisext

http://en.wikipedia.org/wiki/Pavel_Florensky

Pavel Florenski, *Iconostasul*, trad. și cronologie de Boris Buzilă, Ed. Anastasia, București, 2009.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, Scrieri. Partea a treia, trad., introd., indice și note de Pr. D.[umitru] Fecioru, în col. PSB 23, Ed. IBMBOR, București, 1994.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Sorin_Dumitrescu

Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana (I). 31+1 de iconologii pentru învățarea Icoanei*, Ed. Fundația Anastasia, București, 2010, 715 p.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Tatarescu

http://www.revistamuzeelor.ro/arhpdf/2005_01_17.pdf

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Experierea slavei lui Dumnezeu în Sfintele Taine ale Bisericii*, p. 466-484, în vol. „Constituția sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului < Botez, Euharistie, Minister > la Lima (1982-2012). Al IV-lea Colocviu Național de Teologie Dogmatică, Constanța, 4-6 sept. 2012, România”, ed. îngrijită de Pr. Prof. Univ. Dr. Adrian Niculcea, Pr. Lect. Univ. Dr. Tudor Cosmin Ciocan, Asist. Drd. Sebastian Voicu, Ed. Vasiliana '98, Iași, 2014, 493 p. [ISBN 978-973-116-340-6].

Baptism, Eucharist and Ministry, Faith and Order, Paper No. 111, World Council of Churches, Geneva, 1982, p. 1-30 [*BEM en, p.*].

Anca Manolache, *Botez, Euharistie, Slujire*, în rev. *Mitropolia Banatului*, XXXIII (1983), nr. 1-2, p. 21-57 [*BEM ro, p.*].

Molitfelnic, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2002, 754 p. [*Molitfelnic, ed. BOR 2002*].

Ευχολογιον το Μεγα, ed. Ιερομ. Σπυριδωνος Ζερβος, Βενετια/ Venetia, 1891, 696 p. [*Evhologhionul cel Mare, ed. 1891, p.*].

Liturghier, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed.

IBMBOR, București, 2000 [*Liturghier, ed. BOR 2000, p.*].

Arhieraticon, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 1993 [*Arhieraticon, ed. BOR 1993, p.*].

Bible Works 6 și 7.

[<http://www.bibleworks.com/>]

Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae, *Creația ca dar și Tainele Bisericii*, în rev. *Ortodoxia*, nr. 1, 1976.

Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1997.

Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Ed. IBMBOR, București, 2005.

Pr. Ștefan Buchiu, *Întrupare și unitate. Restaurarea cosmosului în Iisus Hristos*, cu pref. de Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Ed. Libra, București, 1997.

S. Dionysii Areopagitae, *De ecclesiastica hierarchia*, în PG 3 [*Sfântul Dionisie, ed. gr., col.*].

Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete și Scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, ed. îngrij. de Constanța

Costea, Ed. Paideia, București, 1996 [*Sfântul Dionisie, ed. ro., p.*].

S. Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi, *De Baptismo contra donatistas. Libri septem* [*Despre Botez contra donatiștilor. (În) 7 cărți*], în PL 43.

Marci Archiepiscopi Ephesini, *Quod non solum a voce Dominicorum verborum sanctificantur Divina Dona, verum a consequente oratione et benedictione sacerdotis, virtute Sancti Spiritus*, în PG 160.

Sfântul Marcu al Efesului, *Opere*, vol. 1, introd., note și trad. de Pr. Marcel Hancheș, Ed. Pateres, București, 2009.

<http://dorna-arini.ro/index.html>.

Manualele școlare, instrument al îndochinării religioase, cf.

<http://www.asur.ro/noutati/manualele-scolare-indochinare>.

Campania ASUR împotriva manualelor de religie este străină de spiritualitatea românească, cf. :

http://www.basilica.ro/ro/stiri-patriarhie/campania_iasuri_impotriva_manualelor_de_religie_este_straina_de_spiritualitatea_romaneasca_5552.html.

Evhologhion adică *Molitvenic*, Târgoviște, 1708-1712, aflat în BAR, CRV 155 B1, 526 p. [*Evhologhion, ed. Târgoviște 1708-1712, p.*].

Pr. Prof. Dr. Vasile Citirigă, *Probleme fundamentale ale Teologiei Dogmatice și Simbolice* (curs pentru studenți), vol. II, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2008.

† Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Sfântul Maslu – Taina însănătoșirii trupesti și sufletești*, Cuvânt rostit la deschiderea Simpozionului internațional de teologie „*Taina Sfântului Maslu și îngrijirea bolnavilor*”, București, marți, 15 mai 2012, în Aula Magna „*Teoctist Patriarhul*” a Palatului Patriarhiei, cf. locației:

http://www.basilica.ro/ro/stiri/bsfantul_maslu_taina_insanatoirii_trupeti_i_sufletetib_6183.html.

Ωρολογιον το μεγα, ed. a 6-a, Ed. ADEE, Αθηναι, 1974.

Ceaslov, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea PFP Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ed. a II-a a ed. din 1973, Ed. IBMBOR, București, 1993.

<http://niculceaadrian.ro/>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d1.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d12.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d13.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d21.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d22.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d23.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Rahner

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d24.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Biel

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d31.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d32.pdf>

http://ro.wikipedia.org/wiki/Conciliul_Tridentin

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d33.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d41.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Zizioulas

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d42.pdf>

Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea, *Constituirea sacramentală a Bisericii. 30 de ani de la lansarea documentului „Botez, Euharistie, Slujire” la Lima-Peru (1982-2012)*, ediție provizorie, în manuscris, Constanța, 2012, 194 p.

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d43.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/First_Vatican_Council

http://ro.wikipedia.org/wiki/Conciliul_Vatican_II

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_en.html

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_ad-gentes_en.html

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_cons_19651207_gaudium-et-spes_en.html

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_en.html

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d44.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d45.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/John_Wesley

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d46.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d51.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d52.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d53.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d61.pdf>

<http://niculceaadrian.ro/files/Download/d62.pdf>

Sancti Gregorius Palamas,
Thessalonicensis Metropolita, *Αγιορειτικός*
τομος. Ὑπὲρ τῶν η̑συχάζοντων, în PG 150
[*Tomos aghioritic, gr., col.*].

Filocalia românească, vol. 7, trad., introd.
și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed.
IBMBOR, București, 1977 [*Tomos aghioritic 1,*
ro., p.].

Sfântul Grigorie Palama, *Tomos aghioritic*
[august 1340], în Sfântul Grigorie Palama,
Tomosuri dogmatice – Viața – Slujba, Scrieri I,
studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed.
Deisis, Sibiu, 2009 [*Tomos aghioritic 2, ro., p.*].

Ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυρίου Γρηγορίου Παλαμᾶ ἰν *Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, ed. Ἰωάννης Ν. Καρμυρης, vol. I, Atena, 1952, p. 343-346 [*Mărturisire, gr., p.*].

Mărturisire a credinței ortodoxe, expusă de preasfințitul mitropolit al Tesalonicului, Grigorie Palama, ἰν *Σῳτὴρ Grigorie Palama, Tomosuri dogmatice – Viața – Slujba*, Scrieri I, studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p. 333-339 [*Mărturisire, ro., p.*].

Omilia 53. Cuvânt despre intrarea ἰν Σῳτὴρ Sfântelor și despre viața deiformă [de] aici a Atotpreacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarea și Pururea-fecioară Maria [1333; 1341], ἰν *Σῳτὴρ Grigorie Palama, Fecioara Maria și Petru Athonitul – prototipuri ale vieții isihaste și alte scrieri duhovnicești*, vol. II, cu studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2005.

Σῳτὴρ Grigorie Palama, *Omilii*, vol. 3, trad. din lb. gr. de Parascheva Grigoriu, Ed. Fundației Anastasia, București, 2012, reed. a ed. Anastasia 2007.

PG 151

Σῳτὴρ Grigorie Palama, *Omilii*, vol. 2, trad. din lb. gr. de Parascheva Grigoriu, Ed. Fundației Anastasia, București, 2012, reed. a ed. Anastasia 2004.

Pr. Prof. Acad. Dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama – cu patru tratate traduse* –, ed. a II-a, cu o pref. revăzută de autor, Ed. Scripta, București, 1993.

Pr. Mihail Pomazanski, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, trad. din lb. engl. de Florin Caragiu, Ed. Sofia & Cartea Ortodoxă, București și Alexandria, 2009, 333 p.

http://en.wikipedia.org/wiki/Immaculate_Conception

http://en.wikipedia.org/wiki/Ineffabilis_Deus

http://en.wikipedia.org/wiki/Munificentissimus_Deus

http://ro.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Soloviov

Sfântul Filothei Kokkinos, *Viața Sfântului Sava Vatopedinul cel nebun pentru Hristos*, trad. din lb. gr. de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Ed. Evangelismos, București, 2011, 263 p.

Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1997.

Conciliorum Oecumenicorum Decreta, curantibus Josepho Alberigo, Josepho A. Dossetti Perikle, P. Joannou Claudio Leonardi, Paulo Prodi, consultante Huberto Jedin, editio

tertia, Ed. Instituto per le scienze religiose, Bologna, 1972, 1690 p.

Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ed. a II-a, Ed. Omniscop, Craiova, 1993.

Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae, *Maica Domnului ca mijlocitoare*, în rev. *Ortodoxia* (1952), nr. 1, p. 79-129.

Pr. Conf. Univ. Dr. Vasile Citirigă, *Temeiurile dogmatice ale preacinstirii Maicii Domnului*, p. 340-360, în *** *Omagiu Părintelui academician Dumitru Popescu*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2005.

Diac. Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, 638 p.

Mineiul pe septembrie, tipărit în zilele păstoriei PFP Iustin [Moisescu], Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, ediția a 5-a, Ed. IBMBOR, București, 1984, 388 p.

Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri. Partea întâia*, trad. de Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae și Pr. Ioan Buga, note Pr. Prof. D.[umitru] Stăniloae și indice Pr. Ioan Buga, în col. PSB 29, Ed. IBMBOR, București, 1982.

Mineiul Lunei Octomvrie, tipărit în zilele Majestății Sale, Iubitorului de Hristos, Mihai I, Regele României și sub păstoria Î.P.S. Patriarh

Miron [Cristea], cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, ediția a III-a, Ed. Tipografia Cărților Bisericești, București, 1929, 416 p.

<http://en.wikipedia.org/wiki/Omophor>

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș, *Atenție teologică*, Teologie pentru azi, București, 2014, 216 p.

<http://www.teologiepentruazi.ro/2014/03/04/atentie-teologica/>

Mineiul Lunei Noemvrie, tipărit în zilele Prea Înălțatului nostru Rege, Iubitorului de Hristos, Mihai I, Regele României și sub păstoria Î.P.S. Patriarh Miron [Cristea], cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, ediția a III-a, Ed. Tipografia Cărților Bisericești, București, 1927, 488 p.

Mineiul pe decembrie, tipărit în zilele păstoriei Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, ed. a 6-a, Ed. IBMBOR, București, 1991, 519 p.

Mineiul lunei lui Ianuarie, tipărit în zilele Prea Înălțatului nostru Rege, Ferdinand I, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române fiind ÎPS Dr. Miron Cristea, cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, ed. a III-a, Ed. Tipografia bisericească din Sf. Monastire Cernica, 1926, 500 p.

Mineiul luni lui Februarie, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1893, 295 p.

Mineiul luni lui Martie, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1893, 295 p.

Mineiul luni lui Aprilie, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia Cărților Bisericesci, București, 1893, 267 p.

Mineiul luni lui Maiu, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărților Bisericesci”, București, 1893, 273 p.

Mineiul luni lui Iunie, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărților Bisericesci”, București, 1894, 323 p.

Mineiul luni lui Iulie, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed. Tipografia „Cărților Bisericesci”, București, 1894, 375 p.

Mineiul luni lui August, tipărit cu aprobarea Sântului Sinod al Sânteii noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Ed.

Tipografia „Cărilor Bisericesci”, Bucuresti,
1894, 363 p.

Cuprins

1. Icoana ca *prezență teologică* (2-7)
2. *Teologia iconostasului* după Fericitul Pavel Florenski (8-11)
3. Vizualitatea *contemplativă* a icoanei (12-37)
4. *Experierea* slavei lui Dumnezeu în Sfintele Taine ale Bisericii (38-61)
5. Sfântul Maslu și *antropologia eclesială* (62-70)
6. *Prezența* Sfinților Îngeri și a demonilor în viața noastră (71-95)
7. *Conținutul teologic* al cursurilor universitare ale Pr. Prof. Dr. Adrian Niculcea (96-136)
8. *Consecințele* dogmei triadologice în viața duhovnicească. De la Sfântul Grigorie Palama la documentul teologic BEM (137-151)
9. *Dogmatica* Părintelui Mihail Pomazanski sau despre *autolimitările neavenite* ale tradiționalismului (152-170)
10. *Experiența mistică* a Sfântului Savva Vatopedinul, cel nebun pentru Hristos (171-196)
11. *Teologia harului* în Slujbele de sfințire ale apei (197-209)
12. Maica Domnului în teologia ortodoxă românească (210-217)
13. Mariologia Mineiilor românești (218-288)
- Bibliografie (289-302)

© Teologie pentru azi | 2014
<http://www.teologiepentruazi.ro/>

Cartea de față este o *ediție online gratuită*.
Ea reprezintă *proprietatea* Pr. Dr. Dorin
Octavian Picioruș. Și nu poate fi tipărită și
comercializată fără *acordul direct* al autorului.

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș

© *Teologie pentru azi*
Toate drepturile rezervate